MARCI HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, ... OPERA...

Marco Girolamo Vida

MARCI

HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, ALBAE EPISCOPI, OPERA.

Quorum catalogum sequens pagella continet.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM LVGDVNI, 1547.

EORVM, QVAE IN
hoc opere habentur
Catalogus.

M. HIERONYMI
VIDAE

MAR. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS CHRISTIADOS LIBER PRIMVS.

QVI mare, qui terras, qui cœlum numine comples
Spiritus alme, tuo liceat mihi munere regem
Bis genitum canere, è superi qui sede parentis
Virginis intactæ graui. Iam descendit in aluum,
Mortalesq́; auras hausit puer, ut genus ultus
Humanum criperet tenebris, & carcere iniquo
Morte sua, manesq́; pios inferret Olympo.
Illum sponte hominum morientem ob crimina tellus
Aegra tulit, puduitq́; poli de uertice Solem
Aspicere, & tenebris insuetis terruit orbem.
Fas mihi te duce mortali immortalia digno
Ore loqui, interdumq́; oculos attollere cœlo,
Et lucem accipere æthercam, summiq́; parentis
Consilia, atq; necis tam diræ euoluere causas.
Iam propè mortis erant metæ, finisq́; laborum
Christo aderat, Solymūq; ideo haud ignarꝰ ad urbē
Phœnicum extremis remeans de finibus ibat.
Illum ingens comitum numerus iuuenesq́;, senesq́;

Sponte ſequebantur, rerum quos fama trahebat
Vndiq; collectos. nam magnas ſiue per urbes
Ferret iter, ſeu deſertis in montibus iret,
Olli ſe innumeri iungebant uſque, parati
Iuſſa ſequi, uellet quaſcunq; abducere in oras:
Atq; nouos erat hic ſemper fas cernere cœtus.
Pinifero ueluti Veſuli de uertice primùm
It Padus exiguo ſulcans ſata pinguia riuo,
Hinc magis, atq; magis labendo uiribus auctus
Surgit, latiſluoq; ſonans ſe gurgite pandit
Victor. opes amnes uarij auxiliaribus undis
Hinc addunt, atq; inde, ſuo nec ſe capit alueo
Turbidus, haud uno dum rumpat in æquora cornu.
Tum uerò numero ſocios ſe iunxit ab omni
Biſſenos, ſibi quos olim delegit, ut eſſent
Tantorum memores operum, teſteſq; laborum.
Atq; ubi ſecretos nemora in ſeclusa uocauit,
Procera innitens cedro mœſtiſsimus ore,
Eq; imo rumpens ſuſpiria pectore fatur.
Ventum ad ſupremum ſocij: data tempora uitæ
Exegi in terris: lux nunc infanda propinquat,
Meq; pij manes expectant. illius ergô,
En ultro infenſam Solymorum aſcendimus urbem.
Illic informis leti mihi dira parantur
Supplicia. immeritum me nunc coniurat in unum
Sæua ſacerdotum manus: ut non inſcius ipſe
Prædixi toties, ac uobis cuncta retexi.
Ibo: morte mea ueterum ſcelus omne piabo.
His me prime malis oneras pater: ipſe tuliſti

Dulcia

Dulcia poma: mihi sed nunc tua furta luendum.
Cùm tamen expulerit tenebras lux tertia rebus,
Aëreas cæde abluta reuocabor in auras.
Vos etiam, quos non pertæsum deniq; nostri;
Funera acerba manent: audete, & lucis amori
Istius æternum uitæ immortalis honorem
Mecum oēs præferte. domus non hæc data, non hæ
Sunt uobis propriæ sedes. uos ætheris alti
Lucida templa uocant, stellis florentia regna,
Pax ubi secura, ac requies optata laborum.
Hic domus, hîc patria: huc omnes contendite læti
Angustum per iter: uestras hîc figite sedes.
Dixerat. at socij defixi lumina mœstis
Hærebant animis, ac tristia multa putabant.
Tum senior Petrus haud linguæ, uoci'ue pepercit,
Et tali Diuum affatus sermone precatur.
Nate deo, quæ tanta deum te deniq; cœli
Vis agit, ut libeat letum crudele pacisci
Pro quoquam, aut certis ultro te offerre periclis?
Quin age te incolumi potius (potes omnia quando,
Nec tibi nequicquam pater est, qui sydera torquet)
Perficias, quodcunq; tibi nunc instat agendum,
Non adeò exosus lucem, ingratusq; salutis.
Hos animos, hanc confestim precor exue mentem.
Ipse tui miserere, tuûm miserere: nec ultro
Proÿce nos, qui te, tendis quocunq;, sequemur.
Sic ille, increpuit dictis quem talibus heros.
Non pudet ò nunquàm sapiens mortalia semper
Voluere nube oculos pressum, cœlestium inanem?

Nec potis es uanis unquam desuescere curis?
Hæc'ne tibi consulta mei suasere labores?
Non hoc consilijs, non hoc autoribus istis
Tempus eget: genitor iussis haud mollibus urget.
At uos, ò rebus spretis mortalibus omnes,
Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,
Oblitiq; hominem cœlo altas tollite mentes.
Et cùm mortales linguas in iurgia soluent
Vos contra, falsis onerantes nomina uestra
Criminibus, gaudete, ac firmo pectore ferte,
Indignamq; ignominiam contemnite leti.
Hinc fortunatos uos dicite, præmia quando
Certa manent, oriturq; ingens hinc gloria uestra.
Hæc fatus, montes aditum fert tristis in altos.
Incedunt unà socij, cum rege parati
Cuncta pati, & iuuenis sortẽ indignãtur iniquam.
Et iam palmosæ subit Hierichuntis ad urbem:
Zacchæi excipitur tecto, mensisq; paratis,
Cui quondam componere opes per fasq;, nefasq;
Immensas amor acer erat: sed luce recepta
Hospitis aduentu, cœpit malè parta luendo
Reddere cuiq; suum, partiri cætera egenis,
Tot facti, infectiq; auri congesta talenta.
Hîc subitò non læta ferens grauis impulit aures
Nuntius, atq; animum rumore momordit amaro.
Lazarus haud procul hinc Bethanes regna tenebat
Diues opum, clarus genus alto à sanguine regum:
Nam pater ingentes Syriæ frenauerat oras,
Viq; sibi captas quondam subiecerat urbes.

Nemo

Nemo illo hospitibus facilis magis: omnibus illa
Noctes atq; dies domus ultro oblata patebat.
Huc etiam persæpe ipsum succedere CHRISTUM
Haud piguit, creberq; domus indulsit amicæ
Hospitio, atq; deum posita se nube retexit.
Hunc igitur postquàm morientem accepit, & acri
Vix, morbo correptum, auras haurire supremas,
Et quasi iam leti portas luctarier ante,
Demisit lacrymas, socijsq; hæc edidit ore.
Cedamus: leto actutum reuocandus amicus
In lucem, modò me summus pater audiat ipse,
Atq; suas uelit hic, ut sæpe, ostendere uires.
Hæc ait, & gressum Bethanæ tendit ad urbem.
Prosequitur comitum manus ingens, atq; uidendi
Innumeri studio socios se protinus addunt.
Intereà longè mundi regnator opaci,
Infelix monstrum, penitus non inscius illam
Iam propè adesse diem, superi qua maximus ultor
Imperio patris infernis succederet oris
Manibus auxilio, ac sedes uastaret opertas,
Sollicitus parteis animum uersabat in omnes,
Siquà fortè potis regno hanc auertere cladem,
Moliriq; deo letum meditatur. ea una
Deniq; cura animo sedet, hæc sæpe una resurgit.
Demens, qui id propter tantùm non uiderat ipsum
Demissum cœlo iuuenem, quo sponte piaret
Morte obita ueterũ culpã, & scelus omne parentũ.
Protinus acciri diros ad regia fratres
Limina, conciliũ horrendum, & genus omne suorũ

Imperat. ecce igitur dedit ingens buccina signum.
Quo subitò intonuit cæcis domus alta cauernis
Vndiq; opaca, ingens antra intonuere profunda,
Atq; procul grauido tremefacta est corpore tellus.
Continuò ruit ad portas gens omnis: & adsunt
Lucifugi cœtus, uaria, atq; bicorpora monstra,
Pube tenus hominũ facies, uerùm hispida in anguẽ
Desinit ingenti sinuata uolumine cauda.
Gorgonas hi, Sphyngasq; obscœno corpore reddũt.
Cẽtaurosq;, Hydrasq; illi, igniuomasq; Chimæras.
Centum alij Scyllas, ac fœdificas Harpyias,
Et quæ multa homines simulacra horrẽtia fingunt.
At centumgeminus flammanti uertice suprà est
Arbiter ipse Erebi, centenaq; brachia iactat
Centimanus, totidemq; eructat faucibus æstus.
Omnes luctificum fumumq;, atrosq; procaci
Ore, oculisq; ignes, & uastis naribus efflant.
Omnibus intorti pendent pro crinibus angues
Nexantes nodis sese, ac per colla plicantes:
In manibus rutilæq; faces, unciq; tridentes,
Queis sontes animas subigunt, atq; ignibus urgent.
Nec minus illi etiam diuersis partibus orbis
Conueniunt properi, qui terris omnibus errant
Hortantes scelera, ac uarijs mortalia ludunt
Pectora imaginibus, rectiq; obliuia suadent:
Necnon uentorum, tempestatumq; potentes,
Nubiuagum genus, haud certa regione locati,
Nimborum in media consueti nocte uagari.
Ergo animis prompti, atq; opibus coiere parati

Vnà

Vnà omnes fremitu uario sonat intus opaca
Regia, rex donec nigram igne tricuspide dextram
Armatus cœtu in medio sic farier orsus.
Tartarei proceres, cœlo gens orta sereno,
Quos olim huc superi mecum inclementia regis
Aethere deiectos flagranti fulmine adegit,
Dum regno cauet, ac sceptris multa inuidus ille
Permetuit refugitq; parem. quæ prælia toto
Egerimus cœlo, quibus olim deniq; utrinq;
Sit certatum odijs, notum, & meminisse necesse est.
Ille astris potitur, parte & plus occupat æqua
Aetheris, ac pœnas inimica è gente recepit
Crudeles. pro syderibus, pro luce serena
Nobis senta situ loca, sole carentia tecta
Reddidit, ac tenebris iußit torquere sub imis
Immites animas hominum: illætabile regnum.
Haud superæ aspirare poli datur amplius aulæ,
Ingens ingenti claudit nos obice tellus,
In partemq; homini nostri data regia cœli est.
Nec satis: arma iterum molitur, & altera nobis
Bella ciet, regnisq; etiam nos pellit ab imis.
Id propter iuuenem ætherea demisit ab arce
Seu natum, siue alitibus de fratribus unum.
Iamq; aderit, fretusq; armis cœlestibus ille
Sedibus exitium uehet his, & regna recludet
Infera, concessasq; animas nostro eximet orbe.
Fors quoq; nos, nisi non segnes occurrimus, ipsos
Arcta in uincla dabit: uinctosq; inducet Olympo
Victor, ouans. superi illudent toto æthere captis.

Iste autem quamuis mortalia membra caducus
Induerit, tamen est nostris imperditus armis.
Nempe ego sæpe adij, coramq; interritus urgens
Tentaui insidijs nequicquam (non ea me res
Falsum habuit, neq; enim nūc primùm talia cerno)
Quas non in facies, quæ non mutatus in ora
Accessi incassum? semper me reppulit ipse
Non armis ullis fretus, non uiribus usus:
Sed tantùm ueterum repetito carmine uatum
Irrita tentamenta, dolos, & uim exijt omnem.
Ergo quæ mihi nunc surgit sententia pandam.
Ille iter antiquas Solymorum instaurat ad arces,
Sit licet inuisus magnæ primoribus urbis:
Quippe sacerdotes odijs ingentibus illi
Infensi insidias, ut cuiq; est copia, tendunt,
Solliciti ueterum pro relligione parentum,
Vt ferro incautum superent, & funere mulctent,
Quandoquidē ille nouos ritus, noua sacra per urbes
Instituit, priscasq; audet rescindere leges.
Hic opibus uestris opus: en nunc conficeri rem
Tempus adest: in eum cuncti maioribus illos
Inflammate odijs, & uera, & praua canentes,
Pestiferumq; animis furtim inspirate uenenum,
Ne uicti, oblitiq; iras corda aspera ponant:
Sed sæui magis, atq; magis, stimulisq; subacti
Acribus absistant nunquàm, nisi cæde peracta.
Si uerò, siquis socijs ex ipsius unum
Bis senis capere, atq; dolis peruertere possit,
Res confecta, metus penitus sublatus & omnis.

Præcipitate moras: fluxis succurrite rebus:
Nunc tectis opus insidijs, nunc uiribus usus.
Vix ea fatus: ubiq; ruentes iussa facessunt
Autores scelerum, portisq; ex omnibus altè
Diuersi rumpunt: tremit abdita murmure tellus.
Incubuere auris: crinitas anguibus alas
Obscurum per inane mouent, terrasq; capessunt.
Non tam olim densa sublimes nube per auras
Florilegæ glomerantur apes æstate serena
Nubifugo Borea, & madidis cessantibus Austris,
Siquando exorta est inter discordia reges,
Sæuaq; collatis inuadunt prælia signis.
Veh quibus institerint terris, quibus orbis in oris
Dira cohors: quantas populis feret illa ruinas?
Iamq; emensus iter multis comitantibus heros
Vera dei soboles Bethanes mœnibus instat.
Cernit ibi mœstas crinem laniare sorores
Munera fraterno tumulo suprema ferentes
Expertem thalami Marthan, atq; urbis auitæ
Magdali dictam de nomine Magdalenam.
Progreditur, bustumq; petit: mœstissima Martha
Hunc simul ac uidit, comites, fratrisq; sepulchrum
Deserit, ac multo uenienti occurrit honore.
Insequitur soror inde, oculos ambæ imbre madentes,
Fœmineis ambæ plangoribus indulgentes.
Vt te post cari germani funera tandem
Accipimus uenientem? ut te sæpe ille uocabat
Magne hospes gelidi perfusus frigore leti?
Atq; equidem credo, tunc sors te siqua dedisset

Nobis

Nobis, nunc etiam uitales duceret auras.
Nunc quoq;(nil quando clari tibi rector Olympi
Abnuit) haud penitus nobis spes omnis adempta est.
Talibus orabant: comites simul omnia luctu
Miscebant: mœstis resonabant cuncta querelis.
At heros tristes dictis solatus amicis
Spondet opem, superas rediturum ad luminis auras
Actutum fratrē incolumē, quem faucibus haustū
Telluris quarto iam Sol non uiderat ortu.
Diditur hæc totam confestim fama per urbem,
Quæ cunctis incredibilisq;, & mira uideri.
Vicinis populi paßim de montibus omnes
Concurrunt studio uisendi, atq; omnia complent.
Ventum erat ad tumulum: stat circunfusa iuuētus,
Ipse autem in medio duplices ad sydera palmas
Iandudum tendens, oculosq; immobilis heros
Orabat, tacitusq; parentem in uota uocabat.
Orantem obseruant taciti, intentiq; tuentur.
Quid iubeat, quæ signa ferat, quò deinde cadat res.
Bis toto color ore abijt: bis pectore anhelo
Infremuit, nutuq; caput concußit honestum.
Ecce autem tumuli tremere hostia uisa repente.
Omnibus extemplò subita formidine sanguis
Diriguit, penitusq; inuasit pectora frigus:
Cùm tandem deus has effudit ad æthera uoces.
Summe parens quamuis precibus nil abnuis unquā
Ipse meis, quæcunq; petam, tamen hoc tibi grates
Munere semper agam: tua quanta potentia, uidit
Circunfusa manus, populi uidere frequentes.

Vos autem famuli properate, recludite marmor,
Saxum ingens auferte, uiroq; exoluite uittas.
Nec mora praeceptis, patuerunt claustra sepulcri.
Concursu accedunt magno, attonitiq; pauore
Inspectantq;, uidentq; intus deforme cadauer,
Vixq; sibi credunt, nullo cogente moueri.
Nec mora, clamantis ter uoce uocatus amici.
Erigitur, loquiturq;, & coeli uescitur auris.
Obstupuere omnes: nec sat uidisse loquentem,
Aut audisse semel, dum cuncta ex ordine narrat
Conuentu in medio, quae funere passus in ipso est,
Quanto anima instantis ui leti exclusa dolore,
Terrenosq; diu eluctata reliquerit artus,
Quas facies moriens, quam obscoena aspexerit ora:
Terrentum iuxta furiarum, irasq;, minasq;,
Vt uix syderea uolucres missi arce ministri
Auxilio possent auidas inhibere rapinas.
His addit scelerum poenas, ac laeta piorum
Praemia, quae ue animas miseras subijsse necesse est
Arbitria, aeternosq; nigris fornacibus ignes.
His actis, deus orantis uicina Simonis
Tecta subit, quē tota olim lacerū hulcere membra
Eripuit morbo, atq; in pristina reddidit ipse.
Dum uero mensas grati dignatus amici
Accubat in medio procerum urbis, protinus ecce
Ingreditur forma insignis, culiuq; puella
Picta peregrinas tunicasq;, sinusq; crepanti
Argenti saturos, atq; auro intertexto,
Cui caput implicitum gemmis: it flexile collo

Aurum

Aurum ingens mixtis onerosa monilia baccis,
Propexiq; nitent electro molle capilli,
Nexilibus quos in nodos collegerat hamis,
Aureaq; ex humero demissam fibula uestem
Eois opibus grauidam, & Gangetide gaza
Subnectit: media micat ardens fronte pyropus,
Crebraq; consertis pendent redimicula gemmis:
Qualis læta sinus cùm tellus ueris honorem
Pandit, opesq; suas gremio explicat alma uirenti.
Hæc olim amißis utrisq; parentibus orba
Restitit, & proles in opes succeßit auitas
Vnica, quas pater immensas prædiues habebat.
Dumq; ætas rudis, una illi super omnia cordi
Relligio fuit, & seruandi cura pudoris.
Mox autem paulatim annis feruente iuuenta
Sensibus illapsa est Veneris malesuada cupido,
Quæ mentem immutans furijs subiecit iniquis
Ah miseram. abiecto non obstat cura pudori,
Non species, non fama mouet: ceßit timor omnis,
Relligioq; oblita: domo iam nubilis exit:
Iam conuiuia, iam spectacula læta frequentat,
Vinclaq; contemptis rectoribus omnia rumpit:
Ac ueluti ratis Aegæo sine remige in alto,
Sublatos simul ac fluctus inflauerit aura,
Nunc huc incerto, deinde illuc fluctuat æstu,
Quò uentiq;, undæq; urgent spoliata magistro.
Et iam freta opibus prædulces ambit amores
Florentum iuuenum, siquis spectabilis ore
Egregio, formaq; alios supereminet omnes.

Ergo

Ergo læta uirum præstanti corpore postquàm
Accepit ueniſſe, deum quem fama ferebat,
Nullam paſſa moram ſtudio correpta uidendi
Venerat. aſt ubi conſpicuos deperdita uultus
Hauſit, & egregiæ diuinum frontis honorem,
Diuinosq; oculos ardentis pabula amoris,
Diriguit, penitusq; animo ſententia uerſa eſt,
Atq; alias longè concepit pectore flammas.
Ecce autem ſubitò uiſæ ſpirantis ab ore
Septem adeò circùm offuſa caligine, & atra
Nube exire faces: ueluti cùm torris obuſti
Vltima ſurſum flamma fugit, fumumq; relinquit.
Hac deus, hæc, inquit, capitum fœdiſſima ſeptem
Correptam miſeræ mentem uexabat Erinnys.
Tum Maria (hoc illi nomen) mutata, nec illa,
Argento quæ illuſa ſinus modò uenerat aureos,
Iam capiti crinale aurum, colloq; monile
Detrahit, & tunicas ſqualentes exuit auro:
Iamq; ſui piget, & curis mordetur honeſtis:
Inde deum orabat ueniam, genibusq; uolutans,
Vt canis ad menſam procumbere ſuetus herilem,
Lambebatq; pedes nudos, lacrymisq; rigabat
Veste fouens, alios tulerat quam nuper in uſus.
Tum de marmoreis uarios deprompſit odores
Theſauris: Caſias, & Nardi mollis ariſtas,
Aut turis lacrymā, atq; aurā fragrantis amomi,
Pronaq; permulſit nudas liquido unguine plantas.
Suauis in aëreas diffugit ſpiritus auras,
Cuncta deus placida quæ mente accepit, & illam

Dignatus uenia monitis impleuit amicis.
Intercà circunpositis ex urbibus agrum
Cernere uulgus erat conuentu accedere magno.
Multi ibant oculis clausis, multi auribus orti
Indociles, fandi ignari, quiq; ægra trahebant
Membra, ferebantur quos'ue exagitabat Erinnys.
Captos mente, sui immemores, deus ipse iuuabat
Auxilio, ualidiq; omnes, lætiq; redibant.
Tandem hinc digrediens Solymorũ tendit ad arces.
Hanc fundasse Semes soboles tua dicitur urbem
Vitisator pater, exactis simul imbribus ingens
Cessauit uastis stagnare paludibus orbis,
Plurimaq; immensi compressa licentia ponti.
Tum uenère, suo bellis qui gente subacta
Vrbem appellarunt de nomine Iebusæi.
Protinus hinc reges, à prisco sanguis Iuda,
Finitimis latè dominam coluere subactis.
Hîc templum Solomon per terras omnibus aris
Euersis ope barbarica rex condidit olim,
Templũ opulentũ, ingens, eductã ad sydera molem.
Huc mensas, arasq; sacras, & ahenea labra
Transtulit, & ueteris uestes, ac munera templi,
Ostro perfusas uestes, auroq; rigentes:
Tum lychnos, lancesq;, cauasq; inuexit acerras.
Cymbiaq;, & tripodas, fuluoq; ex ære lebetas.
Inclusasq; sacro leges, ac fœdera ligno,
Quæ gemina in silice omnipotẽs pater ipse notarat.
Hîc gentis rex, atq; omni cum gente sacerdos
Sacra ferens pecudum fundebat rite cruorem.

Vict

Victima non alias maculabat sanguine sedes:
Vndiq; mos erat huc populos ter adire quotannis,
Et proprios genus Isacidum instaurabat honores.
Ipse etiam huc heros crebrò se ferre solebat:
Iamq; uijs plenis multis cum millibus ibat,
Vnde urbis poterant turres,atq; alta uideri
Culmina:læti omnes ramos uiridantis Oliuæ,
Quasq; manu gestent,palmas à stirpe refringunt.
Præcedit peditum latè manus omnis:it ingens
Ponè equitum globus:in medio pulcherrimus heros
Haud acri prouectus equo,phalerisq; superbo
Eminet:at sibi pauperiem ut placuisse beatam
Admoneat socios:rex quadrupedantis Aselli
Terga premit,uates quondam ut cecinere futurum.
Nudus erat uertex:humeris demissa fluebat
Ad talos uestis,quam festinauerat olim
Ipsa parens,pueroq; dedit gestare:nec illa est
Vllo attrita usu,nulla consumpta senecta.
Taurea nudatis circundat tegmina plantis,
Talis iter tendit,recipitq; ad mœnia gressum:
Ante urbem pueri occurrunt,mixtæq; puellæ
Floribus,ac uarijs ornatæ tempora sertis:
Omnibus in manibus palmæ,omnes carmina læti
Læta canunt,tonsis & inumbrant ora coronis,
Certatimq; dei gaudent placida ora tueri.
Tum demum portis urbem ingrediuntur apertis,
Et propius regem,seruatoremq; salutant,
Prætenduntq; manu thyrsos,oleasq; coruscant
Frondentis:superas ingens it clamor ad auras.

Spargitur hic rumor subitò, ac tota urbe uagatur.
Consurgunt gentis primi: procul ecce per auras
Puluercam cernunt tolli super æthera nubem,
Ignari penitus rerum, causasq; requirunt
Tam subiti motus: quemnam tam multa sequantur
Millia ductorem: quis tantus clamor ouantum.
Ast illi, quibus est Diui haud incognita fama,
Occurrunt alacres regi, plausumq; sequentes
Ingeminant: quaq; ingreditur, passim ecce rubenti
Insternunt ostro sola, barbaricisq; tapetis,
Intenduntq; uias sertis, & floribus augent.
Vix ingressus erat, cùm densam respicit ecce
In biuio turbam, clamoremq; auribus haurit
Ingentem, & secum admirans uestigia pressit.
Vallis erat circùm frondosis undiq; septa
Collibus: in medio riuis, atq; imbribus humor
Collectus semper stabat, laticesq; perennes,
Quò solitæ innuptæ prædiuitis urbis aquari,
Et potum pariter pecudes compellere prisci
Pastores, lymphaq; gregem curare salubri,
Vnde lacum fama est olim dixisse minores.
Huc concursus erat certis de more diebus,
Turbaq; adibat inops uarijs exercita morbis.
Nanq; uidebatur magno quandoq; moueri
Cum sonitu, medio unda lacu, & perculsa repente
Sublato ad cœlum spumabant cærula fluctu.
Sed uulgò subiti quæ motus causa latebat.
Impubes pueri tantum, innuptæq; puellæ
Signa prius manifesta dabant, sesèq; canebant

Certo

Cernere pennatum puerum fulgere per auras
Vndanti chlamyde, atq; auro radiantibus alis,
Delapsumq; polo tranquilla impellere utraq;
Stagna manu, lateq; uiam signare cadentem.
Qualis stella, pater superûm quam misit Olympo
Aut nautis signum, aut populis in castra coactis,
Praecipitat flammis longè, lateq; coruscis
Scintillans: corda ignaris mortalibus horrent.
Ergo expectabant denso miseri agmine circùm
E cœlo signum intenti, laticesq; quietos
Seruabant oculis, atq; omnes auribus auras,
Auditum ad signum subitò ut se primus in undas
Quisq; daret, stagnoq; sonanti immergeret artus.
Quippe erat inde salus semper, non pluribus, uni,
Qui subitò impulsum prior exiliisset in æquor.
Sicut ubi uacui tendunt medio æquore campi
Viribus, & rapido iuuenes decernere cursu,
Arrexere animos cuncti, signumq; parati
Expectant: pulsat pauor intus pectora anhelus
Omnibus, atq; locum spondet sibi quisq; priorem.
Hos inter longo detentus brachia morbo,
Brachiaq;, & plantas, omnes & inutilis artus
Ietrus erat, cui quondam & opes, & auita fuere
Prædia opima, sed, ut iuuenili è corpore morbum
Pelleret, heu nimium mendaci credidit arti,
Dumq; uias omnis, medicæq; explorat opis uim,
Pauperiem morbo adiecit miserandus iniquam,
Ossibus ad uiuum qui iam persederat imis.
Iamq; ferè denum in luctu quater egerat annum

Innumeris circumuentus morbisq;,fameq;:
Quem postquàm aspexit propius stellantis Olympi
Rege satus,sic est ultro placido ore locutus.
Infelix,quæ te segnis mora detinet unum
Seruantem has frustra ripas,& tristibus undam
Præsentem morbis,alij cùm scilicet omnes
Protinus hinc abeant læti,oblitiq; laborum
Accipiant solitas reparato in corpore uires?
Ille sub hæc,largoq; genas simul imbre rigabat.
Non hoc crimē aquæ:nō uis mihi fontis iniqua est:
Verùm ego dum motum opperior salientis aquai,
Præcipites dant saltu alij se in stagna priores
Ad sonitum:inualidis nequeo ipse insistere plantis.
Nec me tunc opis externæ dignatur egentem
In stagno quisquam ante alios mersare salubri.
Talia narrantem placido deus ore tuetur,
Atq; ait:ipse tuis pedibus subsiste,ualensq;
Carpe uiam,nec cuncta undis debere necesse est.
Vix ea:cùm subitò cernentibus omnibus ecce
Erigitur,stratumq; humeris,mirabile uisu,
Ipse suis referens pedes omnes paßibus æquat,
Atq; suo solidæ respondent robore uires.
Sicut ubi in syluis dum ramos colligit,anguem
Frigore sopitum pastor,brumaq; rigentem
Frondibus implicuit,admouitq; inscius igni:
Nulla mora est propius,flāmas uix pertulit,& iam
Attollitq; caput,iamq; ignea lumina torquet,
Perq; domum serpens micat arduus ore trilingui.
Parte alia ante fores templi,mediaq; ministri

Ingenti strepitu testudine dona sedentes
Vendebant, quæ plebs æratæ imponeret aræ,
Lanigeras pecudes, taurosq́;, paresq́; columbas,
Voti ut quisq; reus, rerumq́; ut copia cuiq;.
Quos simul atq; heros ingressus uidit, & omnem
Discursu, & clamore locum resonare profano,
Haud tulit, & uerbis grauiter commotus acerbis
Reppulit, intortum uibrans per terga flagellum,
Verberaq́; insonuit, sacroq́; à limine abegit.
Qualis ubi Arctois Boreas erupit ab antris,
Aëreos rapido peruerrens turbine campos,
It cœlo ferus, & piceas toto æthere nubes
Insequitur: dant uicta locum, & caua nubila cedũt.
Sacra deo domus hæc, inquit, hæc numinis ædes:
Vos autem uersam indignos scelerastis in usus.
Sanguine respersum est aras, animaq́; litatum
Hactenus antiquis concesso more sacrorum:
Indultum satis, atq; ouium iam cædis abundè est:
Nunc pater omnipotens pecudum, uolucrũq́; cruori
Parcere uos posthac iubet, ac fumantibus extis:
Vos diuersa manent mutatis orgia sacris:
Discite iustitiam tantum, puraq́; litate
Mente, deumq́; pijs precibus placate uolentem:
Hi uestri ritus, ea deinde piacula sunto.
Sic ait, & supplex demisso poplite ad aram
Cernuus arcana prece patris numen adorat.
Iamq́; sacerdotum primis exarserat ingens
Tristi in corde dolor, flammæq́;, iræq́; coquebant:
Nec nouus hic primũ furor, hæc odia aspera surgũt:

Antiquæ irarum causæ, antiquiq; dolores
Haudquaquam exciderāt animis, fixiq; manebant.
Non tamen hic ausi sunt illum surgere contra,
Sed ueriti ultricem plebem, turbamq; sequentum,
Excessere adytis nequicquam indigna minati:
Quales nocte lupi stabulis cùm fortè reclusis
Appetiere gregem: uerùm custodia pernox
Obstitit, & canibus uocalibus inde reuulsit:
Olli (dira fames stimulis agit intus) abacti
Cedunt, & montes nequicquam ululatibus implent.
Dum uerò affatur genitorem Diuus ad aram,
Mirantes socij templum per singula lustrant,
Suspectu molem uasto, artificumq; laborem,
Cautibus excisas centum, centum ære columnas
Omnes è solido, omnes altis montibus æquas,
Tignaq;, & æterna ex cedro laquearia, ahenoq;
Aeratas porrò stridentes cardine portas,
Sectilibusq; minutatim sola leuia saxis:
Tum puro ex auro postes, mensasq; metallo
E simili: & fixos alta ad donaria currus
Distinctos hebeno, & cãdenti elephanto.
Quæ dum cuncta legunt, perfectis ordine uotis
Improuisus adest: tacitusq; superuenit heros,
Atq; ait: Hæc moles adeò hæc immania templa,
Protinus ut uento radicitus eruta pinus,
Versa repente dabunt labem, ingentemq; ruinam,
Et tibi digna tuis Solyma instant præmia factis.
Quæ uates ad te missos diuinitus ausa es
Tot ferro petere, aut duris detrudere saxis.

Ipse

Ipse tuos quoties, præsens ut uera monerem,
Tentaui ciues incassum cogere in unum,
Seu cristata suos dispersa examina fœtus
Singultu uolucris uocat, & plaudentibus alis?
Ferro excisa cades: iam iam labentia regna
Protinus arma ruent tua, uindexq́; hauriet ignis,
Et passim hæc largo sudabit sanguine tellus.
Non'ne uides, iam ut nunc res procubet inclinata?
Et tibi iam uotis non prosit nectere uota?
Longè alias pater omnipotens sacra transtulit oras:
Longà alia uult ipse coli, & placarier urbe.
Atq; adeò hic altè depactus terminus esto.
Sic fatus monstrat miras in marmore formas,
Argumentum ingens, senum monimenta dierum,
Magna quibus magni cōpacta est machina mundi,
Et ueterum euentus, & prisca ex ordine auorum
Facta, haud humanis opus enarrabile uerbis.
Non illic hominum effigies, simulachra'ue diuûm
Arcanis sed cuncta notis, signisq́; notauit
Obscuris manus artificis, non hactenus ulli
Cognita, non potuere ipsi deprendere uates.
Hic superûm sator informem speculatus aceruum,
Aeternam noctemq́;, indigestumq́; profundum
Prima uidebatur moliri exordia rerum
Ipse micans radijs, ac multa luce coruscus.
Iamq́; uidebatur fulua de nube creare
Stelligeri conuexa poli, terrasq́; fretumq́;,
Et lucem simul undiuagam, mox unde micantes
Et Solis radios, & cœli accenderet ignes.

Ipsi iam denso crepitare examine circum
Autoremq́;,ducemq́; suum,plausuq́; sonare
Aligeri fratres supera arce uolatile uulgus,
Lucis opus primæ.necdum tamen æthera ab imis
Flammiferum terris,terras discreuerat undis.
Sed tantum confusa iacebant semina rerum.
Nec mora:uix cœli extuderat septemplicis orbem,
Ordine cui uario rutilos affigeret ignes,
Et iam cuncta nouam incipiebant sumere formam.
Paulatim,cœlumq́; sua compage teneri.
Cernere erat sicca in medio iam mole relicta
Littoribus curuis circum maria humida fundi,
Illisosq́; uadis spumare ad sydera fluctus.
Nondum pontiuagæ curuabant ampla carinæ
Carbasa,nec liquido lentari in marmore remi,
Lata sed innocui uerrebant æquora Cauri.
Ecce autem iam fagiferi capita ardua montes
Attollunt,infraq́; iacent humiles conualles.
Continuò tellus summittens Dædala germen
Flore renidescit,& frondis explicat arbos.
Iam uideas uiridi uestiri gramine campos,
Iam colles densis frondere cacumina syluis,
Ilicibusq́;,oleisq́;,& coniferis cyparissis.
Nec mora:cæruleo flammis duo lumina cœlo
Incipiunt teneris primùm lucescere rebus,
Et sibi,ceu mundi uigiles statione uicissim
Succedunt,certoq́; suum dant fœdere lumen.
Nam lucis fons dimensum Sol ambit Olympum
Ipse die,terrasq́; nouo splendore colorat.

Nocte

Nocte suas uultu pallenti seruat in umbris
Luna uices fundens auratis cornibus ignem,
Lucidaq; exornant nocturnis æthera gemmis
Sydera, perpetuo circunlabentia motu.
Tum bifidis paßim uerrebant marmora caudis
Squamigerum mutæ pecudes, pelagoq; natabant.
At pictæ uolucres librare per aëra pennis
Corpora, & inter se curuis decernere rostris.
Nec procul hinc errant latos armenta per agros,
Lanigeriq; greges persultant pabula læta,
Iam latebras uideas meditari dira ferarum
Semina, iam longos per humum reptare chelydros.
Desuper hortari clara de nube putares
Cœlicolûm regem, lætasq; expromere uoces.
Crescite, propagate genus mea semina uestrum,
Seclaq; perpetuis generatim iungite seclis.
Tandem nudus homo emicuit tellure creatus,
Quem superûm sator affariq;, & edicere leges
Ore uidebatur coràm, ac præponere regnis,
Qui terras immortalis ditione teneret:
Mansisset dictis, seruasset fœdera pacta.
At campum arboribus iuxtà, ac uiridãtibus herbis
Lucentem aspicias, stellantia floribus arua,
Poma ubi cæruleo multum uigilata dracone:
In medio fons perspicuis argenteus undis
Quattuor aduersis uoluens regionibus amnes,
Qui terræ gremio infusi latè arua rigarent.
Atq; hîc cernere erat malesuadi fraude draconis
Deceptum iuuenem uetitos ex arbore fœtus

Gustare edicti immemorem, legisq; seueræ.
Et iam (uix pomum infelix admouerat ori)
Pœnituisse putes se frondibus inuoluentem,
Nec iam cælituum regis grauia ora ferentem.
Nanq; uidebatur fuluæ inter uellera nubis
Horribili super impendens mortalibus ore
Dura redarguere, & sæuas indicere pœnas
Pro meritis, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis uentura sub auras.
Interea coniux, quæ capta libidine dira
Iura prior, legesq; datas, ac fœdera soluit,
Infelix fruticum frustra per densa latebat.
At uictor, factusq; potens iam fraudis, ahena
Effulget squama, teretiq; uolumine serpens
Ter superans stirpem, spirisq; ingentibus ambit
Tortilis, & motis insultat desuper alis
Virgineo irridens deceptos improbus ore.
Nec procul hinc ideo uideas latè infera circùm
Regna, subobscuras sedes, lucemq; malignam
Solis, ubi casti manes, animæq; piorum
Sedibus exclusæ quondam debentis Olympi
Vnius ob scelus expectabant ordine longo.
Stabant hîc cani proceres, uittataq; uatum
Agmina, tendebantq; manus ad sydera passas,
Quos omnes humeris pater altè extantibus Abras
Amplificam pandens chlamydem, portentaq; latè
Brachia subnixus, dextra, læuaq; tegebat.
Orantes illos credas, superûmq; parentem
Supplicibus dictis affari, parceret ira,

Parceret unius noxa omnes perdere gentes.
Substitit hic imo suspirans pectore Diuus,
Atq; ait, En nostrum deposcunt ista laborem:
In me nulla mora est: ego tantæ debitus iræ
Morte mea eripiā hos tenebris, et claustra refringā.
Quin ea, quæ subitò paucis deprensa sequuntur,
Sublegite infandum mihi portendentia letum.
Omnibus hic pauci extinctis mortalibus ibant
Inclusi ligno summas impunè per undas.
Ingens latiuago fluitabat machina ponto,
Et uix extabant immani corpore montes,
Quos procul abruptus collisis nubibus ignis
Ingeminans creber cœlo rutilante petebat.
Hic natum senior nudo Isacon ense petebat
Infelix pater, exequitur dum tristia iussa.
Aspiceres illum toto iam copore niti
Dextram attollentem. nondum respexerat, & iam
Nuntius ecce aderat, cœli demissus ab arce,
Iussa ferens primis contraria. uictima iuxtà
Pascebat pueri ignari pro cæde parata,
Candidus, & uillis aries argenteus albis.
Hinc fratrem inuisum narrata ob somnia fratres
Vendebant, misero mentiti dira parenti
Funera discerptumq; feris: pater ipse cruentam
Versabat gnati tunicam, lacrymisq; rigabat.
Hic etiam, Pharijs dum ciues ducit ab oris,
Post longa exilia in patriam, promissaq; regna
Legifer auxilijs fretus cœlestibus heros,
Orta lues populum errantem miseranda repente

Serpentum afflatu leto dabat, atq; iacebant
Corpora tabifico paßim morientia morsu.
Dux uerò in medio campi suspendit ahenum
Ingenti è malo colubrum, stratosq́; iubebat
Dirigere huc aciem intentos, lignumq́; tueri,
Quæ miseris erat haud dubiè uia sola salutis.
Parte alia rostro terebrans sibi uiscera acuto
Fœta auis implumes pascebat uulnere natos.
Stant olli circum materno sanguine læti,
Et pectus certatim omnes rimantur apertum.
His animaduersis portis bipatentibus ibat
Multa putans, necdum gradibus descenderat heros
Omnibus, & magno iam longè urgente tumultu
Ecce trahebatur paßis per terga capillis
Pallida longæui coniux Susanna Manassei,
Quoi pater egregiam forma, & florentibus annis
Haud placitis tædis inuitam, ægramq́; iugarat.
Nãq; fidẽ ob thalami fœdatam ad iusta uocabant.
Supplicia, ingenti iuuenum spectante caterua.
Et iam saxa manu pueri, uulgusq́; tenebant.
Ipse sed anteuolans prohibebat tela sacerdos,
Donec porticib⁹ CHRISTVM *cõspexit in amplis,*
Ad quẽ ubi conceßit, miseramq́; ad limina traxit,
Ingressus uersare dolos: Hæc prodidit, inquit,
Coniugium, thalamiq́; fidem deprensa fefellit.
Sontem iura neci tali pro crimine dedi
Nostra iubent duris (sed quæ inclementia?) saxis.
Teq́; ideo uatum interpres nitißime adimus,
Et tua quænam sit sententia quærimus omnes.

Dixer

Dixerat, atq; animo iam spes pascebat inanes
His captum, implicitumq; putans sermonibus hostē,
Praeclusos abitus, non effugia ulla relicta:
Illam quippe neci si solueret interceptam
Miti animo miseratus, eum turba omnis in ipsum
Saxaq;, & ultrices raptim conuerteret iras,
Quòd sanctas gentis leges euerteret illex.
Si uerò ad pœnam iusset pro crimine duci,
Sese odijs uulgi obijceret crudelis acerbis.
Haec agitans iam uictorem se mente ferebat,
Pectora laetitia multum tumefactus inani.
Ac ueluti in somnis olim sibi uisus arator,
Dum terrae attrito suspendit uomere terga,
Auri ingens pondus campo effodisse subacto,
Gaudia uana fouet: cernet somno ille relictus
Pauperiem, duros & adhuc sibi adesse labores
Somnia, fortunamq; animo execratus inanem.
Ipse uiam deus inuenit (fallacia numen
Nulla humana ualet contra) qua legibus illi
Parceret, illaesis. nempe, ut defixa tenebat
Ora solo, tandem attollens, turbamq; paratam
Aspectans ait, Haud dubium, quin crimine letum
Sit merita: id prisci quondam sanxere parentes.
Ergo agite ò uestrum quicunq; est criminis expers,
Saxa manu primus rapiat, feriatq; merentem.
Ecquis erit tanto è numero, qui uulnera prima
Dirigat, & sceleris purum se proferat ultro?
Sic memorans omnis seruabat lumine pronus
Obliquo, horrendumq; tuens, illumq; paratus

Inscrip

Inscripsisse solo, cui mens interrita nullum
Esset ob admissum fœdè, securaq; culpæ.
Stabat conspectu in medio tremebunda puella,
Iam suffusa oculos mortis nigrore propinqua,
Et positis terram genibus submissa petebat,
Non minus exanimata metu, quàm in retia cerua.
Acta canum latratu, & longo exercita cursu,
Cùm iam consumptæ uires, cùm se undiq; cinctam
Hoste uidet, mortemq́; instantem certa moratur.
His autem auditis responsis, omnibus ingens
Confestim cecidit furor, & uis fracta quieuit.
Quisq; suam tacito uersant in pectore uitam,
Inq; uicem spectant sese, atq; aduersa tuentur,
Nec quisquam turba in tanta se prodidit ultro.
Saxa cadunt manibus furtim labentia, & omnes,
Quisq; sui, memores abeunt, templumq́; relinquunt.
Vt uerò deus aspexit uacua atria circùm
Linea detraxit pauitanti uincla puellæ,
Atq; illam uerbis monitam dimittit amicis.
I melior, ueterum famam iam extingue malorum.
Talia dein socios fatur conuersus ad ipsos:
Heu durum genus: haud possunt desistere uicti:
Nil linquunt intentatum, nihil prorsus inausum:
Nempe ego nunc festis fas contra, & iura diebus
Affero opem inualidis, ægrosq; in pristina reddo.
Nunc sontes, & sponte sua commissa fatentes
Accipio, noxaq; animos, & crimine soluo.
Nunc socij fruges tractant, & uina prius, quàm
Dent manibus lymphas, cum uictu corpora curant.
Nec

Nec dapibus parcãt, et quæ in uos plurima iactant.
Quinetiam me fraude petunt furta irrita adorti.
Vel cum Romanis astu me opponere tentant
Incautum, quæruntq; dolo, an fas pendere regi
Per capita argentum, edicto quod quisq; iubetur.
Nec cæcos mea facta mouent ingentia, quæ non
Humanis fierent opibus, non artibus ullis.
Nec qua ui hæc agitem spoliati lumine cernunt,
Consilijsq; audent supremi obstare parentis.
Nec priscos tollo ritus, leges'ue refigo.
Quippe alia arcanis longè sententia dictis
Indeprensa latet, longè altera sacra teguntur
Nube sub obscura uerborum. ut cætera mittam,
Quid suis horretis uetitis imponere mensis
Viscera? non animis labem sublimibus affert
Aut his, aut illis ieiunia soluere rebus:
Vobis intus obest mens ipsa, & dira cupido.
Sed quoniam gaudet cœno, immundaq; palude
Setigerum genus, & pecori huic innata libido est,
In sue adumbrantur Veneris mala gaudia fœda.
Quinetiam, ut iussis animos cœlestibus autor
Paulatim assuescens posset mollire colendo,
Nec nulla inciperet sub relligione tenere,
Indociles primùm populos, obtusaq; gentis
Pectora, iussit oues iugulare, & sanguine terram
Imbuere, immeritosq; aris mactare iuuencos:
Quæ tamen omnia erant, si cui mens alta uigebat,
Venturæ speculum mox relligionis, & umbra.
His actis, iam deuexum cùm uesper Olympum

Clauderet, egrediens malefida cessit ab urbe.
Tum genitorem obitus affarier ante propinquos
Exoptans, coramq; arcanas promere uoces,
Ignaros socios Tabuři ima in ualle reliquit.
Ipse autem ascensu superans capita ardua montis
Constitit, aëreæ feriunt ubi sydera cedri.
Addiderant comites se tantum ex omnibus illi
Fidus Ioannes cum fratre, Petrusq; uocati.
Stabant orantes taciti, paritérq; supinas
Tendebant sine uoce manus, ac lumina cœlo.
Ipse autem his magno genitorem affatur amore:
O pater, en insons nunc dira ad funera pergo
Progenies tua, nec tot ferre indigna recuso,
Quando certa tibi mens, atq; hæc fixa uoluntas,
Et tanti mortale genus: nil demoror, adsum.
Hos saltem, qui me patriaq;, suisq; relictis,
Per uarios casus lectissima corda sequuntur,
Aspice, & immeritos cæcis auerte periclis.
Haud uereor, quòd se his homines, gẽs impia passim
Opponunt: nil facta hominum mortalia terrent.
Ipsi etiam (nihil hoc moueor) moriantur ad unum,
Aut potius sæuo, si uis, tu fulmine perde
Correptos igni, & penitus res attere fractas
Tu genitor, tanto finemq; impone labori,
Si tantæ est genus humanum cœlo addere molis,
Seclaq; mutatis in pristina reddere rebus.
Tantum oro (scelus) inferno summissa barathro
Gens pestem meditata uiris nil improba furtis
Officiat, non infando prauertat amore

Insid

Insidijs captos, nec corda improuida fallat,
Dum scelera hortatur, nostriq; obliuia suadet.
Iam iam aderunt infandi hostes, armata dolis gens,
Nondū animos satiata, graues nondū ulta dolores.
Has fraudes, iamq; has fraudes, artesq; mouebunt.
Quas non mentiti simulato corpore formas,
Vt capiant genus innocuum, uertantq; uenenis
Pestiferis? tu frange dolos, ferq; irrita in auras
Cuncta pater: tandem uictis edice quiescant.
Sint, qui per terras gentes post funera nostra
Iustitiam erudiant, & religionis amorem:
Hanc ueniam concede: id gnati cedat amori.
Filius hæc, genitor contrà cui talia reddit.
Nate patris uirtus, nostriq; simillima imago,
Nulla tuis fraus (solue metum) nullæ'ue nocebunt
Insidiæ. quas nunc regni molitur operti
Arbiter: incœpti frustra irritus omnia tentat.
Induat in facies centum, centum ille figuras
Ipse adero, retegamq; dolos, fœcundaq; fraudis
Agmina disijciam, & magna uirtute resistam.
Vnus erit tantum, cui mentem insania uertet,
Infelix, iam nunc deuoto pectore uersat
Infandum scelus, atq; tui iam pœnitet agrum,
Secum indignantem, tua quòd præcepta sequutus
Exuerit blandum uitæ mortalis amorem,
Malueritq; graues sub te tolerare labores,
Omnia quæ mecum mundi ante exordia nosti.
Hunc tamen indignum numero, cœtuq; piorum
Addidimus memores uatum, qui talia quondam

Prædixere, tuis exemplum insigne futurum.
Euadent alij insidias meliora sequuti.
Omnes te propter contempto lucis amore
Haud mortem horrescent pergentq; in funera læti,
Innumeramq; suo parient tibi sanguine gentem
Proiectu uitæ, & mortis amore superbi.
Efficiam cœlo dignos post aspera tandem
Funera, deserti magnum ætheris incrementum.
Quos tu olim aspicies hac relligione nepotes
Surgere nate tibi? quàm pectora certa uidebis?
Tu modò tu perge, & cœptum decurre laborem.
Hi quos cernis enim uix nunc tua iussa sequutos
Indociles, fundi ignaros (mora non erit) altos
Pectore concipient sensus, doctoq; uerendas
Ore canent leges afflati numine nostro,
Et uastum in melius referent hortatibus orbem.
Succedent alijs alij, sacriq; nepotes
Victores tua signa ferent trans ultima claustra
Oceani latas undis cohibentia terras,
Clarescetq; tuum paßim per secula nomen.
Sponte sua inuicti reges tibi sceptra, tibi arma
Subijcient sua per terras, arasq; sacrabunt.
Atq; adeò grauida imperijs Roma illa superba,
Appenniniuagi quæ propter Tybribis undam
Ingentes populos frænat pulcherrima rerum,
Summittet fasces, &, quas regit, orbis habenas.
Illic religio, centum illic maxima templa,
Centum aræ tibi fumantes, centumq; ministri,
Quiq; uiris latè, atq; ipsis det iura sacerdos

Regibus, & summo te in terris reddat honore.
Siqua tamen paulatim annis labentibus ætas
Decolor inficiet mores, uersisq; nepotes
Degeneres surgent studijs, per dura laboresq;
Exercens lapsam reuocabo in pristina gentem.
Illa malis semper melior se tollet ad astra.
Sæpe solo uelut euersam, excisamq; uidebis,
Quam modò prædixi, populorũ incursibus urbem.
Verùm quo magis illa malis exercita, semper
Altius hoc surgens celsum caput inseret astris,
Mœniaq; in melius semper recidiua reponet.
Nec nisi subiecto passim sibi desinet orbe.
Sic placitum. nostri sedes ea numinis esto.
Hæc ait, & natum dextra complexus inhæsit.
Ecce autem subitò rubra uibratus ab æthra
Cum sonitu fulgor micat, & polus intonat ingens.
Nam pater omnipotẽs manifestus ab æthere nubem
Ostendit radijs illustrem lucis, & igni.
Omnia collucent latè loca, turbine CHRISTVS
Corripitur rapido, mediaq; in nube refulsit,
Verus & aspectu patuit deus, atq; per auras
Diuinum toto spirauit uertice odorem
Luminis ætherei specimen, genitoris imago.
Nec secus emicuit roseo pulcherrimus ore
Insolita circùm perfundens omnia luce,
Quàm cùm mane recens lucis fons aureus ingens
Lumine Sol cœlum exoriens rigat omne profuso,
Oceani in speculo longe resplendet imago,
Et croceæ effulgent aurata cacumina syluæ.

Talem se socijs mirantibus obtulit heros
Amborum in medio uatum,quorum alter adiuit
Flammifero quondam inuectus cœli ardua curru,
Et tranauit equis insultans aëris auras:
Isacidum Pharijs genus alter duxit ab oris
Dux profugûm,legesq; dedit,moremq;sacrorum.
Nec non cœlicolûm propius tum maxima pandi
Visa domus,cœliq; ingens apparuit aula.
Tum genitor nubis fulgens candentis amictu
Oscula libauit nato,& uox lapsa per auras.
Hic mea progenies:hic est mea magna uoluptas:
Vni huic mortales omnes parete uolentes.
Nec plura his:toto assonuit chorus omnis Olympo
Cœlestum cantu uario,plausumq; dedere.
Tum demum in faciem consuetam redditus heros
Attonitos socios monstrisq;,metuq; sepultos
Excitat,atq; hominis mortali apparuit ore.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. II.

At Solymi trepidi rerum, & formidine cæci
Noctem illam patrum primi, templiq; ministri
Insomnem duxere:animis adeò addita cura
Incubat,ac nullam attonitis dat dira quietem.
Omnibus ante oculos urbem ingredientis imago
Læta dei,festiq; manus impubis honores,

Illiusq;

Filiusq; uident latè increbrescere nomen.
Fama uolat,passimq; canit miracula rerum.
Quid faciāt?magis,atq; magis iam uera patescūt,
Quæ quondam prisci uates cecinere futura,
Terras cœlesti regem de stirpe manere,
Cuius in aduentu templum,Iudæaq; tandem
Regna ruant,Solymeq; euersis desinat aris
Antiquo de more sacros imponere honores.
Ergo infracti animis omnes,terrore subacti,
Tectis,quisq; suo septi,clausiq; manebant.
Quales quæ solitæ florentia rura uolantes
Carpere apes,ubi sæuit hyems,cœlumq; profusos
Soluitur in nimbos,& aquosus regnat Orion,
Ocia lenta terunt,clausisq; aluearibus ægræ
Cunctantur,circumq; fores,ac limina mussant.
Tempus erat per membra quies cùm grata soporem
Irrigat,ac positis affert obliuia curis:
Et iam noctipotens manus imo emissa barathro
Horribiles uisu formæ furialibus omnem
Cœtibus obsedere urbem:pars turribus instant:
Pars apicem templi,& fastigia summa coronant:
Cætera,perq; uias legio,perq; alta domorum
Tecta uolant,tractimq; hærent per culmina tignis.
Haud secus Italiam repetunt ubi uere tepenti
Cærula aues longo fessæ super æquora cursu,
Quæ prior occurrit tellus,hanc agmine denso
Certatim arripiunt,procuruaq; littora complent.
Principio spargunt occultum in pectora uirus,
Vipereamq; uiris animam,cæcumq; furorem

Inspirant, odiumq; animis, & crimina linquunt.
Multi etiā in facies hominū uertuntur, & omnem
Protinus incendunt uarijs rumoribus urbem:
Irrepunt tectis alij, somnoq; solutis
Somnia dira ferunt uaria sub imagine rerum,
Atq; hominum falsis simulacris pectora ludunt.
Iamq; huius subeunt, iamq; illius alta potentum
Limina, & attonitos dictis hortantur in hostem.
Terrificantq; animos facta, atq; infecta canentes,
CHRISTVM *inferre faces, arisq; instare bipenni*
Armatum aerata, atq; adytis extrema minari,
Et iam fumosto in templo dominarier ignem.
Quin ipsos templi mentiti ueste ministros
Singula tecta adeunt, patresq; ad limina sacra,
Conciliumq; uocant: nigri dux agminis ipse
Impulit arisono stridentes cardine portas.
Hinc atq; hinc delubra petunt: concurritur ultro
Vndiq;: nec tenebris nox obstat euntibus atra.
Non aliter captam si rumor nuntiet urbem
Nocte dolis intempesta, atq; latentibus armis
Hostē inferre acies, & iam summa arce receptum,
Culminibusq; immissa uoret fax atra penates,
Plenis cuncta uijs feruent, trepidoq; tumultu
Huc atq; huc itur, nec sat rationis eundi est.
Praecedunt dirae facies, facibusq; nefandis
Sufficiunt lucem, & summo dant uertice lumen
Terrificas capitum quatientes undiq; flammas.
Nec miseri tamen agnoscunt: furor omnibus intus
Eripuit mentem, lapsumq; in uiscera uirus.

Nec minus intereà bis seni ex agmine nißi
Bis senos CHRISTI *ad socios, euertere siquem*
Possent, & furijs deceptum incendere iniquis.
Illi autem pleni monitis ducis (antè futura
Præscius ista suis prædixerat omnia) seruant
Inuictos animos, inapertaq; pectora fraudi,
Quanquàm hostis species sese trãsformet in omnes
Nequicquàm expertus, mentesq; indagine captet.
Vnus non ualuit sese his subducere uinclis
Iscarius pesti infandæ deuotus Iudas,
Lectorum procerum labes, & pestis Iudas.
Hic se olim addiderat socium uestigia Diui
Ingressus, patria, atq; opibus, carisq; relictis
Incerta exilia, incertas quacunq; paratus
Ire uias, taliq; necem pro rege pacisci.
At mox cœptorum piguit, duriq; laboris
Paulatim pertæsum. animo tum uoluere secum
Noctes atq; dies tacitus, siqua potis arctis
Legibus exolui, & priscæ se reddere uitæ,
Indignans longum incassum cecidisse laborem.
Hos abitus, iamq; hos abitus, & furta parabat
Impatiens operum, rebus non lætus egenis.
Talibus undantem curis, animoq; labantem
Iampridem, nigræ reperit dux ipse cohortis
Haud minus exultãs animis, quàm monte sub alto
Cùm procul aspexit tendentem in pascua ceruum
Getulus leo, quem siccis exercet hiantem
Faucibus ex longo collecta insania edendi.
Ac prius in faciem Galilæi uersus Ioræ,

Ipsi qui fuerat coniunctus sanguine Iudæ,
Insomnem aggreditur uerbis: Tu nocte silenti
Montibus in solis erras insane, potesq;
Vltro sæua pati sub nudo frigora cœlo,
Atq; tibi alterius sub nutu degitur ætas,
Dum sequeris (quis te tantus furor incitat?) istum
Elatumq; animis, euersoremq; sacrorum,
Quem tantum illuuies adeunt teterrima gentis
Fœminei cœtus, & semiuiri comitatus?
Primi omnes infensi odijs concordibus ardent,
Sacrilegoq; necem intentant: iamq; ille furorem
Vesanum expendet, cedet fiducia tanta.
Non illi auxilio magnarum gloria rerum,
Quas mentitur, erit: nil contrà obtendere densa
Nubila, nil solitas accingi proderit arteis.
Rumpe moras: eia instanti te surripe cladi.
Sic ait, ardentemq; odijs instigat acerbis.
Tum mutata acri percußit pectora thyrso,
Et subitò nocti ablatus se immiscuit atræ.
Hinc miserum inuadens præcordia ad intima sese
Ingerit, atq; imis dirum implicat oßibus ignem.
Olim, etiam in mentem ueniunt, quæcunq; sub illo
Iussus dura tulit, quæcunq; exhausta pericla:
Et piget, atq; nefas polluto uoluit amore,
Immeritumq; animo sedet hosti prodere regem.
Ah miser, ah male sane, deum non pectore sentis?
Non oculis numen præsens, non auribus hauris?
Quis te mutauit tantus furor? aspice quo nunc
Culmine præcipitas, quanam trahis arce ruinam.

Nec qualis sentis tibi menti insederit error.
Quid struis? aut quò te raptat tam dira cupido,
Quæ nunc te male habet, mẽtisq́;, et lucis egentem?
Quam nunc amittis sortem, irreparabile donum,
Optabunt seri post secula mille nepotes.
Atq; adeò quæ uota foues, quam mẽte secas spem
Lætitia elatos animos inflatus inani,
Omnia discerpent, rapientq́; per aëra uenti.
Excute, dum licet, infandam de pectore pestem,
Quæq́; imis te nunc est addita cura medullis.
Iamq́; sacerdotes, totaq́; ex urbe senatus
Secretam in templi sedem concesserat omnis.
Ipse sacerdotum primus, cui tempora sacra
Infula cingebat, Caiphas in sede sedebat
Celsior aurata: inde alij longo ordine ciues,
Quos omnis circunsiliunt, acuuntq́; furorem
Tartareæ haud ulli uisæ sine corpore pestes.
Nec mora, nec requies: sublapsæ in pectora cunctis
Eripiunt mentem, atq; animis incendia miscent.
Multa illi inter se uario sermone serebant
Solliciti: uasto strepit ingens murmure templum.
Sunt qui ipsum iubeant utcũq; absumere Christum
Seu ui, siue dolo, iuuenemq́; inuadere ferro,
Qui rursum in lucem nuper reuocatus ab umbris
Venerat, & totam monstro concusserat urbem.
Ast alij plebem metuunt, uulgiq́; furorem,
Nanq; sibi ingenteis populos deuinxerat heros,
Hos meritis, illos diuino affabilis ore.
Hic Nicodemus erat pesti impenetrabilis unus

Primores inter gentis non ultimus ipsos,
Cui longè menti melior sententia, sed non
Audebat dictis contra omnes tendere solus.
Ille deo quondam sese inscius intulit hostem,
Atq; dolis frustra contrà stetit: inde ubi numen
Admonitus sensit, ueluti de nocte profunda
In lucem reuocatus, ei se iunxit amore,
Clàm tamen, infensæ uitans odia aspera gentis.
Tum uerò illius de uita, & sanguine cerni
Vt uidit, letumq; insonti triste parari,
Non tulit ulterius latebras, hæcq; edidit ore
In medio: Non obscuram, non lucis egentem
Rem ferimus, neq; enim uereor iam uera profari
Pro patria, quamuis mihi sint extrema ferenda.
Cernitis hunc omnes manifesto numine ferri,
Maioremq; homine, & , nosmet nisi fallimus ipsi,
Vera dei patuit soboles, uerus deus, ille
Olim quem toties afflati numine uates
Venturum cecinere, nefas quò triste piaret
Commendans genus æterno mortale parenti.
Hoc liquet, hoc ultrà non in discrimen agendum.
Huius ope innumeri, quos nox obscura premebat
Luminibus captos, iucunda luce fruuntur.
Multi etiam uoces obstructis auribus orti
Accipiunt, redduntq;: ægris quot reddita uenit
Insperata salus, qui lenta aut membra trahebant,
Victa lue, aut subito correpti corpora morbo?
Tres etiam (nostis) obita iam à morte reduxit
Elatos idem in lucem: modò Lazarus omnem

Perculit

Perculit,& monstro ingenti permiscuit urbem.
Prò leuas hominum menteis,prò pectora cæca.
Non hæc Pæonijs succis,non artibus ullis
Confieri possunt:maior deus intus agit rem,
Maius numen inest.quoties diuina loquentem
Incassum contrà stetimus uerbisq;,dolisq;
Instructi?quoties ausi uim tendere inermi
Aut ferro,aut duris nequicquam perdere saxis?
Nube caua eripuit caput,ex oculisq; recedens
Aligerum se cœlesti subitò agmine sepsit.
Et quisquam illius certum non numen adoret?
Quid molimur adhuc?quid nobis deinde relictum?
Quin potius,quando nobis demissus Olympo
Auxilio uenit,unà omnes adeamus,ab ipso
Suppliciter pacem oremus commissa fatentes.
Talia perstabat repetens:uiolentia cunctis
Gliscit,& accensus semper per uiscera sensus.
Conflatur magis,& sæuos furor aggerat æstus,
Paulatimq; animi turgescunt tristibus iris.
Exarsere omnes:pestis latet intus,& omnem
Eripuit miseris lucem,uictisq; ueneno
Pestifero nebulas offudit mentibus atras.
Tum demum erumpit,quæ cunctos ira coquebat.
Infremuere omnes contrà,gemitumq; dedere.
Qualiter ære cauo dum sulfura pascitur atra
Inclusus magis,atq; magis furit acrior ignis,
Moliturq; fugam,nec se capit intus anhelans,
Nulla sed angustis foribus uia,nec potis extrà
Rumpere,materiam donec comprenderit omnem:

Tum

Tum piceo disclusa uolat glans ferrea fumo:
Fit crepitus: credas rupto ruere æthere cœlum:
Iamq; illa & turres procul ecce strauit, & arces,
Corpora, et arma iacēt, latè et uia facta per hostes,
Haud illi secus accensi meliora monentem
Excludunt adytis, atq; extra mœnia trudunt.
Tum uerò Caiphas, ubi facta silentia linguis,
Sic orsus, sibi quæ sedeat sententia, pandit:
Haud equidem moror, ò ciues, quòd uersus ad hostes
Iste etiam infando captus perfugerit astu,
Qui toties summa pro re, pro legibus olim
Obiecit patrijs caput ultro, ipsumq; premebat
Obnitens contra nuper sermonibus hostem.
Tanta est artificis pellacia, uis ea fandi,
Vt quoscunq; uelit uertat superetq; uenenis.
Scilicet hunc credam cœlo diuinitus actum
Nobis uenisse auxilio, qui se impius ortum
Patre deo canit, ac leges abolere parentum
Antiquas cupit, atq; nouos inducere ritus:
Seq; ultro excidio templi uenisse fatetur,
Quod nostri monitis olim cœlestibus acti
Impensis tantorum operum struxere parentes.
Quæ nouitas, aut relligio, qui deniq; mores?
Ille etiam, nequid sceleris sibi restet inausum,
Sacrilegus sontes, & quorum crimina nota,
Prosequitur uenia haud ueritus scelerata subire
Limina, nec festis parcit de more diebus.
Ergo agite, atq; illi insidias, letumq; merenti
Maturate uiri: crescentem extinguite flammam,

Ne mox subsiliat uictrix ad tecta domorum,
Degustetq; trabes, perq; ardua culmina regnet.
Subuertet solitis aliter totam artibus urbem
Seditione potens, populos captabit, & omnem
Subijciet sibi prodigijs fallacibus oram.
Hinc quæ tot nobis annos tam prospera cessit
Relligio, euersis actutum desinet aris.
Tum metuo, ne Romulidæ non talia passi,
Quicquid adhuc iuris superest, à gente reposcant.
Et profugos patria iubeant decedere terra.
Vnum pro multis detur caput, unius omnes
Expiet, ac tutos mors tanto in turbine præstet.
Hoc habet. hæc melior superet sententia ciues.
Hæc illi ob numen dona, hunc reddamus honorem.
Talia fatus erat. furijs stimulantibus intus
Experti, passiq; senes eadem ore fremebant.
Omnibus idem animus: sed qua ratione, quibus'ue
Id fieri occultè queat artibus, exquirebant.
Cùm subitò ecce suis clam se furatus Iudas
Improuisus adest cunctis mirantibus: illum
Excipiunt trepidi spirantem immanè, locantq;
Sede inter primos, fariq; hortantur, & ardent,
Quid ueniat, dubijs animis audire, silentq;.
Illuc autem torquens huc flammea lumina, & illuc,
Sic fatur. Scio uos Galilæi facta furentis
Formidare patres, patriæ qui legibus affert
Exitium: moliri ideo uos plurima cerno.
Si mihi, quæ posco, promittitis, omnia solus,
Quæ nunc uos frustra exercent, dispendia tollam:

Ille

Ille manus faciam in veſtras hodie incidat ultro.
Dixerat: argenti læti pepigere talenta
Ter dena, egregij pretium memorabile facti,
Dimittuntq́; alacres, atq; extra limina ducunt.
Ille petit montes iterum, ſociosq́; reuiſit.
Fortè propinquabat genti ſolennis, & ora
Feſta dies, veterum cùm relligione parentum
Immunes operum ducunt ſeptem ocia ſoles,
Perq́; domos ouium fœtus epulantur, & acri
Fermento parcunt iuſsi, properataq́; liba
Expediunt, menſasq́; onerant agreſtibus herbis,
Lætitiæ veteris memores: hac luce ferebant
Aegyptum priſcos olim cœleſtibus actos
Prodigijs magna cum præda exiſſe parentes
Ingreſſos pede iter ſalſas impune per undas.
Ergo ingens tum ſceptriferam concurſus ad urbem
Vndiq; erat, populiq́; omnes ad ſacra fluebant.
Non effuſa tamen turba huc ſine more ruebat,
Verùm quiſq; ducemq́; ſuum, gentemq́;, tribumq́;
Vnà ibant comitati. etenim licet omnibus idem
Sanguis, cognataq́; orti ſint ſtirpe nepotes
Omnes Iſacidæ, paribus ſub legibus omnes,
Scindit, ſe tamen in bis ſenas una tribus gens,
Atq; Palæſtinam latè eſt diducta per omnem,
Libera gens olim multa munita uirûm ui,
Florentesq́; urbes populis, opibusq́; uigentes.
Tunc autem patrijs de finibus exturbati
Penè omnes aberant, & Caſpia ſaxa colebant.
Vix de bis ſenis tribus una intacta manebat,

Alteraq́;, & patria sese tellure tenebant,
Beniamidum gens, aq; ipso domus inclyta Iuda,
Amba tunc etiam populis, opibusq́; uigentes.
Tantum autē imperio adiectam, ceu catera paßim
Contuderat bello, & uictricibus hauserat armis,
Hanc quoq; seruitio partem Roma alta premebat.
Sceptra urbi tantum, sublataq́; ademerat arma,
Linquens sacra uiris, ac leges uictor auitas.
Nunc tellus deserta iacet. tot clara fuere
Mœnia tot populis pariter cum fortibus urbes,
Ha bello, ha ualidis quassata uiribus aui.
Vsqueadeò sauas superûm pater arsit in iras
Nimbipotens, natiq; necem non passus inultam est.
Non tamen indecorem tanta solatia cladis
Ipse sinam antiquā (superēt modò carmina) terram.
Ne penitus seclis obliuiscentibus atas
Deleat extinctam pariter cum nomine gentem.
Regem illis superûm prosit regionibus ortum
Vagisse, & cœlo primùm reptasse sub illo.
Vos ideo aligeri cœtus gens atheris alti,
Qui leuibus magnum pedibus pulsatis Olympum,
Nam uos sape polo mißi peragrastis & oram,
Et gentis crebri hospitio indulsistis amica,
Este duces mihi, dum tota regione uagantem
Raptat amor: longum uos mecum ferre per auum
Nomina, qua cecidere, iuuet, deletaq́; gentis
Oppida, & antiquas antiqui nominis arces.
Pòst autem uestra sublatus ad athera penna
Carmine mortales oras, uisusq́; relinquam.

Vos me sublimi sistetis tramine uectum
Auia per superûm loca: me iuuet alite curru
Aurea nubifugo, mulcentem sydera cantu
Intactas primùm ire uias mortalibus ægris,
Et petere insolitam cœli alta è rupe coronam.
Hæc olim audentem, ni deserat ætheris aura.
Nunc mecum populos percurrite templa petentes:
Non aliàs illuc aditum est maioribus unquam
Et numero, & studijs. nec tantum sacra petebant,
Quantum auidos CHRISTI *uisendi traxerat ardor.*
Orti autem à magno primi ingrediuntur Iuda
Per multos ductum reges genus: hæc tribus usq;
Et numero, & uirtute caput super extulit omnes,
Tantũ alias superans, quantum leo cuncta ferarum
Semina inexhaustis animis, & uiribus anteit.
Littorea innumeri Gaza uenere, Sabeq;:
Engada deseruere racemiferosq; recessus,
Vrbis Adulææ sedes humilemq; Raphean:
Hîc Lyde, atq; Selis, uentosaq; Iamnia, & Hippa,
Ascalo, Azotiq; arces, Acharonq;, Sochonq;,
Quaq; fluentisonis Iope perfunditur undis,
Proiectæ rupes, pontoq; minantia saxa.
Parte alia antiquam ciues liquere Damascum,
Primus ubi (ut perhibent) limo felice creatus
Natus humo est, cœliq; nouas erupit in auras.
Deseriturq; Emaus, Nepseq; exhausta silescit,
Quæsiuitq; suos Aegypti proxima regnis
Anthedon, natiq; dei cunabula Bethle.
Tum deserta silent & Galgala, Bessuraq; omnis,

Aruaq;

Arvaq;,quà Marethō,quà proxima nubib⁹ Erme,
Quà Sigoris mirata nurum,dum incendia uersa
Respicit humanos seruasse in marmore uultus,
Concretiq; salis subitum traxisse rigorem,
Quà calet Asphaltis flammis infamibus unda,
Ingentesq; palus ad cœlum exaestuat aestus
Aëra contristans graueolenti sulfuris aura.
Quondam hîc læta seges,riguisq; rosaria campis,
Nunc stat ager dumis,obductaq; sentibus arua,
Crimen amor male suade tuum, uim tendere adorti
Infandam indigenæ pueris cœlestibus olim
Diuina capti facie,& florentibus annis,
Fecissentq;,fuga nisi se illi ad sydera lapsi
Remigio nixos rapuissent præpetis alæ.
Non tulit altitonans pater,atq; ultricibus omnem
Inuoluit flammis tractum,immersitq; profundo.
Squalet adhuc cinere,& putri latè ora fauilla.
Infœcunda ideo terra,& sine frugibus agri,
Difficilesq; aditus,& inaccessi secessus.
Illic,ut fama est,nitidum florem educat arbos,
Quem cupiunt iuuenes,cupiunt decerpse puellæ.
At simulatq; graui perflante euanuit austro,
Succedunt poma hirsutis asperrima barbis,
Quæ nulli iuuenes,nullæ cupiere puellæ.
Hæc tamen aspectu solida,& syncera putares.
Fœda sed illuuies intus,subitoq; fatiscunt
Ad tactum cinefacta,hominū nihil usibus apta.
Pallida item flauis cùm uix seges albet aristis
Dira immaturas messes interficit aura.

Protinus hinc ſubeunt populi Simeone creati,
Qui Saroën, Molodamq́; uiri, Sicelechidaq́; oram
Felicem frugum, lætosq́; uligine campos,
Qui Sipabota colunt, Aſanesq́; biuerticis arces,
Quiq́; Atharin quondã generoſos palmite colles,
Remmona qui, cultisq́; erectam in collibus Ain;
Et quos turilegæ paſcunt centum oppida Idumes,
Ruraq́; odoriferas Arabum uergentia ad oras.
Ecce autem Iſachari magno clamore nepotes
Ingreßi delubra petunt, aramq́; ſalutant:
Gens uictu facilis, contentaq́; finibus arctis.
Hîc adſunt, quos Hermonius ſub uertice paſcit,
Hermonius generator apum, generator equorum.
Qui Taburi capita alta tenent, quibus ardua rupes
Carmeli dõmus: hæc rapido gens turbine quondam
Sublatum uatem cœli per aperta repente
Vidit flammifero ferri ſuper æthera curru.
Senſena quos miſit, quos Hẽnada, quos alit Affrà
Nobilis, in ſummis ſitientes rupibus urbes.
Qui Senum, & Reboten liquere, Remethiaq́; arua
Vitibus, & uarijs interſita littora pomis.
At taciti incedunt gens Dani è ſanguine creti
Deiectiq́; oculos, deiectiq́; ora per urbem
Templa petunt, qualis, cùm frigora prima laceſſunt
Autumnum, necdum ramis decußit honorem
Bruma ſuum, coluber latebras meditatur, iterq́;
Fert tacitum lapſu repens per ſaxa quieto,
Sibilaq́; ora premit, neq́; caudæ ſurrigit orbes.
Iamq́; uiros triſtes credas, quod ſanguine ab illo
Præd-

Prædixere ducem fore pleni numine uates,
Qui genus humanũ CHRISTI *sub imagine falsa*
Terreat, atq; hominum uitas, & crimina quærat,
Deterior fas, atq; nefas ubi uerterit ætas,
Et rebus feret exitium mortalibus ignis.
Protinus at multis aderit cum millibus ultor
Vera dei soboles, uerus datus arbiter orbi.
Illum nequicquam pugnantem, & uana mouentem
Turbine corripiens terræ ima in uiscera trudet.
Insequitur iuuenũ nimbus, genus Asere ductum,
Spicea queis capita obnubit de more corona
Omnibus, & nexæ ludunt per tempora aristæ.
Hi Betagũq;, Hormamq; serũt: his Aphega sedes:
Illos Ama dedit: illos misere Robæa.
Non numero Arctipus *Labana, non Aziba cessit.*
Hos iuxta feram in noctem soliti urere myrtos
Littoreas ponti gens accola Zabulones
Dona ferunt: pars Ieptaphiles ab sede profecti:
Pars Tedaba uenere: Canam hi liquere modò atræ
Miratam puras in uina rubescere lymphas.
Hos Nazara tulit, tulit illos ardua Sembros,
Quæq; modò aërias iterum uenisse sub auras
Vidit morte obita puerum Galilaia Nais.
Millia multa tulit, totidemq; uberrima Dotha,
Aq; suis Nalole, Catbetiaq; alta relicta est.
At quis *Nephthalidũ numerauerit oppida, & arces*
Innumeras, quas & Cedar, quas & sacer altis
Fert humeris Libanus cœli confinibus æquus.
Qui celsam Nasona habitãt, qui Nephthalis urbẽ,

Gens oris,fandiq́; potens.fœcundaq́; ueri
Naſcentem gemino Iordanem fonte ſalutat.
Omnis ijt Galilæa:omnis Samarea penates
Deſeruit ſtudio gens tantum accita uidendi.
Sæpe hac rege ſatus ſuperûm tellure moratus
Sponte deum ſe detexit.miracula rerum
Aſſeda nunc etiam meminit,meminere Caperna,
Et,uetus amiſit quæ nomen,Graia Sebaste.
It Bethole,eductaq́; ad ſidera Beſſais arce,
Et quos piſcoſis Genneſara proluit undis.
Leuigenæ uerò ſacrum genus omnibus ibant
Immixti,neq; enim propria his regio ulla colenda
Sorte data eſt,ſed diuerſas dux legifer olim
Huc illuc oras æquè eſt partitus in omnes,
Præfecitq́; ſacros aris,proq́; ubere glebæ
Et iugulare dedit pecudes,atq; exta cremare.
At non contentus regnis,ſceptrisq́;,Manaſſeus,
Sortitus quæ trans fluuium ſibi iunxerat ampla,
Protulit imperium,quà Nepheca,Berſaq́; ſurgunt
Venatrix,pecorumq́; altrix,& Dora ferarum,
Olli etiam parent Tenachos,nemoroſaq́; Iebla,
Et Magedos nulli populis,opibusq́; ſecunda.
Quasq́; rigat Taphua claris argenteus undis,
Ver ubi perpetuum,ſcatebrisq́; recentia prata.
Succedunt qui trans Iordanis flumen opima
Arua ferunt,tribus etiam deducta Manaſſeo.
Nec non Gade ſati,nec non Rubene creati
Belligero,fratrum cunctorum maximus æuo
Qui fuit,unà omnes urbem ingrediuntur,ut olim

Vnà

Vnà etiam sedem optarunt trans flumen eandem,
Indigenis quondam regnata gigantibus arua.
Argobiæ qui rura colunt, Basanidaq́; oram,
Qui saltus Galadina tuos, Ogiq́; subactas
Sexaginta urbes, Galaticaq́; oppida, Iabin,
Et Sebamã, Balmẽq́;, Ramotha, Golanq́;, Nabẽq́;,
Edrenq́;, Selcamq́;, & semirutam Cariathen.
Hæc tunc nomina, nunc alio sunt nomine terræ.
Tum qui Cedriferæ pascunt asperrima Arimnes,
Omnes fronde caput tecti, omnes terga uerufi.
Qui Bosorim, Rabathẽq́; tenẽt, q Gaulida, & omnẽ
Fortibus exercent tauris Bathalsidos oram,
Et quos humectat præceps de montibus Arnos.
Nec uos transierim, qui prata feracis Abillæ,
Quiq́; Eleale uiri metitis, uiridemq́; Aserota,
Seoniamq́; Esebon saxis horrentia regna,
Desertasq́; Cades, quis Phasga habet arduus, et quas
Hinc atq; hinc Hermus præruptas sustinet urbes,
Quas Abaris, cuius nimboso è uertice quondam
Pastores admirati uidere morantem
Iordanem ingenti subsidere mole coacta
Vndarum, & cursu cedentia flumina retro,
Dum domus Isacidum promissa capesseret arua.
Postremi subeunt aduecti è sede propinqua
Beniamidæ, data sorte quibus lætissima tellus,
Maxima ubi & Solyme totius regia gentis,
Altaq́; Iarephile, Luzaq́; binominis arces,
Quaq́; modò quarta regem iam luce sepultum
Bethane obstupuit reuocari ad munera uitæ,

Et Tarela & Samare, & lentiscifera Gabaothæ,
Gens infesta feris: ideo exuuiasq; luporum
Induti incedunt iuuenes, canibusq; fatigant,
Quas sepire plagis iuuat usq;, & frangere syluas.
Atq; adeò aßiduo uenatu mane recentes
Conuectant humeris prædas, quas uesper Olympum
Claudit ubi, gaudent partiri, epulisq; fruuntur,
Atq; inter sese per agros conuiuia curant.
Hic adsunt, queis Masspha dom⁹, quib⁹ arduus Hemẽ
Difficiles colles, ac scabra crepidine terga,
Qui liquere Recen, celsasq; Berothidos arces,
Atq; Sylum quondam gaudentẽ paupere templo,
Qui longũq; Helephõ, Auinq;, Amosamq;, Selãq;,
Atq; ululata Rhamæ paßim Rachellidos arua.
Qui Gabeone domo, quiq; Hierichunte profecti.
Indigenas est fama uiæ, aßiduiq; meatus
Oblitum uidisse diu considere Solem
Imperio ducis, atq; diem decedere serum.
Hos inter facie egregia puer altior ibat,
Qui prisco genus à Saulo, nomenq; trahebat.
Iam tum illum uates uno omnes ore canebant
Præstanti clarum eloquio, factisq; futurum.
Quantis ille tamen mentem caligine preßus
In nostros odijs primùm, furijsq; feretur?
Omnipotens aderit pater, & se pectore toto
Altius infundet iuueni, excutietq; furorem.
Protinus afflatus diuinitus ætheris aura
Implebit terras monitis, latumq; per orbem
Mortalis meliora docens ad sacra uocabit,
Nec letum horrescet pro relligione cruentum.

Iam duodena tribus magnæ successerat urbi:
Ipse etiam templo ut solitos inferret honores,
Munere nec tali tam læta luce careret,
Affatur socios CHRISTVS: *Lux sacra ꝓpīquat,*
Omnis se dapibus festa domus apparat urbe.
Ecquis erit uestrum, primus qui ad mœnia tendat,
Siquis fortè opibus fessos inuitet abundans,
Nos quoq; ut ante meos obitus, ac funus acerbum
Solennes epulas celebremus, & annua sacra?
Nec longè quærendus: erit puer obuius ultro
Vrnam humero, lymphasq́; ferens de fonte recentes.
Quò tendat gressus, aut quò sese ille receptet,
Obseruate, locumq́; acie capite usq; sequendo:
Limina uos eadem accipiant, tectumq́; subite.
Tum dominum affati coràm, hospitium rogantes
Exiguam sacris sedem nostrum edite nomen.
Tectum auratum, ingens, pictisq́; insigne tapetis
Protinus ostendet, structas ibi ponite mensas:
Ipse adero, atq; eadem socios ad limina ducam.
Dixit: Ioannes mandata, Petrusq́; facessunt,
Et mœsti magnæ succedunt mœnibus urbis.
Ibant incerti, atq; oculis procul omnia obibant,
Cùm puer urnam humero gestans, lymphãq́; recentẽ
Vicino ueniens de fonte occurrit: eum usq;
Seruantes gressum ferret quacunq; sequuntur,
Quasq́; subit, subeunt ipsi quoq; protinus, ædes.
Huc atauis clarusq́; Simon, & prole beatus
Septena sese semper referebat ab agris,
Siquando caris cum gnatis uiseret urbem.

Nanq; illum potius campis, ruriq; iuuabat
Degere, ciuilesq; procul contemnere honores.
Vmbra illi nemorum cordi, riuiq; secantes
Prædia, quæ centum diues uertebat aratris.
Iam grauis argutasq; fides, & carmina amabat
Fluminis in ripis, aut fontem propter amœnum.
Norat enim cœli numeros, mensusq;, uiasq;.
Sæpe deo plenus porrò uentura canebat
Agricolis, quid Sol, quid menstrua luna pararet:
Sudiq;, pluuiæq; docens prænuntia signa.
Tum sacris intentam igitur concesserat urbem,
Vt de more dies festos celebraret auito.
Dumq; alia famuli mensas, & dona pararent
Parte domus, ueterum facta ipse canebat auorum,
Nunc cithara leuibus digitis, nunc pectine eburno
Percurrens molli attactu uocalia fila.
Præcipue à prima reuocabat origine, quænam
Has ex more epulas, atq; hæc solennia prisca
Relligio intulerit genti. uerùm ecce canenti
Improuisus adest Petrus, & sacra carmina rumpit:
Rex ait est nobis, quo nusquam iustior alter,
Aut pietate prior, CHRISTVM *oēs noīe dicunt.*
Is tua nos ultro supplex ad limina mittit.
Exiguam sacris sedem, mensisq; rogamus.
His ille auditis, gauisus nomine tanto,
Imperat haud hærens animo tectum omne recludi.
Hinc hilares totis adolere penatibus ignes,
Et pingui suffire Arabum iubet atria sylua,
Interiusq; uiros media in penetralia ducit,

Inde

Inde locum ostendit mira testudine pictis
Aulais circumuelatum, ostroq; rubenti.
Luxuriant sola strata, nitent argentea eburnis
Fulcra torisq;, scyphiq;, auroq; e simplice lances,
Et passim domus argentoq;, auroq; renidet:
Atq; hac deĩde refert: Nõ hoc mihi nomẽ ad aures
Nunc primùm uenit: illius sed cognita fama
Iampridem uirtus, neq; enim mihi cernere coràm
Fas fuit, aut uocem diuinam hausisse loquentis.
Adueniat: placidus tectis assuescat amicis.
Vos hic expectate: uiros, qui exacta reportent
Omnia, dimittam, meaq; illum ad limina ducant.
Atq; utinam libeat longum his in sedibus olli
Degere, & hospitij dignetur nomine tectum,
Quod nostros iuuet interdum memorare nepotes,
Hospitibusq; locum felicem ostendere seris.
Intereà aduentu uestro intermissa sequamur
Carmina, & antiquos patrum repetamus honores,
Dum nigra roriferis nox terras obruat umbris.
Sic ait, ac neruis socians concordibus ora
Obloquitur numeris: quæ concinit, ordine picta
Cuncta putes, aut textilibus simulata figuris.
Nempe Paretonijs cantu deducit ab oris
Isacidum genus, arrepta maris æquora uirga
Vt profugûm dux findat, aquasq; impune per altas
Vt sine nauigijs ierint, pelagiq; profunda
Sicco calcarint pede. nanq; induruit humor
Aridus, & liquidas latè est uia secta per undas.
A tergo tota ex Aegypto curribus hostes

Quadriiugis uicti instabant fulgentibus armis.
Iamq; pios canit emenso pelago alta tenere
Littora, littoreisq; metu se condere syluis.
Nulla mora est: iterum telo tellure recussa
Diuino redeunt in se maria ecce refusa,
Quæ media ingenti dirimebat semita tractu.
Inde hostes ruere, & falsis in fluctibus arma,
Armaq;, quadrupedesq;, & corpora mersa uirorū.
Aspiceres magis, atq; magis subsidere in undis
Semper, & absumptos uelut euanescere currus,
Qui medij extabant, medios salis hauserat æstus.
Addit, ut omnipotens rerum sator æthere ab ipso
Pauerit in uasta gentem regione locorum
Errantem dape cœlesti miseratus egenos.
Cernere ibiq; putes epulas niuis instar ab æthra
Defluere ad terram subitas, cœtusq; paratis
Accinctos dapibus latis epularier aruis.
Proinde etiam duras cautes pulsabat eadem
Dux cœlum aspectans uirga, cùm protinus amnis
Prosilit, & dulcem saxa erupere liquorem:
Atq; hausere nouis populi de fontibus undam,
Quos sitis ex longo collecta urebat hiantes.
Tum canit, ut primus Solymorum conditor arcis
Dona laboratæ frugisq;, recensq; reperti
Pocula plena meri obtulerit campestribus aris,
Cespite quas uiridi, sectaq; extruxerat orno.
Atq; ea dum intentis hauribant auribus omnes,
Haud rerū ignarus CHRISTVS *de mōtibus altis*
Cesserat, infensæq; iterum successerat urbi:

Et iam declini cùm Sol properaret Olympo
Hospitis intrauit socijs conutantibus ædes
Regifico instructas luxu,dapibusq; paratis
Discubuere omnes.unà inter dirus Iudas
Dißimulans sedet,& uultu mentitur amorem.
Iamq; heros puras fruges,properataq; liba
Accipiens,frangensq; manu partitur in omnes.
Inde mero impleuit pateram,lymphaq; recenti,
Et laticis mixti diuum sacrauit honorem,
Spumantemq; dedit socijs:mox talia fatur:
Corporis hæc nostri,hæc uera cruoris imago,
Vnus pro cunctis quem fundam sacra parenti
Hostia,ut antiquæ noxæ contagia tollam.
Vos ideo,quoties positas accedere mensas
Contigerit,sacrasq; dapes libamina iussa,
Funeris his nostri mœstum referetis honorem,
Et nunquam istius abolescet gloria facti.
Nec plura.ex illo mox seruauere minores
Hunc semper ritum memores,arisq; sacramus
Synceram Cererem,& dulcem de uite liquorem
Pro ueterum tauris,pecudum pro pinguibus extis.
Ipse sacerdotum uerbis eductus ab astris
Frugibus insinuat sese regnator Olympi,
Libaturq; Dei sacrum cum sanguine corpus.
In summos hæc relligio succeßit honores.
Ergo ubi pulsa fames socijs,sese ocyus heros
Exuit insignem tunicam,& mantilibus albis
Succinctus poscit flammis undantia ahena,
Tum gelidam irrorans dextra,læuaq; sonoris

Pertentans labris feruentem temperat undam.
Hinc genibus positis Petro reliquisq; suorum,
Plurimà quanquàm ille attonitus nouitate recuset
Dat pedibus lymphas, & molli siccat amictu
Accurvus, socijs linquens imitabile factum.
Mox gemitus imo ducens de pectore fatur:
En mihi summa dies socij, quamq; ipse propinquam
Prædixi toties, nox illa aduenit acerba.
Vos linquam, & moriens genitoris iussa capessam.
Vnus erit uestrum (uix ò uix credere tantum
Fas scelus) insidijs prodet qui me hostibus ultro.
Haud me animi fallit: furias iam perfidus ille
Concipit, insidiasq; animo meditatur auaro.
Id pietas mea magna, mei meruere labores.
Non tamen ipse diu pulchro lætabere facto,
Quisquis eris: satius, si nunquàm lucis amorem
Gustasses, dulcis nec uitæ limen inisses.
At uos estc pij, inq; uicem (quæ exempla reliqui)
Inter uos alijs alij parete uolentes,
Summißisq; animis fastus abolete superbos.
Non Erebi in tanto cessabunt cardine diræ
Vestra potestates præuertere corda timore.
Peruigiles quæso iam custodite, proculq;
Consulite. hîc animos, atq; illos promite sensus,
Quos toties mihi pollicitis, ne cedite pesti.
Vos seruate uiri noctem non amplius unam.
Extemplò turbati omnes, gemitumq; dedere,
Suspensi quem cæcum adeò, furijsq; subactum
Ore premens signet uenturi præscius heros.

Quem senior tali aggreditur sermone precando:
O cœli decus,in quemquā tam immane putandū est
Posse scelus cadere?quisnam fœdißimus ille?
Faxo hodie nunquam nobis illudat inultis.
Non adeò effugit cum sanguine uiuida uirtus
Pulsa annis,nec dextra mihi tam frigida languet.
Sic ait,& pariter uagina liberat ensem.
Dux autem signis manifestis prodidit hostem:
Sed cunctis mentem eripuit,uoluitq; latere,
Donec res perfecta:dehinc hæc edidit ore:
Imo omni ex numero mihi nemo hac nocte suprema
Vestrum non infidus erit,solusq; relinquar.
Tu quoq;,magnanimo cui nunc ea copia fandi
Sub tecto,atq; amplis tendis super æthera dictis
Omneis irritans uentos,omneisq; procellas,
Hinc atq; hinc circunfusos ubi uideris hostes
Me capto,quæres latebras,iaciesq; salutem
Mendaci in lingua,pedibusq; fugacibus acer.
Atq; ubi curriculo mediam nox humida metam
Attigerit,ter me tibi notum ille ipse negabis
Futilis,incutietq; metus tibi fœmina inermis.
Dixerat:ille animi robur magis usq;,magisq;
Spondebat,turpiq; metu impenetrabile pectus.
Fœda alios seruet fuga:nec tu me antè timoris
Argue,quàm terga urgenti dare uideris hosti.
Quò te cunq; feres,adero:sequar ultima tecum:
Nulla tuis poterit me uis abiungere rebus.
His deus exactis mensas,urbemq; reliquit,
Et se cum socijs pura sub nocte uirentes

Transl

Transtulit in colles olea, & loca sola petiuit,
Atq; omnes secum iussit uigilare: sed illi
Assiduis noctisq;, dieq; laboribus hausti
Haud poterant inuictum oculis defendere somnum,
Et gelidi in summo recubantes æquore saxi
Infusum toto proflabant ore soporem.
Intereà curis confectus tristibus heros,
Cœlesti uelut oblitus se semine cretum,
Indignos animo euentus, indigna labanti
Supplicia, atq; genus leti uersabat acerbum,
Horrebatq;. id enim matris de corpore traxit,
Vt quæcunq; hominum mortalia pectora terrent,
Ipse etiam hæc eadem mortali corde pauerct.
Mens immota tamen, uirtusq; inuicta manebat.
Ergo iterum, atq; iterum genitore affatus, et ambas
Ad cœlum tendens palmas hac uoce rogabat:
Omnipotens talin' pater ò me funere obire?
Me'ne aliena malis tantis commissa piare?
Eripe me informi leto, & tua flecte seuera
Consilia in melius, durosq; auerte dolores.
Si tamen id fixum sedet, atq; hæc certa tibi mens
Nec generi humano gnati nisi morte sequestra
Placaris: non fas orbis me deesse saluti.
Ibo ultro: crimen generis commune refellam.
Dixerat, atq; graues curas sub corde premebat
Multa agitans: toto simul ibat corpore sudor
Proruptus, simul & sanguis, uel sanguinis instar.
Ecce autem effulgens subitò dilapsus ab axe
Stelligero pictis iuxtà puer astitit alis
Dicta

Dicta ferens patris, in tanto solatia rerum
Turbine, mulcebatq; ægrum, curasq; leuabat
Abstergens toto fluidum de corpore rorem.
Hortator uerò, sceleris'q; inuentor Iudas
Composito interea uocat hostes, uertice ab alto,
Seq; ultro comitem, atq; ducem uenientibus offert.
Ergo adsunt improuisi illum in uincla petentes.
Longius æra micant tremulai lumine lunæ.
Iam clypei resonant, iam ferri stridit acumen,
Pinguiaq; exuperant noctem funalia longo
Ordine, multifidaq; faces, quas unguine supra
Obduxit manus, & ferro inspicauit acuto.
Fit strepitus: uasto circùm mons undiq; pulsu
Armorum sonat, atq; uirûm clamoribus omnis.
Quos his nil trepidus compellans uocibus heros,
Heus, inquit, iam state uiri, quem quæritis, adsum.
Quò ferrum, flammæq;? palàm conspectus in urbe
Conuentu cecini magno præcepta parentis:
Cur non unà omnes uos tunc tenuistis inermem?
Ista sub obscurum noctis cur agmina cerno?
Quòd si me tamen ad mortem deposcitis armis
Insontem, & uobis adeò obstat gloria nostra,
Hos sinite illæsos. nihil hi meruere, nec ausi.
Tantum dilecti comitis mandata facessunt.
Vnus ego uestras explebo deditus iras.
Hæc ait, & bis se quærentibus obtulit ultro.
Illi autem ad uocem toties (mirabile uisu)
Procubuere, soloq; ingentem fusa dedere (est.
Arma sonũ, atq; oculis subitò nox plurima oborta
Consurg

Consurgunt tandem somno,uinoq; grauatis
Assimiles,hærentq; obliti,donec Iudas,
Qui nusquam somno noctu se strauerat illa,
Signa dedit manifesta,hostiq; obiecit amicum.
Nanq; pij scelus id prætexens nomine amoris
Composuit sese,& ficto dedit oscula uultu.
Ille dolum præsensit,& hæc presso edidit ore:
Hæc uerò meruit comitum fidißime noster
Oscula amor?tantón' scelere ulla ad præmia tędis?
Haud equidē hæc tecum pepigi cōmercia quondam.
Vix ea fatus erat,cùm circunfusa iuuentus
Cæca ruit,densaq; omnes indagine cingunt:
Non aliter,quàm coniectum cum in retia rara
Ceruum,aut fulmineis metuendum dentibus aprum,
Pastorum circùm sæuit manus:ilicet hastas
Cominus agglomerant certatim:ad sydera uoces
Vndiq; eunt:reboant montes clamore propinqui.
Sic iuuenem obsessum longè fulgentibus armis
Sæua cohors premere,atq; omnes incūbere inermi.
Hi prensare manu,hi stupea uincula collo
Inijcere,& nunc huc,nunc illuc ducere captum.
Perfurit ante alios,& sese turbidus infert
Malchus Idumæis missus captiuus ab oris:
Nulli ferre manum,nulli contendere fuctus.
Non ea uis illi,non tanta in pectore uirtus:
Verùm,ut se Caiphæ præstātem ostendat in armis,
Cui datus hærebat famulus:nam tuta uidebat
Omnia,& audenti nullum hic obstare periclum,
Audet,cedentemq; ultro petit improbus hostem

Vent

Ventoſam nequicquam acuens in iurgia linguam,
Et uix ille ſuas tumefactus corde capit ſpes.
Non tulit hoc præceps animi Petrus, arripit enſem,
Et ſuper incumbens inhoneſto uulnere tempus
Occupat, ac patulam dicto ocyus amputat aurem.
Quod deus aſpiciens ſubitò dextramq; tetendit,
Deciſamq; ab humo madido cum puluere partem
Suſtulit, applicuitq; manu medica, unde reſecta eſt,
Affixitq; loco: nullo hæſit fixa dolore,
Vlla nec apparent ueſtigia uulneris uſquam.
Mox ſociū increpitās uim dextra arcere uolentem
Condere tela iubet, uetito neq; fidere ferro.
Ni faciat, ſenior nequicquam magna locuto
Strictum ardens illi per coſtas exigat enſem.
Non iſtis opibus, non iſtis nitimur, inquit,
Viribus. eſt genitor, qui me ſi funere acerbo
Eripere, & fuſo nati ſine ſanguine uellet
Placari generi humano, centum agmina poſſet
Cœlicolûm, mihi centum acies ſummittere ab arce
Siderea, infenſum qui cœtum hunc enſe trucident.
Militiam'ne adeò ſuperûm, pugnataq; bella,
Atque poteſtates uarias, & nomina neſcis?
Nunc ſine me imperijs magni parêre parentis,
Quæ me ſola premunt: hominū nil demoror arma.
Talibus auditis ſenior uix deſinit iræ
Inuitus: ueluti aſpexit ſi forte Magiſtri
Aſſuetum imperijs terrūm media urbe Moloſſus,
Sylueſtrem ratus inſequitur. uix uoce coërcet
Venator rabido inſtantem ceruicibus ore.

Ergo sponte sua uictum, nec uiribus usum
Corripiunt cuncti (heu species indigna) trahuntq;
Inualidum, & dictis lapsantem immitibus urgent.
Hæc pater omnipotens superûm regnator Olympo
Tam lentus cernis, nec cælo tartara misces?
Ecquando horrificum dextra iaculabere fulmen,
Si nunc immoto facies innubila mundo est?
Fœdere iam rupto rerum confusa laborent,
Atq; repente elementa ruant, ruat arduus æther.
Cur tua dextra uacat? cur non face terra trisulca
Iam fumat? quos flamma uorax seruatur in usus?
Non genus humanum, non tanti regia cœli
Alitibus supplenda choris, non aurea gens, quæ
Mox hinc se tollet pietate insignis ad astra.
Ne nostri tanto te cura incendat amore,
Iactari ut tali patiaris turbine natum
Vnigenã, desertum, inopem, atq; extrema ferentem.
Diffugêre metu comites, syluisq; teguntur,
Spumiferi ut suis aduentu, sæuiq; leonis
Semianimes: paßim insequitur ferus hostis euntes.
Aspiceres hunc iam captum, iam ueste relicta
Elapsum manibus rapido petere ardua cursu:
Illum speluncas, & sicubi, operta subire
Per syluam loca, saxorumq; in fornice condi.
Nec mora, nec requies, cursu nemora auia feruent,
Et uasto intonsi colles clamore resultant.
Iamq; sacerdotis summi tecta ampla subibant:
Protinus huc tota paßim concurritur urbe:
Primores adsunt procerum, pœnasq; reposcunt

Vni

Vni infensi omnes, atq; illum toruà tuentes
Perterrent, uinctumq; minis crudelibus urgent.
Tum gentis primus Caiphas ita deniq; fatur:
Res hodie bene gesta uiri: non artibus ullis
Infendum euasit caput: illi nulla supersunt
Effugia: instaurandi animi, & quod restat agendũ.
Nunc est illa dies qua gloria maxima sese
Ostendit nobis: sed opus properantibus astu.
Accipite, & linguis omnes, animisq; fauete.
Nulli fas nostrum quenquam demittere morti:
Romani ducis arbitrio stat quisq;, cadit'ue:
Quæramus leti causas, & crimina primùm,
Inde ducem instructi uerbis adeamus, ut ipse
Audiat, & morti indefensum destinet hostem.
Sic ait: hinc captum alloquitur: Tu'ne ille supremi
Vera dei soboles, uerus deus, æthere ab alto
Quem uates oriturum orbi cecinere priores?
Per patris obtestor numen, qui sidera fulcit,
Fare age, ne te dissimula quærentibus ultrà,
Discussisq; palàm qui sis nunc nubibus ede,
Ne te diuino ignari fraudemus honore.
Dixerat: ille autem in medio defessus, inermis
Conspectu paulùm sustollens lumina fatur:
Sum quod ais: quid me studio tentatis inani,
Hæc eadem toties scitati? parcite tectis
Insidijs, uictiq; dolis desistite tandem.
Ipse palàm fateor: nec iam mora longior obstat,
Cùm mihi sublimis cedet plaga lucida Olympi
Regnanda: ætherea iam iam cerneris in aula

 Amplex

Amplexum dextram patris omnipotentis, & inde
Mox iterum terras petere aspicietis eundem
Fulgentem clara in nebula, quem mille sequuti
Cœlicolæ auratis impellent æthera pennis.
Vix ea dicta, humeris sibi cùm de more sacerdos
Abscindens tunicã, inquit, Eget qđ lucis adhuc res
Indicijs tot clara? palàm scelus ipse fatetur.
Non'ne deo quicunq; audet se fingere natum
Fas & iura iubent mulctari funere acerbo?
Tollite: ferte moras: Romani ad præsidis ædes
Abripite hunc iubeo, meritasq; reposcite pœnas.
Intereà casu Petrus perculsus iniquo
Prosequitur mœrens, longeq; obseruat amicum.
Iamq; sub ingentis deuenerat atria templi
Tecta sacerdotis magni, solusq; sedebat
Tristis, inops animi ante fores nocturnus apertas.
Olli serua, domus cui curæ ianua herilis,
Id quod erat rata, Tu'ne etiam fugis, inquit, & isti
Iunctus eras scelerum consors, ideoq; per umbras
Explorator ades, quando omnia nocte quiescunt?
Diriguit Petrus ad uocem formidine turpi,
Oblitusq; sui est (quæ uitæ tanta cupido?)
Nec iam scit subita turbatus imagine rerum
Quid faciat, quò se uertat, quas aduocet arteis.
Qualis ubi dulci uirgo decepta sopore
Paruula, quam mater campis ignara reliquit
In solis abeunte die sub tecta reuertens
Confestim rupto circumtulit humida somno
Lumina, nec comites, nec matrem conspicit usquam

Sed

Sed loca sola metu uidet exanimata, uiarumq;
Immemor, atq; horrere nigra circùm omnia nocte.
Talis erat miser ille animo confusus, & hærens.
At cari nomen tandem abiurauit amici,
Pro quo sponte neci modò se deuouerat ardens.
Quin etiam, quò se tegeret, succedere tecto
Hostili tulit, & famulis se immiscuit amens.
Nec latuit tamen. illum omnes inimica tueri
Suspectum, & latebras uerbis urgere fouentem,
Terq; adeò obiectum nomen, patriamq; magistri
Audierat, ficto ter dissimulauerat ore,
Cùm matutino mediæ iam noctis abactæ
Edebant cantu cristatæ signa uolucres,
Auroram in tectis solitæ acri uoce uocare.
Tum monitus uerborũ, heros quæ extrema canebat,
Ingemuit, rupitq; imo suspiria corde,
Et penitus duris tristi dolor ossibus arsit.
Tum sese miser incusans, turpemq; timorem,
Erepsit furtim foribus, solusq; per urbem
Totam illam ingemuit somni sine munere noctem
Menti caniciem demissam in pectora uellens.
Quin illũ hanc perhibẽt mox semper flesse sub horã
Admissi memorẽ, dum uixit. eum æthera pandens
Sæpe oriens, solis sæpe ater uesper in antris
Inuenit luctu indulgentem, eademq; querentem.
Dum nulla admittit mœsto solatia amori.
Deserti subeunt monita usq; nouissima regis,
Ac se perculsum muliebri uoce recursat.
Et iam tempus erat, cùm nondum Aurora relato

Orta die albentes cœli discriminat oras.
Iamq; Deũ uinctis manibus post terga trahebant
Præsidis ad sedem, quò crimina quæreret ipse,
Quem penes arbitriũ, & morti damnaret acerbæ.
Illo Iudæam frænabat tempore missus
Cæsaris imperio Tiberi Pilatus opimam
Pontius insigni Romanus origine gentis,
Quẽ furibũda manus trepido est aggressa tumultu
Vociferans: Hunc dede neci: trabe fige merentem
Infami autorem scelerum, fraudumq; potentem.
Hæc crebra ingeminant, densiq; ad limẽ inundant.
Ille autem iuuenis procero in corpore fixos
Intentusq; oculos, intentusq; ora tenebat.
(Nondum illi dulcis flos prorsum euanuit æui)
Insolitam speciem, insolitos miratur honores
Oris, & expleri nequit: hunc è stirpe fatetur
Aut diuûm, aut saltẽ magnorũ è sanguine regum,
Et secum sortem capti miseratur iniquam,
Iamq; fauet, tacitusq; agitat, siqua potis illum
Impune eripere, & ruptis exoluere uinclis.
Quem sic alloquitur: Quæ te commissa fatigant?
Fare age, qui casus? unde hæc effusa repente
Tempestas tibi? num tantis scelera impia mersum
Implicuere malis? an diuûm tristior ira?
Vnde domo? quo te memoras è sanguine cretum?
Aut quibus aspiras sceptris? quæ debita regna?
Christus ad hæc paucis: Non huc ego criminis ergô
Protrahor: haud turpi mihi mens obnoxia facto:
Sed patris, immensi cœli cui regia paret,

Iussa sequor:nec regna moror mortalia,quamuis
Haud equidem clara me regum è stirpe negarim.
Hæc tantum.ille autem admirās decus oris honesti
Nunc hoc,nunc alio sermone affatur,& omnem
Explorat:sed responsō non amplius heros
Dignatur sæuo cunctarum exercitus æstu.
Tandem illum dux,ut turbam compescat acerbam,
Seruari iubet,atq; domo interiore recondit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. III.

FAMA uolans iam finitimas impleuerat urbes,
Exceptum insidijs heroa, dolis'que suorum:
Obscurus tamen,atq; incerto autore uagari
Rumor adhuc,necdum matris penetrarat ad aures,
Cuncta licet nunquam illa animo secura timeret
Præsago:nempe audierat,uatumq; tremenda
Terrebant monita,pro libertate piorum
Natum sponte sua subiturum funus acerbum.
Ast ubi Iosephus senior præsensit(ei olim
Alma parens fuerat superûm concredita iussis)
Nazaren linquens Solymorum se intulit urbi.
Vix ingressus uidet omnia feruere multo
Concursu populi sublustri nocte per umbras,
Mœniaq; ingenti misceri tota tumultu.
Ecce autem elapsus manibus,telisq; cohortis

Fidus Ioannes pallenti triſtior ore
Occurrit: ſed uix amens agnouit amicum,
Dum trepidat, caſusq́; animo ducis hæret acerbus.
Cui ſenior: Heus ſiſte gradum: quò te rapis? inquit:
Quo res noſtra loco? ſine te nunc ueſter ubi dux
Patre deo ſatus? aut ſtrepitus quis tantus in urbe?
Hei mihi, non fallunt pauidam præſagia matrem.
Sic ait: illum autem iuuenis complexus, & hærens
Tantùm fundebat lacrymas, gemitusq́; ciebat.
Tandē pauca refert: Noſtra heu ſpes occidit omnis,
Atq; abſumpta ſalus: dux fœdè carcere captus
Clauditur: inuidia primores urbis in illum
Conſpirant, pœnasq́; graues cum ſanguine poſcunt.
Fidi omnes petiere fugam terrore ſubacti.
Mater ubi eſt? miſeræ'ne adeò iam nuntius aures
Perculit? hîc utinam tecum nunc afforet ipſa.
Pontius aſpiciens lacrymas, gemitusq́; parentis
Forſitan indigni caſus miſereſceret ultro.
Ire tamen libet, ac pacem, ueniamq́; precari,
Et populi inuidiam, atq; odium crudele profari.
Sic memorans greſſum Syriæ rectoris ad ædes
Tendit: ei ſenior comitem ſe iungit, & ambo
Incedunt pariter triſtes: ceu forte boues cùm
Agricola amiſit pauper, quos hoſtis abegit
Depopulatus agros, quæſitum protinus illos
Longum iter ingreditur: natorum maximus olli
It comes: hîc illic ſæpe ambo ignota per arua,
Siquos forte ſuis ſimiles uidere uagari,
Subſiſtunt flentes, atq; auia queſtibus implent.

Haud

Haud illi secus, & iam uentum ad limina tecti,
Quod regum quondam fuit antiquißima sedes
Cùm res incolumi regno Iudæa maneret,
Sed tum Romulides ora moderator habebat.
Feruere cuncta uident strepitu, patresq; sub ipso
Vestibulo ante fores dissensu tendere magno.
Iamq; sacerdotes paulatim cedere ab aula
Romano uelut infensos, ac dira minantes.
His animum arrecti paulùm lenire dolorem
Incipiunt, rebusq; aliquam sperare salutem:
Atq; ita Ioannes: Mihi se nonnulla aperit spes:
Solue metum, atq; uirum pro nato affare, deiq;
Dißimula sobolem, & causas innecte precandi.
His dictis, pariter succedunt ædibus ambo,
Atq; ducem senior, qui re suspensus eadem
His super in medio procerum consulta rogabat,
Alloquitur genua amplexans, supplexq; precatur:
Optime Romulidum, quem clari rector Olympi
Iustitia uoluit Syriam frænare superbam,
Parce pÿs, sæuumq; hominum compesce furorem.
Hinc ratio penitus sublata est: ui geritur res.
Illi ego sum genitor, quem primi gentis in unum
Coniurant omnes, & ficto crimine terrent.
Iamq; tibi, ut scelere ante omnes immanior unus,
Traditus, immeritas quo pendat sanguine pœnas.
Illum autẽ uirtus tantum, & benefacta per orbem
His mersere malis, sua dum gens effera laudi
Inuidet eximiæ, nec fert surgentis honorem.
Talibus orabat: largo simul imbre rigabant

Ora senis lacrymæ: placido quem Pontius ore
Accipit: atq; ambos uerbis solatur amicis,
Depositumq; senem molli locat ipse sedili:
Atq; hæc deinde refert: Vt uos hic tempore adestis
Optati: nec enim forsan uenisse pigebit:
Tu modò uera mihi scitanti edissere pauca
Nunc pater haud ueritus: fidei te credere fas est
Omne meæ: cœlum & cœli uaga sidera testor,
Sollicito mihi cura tui est nunc maxima nati,
Quē tibi mente agito incolumē seruare, furoremq;,
Et rabiem, ut potui, compressi gentis iniquæ.
Fare age (nāq; mihi haud nūc primū uenit ad aures)
Quæ fortuna uiro, unde domo, quo sanguine cretus.
Ede tuum, matrisq; genus: non ille creatus
Stirpe humili, mihi si uerum mens augurat: ut se
Incessu gerit? ut uultuq;, & corpore toto est
Humana maior species? ut lumina honorum
Plena? ut regifici motus? uerba inde notaui,
Nil mortale sonat: sensi illo in pectore numen:
Aut certè deus ille, aut non mortalibus ortus.
Discite uos: nam me scitantem auertitur ipse,
Et uix responso tacitus dignatur amicum,
Contemptorq; illi est animus lucisq;, meiq;.
His dictis, senior paulisper substitit anceps,
Se'ne ultrà tegeret quærenti, an proderet illi
Et Diui genus, & uerum sine fraude parentem:
Cùm breuiter comes admotus sic fatur ad aurem:
Regia progenies, Nymphæ dignate superbo
Coniugio, quid adhuc hæres? absiste uereri:

Omnia sublatis aperi iam nubibus ultro.
Pone metus, & rumpe moras: uideo omnia tuta.
Dixerat: ille igitur nulla formidine cœpit:
Dicam equidem: nec dux tibi magna arcana silebo.
Sed, quando genus insedit cognoscere nostrum,
Id primum, neq; te suspensum ambage tenebo:
Quamuis res inopes opera ad fabrilia uorsum
Exercent, tamen est mihi regum à stirpe propago,
Admotumq; genus superis, clariq; parentes.
Principio innumera pater Abras gentis, & autor
Maximus ille tuas non, ut reor, effugit aures,
Qui generi legesq; tulit, moremq; sacrorum.
Isacon hic dedit: Isacides Iacobus ab illo,
Bis senos qui mox proceres genuit, quibus omnis
Nostra domos in bis senas gens secta, tribusq; est.
Hos inter pietate olim quàm maior Iudas,
Tam sese sobole egregia super extulit omnes,
Iudaamq; suo dixit de nomine terram.
Hinc (licet in medio series longissima patrum)
Dauides ortus, regum pater, unde meorum
Per bis septem exit genus actum ab origine reges.
Verùm longè aliud iuueni genus: ille parentes
Quamuis mortales mortalibus editus oris
Dignatur, tamen est Diuo cœlestis origo,
Estq; Deo genitore satus, gaudetq; parente,
Cui mare ueliuolum, cui tellus paret, & æther.
Illum autem aëreas in luminis edidit auras
Nunquam mixta uiro mulier, fœtaq; remansit
Virginitas, olim ut uates cecinere futurum.

Nam

Nam pater omnipotens fœcunda desuper aura
Afflatam impleuit: tumuit diuinitus aluus.
Quòd uerò genitor uulgò sum creditus ipse,
Haud ita res, mihiq; alma parẽs accredita tantùm
Quicum animi posset curas, durumq; laborem
Partiri: mox me fama, niueoq; pudori
Permetuens, eadem dignata est nomine ueri
Coniugis immeritum, nec tali munere dignum.
Hæc erat (ut reuocãs rẽ cunctã ab origine pandam)
Iudæas inter uirgo pulcherrima nymphas,
Centum optata procis (Mariam dixere) parentum
Vnica progenies, urbe edita Nazaræa.
Ipsa autem æterno præ uirginitatis amore
Oderat & thalamos, & se sacrauerat aris.
Anna tamẽ grandæua parens haud nescia uatum,
Plenaq; uenturi è gnata præuiderat olim
Egregiam factis sobolem, regemq; futurum,
Qui populos magnos magna ditione teneret.
Id cœlo fixum esse, pios id prodere uates.
Sæpe illam in somnis monuit uox missa per auras
Iungere connubio natam, generosq; uocare.
Iamq; erat apta uiro, iam nubilis. hactenus autem
Distulerant superûm monitis parêre parentes,
Cùm media ecce iterum sublimes luce per auras
Vox audita: Viro properate ô iungere natam:
Nec generi longè optandi: de sanguine uestro
Quærantur de more: omnis mora segnis abesto.
Continuò paruam uulgatur fama per urbem:
Tum consanguinei pulchra spe coniugis omnes

Conueniunt iuuenes: complentur uirginis ædes.
Ipse etiam patri consanguinitate propinquus
Accessi quamuis æui maturus, ut ipsi
Aequæuo natæ ob thalamos gratarer amico.
Stabant innumeri forma, atq; ætatibus æquis
Florentes, cœlum cui munera tanta pararet
Incerti, & sortem sibi quisq; optabat amicam.
Dum spes ambiguæ, dum turba ignara futuri,
In secreta domus omnes euasimus altæ
Tecta, ubi Ioachides numen placare solebat
Virginis ore pater: fuit ara ueterrima, nostræ
Quam gentis primi posuere, metuq; sacratam
Ter centum totos ataui coluere per annos.
Hanc humiles circũ, & prostrati fundimur omnes
Orantes pacem superos, superûmq; parentem,
Det signum cœlo placidus quem poscat ab alto.
In medio astabat lacrymans pulcherrima uirgo
Flauenteis effusa comas, demissaq; largo
Rorantes oculos fletu: pudor ora pererrans
Cana rosis ueluti miscebat lilia rubris.
Qualis, uirgineos ubi lauit in æquore uultus,
Luna recens, stellis latè comitantibus, orta
Ingreditur gracili cœli per cærulea cornu,
Talis erat uirgo iuuenum stipata corona
Multa deum uerbis testata, deiq; ministros
Aligeros non sponte sua hæc ad munera flecti.
Hortatur pauidam pater, & lacrymantia tergit
Lumina iussa docens superûm, simul oscula libat.
Ecce autem, ut præsens aderat quoq; pronuba, cœtu

In medio Anna parens subito correpta furore,
Plena deo tota(uisu uenerabile)in æde
Bacchatur,tolliq́; ingentem cœlo ululatum
Vnum in me conuersa oculos,me fertur in unum
Nil minus hoc ducentem animo,nil tale uerentem,
Corripiensq́; manu,salus tu posceris,inquit:
Annuit hoc uni superûm tibi connubium rex.
Obstupuere omnes:nec tunc ex agmine tanto
Exortem quisquam seniori inuidit honorem.
Ipse æui quòd eram seris minus integer annis,
Multà recusabam,multà huc uenisse pigebat.
Aequales aderant fidi,simul & renuentem
Hortari,atq; animum mihi blandis addere dictis.
Cedo igitur uictus,tandemq́; uxorius illam
Accedo,& lacrymãs lacrymantẽ ad limina duco.
Et iam nox aderat stellis fulgentibus apta
Suffundens umbras mundo nigrantibus alis:
Secretis thalamis pariter succedimus ambo:
Flebat spõsa:solum lacrymis iuxta omne madebat,
Ac ueluti,cùm uere subest uberrimus humor
Arboribus,lentæ uitis si fortè cacumen
Falce putans stirpem feriat malè prouidus unca
Agricola,immeritã & uiolarit uulnere matrem.
Ipse aderam,& dictis solabar mitibus ægram
Virginis haud cupidus primùm decerpere florem:
Cùm sic longa trahens suspiria pectore ab imo est
Orsa loqui:Non relligio mihi uana suasit
Et thalamos odisse,& uirginitatis amorem
Aeternum colere:intus agit uis ætheris intus.

Longæuam responsa licet contraria matrem
Sollicitent, uatumq; minæ, sunt & mea contrà
Vatum iussa mihi, nulli succumbere labi,
Nullis uirgineam tædis summittere mentem.
Ante retro primos properet reuolutus ad ortus
Iordanis, sistantq; suos uaga sidera cursus.
Hæc ait, inq; genas stillantes undiq; honestæ
Ex oculis simul incipiunt turgescere gemmæ.
Nec mora, deinde mihi insinuās quatit ima repente
Ossa timor: genua ægra labant: nox plurima oborta
Ante oculos: ter sum conatus pauca profari,
Ter frustrata sono lingua est, nec turba sequuta.
Tum quoq; uox audita: Toro, thalamisq; paratis
Parce: tamen concessa tibi connubia serua.
Exurgo, atq; oculos iandudum in uirgine fixus
Horrenda, tali sum tandem uoce loquutus:
Quis mihi te uirgo inuito coniunxit Olympo?
Qui tantis (non hos equidem quæsiui hymenæos)
Immeritū implicuit monstris? haud talia quondam
Prædixit puero genitor ludibria uates
Iam senior uates idem, templiq; sacerdos.
Ille quidem aut nullos thalamos: mihi nulla manere
Connubia, aut certè clarum fore me inde canebat.
Verùm age quæ menti surgat sententia pandam.
Quandoquidem superi mihi te iunxere, sed idem
Absterrent monstris, licèt, & mox usq; licebit
Virgineum serues intacto corpore florem.
Haud tamen ipse ausim iniussus dissoluere sacri
Connubij uincla ista, domo degemus eadem,

Ipse tibi ut genitor, mihi tu ceu filia semper,
Teq; adeò casus iam nunc complector in omnes.
Hoc tua relligio uelit, hoc mea serior ætas.
Annuit his, aliaq; domus in parte puella
Secubuit. mitto totam quæ monstra per illam
Sum passus, quàm mira horrens insomnia noctem.
Iamq; dies pulsis tenebris inuecta rubebat,
Et face Sol rosea nigras disiecerat umbras,
Corripio è stratis artus, sponsamq; reuiso.
Vix thalami impuleram bipatentis cardine portas
Cum lux ecce oculis ingens offusa repente:
Collucent summi radijs laquearia tecti,
Collucentq; trabes, uisumq; ardere cubile.
Ipsa autem thalami in medio sedet aurea uirgo
Attonitæ similis, nec enim me multa rogantem
Dignatur: nihil illa meo sermone mouetur.
Tantum fixa oculos cœlo, palmasq; tenebat
Aut stellæ similis, aut Puniceæ auroræ.
O illa à solita quantum mutata figura?
Quantus honos oculis, quantus decor additus ori?
Haud aliter, quàm cùm simulacrũ excidit acernum
Artificis manus è syluis in sede locandum
Sacrata; quod plebs dehinc supplex omnis adoret,
Si, postquàm effigiem poliens trunco extudit arte,
Extremum super imposito decus induat auro:
Immotam penitus circundat lucida nubes
Solis inardescens radijs, stellæq; uidentur
Lucentes capiti circum aurea tempora pasci,
Sub pedibusq; deæ lumen dare candida luna.

Pers

Pertimui, & mira stupefactus imagine rerum
Talia uoce dabam: Pater his ò me exue monstris
Omnipotens: non hæc superi sine numine uestro.
Vestra hac portenta agnosco, manifestaq; signa.
Aspirate animo placidi, dubiumq; monete
Quid sequar, aut quanam uobis sententia constet.
Tantùm effatus eram: tandem pulcherrima uirgo
Ad sese redit, abrupto uelut excita somno
Suspirans, lacrymisq; sinus humectat obortis.
Accedo, atq; rogo noua per connubia supplex,
Atq; illum æternæ per uirginitatis amorem,
Vnum quem niueo colit intemerata pudore,
Admittat socium curarum, & magna recludat
Rerum arcana, nihil metuens, mihiq; omnia credat.
Illo solo uultum, atq; oculos deiecta niteneis,
Rore uelut demissa caput rosa matutino,
Cunctatur: demum incipiens sic ora resoluit:
Dicam equidem pater: haud patiar te nostra latere
Gaudia: sed quæ nunc, aut unde exordia sumam?
Nam quis narranti rerum miracula credat
Tantarũ? per ego has lacrymas, quas excutit ingens
Lætitia, obtestor, quæ fabor, pectore condas,
Ne prius incipiant in uanum serpere uulgus,
Quàm deus ipse alijs uulgauerit omnia signis.
Iam monitrix operum stellas aurora fugarat,
Et Sol pallentes lustrabat lampade terras:
Ipsa reuoluebam uatum monimenta priorum
Dicta animo recolens: sed præ tunc omnibus unum
Fortè mihi ante oculos (neq; enim sine numine certo

Oblatum reor)immotum,fixum'ue manebat.
Quod cuncti pariter super omnia prædixere
Affore,concubitu nullo cum regia uirgo
Impatiens,exorsq; uiri(mirabile dictu)
Cœlicolum regem sub luminis ederet auras,
Cuius in aduentu lætentur cuncta per orbem
Protinus,& toto surgat gens aurea mundo.
Illam felicem tacitè mecum ipsa uocabam,
Quam pater omnipotens tanto cumularet honore,
Iamq; dei matrem uenerabar mente futuram,
Infantiq; deo,si fortè his ille diebus,
His si fortè oris nascatur,dona parabam.
Talia dum mecum euentus ignara uoluto,
Ecce mihi noua lux oculis oblata repente:
Suspicio:liquidas sine nube remetior auras:
(Mira loquar)uideo medium discedere cœlum,
Pennatasq; acies populos felicis Olympi
Exultare polo,superûmq; applaudere regi.
Non obstant clausi postes,non pariete tectum
Marmoreo circunseptum,uideo ignea cœli
Sidera,sidereosq; globos,superûm aurea tecta,
Tum mihi se puer ante oculos allapsus Olympo
Ora deo propior radiantibus obtulit alis,
Et placidus tendens candentia lilia dextra
Me sic affari,lætasq; expromere uoces:
O una ante alias cœlo acceptissima matres:
Magnus adest tibi præsenti regnator Olympi
Numine:tu nuribus felix magis omnibus una.
Hic mihi uix paucis auditis talibus ingens

Mirantia

Miranti gelidos subitò tremor alligat artus:
Tum sic ille animum diuino pignore firmat.
Parce metu uirgo: placuisti ex omnibus una
Cœlituum regi, faciat quam prole parentem:
Et iam concipies puerum grauis: ille erit ingens,
Progeniemq; patris summi secla omnia dicent.
Et quoniam multis olim feret ipse salutem,
Seruabitq; pios, patrio dic nomine IESVM,
Sedibus infernis iam nunc lacrymabile nomen.
Supra homines, supra aspicies se tollere & ipsos
Cœlicolas fama insignem, ac præstantibus ausis.
Nam pater omnipotens atauorũ in sceptra reponet
Pristina regnantem latè, regumq; sedebit
In solio, neq; enim metas, neq; tempora regni
Accipiet: toto æternùm dominabitur orbe.
Dixerat: ipsa autem paulatim abeunte timore
Subijcio, sed qua uerò ratione, quod inquis,
Confieri poterit? nam mens mihi deniq; fixa,
Atq; immota manet nunquam uiolare pudorem
Virgineum, semperq; uirûm commercia fugi.
His ego finieram paucis, his ille sequutus.
Te superûm pater afflabit cœlestibus auris
Desuper, afflatu quo solo plena sine ullo
Concubitu, exacto grauis edes tempore partum.
Atq; ideo, quem fœta dabis, deus ille feretur
Aeterno genitore satus, qui temperat orbem.
Quæ ne uana putes, scis, quæ tibi sanguine iũcta est,
Helisabe sobolis ut degerit hactenus exors,
Vt sterili seclis iandudum effœta senectus

Spem cunctam abstulerit partus, prolisq; creandæ,
Plena uiro pariet tamen illa, & tempore luna
Perfecto grauidæ iam sextum circuit orbem.
Cuncta potest etenim, qui me tibi mittit ab alto
Aethere siderei rex idem, atq; autor Olympi.
Hac ait, & paribus se in cœlum proripit alis.
Quem supera aspiciens tali sum uoce sequuta.
Quisquis es ò cœli iuuenum pulcherrime præpes
Obsequor, ac uotis, quod rex iubet, omnibus opto.
Intereà nubes maculoso discolor auro
Demissa ad terram croceis me amplectitur alis.
Diffulgent intus radÿsq;, igniq; coruscæ
Scintillant ueluti squamæ uario ordine circùm.
Squamæq;, stellæq; auri fulgore micantes,
Aduerso quales imitatur Sole colores,
Cùm picturato cœlum distinxit amictu,
Nubicolor liquidis effusis imbribus arquus.
Hanc simul omnipotens genitor perflauit ab alto.
Continuò ruit ecce uoluta liquentibus astris
Aura potēs, quaq; illa uenit procul undiq; circùm
Scintillæ absiliunt radÿs uibrantibus aureæ.
Turbine corripior rapido, uisq; illa per omnes
Aurai uis omnipotens mihi diditur artus,
Aethereusq; uigor toto se corpore miscet,
Visaq; prædulci mihi corda liquescere amore.
Qualis secreto naturæ fœdere tellus
Concipit, & uario clàm fœtu plena grauescit.
Matris ubi in gremium descendit plurimus æther,
Auraq; fœcundos afflauit uerna tepores.

His actis clarum sonuere per æthera cœtus
Aligeri cantu uario, plausumq; dedere.
Hinc tonitru ingenti tremuerunt ardua Olympi,
Crebraq; per cœlum hic illic rima ignea fulsit.
Talia narrabat uirgo: simul ora rigabat
Lætitia illacrymans: tum tendo ad sidera palmas,
Multa orans, animi ambiguus: nec credere quibam
(Mens adeo mihi læua fuit) tam mira ferenti,
Quandoquidem iuuenes plerunq; innectere fraudes
Virginibus soliti incautis, & fallere furto
Ah faciles dictis aurem præbere puellas.
Quin etiã hanc uolui (scelus) olim linquere demẽs.
Verùm eadem in somnis pueri redeuntis imago
Visa mihi, uultusq;, habitusq; simillimus illi,
Ipsa sibi modò quem memorabat sponsa loquutum.
Nudus erat roseos humeros: tantum aurea læuo
Pendebat demissa chlamys, quam fibula subter
Ilia tergemino mordebat rasilis auro,
Rubraq; compactis pendebant cingula bullis,
Molles à tergo tractim succrescere plumæ,
Ac sensim geminas humeris assurgere in alas:
Tum suras gemmis inclusit: cætera nudus.
Oris multus honos, gratiq; in corpore motus
Haud nostri puerum generis testantur adesse,
Sed cœli sobolem, atq; aulæ stellantis alumnum.
Nec minus ipsa etiam mira spectabilis arte
Vestis erat baccis superas illusa per auras.
Textile mæandro duplici infra circuit aurum
Admirabile opus: tres hic impunè per ignes

Læti ibant pueri intexti, pariterq; canebant
Cœlicolûm regi conuersi ad sidera laudes.
Cernere erat medijs acres fornacibus ignes
Parcere corporibus, longeq; absistere flammas.
Mirabar tacitus, cùm sic pulcherrimus ore
Affatur trepidum iuuenis: Sate sanguine regum
Quod tantum irrepsit menti scelus? omnia non te
Signa mouent, haud hæc fieri sine numine certo?
Ne dubita, nam uera canit sanctißima uirgo.
Iam nunc congressus nunquam perpessa uiriles
Concepit, grauis æthereæ diuinitus aura.
Nam pater omnipotens cœlesti afflauit ab arce,
Atq; uterum impleuit dilapsum numen ab astris.
Casta fides nobis colitur: desiste uereri.
Hæc uates olim uestri cecinere futura,
Cuncta sed obscura implicuere ambage tegentes.
Nanq; hæc illa quidem cœli in penetralibus altis
Porta ingens clausa æternum, nec peruia gressu
Vlli hominũ: tantùm omnipotẽs Deus ipse per illam
Itq;, reditq; uiam, nec claustra immota resignat.
Hanc tibi commendat summi regnator Olympi
Coniugio adiungens stabili, sed coniugis usum
Effuge: securum tecum sponsa exigat æuum,
Quamuis tuta deo iam nunc sit præside uirgo.
Sic fatus subitò in tenues euanuit auras
Pernici liquida arua fuga per nubila carpens.
Et simul incußit mihi blandum in pectus amorem.
Vtq; rigor ferri rutilo lentescit in igne,
Sic mihi cor rapido sensi mollescere motu.

Consur

Consurgo, & ueniam conuersus ad æthera posco.
Meq; ipsum incuso amens, & lux reddita menti,
Inq; dies magis, atq; magis cœli alta patescunt
Consilia, antiquis quæ uatibus omnia quondam
Obscuris uera inuoluens Deus ostendebat.
Hæc uirgo est rubus ille, procul quem in mõte uidebat
Ardentem uates igni crepitante cremari
Corniger, attactu cùm nullo innoxia flamma
Lamberet, & frondes illæsæ in stirpe uirerent.
Hæc eadem niuea quondam impenetrabile lana
Nimbis uellus erat, cum latè cuncta maderent
Imbribus effusis circùm, tellusq; nataret
Humida, ni ueterum uana est prudentia uatum.
Hæc mecum, et toto penitus nox pectore abacta est.
Haud mora prodigijs tantis facit ipsa fidem res:
Iam diffusa canit Galilæa per oppida fama
Inuentam (portentum ingens) in montibus altis
Nuper anum, quæ suprema iam affecta senecta
Plena uiro attulerit sobolis spem: cùm tamen acta
Infœcunda illi fuerit, sterilisq; iuuenta.
Tum mihi sponsa: Puer cœli demissus ab oris
Hoc, inquit mihi, prædixit: nam cuncta recordor.
Hæc anus est, hæc Helisabe mihi sanguine iuncta.
Cui sextum luna grauidæ iam circuit orbem.
Nec plura: extemplò placet ire, et stirpe propinquam
Visere anum, gradimurq; ambo super alta locorum,
Tectaq; Zacchariæ petimus procul ardua uatis.
Vix primum attigeram limen (mirabile dictu)
Occurrit tremebunda anus, intrantiq; puellæ

Optatos dedit amplexus. Deus amplexantem
Inuasit, subitusq; sub ossa repente cucurrit
Ima calor, talesq; dedit uenerata loquelas.
Longè una ante alias tu fortunata parentes,
Tuq;, uteriq; tui uirgo sanctissima pondus.
Vnde repente mihi tanta indulgentia cœli?
Vnde hæc affulsit seræ tam clara senectæ
Tempestas? sus ecce Dei uidisse parentem,
Et coràm affari lectam de millibus unam
Dignãtem has sedes, meaq; ultro in tecta profectã.
Nã mihi (uix primùm attigeras hæc limina) pectus
Emicuit, saliensq; utero signum edidit infans.
Felix diua parens superûm gratissima regi,
Syncera spectata fide, quæ credere ueris,
Dum tua nondum animo præsagis gaudia dictis
Haud uerita es. promissa manent pueri alitis ecce
Certa tibi. iam nunc ades, orbisq; aspice casus
O cœli regina hominum miserata labores.
Dixerat, at teneri qualis rosa plena pudoris,
Haud animis elata tumentibus aurea uirgo
Cœlicolũm regi laudes lætata canebat,
Quòd se tam propè sidereo aspexisset Olympo
Indignam bonus, atq; humilem, nil tale merentem,
Exultansq; suos sibi uaticinatur honores
Promissos atauis, priscisq; parentibus olim.
Ex illo quanta immensum portenta per orbem
Terruerint hominum mentes, præsagaq; signa,
Limina dum uita omnipotens attingeret infans,
Longa renarrare est mora. iam tunc Caspia regna

Responsis natum horrebant: iam Nilus, & omnis
Aegyptus trepidare, omnes Orientis & urbes.
Vestri etiam audierant (si uera est fama) per oras
Ausonias iam iam uenturum lucis ad auras
Inuictum regem, cui paßim cederet orbis
Regnandus, qui se patria uirtute potentem
Seq; suumq; genus sublimi inferret Olympo.
His tandem certus signis ego numinis instar
Plenam utero supplex sponsam uenerabar, & ultro
Parebam. uictum grauidae, & diuina ferebat
Pocula de cœlo uolucer puer. illum ego saepe
Intrantem thalamum manifesto in lumine uidi.
Iamq; optanti animo diuini tempora partus
Expectabam ardēs, sed spem mora iniqua trahebat,
Et saepe haec cupido repetebam pectore mecum.
Si modò, si mihi cœlestis se ostendere coràm
Non fugiat puer ante obitus, quando omnia de se
Retulit ipsa mihi uirgo pulcherrima uera.
Purpureos flores metite, & candentia plena
Lilia ferte manu, uenienti ad limina lucis
Dona parate deo, puerumq; inuisite regem.
O mihi si quoq; tam longe suprema senecta
Pars maneat, quantum ualeam tua cernere facta
Sancte puer, cum sublata formidine mundum
Pacabis, patrioq; deus regnabis Olympo:
Tum pax alma colet terras, pietasq;, fidesq;,
Quaeq; labat nunc relligio, atq; resurgere ubiq;
Iustitiam in melius uersus mirabitur orbis.
Tum ferus in falces curuas conflabitur ensis,

Aureaq; incipient mundo succedere secla.
Sic ego saepe moras mecum lenire solebam,
Et magis usq; animo mihi spes accensa uigebat.
Forte recognoscens populos numerare iubebat
Augustus Caesar, rerum cui summa potestas.
Ipse igitur ueteris repetebam mœnia Bethles,
Vnde genus duco, quo me quoq; ciuibus urbis
Insererem, nomenq; meum, nomenq; meorum.
Sponsa sequebatur Nazarea ab sede profecta.
Vix patriae intraram muros, & rara domorum
Tecta, soporiferis cùm nox cœlum abstulit umbris.
Est sedes deserta humilem ingredientibus urbem
Horrenti culmoq;, & carice tecta palustri,
Agricolis olim statio gratissima, siquos
Rure procul patrio nox deprendisset in urbe.
Nanq; alijs procul à tectis summota recedit.
Huc igitur fessi pariter succedimus ambo
Seu casu, seu sic rector sortitus Olympi,
Vt potius reor, & potius fas credere duco.
Natum etenim nō solùm extrema per omnia uitam
Ducere, & in terris indignos uoluere casus:
Verumetiam tecto uoluit sub paupere eundem
Nasci, humiliq; domo miserabilē, et omniū egenum.
Principio in stabulis pandum ad praesepia sisto
Quadrupedem, auxiliumq; uiae, onerumq; leuamen,
Quem iuxta in stipulis sese locat inclyta uirgo.
Quippe alia interior dom⁹ ulla haud parte uacabat.
Bos erat à laua tepidum flans ore uaporem,
Quem pauper campis luce exercebat arator,

Pauca

Pauca soli curuo suspendens iugera aratro,
Nec sera nisi nocte domum repetebat ab agro
Conducto, uitam ut posset tolerare labore
Ipse sua, atq; famem paruis auertere natis.
Et iam nox medium spatium confecerat horis,
Cùm mihi, qui saxo hærebam iam lumina uictus,
Sõnus abit, neq; enim mersum tũc me alt⁹ habebat.
Ecce oculos fulgore nouo lux occupat ingens:
Diffulgent intus latè magalia, quæq;
Stramina tetra modò horrebant, nunc aurea cernas.
Exurgo: aspicio iuxta præsepia nudum
Infantem radijs illustrem, ac luce coruscum:
Quem uirgo tenerum in duris modo pauper auenis
Ediderat nullo nixu, nullo ægra dolore.
Astabant taciti bos hinc, hinc tardus asellus,
Pabulaq; obliti pariter capita alta tenebant.
Ipsa etiam radijs fulgebat mater utroq;
Poplite subsidens, oculos demissa nitenteis,
Ah nudum lacrymis paruum spectabat obortis,
Tendebatq; manus suffuso lumine iunctas.
Astrorum qualis facie rorantibus umbris
Post imbrem, siccis Boreas ubi frigidus alis
Ingruit, ac cœlum populans caua nubila differt,
Talis uirgineo species accesserat ori.
Quid facerem? partem subieci ambobus amictus
Ipse mei, atq; olidæ substraui terga bidentis
Pro picturatis cunis, pro murice, & auro.
Cætera pauperies, noxq; intempesta uetabant.
Nec dum clara dies merso diluxerat orbi,

Iam conferto aderant pastores agmine,& antri
Floribus,ac uarijs auxerunt limina sertis
Rustica multifori fundentes sibila canna.
Vt stabula ingressi,ad præsepia lumina uertunt
Summißi,terramq; petunt,& numen adorant.
Mirabar mecum tacitus,fama unde per agros
Hæc subitò exisset,deq; ipsis quærere cœpi.
Vnus quærentem sic est affarier orsus:
Pastores sumus:in uicinis saltibus omnes
Pascimus:insomnem ut nobis mos ducere noctis
Haud partē exiguam,atq; gregem seruare coactū,
Nocte ferè media uigilantibus astitit ingens
Lux cunctis supra caput,attonitisq; pauore
Ingenti talis uox est audita per auras.
Ne trepidate uiri,uobis noua gaudia porto.
Ille pijs toties promissus uatibus olim
Finibus his hodie natus Deus.eximet ille
E tenebris hominum genus,atq; in pristina reddet.
Illum uicina fas uobis cernere in urbe
Effultum stipula,atq; humile ad præsepe iacentem.
His moniti uicinam oculos torquemus ad urbem.
Ecce autem uolucer pictis exercitus alis
Cœlestes suprà pueri toto æthere uisi
Nubibus impositi liquidas equitare per oras,
Et mirum in morem celeri proludere cœtu.
Atq; ubi ter cœlum ternis toto agmine uersi
Lustrauere choris,ter lustrauere choreis,
Concentu petiere polum:longè ardua Olympi
Responsant:lætis dissultat plausibus æther.

Talia

Talia narrabant, nec ſeſe explere coruſci
Infantis facie poterant, fixiq; manebant
Hærentes oculis, hærentes pectore toto.
Fulgebat puer ore, oculis, ac corpore ab omni
Diuino longè circùm loca lumine complens.
Qualis puniceo ſe pandens ore, roſarum
Cùm primùm dias flos uiſit luminis oras,
Aut ubi ſole nouo roſeis orientis in oris
Enituit uerni ſpecies patefacta diei.
Nos uerò interea, quanquàm indubitabile numen
Nouimus, atq; Deum nec opis, nec lactis egentem,
Paruum alimus tamen, ut mortali ſemine cretum,
Vbera ſiccantem matris, tenerumq; fouemus,
Inualidumq; artus: mortalem quippe creatus
Mortali matris traxit de corpore partem.
Atq; ideo, ut ueterum mos eſt antiquus auorum.
Imprimimus generis ſignum, Samiaq; putamus
Exiguam tecta pellem genitalia circum:
Addimus et nomen, memoresq; uocamus IESVM,
Vt quõdam admonuit puer actus ab æthere præpes.
Idem etiam quòd ſit regum de ſtirpe ſacerdos,
Gentibus eſt Graio dictus de nõie CHRISTVS,
Quin etiam, quamuis nullo intemerata remanſit
Concubitu mater, tamen intra tecta morata eſt,
Vſq; quater denos dum Solis cerneret ortus.
Tum demum ſacram Solymorũ aduenimus urbem
Cum puero, quò ſe luſtraret regia uirgo,
Torquataſq; aræ attulimus de more columbas.
Stabat ſacra ferens altaria ad ipſa ſacerdos

Succinct

Succinctus lino albenti, capitisq; bicorni
Tegmine, peruigilem adseruās penetralibus ignem.
Hunc circum ante aram natorum intonsa corona
Fundebant pateris uituli, ut tunc fortè cruorem,
Quem pater ut sontis populi commissa piaret,
Mactarat fererûm regi, ueniamq; precatus
Suppliciter solitos aris adolebat odores.
Circunfusi aderant primores gentis, & omnes
Tempora tangebant dextris uittata iuuenci.
Iamq; leui fusum delibans ille cruorem
Terq;, quaterq; sacram digito irrorauerat aram,
Araq; impositam flāmam, & septē ordine lychnos,
Linteaq; ampla, quibus sacrorum arcana teguntur.
Et iam finis erat sacris, fessusq; sacerdos
Cum gnatis dapibus sese accingebat opimis.
Tunc humili gressu uirgo procedit ad aram
Infantem læua gestans, dextraq; uolucres.
Quid memorem, quæ signa polo pater edidit alto
Testatus ueram sobolem? quantùm ipse sacerdos
Horruerit pueri aspectu? quàm mira repentè
Ignibus insolitis lux circunfulserit aram?
Ter tura accensos uenerans coniecit in ignes,
Ter subiecta tholo subitò ingens flamma reluxit.
Ille tamen collo patrio de more uolucres
Immolat intorto, atq; effundens rite cruorem,
Porricit & plumas, & aperti gutturis exta
Solis ab occasu nitidos conuersus ad ortus,
Diffringitq; alas. tum sacros suggerit ignes
Visceribus. grato uapor it super æthera fumo.

Araq;

Araq; Panchæos flagrans exhalat odores.
Ecce hominum subito turbantur pectora casu.
Nomen aui Simeon referens erat obsitus annis,
Quo nemo tota urbe fuit seruantior æqui.
Huic,ut erat longè uenturi præscius,olim
Aethereæ uis omnipotens promiserat auræ
Visurum sese antè deum,autoremq; salutis
Expectatum orbi,quàm lucis linqueret auras.
Iamq; erat hunc uitæ pertæsum,ægerq; senectæ
Optabat duros leto finire labores.
Sed spes illa animo cupido usq; infixa manebat.
Ergo ubi adesse deum præsensit numine plenus,
Qualis ubi gressum per agros comitatus herilem
Fortè canis leporem ui longè sensit odora,
Continuò intenditq; aures,atq; aëra captat
Naribus,& cœptum rumpens iter auius errat,
Atq; oculis incerta feræ uestigia lustrans,
Nunc hos,nunc illos cursus fert,atq; recursus
Incertus:longè latratibus arua resultant:
Talis erat senis in templo exultantis imago.
Tum puerum tremulis correptũ amplectitur ulnis,
Atq; arctè premit:hinc lacrymis ita fatur obortis.
Macte infans uirtute,dei indubitata propago,
Mundi opifer,qui nostra uenis,ueterumq; paretum
Sponte admissa tui larga lauere amne cruoris,
Et liquidas aperire uias ad sidera cœli,
Exoptatus ades,nec me tua maxima fallunt
Summe pater promissa:mori me deniq; fas est.
Nunc ò me nunc ad requiem,finemq; laborum

Corporis exutum uinclis dimittis, ut olim
Pollicitus, iam uiderunt mea lumina, quem tu
Auxilium mundo misisti, ut gentibus esset
In tenebris lux, Isacidos noua gloria prolis.
His dictis, matrem uersus mox fatur ad ipsam:
O cui te forma assimulem? cui laudibus æquem?
Quas'ue tibi referam grates, quæ sola salutem
Felici peperisti utero mortalibus ægris?
Quanquàm etiã exitio multis hunc affore partum,
Et tempus fore prædico, illætabile tempus,
Cùm tibi cor gelidum gladius penetrabit acutus
Ah misera, & magno uirgo dotabere luctu,
Mutataq; fluet Iordanis decolor unda.
Tum serus, segnisq; dies nascetur, & ægrè
Lutea uix terris ostendet pallidus ora,
Atq; graui tellus optabit mole relinqui
Ipsa sua, & rupto per inania fœdere labi.
Hæc ubi, confestim ueluti cedentia somno
Lumina demisit, placidaq; ibi morte quieuit.
Obstupuere alij: sed nos, queis cætera nota,
Terremur magis, inq; uicem disquirimus ambo
Solliciti quos nam matri denunciet enses,
Aut quibus exitio tantùm puer ipse futurus.
Haud longum fuit in medio dehinc tempus: utrunq;
Exitus edocuit, dubiosq; ambage resoluit,
Ni nobis maiora etiam nunc uulnera restant,
Atq; alia ex alijs semper grauiora parantur.
Illis extremo quippe ex Oriente diebus
Tres adeò magni reges ditione profecti

Huc

Huc sese intulerant puero dona ampla ferentes
Aurumq́;, & turis glebas, stactaq́; liquorem.
His uis astrorum, ac ratio uoluentis Olympi
Monstrarat regem nostris in finibus ortum,
Quoi cœli, terraq́; paterent debita sceptra.
Sancti igitur partus studio huc uenêre uidendi.
Stella facem ducens uenientibus usq; coruscam
Dux erat, atq; uiam signabat lumine largo,
Ceu quondam patribus deserta per auia nostris
In patriam tandem Pharia redeuntibus ora
Præcurrens monstrabat iter nocte ignea lampas
Desuper, & mirum spargebat lucida lumen.
Iamq; urbem ingressi sedes adiere tyranni
Herodis, causamq; uiæ docuere, rati olli
Hanc sobolem, quòd erat rex his in finibus, ortam.
Obstupuit simul, atq; animo perterritus ille est.
Nec mora, permetuens sibi ne succederet hæres
Quæsitus puer in regnis externus auitis,
Indigenas uates iubet intra mœnia cogi
Regia, scitariq́; omnes, tempusq́;, locumq́;
Nascentis pueri, patriamq́;, domumq́; requirit.
Illi autem Bethlen ueterum monimenta minari
Cuncta docent, dux unde ortus se tolleret olim
Fama ingens, claris ingens super æthera factis.
Tum magis, atq; magis curarum fluctuat æstu,
Sollicitamq́; gerit cassa formidine mentem.
Tandem his affatus reges dimittit Eoos.
Quæ uos causa uiri nostris nunc applicat oris,
Hæc eadem longè spe nos suspendit auentes

Cernere promissos pueri tot uatibus ortus.
Haud procul hinc saxo Bethle fundata uetusto
Vrbs colitur nostris: natum illuc quærite regem.
Mox iubeo, inuentum nobis qui nuntiet, inde
Mittite, nostro etiam puer accumuletur honore.
Sic ait, & falso simulat noua gaudia uultu.
Verùm longè aliud malè amico pectore agebat.
Demens, qui cœli regem, cui sidera parent,
Crederet in terris mortalia regna morari.
Ergo iter instaurant conspecto sidere læti.
Iamq; propinquabant magna stipante caterua,
Cùm subitò supra tectum ingens substitit astrum
Irradians, largoq; mapalia lumine complens.
Quales cùm belli motus, aut funera regum
Portendunt, crinem irato sparsere minacem
Aethere, ni diri rubeant lugubre Cometæ.
Treis adeò angusti subter fastigia tecti
Pauper ego excepi reges in rebus egenis.
Vidi illos auro illustres, ostroq; decoros
Ante pedes pueri sese demittere pronos.
Suppliciter, genibusq; piæ procumbere matris.
Dum sua quisq; facit sortiti ex ordine dona,
Barbarici ante fores expectabant comitatus
Intereà, Tyrioq; instratus murice terga
Stans sonipes teres exercebat dentibus aurum.
His dehinc perfectis abeunt, lætiq; sequuntur,
Quod longo irradians aperitur tramite sydus.
Sed non inde uia moniti referuntur eadem
Regia linquentes à læua mœnia longè,

Rursus

Rursus Idumæi sedem ne regis adirent.
Ille autem, ut sese delusum deniq; sensit,
Accensus furijs suspectam misit ad urbem
Mille uiros ferro instructos, qui mœnia furto
Per noctem ingressi teneros, quicunq; reperti,
Infantes matrum iugularent ubere raptos,
Quo numero in tanto caderet quoq; regius hæres.
Ipse sed in somnis uisus sum uoce moneri
Præcipitem celerare fugam, loca linquere nota.
Surge age, rūpe moras, puerū tecū arripe, matremq́;,
Et septengemini cursu pete flumina Nili,
Hinc terrā cole, quæ procul his haud dißidet oris,
Nec refer inde pedem, nisi te prius ipse uocaro,
Rex etenim letum infanti molitur acerbum.
Consurgo, & plenus monitis matri omnia pando.
Vidisses uisu exanguem, exanimemq́; puellam
Huc illuc trepidare fuga, & uix fidere nocti.
Iam tum illi pectus gladius traiecit acutus
Ah misera, ingenti labefactaq́; corda dolore.
Cedimus, & taciti malefidam linquimus urbem
Per noctē, ac propero petimus nemora auia greßu.
Et iam palmosæ saltus, atq; ardua Idumes
Præteruectus eram, ueteris iam mœnia Elusæ,
Quaq́; Asiam Libycis disiungit finibus omnem
Mapsa ferax oleæ: ingredior pluuiæ inscia regna,
Regna Phari, quibus est cœli uis cognita primùm,
Astraq́;, Lunaiq́; globus, Solisq́; meatus.
Ignotos paßim montes, ignota saluto
Flumina, turrigerasq́; legens præteruehor urbes.

Iamq; papyriferi ripis Anthedonis ibam.
Aurae omnes terrent pauidos, capitiq; timentes
Tam caro. at puero blandiri murmure syluae
Lauricomae, & ramis capita accuruare reflexis,
Aurarumq; leues animae indulgere susurro.
Ipsae etiam nobis cautes, ipsiq; uidentur
Verticibus leuiter motis alludere montes,
Signaq; laetitiae dare stagna loquacia circúm.
Audires blandum fessas erroribus undas
Perstrepere, & molli lapsu per saxa sonare,
Humida saxa super nitido uiridantia musco.
Praecipuè ripis uolucres, & fluminis alueo
Assuetae liquidis mulcebant uocibus auras,
Et iactu alarum resonabant corpora plausa.
Sese etiam omnifero gremio uenientibus offert
Laeta dei aspectu tellus. flant gramina odorem
Cuncta suũ, & mollem praetexit amaracus umbrã.
Nec uerò incerta latebrosus origine Nilus
Non manifesta dedit salienti flumine signa
Aduentante deo, laetis se sustulit undis
Stagna arcana ciens, fundoq; apparuit imo.
Ad biuias nobis fauces, flexusq; uiarum
Increpitans clypeo, fulgentiq; ense per auras
Ocyus usq; aderat coelo pulcherrimus ales,
Et monstrabat iter sibi per diuortia nota,
Ne recta regione uiae deprenderet hostis.
Caeruleis huic terga notis suffusa rubebant,
Multum illi assimilis, qui me connubia quondam
Soluentem increpuit, tenebrasq; à mente fugauit.

Supra nos alij pendentes aëre pennis
Ibant, & noctis resupini infantis ab ore
Humorem arcebant lentum, plumaq; tegebant.
Iamq; ego perplexum per iter propè fida tenebam
Arua legens sistris bacchata sonantibus, & iam
Tutus erat longè nostris à finibus infans,
Attamen Aegypti penetro interiora, nec ulla
Fida satis tellus mihi uisa, aut regis iniqui
Sat sceptris diuisa. animo timeo omnia tuta.
Nec placet Hermopolis, nec centum peruia portis
Visa satis Thebe tanto procul esse periclo.
Nos igitur regum turritis clara sepulcris
Accepit Memphis: hac demum sede quieui
Paupere sub tecto ueteris securus amici.
Iam uerò Pelusiacas uulgata per oras
Fama Palæstinum subitò ferit undiq; regem
Florentem teneris orbasse nepotibus urbem,
Quos frustra insontes paßim ferro impius hausit
Dulcia linquentes uagitu lumina uitæ.
Palluit, applicuitq; sinu perterrita mater
Infantem, atq; animum sceleris perstrinxit imago.
Quos ibi tum gentis fletus, quali ue per urbem
Funestam credis matres errasse ululatu?
Sanguine diluta est tellus, caua tecta natarunt.
Non si fortè olim incautis pastoribus orta
Ingruerit subitò tempestas omnibus aruis,
Omnibus & syluis, tot fusi grandine dira
Spectentur per humũ afflictis cum matribus agni,
Corpora quot paßim puerorum abiecta iacebant

Per fora,perq; uias urbis.sic deniq; multis
Exitio fuit,ut uates prædixerat,infans.
Nunc etiam lugent orbæ sua pignora matres.
Non tamen ille diu scelere est lætatus ab illo:
Nam membra immundo correptus tabida morbo
Illaudatam animam paruo post tempore fudit.
Ipse iterum in somnis diuina uoce coactus
Linquere monstriferi septenflua flumina Nili,
In patriam redeo,atq; memor uestigia retro
Obseruata legens,pignus cum matre reduco.
Forsitan & puero fuerit quæ cura requiris,
Quæ mens,an uirtus illi maturior æuo,
Ecquid non puerile annis puerilibus ausus.
Si tibi nunc,quæcunq; olim admiranda notaui,
Primæuo dum flore uirens adolesceret ætas,
Enumerare uacet,me uox prius ipsa relinquat
Defessum,atq; diem clauso nox condat Olympo.
Nam quoties dictis tener haud mortalibus ambos
Terruit?aut quoties sanctos expauimus ignes,
Flammarumq; globos,& terrificos fulgores,
Sæpe quibus uisus puer est ardere nitentem
Cæsariem,cœli dum splendet luce corusca?
Nec referam quoties genitorem audiuimus illum
Affari solum,arcanasq; expromere uoces.
Alma parens tenues arguto pectine telas
Percurrens sæpe humana sub imagine cœtus
Cœlituum tectum intrantes exterrita uidit
Blandiri puero,& pictis colludere plumis,
Aut uiolis tegere,& nimbo uestire rosarum.

Nos

Nos tamen intereà custodes ille uereri
Summissus, cara & mandata facessere matris,
Nostraq́;, & implebat ueri genitoris amorem,
Dum membris habilis uigor, & uis firma ueniret.
Et iam bis senos crescens exegerat annos,
Necdum se populis signo detexerat ullo.
Tum primùm cœpit Iudæa per oppida uulgo
Illius apparere, palamq́; est prodita uirtus.
Fortè dies aderat genti solennis, & urbi
Huic magnæ sacer ante alias, quo regia mecum
Venerat & uirgo, atq; sequens sese aureus illi
Implicuit dextræ puer. & iam ritè litatis
Ipse domùm sacris magna cum matre redibam.
Iamq́; labore uiæ fessis lux prima peracta,
Et piceam clauso nox cœlo inuoluerat umbram.
Defuit hîc puer, & genitricem, meq́; fefellit.
Tum consanguineos frustra, & scitatus amicos
Terq́;, quaterq́; uiam repetens clamore repleui.
Flebat se incusans unam pulcherrima mater
Flauentem fusa crinem per eburnea colla.
Ora decent lacrymæ, disiecti colla capilli,
Qualis uirginea cùm mollis amaracus urna
Et pluuiam, & uentos pariter perpessa procaces
Demisit turbata comas, iterumq́; resurgens
Extulit os cœlo, ac priscum meditatur honorem.
Dumq́; uiam relego, inuitũ comes ægra sequuta est.
Treis adeò incerti soles errauimus urbe
Nequicquam: quarta est uix demum luce repertus.
Nanq; mihi, & misera cùm spes sublata parenti

Cuncta foret penitus, in mentem uenit utriq;
Templa iterū petere, atq; preces effundere ad arā.
Vix ingressus eram limen. cum protinus ambo
Ecce sacerdotum in medio conspeximus illum
(Prima rudimenta, & uirtutis signa futuræ)
Alta recensentem uatum monimenta, patrumq;
Primores ultro scitantem obscura, docentemq;.
Illum omnes admirari, haud uulgata canentem
Supra aciē, captumq; hominis, mētemq; uigentem,
Humana non ui edoctum, non arte magistra,
Maturumq; animi nimium puerilibus annis.
Nec minus insigni cunctis spectantibus ore
Gratus erat: neq; enim poterant se explere tuendo
Flagrantesq; dei uultus, blandosq; serena
Luce oculos magis, aut propexum uerticis aurum,
Et florem grati, qui uix incœperat, æui.
Nam quocunq; caput circùm torsisset honestum,
Luce recens orta, uel sidere pulchrior aureo,
Læta serenato ridebant omnia mundo,
Et toto dulcem iactabat corpore amorem.
Inculti qualis nitet inter gramina campi,
Purpureus se cùm primùm folijs narcissus
Exeruit, ruptoq; caput detexit amictu:
Aut qualis nitidi species micat alma smaragdi,
Cum tenui argento, tenui'ue includitur auro.
Prima mali fuit hinc nobis scintilla, puerq;
Ex illo formidata primoribus urbis
Virtute inuisus fuit, & corda aspera mouit,
Atq; hoc deinde ingēs succēsa est fomite flamma.

Inq;

Inq; dies gliscens furor, atq; insania creuit.
Omnia quæ porrò ipse uidens, metuensq; futuri
Orabam impauidum, ne uitæ prodigus hosti
Obijceret, ne se perdendum proderet ultro.
Verùm luce prius lateant in montibus arces,
+ *Aut nocte in summis celetur turribus ignis*
Obruta quàm longùm iaceat sine nomine uirtus.
Non tamen ille odijs magis ussit pectora acerbis,
Quàm cùm terdenis iam uir uoluentibus annis
Fontis aquam latices Bacchi conuertit in atros.
Fortè Canam mecum Galilææ aduenerat urbem,
Mater & ipsa aderat, ueteri dum accitus amico
Obsequor, intactam genero qui iungere natam
Conuentu procerum magno de more parabat.
Iamq; omnes circùm positis discumbere mensis,
Atq; alacres epulari, & uina reposcere læti.
Necdum finis erat dapibus, cùm murmur ubiq;
Exoritur, totasq; auditur triste per ædes
Lætitiæ causam exhaustis liquentia uina
Defecisse cadis, turbariq; omnia uisa.
Tum res alma parens tenues miserata puellæ
Innuit, & gnatum summissa uoce precata est,
Ferret opem. uidi hic iuuenem primùm ore moueri
Turbatum: caræ precibus tamen inde parentis
Annuit, & fesso rerum succurrit amico.
Sex, ut erant ibi tot numero, carchesia lymphis
Impleri iubet actutum, mensisq; reponi,
Quæ simul aspexit propius Deus, omnibus ecce
Mutatus subitò nigrescere cernitur humor,

Vinaq; pro pura mirantes hausimus unda.
Audisti dux & genus, & cunabula nati
Primitiasq; Dei. ne cætera deinde requiras,
Hanc omnem erexit factis florentibus oram.
Quæ si audire tamen tibi nunc fert corde uoluptas,
Is longè memoret melior (simul ore sedentem
Signat Ioannem) uidit nanq; omnia præsens,
Errabunda ducis semper uestigia seruans,
Dum mihi cura domi seruandæ uirginis hæret.
Dixit, & hîc facto defessus fine quieuit.
Immo ait: istius causas ab origine partus
Exequere, aut quæ relligio, si uera per oram
Percepi, Iudæa Deum non amplius unum
Aeternum colit, haud mortali semine cretum,
Indigetesq; suis diuos altaribus arcet.
Inde tibi noti recolens ex ordine Diui
Cætera mira refer: nanq; hunc in corpore uires
Deficiunt, teq; auxilio iubet ipse subire.
Pontius hæc: cuncti intenti simul ora tenebant.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. IIII.

HIC iuuenis, facie quo tum non gratior alter,
Puberibusq; ãnis erat ĩgrediẽte iuuẽta,
Multà pri⁹ ueniã præfat⁹, multà recusans
Verba diu premit, inde animo mortalia linquens
Paulatim, oblitusq; hominem penetralia diuûm

Mente

Mente subit cœlum peragrans, fruiturq́; beato
Cœlituum aspectu, omnipotentiq́; ætheris aura,
Admissus superam depasci lumine lucem,
Inq́; Deo tota defixus mente moratur:
Qualis ubi alta petens terris aufertur ab imis
Alituum regina, uagas spatiata per auras
Dat plausum gyro, atq; in nubila conditur alis,
Aetherea iamq́; illa plaga leuis instat, & acrem
Intendens aciem criniti lumina Solis
Suspicit, obtutuq́; oculos fixa hæret acuto.
Illum adeò tacitum intereà mirantur, in unum
Versi omnes uelut exanimum, somnoq́; grauatum,
Et crebri excutiunt. demum sibi redditus ipse
Cum gemitu ex imo sic fari pectore cœpit.
Principio pater omnipotens rerum sator, & fons,
Ingens, immensus, solus regnabat ubiq;:
Nondum sidereos mundi procuderat orbes:
Nondum mundus erat, necdū ibant tēpora in orbē.
Nullaq́; cæruleo radiabant lumina cœlo.
Quicquid erat, Deus illud erat, quodcūq;, ubicunq;
Complexus circùm, penitus sese omnis in uno.
Filius huic tantum, quem non effuderat ulla
Vel dea, uel solito mortalis fœmina partu.
Ipse sed æterna genitor conceperat illum
Aeternum æternus (dictu mirabile) mente.
Haud olli terreni artus, moribundaue membra,
Sed sine corpore erat patris alta ut mente supremi
Conceptum, arcanoq́; latens in pectore VERBVM.
Quod nondū in uolucres uox edita protulit auras.

Omnipotens uerbum, finisq́; & originis expers,
Quo mare, quo tellus, quo constat maximus æther.
Viq́; pater Deus, æque etiam Deus unica proles.
At geminos tu proinde deos fuge credere porrò,
Numen idem simul ambobus, Deus unus uterq; est.
Quin etiam, quo inter se ambo iunguntur, amorem
(Nanq; ab utroq; uenit conspirans mutuus ardor)
Omnipotens æquè numenq́;, Deumq́; uocamus
Afflantem maria, ac terras, cœliq́; profunda.
Afflatu quo cuncta uigent, quo cuncta mouentur,
Trcisq́; unũ esse Deum, ter numen dicimus unum.
Quo'ue magis mirere, Deus quem cernimus ipsi
Factũ hominẽ, atq; hominũ mortali corpore cretũ,
Non minus, ac prius, ætherea nunc regnat in aula
Cum genitore, pari simul omnia numine torquens.
Nempe locis nullis, spatijs non clauditur ullis,
Omnibus inq́; locis idem omni tempore præsens
Suffugiens nostras acies, sensuq́; remotus
Cuncta replet deus, ac molem se fundit in omnem.
Lux humiles ueluti perfundens lumine terras
Solis ab orbe uenit, suppostaq́; circuit arua,
Non tamen æthereo diuisa ab Sole recedit
Illa usquam, quamuis longinquas ambiat oras.
Nec sine Sole suo est lux, nec sine luce sua Sol.
Quid uerò impulerit tantos adijsse labores,
Atq; hæc ferre deum, dum mori obnoxius errat,
Dicam equidẽ, & repetens alias ab origine caussas
Expediam. cœlum, & cœli quos suspicis, orbes
Vix opifex rerum extuderat, terrasq́; iacenteis,

Cùm

Cùm simul aligeros populos, sanctosq; uolucres
Ter ternas acies celerem, & sine corpore gentem,
Qui cœli incolerent ipsos septemplicis orbes,
Condidit æterno genitor succensus amore,
Vt sua, qua fruitur solus, natusq; per æuum,
Communis foret, & multis concessa uoluptas.
Continuò, fuerat quos æquum dicere laudes
Autoriq;, deoq; suo, ac persoluere grates
Regnandi uesanus amor (quis ferret inultus?)
Haud partem exiguam inuasit, furijsq; subegit
Vt cuperent summo sese præferre parenti
Immemores, animis uicti, cæciq; furore.
Non tulit omnipotens sator, &, meliora sequutos
Armauit contra. nulla hinc mora, talia adortos
Indecöres cœlo sedes detrusit in imas,
Noctis ubi horrifera nigror, æternaq; tenebræ.
Primus natus homo hinc, terris quẽ maxim⁹ autor,
Et liquidis latè dominum præfecerat undis.
Quò mox pro superis excessis astra teneret,
Desertasq; domos ipse, & genus omne suorum,
Omnigenûmq; uni subiecit secla animantum,
Squamigerûm pecudes, & pennis picta uolantum
Corpora, mõtiuagûmq; simul genus omne ferarum.
Tantum floriferis dominum cùm imponeret aruis,
Arboris unius fœtu illum parcere iussit.
At uetito captus mali infelicis amore
Coniugis hortatu, quam fraude illexerat anguis,
Immemor heu superi uiolauit fœdera regis.
Vix auido arreptum pomum fœdauerat ore,

Cùm pater imbripotens iam fulua è nube tonare
Desuper auditus, sæuasq; indicere pœnas
Iratus, quas ille olim, quas omnis ab illo
Progenies lueret lucis uentura sub auras.
Continuò ingenti cœlo sunt addita claustra.
Impia tum primùm proles exorta repentè.
Et subitò tellus scelere est imbuta nefando.
Emersit fraus, emersit malesuada libido.
Hinc durus generi humano labor additus. hinc fons
Curarum, & tristis patefacta est ianua leti,
Morbiq;, & dolor, atq; fames, & turpis egestas,
Cùm genus humanum curis sine degere posset,
Plurimaq; in terris uiuendo uincere secla.
Ex illo sine more homines sine lege per agros
Degebant: tantùm placabant sanguine fuso
Cœlicolûm regem, bonus ut gregibusq;, sibiq;
Afforet, atq; satis uim cœli auerteret aruis,
Indociles, rerum ignari, ac rationis inanes.
Isq; ferè status annorum bis millibus orbi
Constiterat, iam iamq; magis pater optimus iras
Oblitus ueteres paulùm mitescere cœpit.
Nondũ homini tamẽ æthereũ patefecit Olympum,
Sed genus humanum fingens, acuensq; monendo
Et leges dedit, & ritus, moremq; sacrorum,
Instituit genus nostrum discriminis ergô
Lege iubens testa circum præcidere acuta
Exiguã, unde uiri sumus, omni in corpore, partem.
Tum uatum impleuit uenientis pectora ueri,
Qui populis lætum canerent demũ affore tempus,
Ianua

Ianua aperta pijs cœli cùm ſponte pateret.
Caſti autem intereà manes, animæq; piorum
Sub terram umbroſa expectabant ualle ſedentes.
Iam natū memores numerabāt tempora, et ambas
Tendebant paribus uotis ad ſidera palmas
Cœleſtum regem orantes, deſiſteret ira,
Parceret unius genus omne extinguere noxa.
Parce pater, parce omnipotens, uox omnibus una,
Nos promiſſo olim, longè diſiungimur unde
Luminis expertes blandi, memor aſſere cœlo.
Haud nos eduxti nequicquam lucis ad auras.
Siqua tamen ueteris ſuperant ueſtigia culpæ,
Dilue rore tuo facilis, fontesq; reclude
Diuinos. ò quis ſuperûm cœleſtia tandem
Flumina, cœleſtes nobis bonus irriget imbres.
Vos ò flammiferi labentes ætheris orbes
Irrorate: uagæ nobis ſuccurrite nubes:
Optatam pluuiam, felicem effundite rorem.
Tuq; adeò quem iam expectant tot ſecula uotis
Promiſſum, inferni cui nutant mœnia mundi,
Summi uera patris ſoboles, cœli aureus imber
Rumpe moras age, ſidereos rumpe ocyus orbes,
Aetheris huc fractis ui multa allabere portis.
Talibus orabant omnes, eademq; canebant,
Quos pater omnipotens ſuperûm ſarcire ruinas
Iam meditans cœli penitus miſeratus ab arce eſt.
Cùm uerò æthereas nutu recludere portas
Poſſet, & alitibus potius de ciuibus unum
Mittere, qui regnis manes diuelleret atris

In superûm referens sedes, stellantia templa,
Ipse sui ut memores magis ac maioribus arctos
Vinciret meritis homines, qui cuncta piaret,
Factũ hominẽ è summo natũ ipsum misit Olympo.
Ne tamen ignaris mortalibus appareret,
Ignotusq́;, nouusq́;, suis ne'ue ilicet illum
Finibus arcerent pulsum, quòd se ipse dei met
Progeniem leges contra memoraret auitas,
Præmisit uatem egregium his in finibus ortum
Nomine Ioannem, Helisabe quem numine plenum
Zaccharia extrema parit infœcunda senecta,
Gentibus ipse deum ut natum prænuncius ore
Proderet, atq; sua spes fesso ostenderet orbi.
Ille hominum primus uitans uestigia ab annis
Horridus in solis agitauit montibus æuum
Montibus, & syluis, & littoribus desertis.
Speluncæ tectum horrentes, uictum aspera nullo
Arbuta terra dabat cultu, aut sudantia truncis
Mella cauis: liquidi præbebant pocula fontes.
Vestis erat pellis hirsutis horrida uillis.
Tantùm lætificas gaudebat spargere uoces
Affatus nemora, & montis, ac littora ponti.
Tanta sed haud latuit uirtus tamen. ilicet ingens
Fama uiri cicunfusas penetrauit ad urbes.
Iamq́; illum cœlo demissum credere gentes,
Qui, tot ueridicæ ut quondam cecinere Sibyllæ,
Humanum genus horrificis educeret umbris.
Et iam concursu populi illum accedere magno
Scitatum, quisnam, unde domo, quid ferret, an ipse
Affor

Afforet è cœlo, miseris qui gentibus olim
Auxilio uenturus, eum bis terq; rogabant.
Ille sed umbrosis repetebat talia ab antris.
Gaudete ò tenebris iandudum, ac nubibus atris
Obductæ gentes: lux ecce optata propinquat.
Ne uerò, ne me ignari uos credite lucem
Promissam (immeritos neq; enim furamur honores)
Tantum ego, ceu Solem nascentem lucifer ante
Exoritur, nitidoq; diem denuntiat astro:
Prædico actutum uobis iubar affore uestrum.
Iam iam aderit deus, ecce deus mortalibus oris
Seu mortalis adest: uenienti occurrite læti:
Fronde uias festa decorate, tapetibus agros,
Et numen digno uenerati agnoscite honore:
Discite iustitiam intereà, atq; assuescite recto.
Et duce me scelus infectum lauite amne liquenti.
Ipse autem æthereа diuinitus eluet aura
Omne malum, ac ueteris penitus contagia culpæ,
Seclaq; mutato succedent aurea mundo.
Talibus auditis, cunctis ex urbibus ibant
Finitimi, quà Iordanis fluit agmine dulci,
Orantes pacem, atq; ultro commissa fatentes,
Quos uates puro nudos lustrabat in amne
Ritè cauis capiti inuergens sacra flumina palmis.
Ecce autem decus ipse etiam, ceu cætera turba,
Lustrandi sese studio clàm tendit ad amnem,
Nil ut inexpertum moribundo in corpore linquat,
Mortali quod fas homini, & subijsse necesse est,
Ni pigeat seros imitari facta nepotes.

Abstinuit primùm uates, tactuq́; refugit,
Agnoscensq́; deum, palmas utrasq; tetendit
Supplex, accursusq́; uadis mirantibus ipsis.
Paruit inde tamen iussus, diuinaq́; membra
Horrescensq́;, tremensq́; liquenti perluit amne.
Protinus aurifluo Iordanis gurgite fulsit,
Et superûm uasto intonuit domus alta fragore.
Insuper & cœli claro delapsa columba est
Vertice per purum candenti argentea pluma
Terga, sed auratis circùm, & rutilantibus alis.
Iamq́; uiam latè signans super astitit ambos.
Cœlestiq́; aura pendens afflauit utrunq;.
Vox simul & magni rubra genitoris ab æthera
Audita est nati dulcem testantis amorem,
Intereà aligeri iuuenes gens incola cœli
Missi aderant liquido pendentes aëre circùm,
Carbascosq́; sinus, mantiliaq́; alba ferebant,
Iussa ministeria, ut nati membra humida herilis,
Rorantemq́; sacro siccarent flumine crinem.
His actis deus euasit, fluuiumq́; reliquit,
Quem uates longo ripam ordine circunfusis
Ostendit, taliq́; abeuntem est uoce sequutus.
En, ego quem terris toties iam iã affore quondam
Pollicitus, deus, ecce deus, qui crimina nostra
Turicremas agnus ueluti mactatus ad aras
Morte luet, superoq́; uolens cadet hostia patri.
Hunc optate ducem, hunc uobis optate magistrum.
Ex illo uates nemora, & loca sola relinquens
Vrbes per medias ibat, populisq́; canebat

Aduenisse deum, promissum numen adesse.
Credita res paucis, donec se ostendere coràm
Supra hominem cœpit deus ipse ingentibus orsis.
Nam primùm numero ex omni delegit amicos
Bis senos, queis cum curas, durumq; laborem
Partiri, & casus posset deducere in omnes.
Antè quidem solus terdenos egerat annos.
Sed ne fortè putes multis è millibus illi
Nos ideo placuisse, dolis quòd, & arte magistra
Spectatos longè ante alios deprenderit omnes,
Aut opibus, claraq; domus à stirpe potentes,
Omnibus obscurum genus, & sine luce penates,
Atq; humilis fortuna, nec astu prædita uita.
Quinq; adeò sumus exigua Bessaide creti.
Nobis ars erat insidias piscosa secundum
Flumina squamigerûm generi hamo tēdere aduco,
Atq; innare salum, fœcundaq; piscibus arua.
Tunc etiam, cùm nos ad se primùm ille uocauit,
Humida littorea sarcibam retia arena.
Ipse Iacobus adhuc salientes littore pisces
Seruabat frater: nec tum procul inde secabant
Andreas, paruaq; Petrus uada salsa carina
Iisdem acti fratres studijs, eadem æquora circum.
Tum mihi coniunctus patriaq;, domoq; Philippus
Accitus pisces, & retia torta reliquit.
Addunt se socios Thomas, Thaddæus, eademq;
Arte Simon, Cana quem genuit Galilæa amicum
Fluminibus patrijs, mutisq; natantibus hostem.
Nanq; Iacobus ei cognato sanguine fretus

Alphæo natus patre se subiunxerat antè.
Vt genus indecores penè omnes, sic quoq; nostræ
Nomina dura uides, insueta, atq; aspera dictu.
Haud facies sola est impexis horrida barbis.
Tres alij neq; enim longè meliore sequuti
Fortuna addiderant sese, Matthæus, & auo
Iam grauis, effœtisq; Petri iam proximus annis
Barptolemæus, & ipse mali fabricator Iudas.
Vix memorem, quæcunq; oculis, quæcunq; sub illo
Auribus his hausi repetens miracula rerum
Tempore tam paruo (uix terna hyberna peracta,
Ex quo illi socij dignatus nomine iungor)
Nec me tam uastum nunc currere oporteat æquor.
Pauca sed è multis, & ea haud mihi mollia fatu.
Ingrediar tamen, & breuiter tua iussa capessens
Expediam. mitto modò quæ monimenta reliquit
Finitimas (tibi nota reor) non parua per urbes.
Nanq; omnem egregijs factis insignijt oram.
Quis nescit nuper reuocatum ad munera uitæ
Palmiferæ regem Bethanes, lumine quarto
Quem uidit Sol extinctum, impositumq; sepulcro:
Vt sileam innumeros, quibus ipse in limine leti
Affuit, & duræ de mortis fauce reuulsit?
Nam prius enumerẽ, quot ponto aquilonibus undæ
Spumescant uasto, quot inundent littora arenis,
Quam quot opem morbos uarios in corpore passis
Supplicibus tulit, & ualidos, lætosq; remisit.
Multi capti oculis, clausis multi auribus orti,
Ne possent ullas audire, aut edere uoces:

Claud

Claudi alij imparibus uix ægrè paßibus ibant:
His rigor ex longo immotos sopiuerat artus:
Illis semeso serpentia corpore hiabant
Hulcera, & illuuies membris immunda fluebat.
Nec deerant, tumefacta quibus præcordia, & aluus
Insyncera sitim miseris adduxerat acrem,
Nulla artes poterãt, quã nulla extinguere aquæ uis,
Tum quibus aßiduis concussa tremoribus usq;
Nutabant, tremuloq; lababant corpore membra,
Ignea quos febris, aut corrupti corporis humor,
Et quos prætereà uis cæci incognita morbi
Versabat lecto totos distracta per artus,
Quos'ue animis captos agitãs malè habebat Erin-
Omnibus aspectu solo, tactu'ue ferebat (nis
Diuus opem. subitò linquebant corpora morbi,
Et stratis ipsi surgebant protinus ægri.
Atq; ideo quacunq; uiam obseruatus agebat,
Semper eum opperiens turba ingens strata iacebat,
Per fora, perq; uias, sanctiq; ad limina templi.
Nondum aliquẽ tamen infernis reuocauerat umbris
Morte obita, cum Sidonia remearet ab ora,
Et Naim ingressus socijs comitantibus altam est.
Ecce autem ingentem longo procedere pompam
Ordine flammarum aspicimus, mœstamq; per urbẽ
Audimus luctum, causam tum deniq; luctus
Cernimus egregij iuuenis miserabile corpus
Impositum molli pheretro, quem mersit acerba
Morte dies, dulci cùm uix pubesceret æuo,
Atq; omnem uultu florenti dempsit honorem.

Qualis,quē pede preßit agro bos signa relinquens,
Paulatim lassa languet ceruice Hyacinthus,
Aut rosa,quam molli decerpens pollice uirgo
Vepribus in densis lapsam sub sole reliquit.
Vrbe furens tota genitrix miseranda,capillos
Scissa,genasq; ambas manibus fœdata cruentis
Ibat: eam circum pariter per densa uiarum
Pulsabant sæuis matres plangoribus astra.
Ipsi orbam ciues miserantur,ci unica proles
Ille relictus erat uidui solatia lecti.
Vt Deus exanimis iuuenilı in corpore uidit
Pallorem,& molli pictas lanugine malas,
Parcere lamentis iubet,& considere pompam,
Admotusq; manu mulcens immobile corpus,
Rursum animam gelidis membris innexuit.ecce
Erigitur puer,& (cunctis mirabile uisum)
Prosiluit raptim in medios,uacuumq; pheretrum
Liquit,& amplexans solatus uoce parentem est.
Nec uerò multis etiam pòst mensibus idem
Egregiam amissa donauit luce puellam,
Cui calor,& toto de pectore fugerat omnis
Halitus aëreas penitus dilapsus in auras.
Virginis ipse pater factum testatur Iarus
Largus opum,pollens lingua,& popularibus auris.
Quid repetam,purum uino cùm è fonte liquorem
In uinum conuertit,opes miseratus amici?
Fortè olim aërei spectans de uertice montis,
Cùm Sol emenso depreßior iret Olympo,
Ingentem uidit numerum effluxisse sequentum

Matres,atq; uiros,quos per deserta locorum
Duxerat oblitosq́; sui,oblitosq́; suorum.
Substitit hic miseratus:eos iam tertia nanq;
Muneris expertes Cereris lux acta uidebat.
Hic neq; erant fruges,uicina nec oppida,possent
Vnde dapes petere argento,uictumq́; parare.
Arboreos necdum fœtus decoxerat æstas.
Vix tandem inuentus puer est ex agmine tanto,
Quinq;,uiæ auxilium,qui secum liba ferebat,
Atq; duos,dederat quos hæc pia mater eunti
Inclusos myrto,& bene olenti gramine pisces.
Sed quid enim hæc adeò tam multis millibus aute?
Et iam diffisi socij mussare querentes,
Quos bonus affatu CHRISTVS *solatus amico*
In cœtum uocat,ac paucis ita deinde profatur:
Nemo hodie numero è tanto non lætus abibit.
Hinc supplex tali genitorem uoce precatur:
Summe parens,ope cuius alit terra omnia,qui q́;
Et Sole,& liquidis fœcundas imbribus agros,
Si quondam Isacidum generi per inhospita eunti
Diuinas epulas cœlo es largitus ab alto,
Semine si nullo constant,quæcunq; creasti,
Et nihil omnino fuerant cœlum,æquora,tellus,
Adsis,obscœnamq́; famem tot millibus arce.
Hæc tantum:dehinc gramineo discumbere campo
Imperat effusos cœtus,dapibusq́; parari.
Inde in frusta secat læto Cerealia uultu
Liba minutatim,& populos partitur in omneis.
(Millia quinq; hominū campis saturāda sedebant)

Ecce (incredibile auditu, mirabile uisu)
Omnibus in manibus uisæ succrescere partes
Exiguæ, dapibusq; epulati largius omnes.
Et frugum pariter, laticumq; expleta cupido est.
Quin & relliquias mensis superantia frusta
Vix caua congestas bis sex cepere canistra.
Accipe nunc aliud, quod paucis antè diebus
Vidimus: arbor erat folijs densissima in agro
Deserto, unde olim pendentia poma uiator
Carpebat sitiens: heros qui hàc fortè tenebat
Puluerulentus iter, quæsiuit in arbore fœtus
Incassum, infœcunda comas nã, & brachia tantùm
Luxurians latè circùm tendebat opaca.
Non tulit, ac uerbis sterilem execratus acerbis:
Continuò (manifesta audis) exaruit arbos,
Et folia aëreas uolitarunt lapsa per auras.
Nec minus est olli imperij maris æquora in alta
Vni omnes undæ assurgunt, fluctusq; quiescunt
Vnius edicto. uidi, uidi ipse furentes
Illius hybernos ad uocem ponere Coros,
Vimq; omnem, motas quæ flabris asperat undas.
Nondum Lunæ suum ter cursum plena peregit,
Cùm subitò in lento deprensis marmore nobis
Nocte ferè media, dum retia ducimus, orta est
Turbida tempestas, & pontus inhorruit ater
Fluctibus elatis, & concursantibus undis,
Inflictamq; ratem iam iam salis hauserat æstus.
Nos trepidare metu leti discrimine paruo,
Cùm procul ecce ducem, quem nuper liquimus alto

Littore spectantem fluctus scopulo illidentes,
Ferre iter aspicimus medias impune per undas
Suspensum,tumidoq; pedes haud tinguere ponto.
Horruimus uisu subito,nec credere quibam
Me ueram faciem,haud simulatum cernere corpus
Tam celeres egisse uias sine remige in undis,
Ni sese,uerbis dum nos hortatur amicis,
Vltro ostendisset: Quônam fiducia uobis
Iam nunc pulsa mei cessit:timor omnis abesto:
Indubitare meis tandem dediscite dictis.
Sic ait,atq; ratem,quæ iam superantibus undis
Cesserat,insiliens solo tumida æquora nutu
Placauit,posuitq; minacia murmura pontus.
Sic terræ in tutum positis adnauimus undis
Incolumes,celeriq; uolauimus æquora cursu.
Nec mora,uix siccum attigerat tellure potitus:
Ecce aliud dictu magis,ac mirabile uisu.
Nanq; magistratus aderant in littore missi
Aera reposcentes,quæ pendere lege quotannis
Regibus antiqua,pro sese quisq;,iubemur.
Accipit hos placidus, quos dum sermone moratur,
Petrum ad se uocat,& fidam summissus ad aurem,
Vade ait,& iacto quem primum traxeris hamo
Aequoribus,piscem cultro scrutabere acuto.
Intus erit,regi quod iussi pendimus ambo.
Iussa facit senior:trahit hamo ad littora prædam,
Argentumq; uiris dat piscis in ore repertum.
Horresco,quoties stimulis immitibus actus
Quidam animo subit,idem illo quem tempore uidi.

Dum legerem expositos hoc ipso in littore pisces,
Obsessum furijs, atq; ore immane furentem.
Hunc olim (ut perhibent) uetito genuere parentes
Concubitu iuncti, atq; inconcessis hymenæis.
Quippe torum ascendere, dei cùm sacra uetarent,
Cùm scenis gens indulget nostra omnis opacis.
Sed non gauisi scelere illi tempore longo.
Nam subitò amplexus interq;, & gaudia adulter
Sacrilegam tenues animam exhalauit in auras
Infelix, sceleriq; eadem nox prima nefando,
Et pariter suprema fuit discrimine paruo.
Illam autem æthereis flammis diuinitus ignis
Corripuit, cùm iam maturi pondera partus
Vrgerent, eademq; duos leto hora dedisset,
Infans ni foret exectæ genitricis ab aluo
Exemptus, paruum patris eduxere sorores.
Ipse etiam mox immeritus scelerata parentum
Facta luit iucunda oculorum luce negata,
Obstructæq; aures penitus mansere, nec illi
Aut ullas haurire datum est, aut reddere uoces.
Quin etiam simul atq; adoleuit, protinus ægrum
Arripuit furor, infernæ uis effera gentis.
Centum illum furiæ, centum illum (flebile) pestes
Victum exercebant, Erebi legio acta latebris,
Horrendasq; hominis singultus ore cientes
Edebant uoces, ac terrificos mugitus.
Illum omnes exclamantem, atq; insueta frementem
Horrebant, trepidiq; fuga se in tecta ferebant,
Siquando nodis, ruptisq; immane catenis

Incautis liber custodibus euasisset:
Iamq; ille oblitus fratres, iamq; ille sorores
Amplius haud gressum patris intra tecta ferebat.
Verùm more feræ syluis degebat, & antris;
Sicubi saxa caua, aut æuo consumpta sepulchra,
Ater, egens, corpusq; abiecto nudus amictu.
Talem igitur modo manibus post terga reuinctis
CHRISTI ad conspectũ, si fors misceresceret ipse,
Vi multa consanguinei, cariq; trahebant.
Ille autem obniti contrà, dum rumpere nodos
Tendit, & horrendos clamores tollere ad astra.
Qualis ubi longis pugnator taurus ad aras
Funibus arripitur, sæuo fremit ore per urbem,
Et spumas agit, & cornu ferit aëra adunco.
Instant hinc famuli, atq; illinc, & uerbera crebri
Ingeminant, quassantq; sudes per terga per armos.
Diffugiunt uulgus trepidum, in tutumq; recepti
Porticibus gaudent longè spectare periclum.
Talis erat iuuenis species immane furentis,
Quem tandem ante Deum fessi statuere rogantes
Ferret opem, saltem furijs tam tristibus illum
Solueret, excuteretq; animo crudelia monstra.
Hîc heros palmas in cœlum sustulit ambas,
Concipiensq; preces genitorem in uota uocauit.
Ecce autem magnum, subitũ, & mirabile monstrũ,
Auditi exululare Lupi, latrare Canes ceu,
Tam diras iactat uoces lymphatus ab ore.
Non tam immane sonet sese frangentibus undis
Rupibus ex altis ingens decursus aquarum,

Rumpantur

Rumpantur claustra alta lacus si fortè Velini,
Totaq́; præcipitent ualles stagna ardua in imas.
Omnis ea ut regio fiat mare, & oppida circùm
Mersa natent, metuatq́; sacris Roma obruta tẽplis.
Nunc cœli crepitus imitantur, cùm superûm rex
Fulminat, & tonitru quatit ætheris aurea templa.
Nunc ferri sonitum, aut ruptarum mole catenarum
Ingenti horrificum stridorem, aut murmura ponti.
Circùm omnis tellus, circùm cœlum omne remugit.
Instat ui multa deus, increpitatq́; morantes.
Iamq́; illi trepidare intus, pacemq́; precari.
Quid nunc uera dei, atq; indubitata propago
Concesso in pœnas nos ò de corpore trudis?
Egressis saltem pecora hæc inuadere detur.
(Setigeri tum fortè sues ea littora propter
Pascebant) nos ne horrifero sic merge barathro,
Ne'ue iube terræ inferioris operta subire.
Annuit: extemplò uideas procul ecce nigrantem
Mollibus haud stimulis furiarum errare subactum
In diuersa gregem nunc huc nunc protinus illuc.
Nec mora, nec requies: intus uis effera sæuit,
Donec præcipites sese alta in stagna dedere,
Et cunctis pariter uita est erepta sub unda.
At iuuenis fessos subitò collabitur artus
Exemptus tandem nodosis brachia uinclis.
Mordicus ora solo impressus cunctatur, adhucq́;
Singultans, pectusq́; lacessit anhelitus ingens,
Expiransq́; animam pulmonibus æger agebat.
Quem iuxta genitore deo satus astitit, oraq́;

Attin

Attingens dextra, atq; oculos, auresq; reclusit,
Iamq; uidet, loquiturq;, & corda oblita residunt.
It uulgi clamor super aurea sidera ouantis,
Supremiq; patris sobolemq;, deumq; fatentur.
Sed quid non ipse eualeat? quin nos quoq; missos
Aegris iussit opem ferre, auxilioq; leuare
Praesenti: mortis multos de faucibus atris
Non opibus hominum, nulla reuocauimus arte.
Verùm implorato ter tantùm uoce magistri
Nomine surgebant stratis, ibantq; refecti.
Omni autem ex numero sese uix obtulit unus,
Quem stimulis actum saeuis, caecoq; furore
Incassum uicti tentauimus, acrior illum
Vsq; adeò magis, atq; magis uis intus agebat.
Cui cùm ferret opem Diuus mox optimus ipse.
Iratus, quòd parua sui fiducia nobis,
Corporibus tales facilè, inquit, pellere pestes.
Parcendum dapibus tamen, è caeloq; petendum.
Nec solis uero haec uobis concessa facultas:
Sed nomen quicunq; meum uulgauerit, omnia
Fas audere, mei modò ne fiducia desit.
Ille etiam iussos immani corpore montes
Transferet, & uerso sistet uaga flumina cursu.
Ite animis igitur certi confidite, ne'ue
Instabili titubate fide. iacite aurea ueri
Semina ubiq;, orbem uestra perfundite luce
Obductum tenebris, atq; alta nocte sepultum.
Vos hominum lux, uos squalentis lumina mundi.
Sic fatus nobis alios subiunxit, ut essent

Consortes

Consortes tantorum operum,sociiq; laborum,
Et septem elegit decies,tamen ipse dolebat
Exiguum numerum,neq; tot satis esse ferebat
Tanto operi,ac ueluti qui centum uertit aratris
Tellurem,& campos rastris exercet auitos,
Cùm matura seges iam flauis canet aristis,
Si desint,qui messem operis(quæ plurima)condant,
Fluctuet,atq; uiros aliis conducat ab oris.
Quid memorẽ,ut mentes hominũ,curasq; latenteis,
Quod fieri certo nequeat sine numine,cernat?
Quippe animis dubios,taciti dum uana timemus,
Castigans dictis nos sæpe erexit acerbis
Mirantes.quoties ipsis etiam hostibus olim
Prædixit,quos mente dolos,quæ furta pararent
Incassum,dum cæci odiis agitantur iniquis?
Fœmina nec latuit bis senos passa per annos
Sanguinis immundi manans de corpore flumen.
Illa quidem ardentis morbi confecta dolore
Ponè sequebatur,siquà illum tangere posset,
Hanc unam rata nempe uiam restare salutis.
Ergo dum pubes fluit undiq;,& agmina inundant,
Illa subit,leuiterq; extremum apprendit amictum.
Ad tactum ueter effugit de corpore morbus.
Iamq; abitum latuisse putans clàm mente parabat.
Præsensit deus,& pauidam,seseq; tegentem
Affatus placidè monitis impleuit amicis.
Vidi oculos ante ipse meos mortalia nuper
Aut membra exutum,aut perfusum luce supernè
Non infra solis speciem dare corpore lumen.
His,

His, multisq; alijs, ego quæ creberrima uidi,
Per terras patuit signis deus: haud tamen unquam
Sese hominem oblitus moribundo corpore cretum
Multa tulit quoq;, mortales quæ ferre necesse est.
Atq; id sponte quidem, nobis imitanda relinquens.
Sæpe hilares mensas ideo, & conuiuia adiuit,
Nec cœtus bonus est hominum aspernatus in urbe.
Sæpe etiam insidias inimicæ gentis, & iras
Suffugiens ut homo malè tuti limina templi
Exijt, obiecitq; cauam pro corpore nubem,
Nec se in conspectum latebris dedit abditus atris,
Dum fremerent hostes nequicquã, & saxa pararẽt.
Atq; equidem memini (uix actus uoluitur annus)
Nuper Ioannis comperta cæde recenti,
Quem rex uxorem præreptam reddere fratri
Admonitus tenebris ferro obtruncarat in atris,
Vrbibus his abijt cautus, populisq; relictis
Digressus: syluæ elapsum accepere profundæ.
Nec rex ipse Erebi generis fœdissimus hostis
Humani, nostras qui recto auertere mentes
Nititur, abstinuit domino'ue, deo'ue pepercit.
Fortè enim comitum strepitus, turbamq; sequentum
Dum fugeret quondam, se clàm subduxerat heros
Cœtibus, & solus lucis degebat in altis.
Iamq; quater denos frugum sine munere soles
Condiderat, totidemq; famem per inhospita noctes
Pertulerat, cùm iam tempus ratus ecce nocendi
Affuit extemplò multis cum millibus hostis
Noctipotens, quos tartareis ducebat ab antris

Flammea semiferi capitis gestamina quassans.
Iamq́; sui frustra spe præmia percipit astus,
Ergo illi meditans nequicquam illudere dictis
Talibus aggreditur: Superi tu certa parentis
Progenies, uerusq́; deus, tibiq́; omnia parent,
Quid durare fame confecto corpore pergis?
Nec subitò in totidem conuertere adorea liba,
Hæc circùm quæ saxa uides ingentia, tentas?
Non Diuum latuere doli, atq; hæc reddidit ore.
Sunt mihi mortali tostæ pro munere frugis
Sermones patris auditi, diuinaq́; uerba,
Quæ quoties animo repeto memor, effugit omnis
Pulsa fames subitò, mensæq́; oblita cupido.
Dixerat: his tamen auditis haud destitit hostis
Congressu uictus primo, pugnamq́; retentat,
Atq; alijs super, atq; alijs assultibus instat.
Terq́; nouos semper cœpti irritus integrat astus,
Nequicquam nunc regnorum, nunc laudis inani
Immotum tentans animum prauertere amore.
Vt cùm sollicitum tollunt mare fluctibus Euri,
Crebrà ferit, sæuitq́; minaci uerbere in alta
Littora, sed saxis allisa reuertitur unda.
Nec deus, hæc subitò quamuis præsentiat, arcet
Conantem, patiturq́; dolos sibi nectere uanos.
Nunc se marmorei supra fastigia templi,
Nunc rupem supra, scabrumq́; crepidine saxum
Subuectari ultro sinit, & spem accendit inanem.
Cùm uerò uicisse ratus iam gaudia dira
Conciperet frustra ille inhians, se protinus heros

Ipse deum claro confessus numine coràm
Irrita furta, dolosq; exibat semper apertos.
Qualis, ubi excußis per plana euasit habenis,
Liber equus ludit famulos hinc inde sequentes,
Sæpe hic dißimulans, atq; illic improbus hæret,
Perq; uiam oblatas interdum pascitur herbas.
Ast ubi iam uidet instantes, elabitur, alteq;
Emicat, & spatia transmittit maxima campi.
Quam speciẽ expertus nequicquã ubi deniq; sensit
Hostis atrox, abijt uictusq;, deumq; reliquit,
Cui uolucres centum pluma pernice ministri
Astabant missu genitoris, opemq; ferebant.
Si uerò causas odiorum, ac semina quæris
Tantorum, cur gens omnis opponitur uni,
Hæc norint ipsi. certè non talia geßit,
Quæ capto affingunt odijs crudelibus acti.
Non homines inter magis est affabilis alter,
Non pietate prior, uenia complectitur omnes.
Hostis, ciuis ei nullo discrimine habentur.
Multi impune ideo digna, atq; indigna ferenti
Obiecere, omnes nutu cùm perdere posset.
Sera olim cùm Sidoniam sub nocte per oram
Ferret iter fessus, nos parua exclusit ab urbe
Gens fera, nec tecto est dignata heroa precantem.
Nos igitur tristes supremum orare parentem
Aspiceret cœlo, nec gnatum ferret inultum,
Sed populum immitem cœlesti protinus igni
Corriperet, subitis & inhospita mœnia flammis.
Non tulit, ac uerbis nos indignatus amaris

Increpuit, potiusq́; urbem miseratus iniquam est.
Sæpe etiam autores scelerum haud ignarus adibat,
Infamesq́; domos, sceleratáq́; tecta subibat,
Quo moniti exuerent fastus, moresq́; sinistros,
Et secum inciperent paulatim assuescere recto.
Sic Matthæus, agri diues, sic noster & ipse est
Zacchæus, centumq́; alij ad meliora uocati.
Nec tamen id faceret dum creber, defuit olim
Qui falli ratus incautum, pro crimine magno
Obijceret quòd non fugeret contagia dira.
Ipse sed, ut medicam ueluti languentibus ægris
Ferret opem, totam quærebat sponte per urbem,
Sicubi mortales mentem caligine pressi,
Quos nocte eriperet bonus, ad lucemq́; uocaret
In tenebris cæco miseratus pectore uolui.
Id superis, superûm id magno cordi esse parenti,
Seq́; ideo claro missum memorabat Olympo.
Insuper & cœlum compleret quanta docebat
Lætitia, ætherei quanto gens incola regni
Acciperet plausu, si quis mortalibus oris
Inuentor scelerum, atq; pij contemptor, & æqui
Iustitiam colere inciperet, rectumq́; tueri.
Sicut ouem incautus pastor qui è millibus unam
Amisit seræ oblitam decedere nocti
Cum gregibus, ubi per rupes, perq́; aspera tristis
Quæsiuit dumeta diu loca cuncta uolutis
Conuisens oculis, demum si fortè reposta
Pascentem ualle inuenit, subitò arripit illam,
Sublatamq́; humero stabulis lætissimus infert.

Intranti

Intranti dulces occurrunt oscula nati
Præripere, & reducẽ plausu domus excipit omnis.
Iccirco neq; colloquijs muliebribus heros
Abstinuit, nuperq́; legens Samaritidos oræ
Rura sub antiquis Sicharææ mœnibus urbis,
Viderat ad fontem uenientem ut fortè puellam,
Implorauit aquam supplex, putealiaq́; hausit
Munera, qui pelago, qui fluminibusq́; sonoris
Imperat, & uastum largis rigat imbribus orbem:
Cuius ad imperium populis sitientibus olim
Delicuit rupes, atq; undis plurima fluxit.
Secreti nos intereà mirarier omnes,
Ipse sed admonitam, atq; ultro commissa fatentem
In lucem è tenebris, altaq́; è nocte uocabat.
Sæpe illi pueros, æuo & florente puellas
Flore comam pressos, & molli fronde reuinctos
Summisere piæ, metuunt dum cuncta parentes,
Quò teneris animis pulchræ uirtutis amorem
Insereret, stimulisq́; rudes impleret honestis.
Impubem turbam affatus placido ore monebat,
Lustrabatq́; manu, ne carmina dira nocerent,
Ne'ue ulla infernis premeret uis edita ab oris.
Quin etiam elatos animo super omnia acerbis
Vrgebat dictis, rebusq́; exempla reliquit.
Mecum olim socij, absentem dum quærimus illum,
Tendebant, fessiq; uia concedimus omnes
Speluncæ ante fores, densis quam plurima opacat
Frondibus, & flexu ramorum protegit ulmus.
Multùm hîc inter nos quærentes uana moramur,

Quis nostrum foret è numero præstantior omni,
Dilectus'ue ipsi magis, acceptus'ue magistro.
(Mira loquar) nos ut primum ipse in limine uidit:
Hæsit acerbà tuens, iterumq́; iterumq́; rogauit,
Quis sermo foret, aut quanam certamina nobis.
Nos contrà taciti nihil hiscere, dum piget omnes
Verborum memores, fuerant quæ plurima uana,
Tum subitò ostendens puerum, cui mollibus annis
Laudis adhuc erat, & tumidi mens nescia flatus,
Nulli fas, inquit, superûm aspirare beatis
Concilijs, si non fastus dediscat inanes,
Et penitus famæ exuerit contemptor amorem,
Ceu puer hic nullam suspirat pectore laudem.
Non aliter cœlum pateat. prius æquore salso
Esse queant nubes, aut pisces uiuere in aruis,
Arboris aut stirpes frondescere in ætheris oris.
Horret adhuc animus, mihi cùm, fratriq́; poposcit
Illum præcipuos frustra pia mater honores,
Scilicet ætherea superi genitoris ut aula
Cœlicolûm in medio celsa cùm sede sederet
Subnixus, propior nostrum resideret uterq;
Dextrā alter iuxtà amplexus, lauæ alter inhærens.
Extemplò grauis ille, obtutuq́; asper acerbo
Non matrem (quid enim mater pietate merebat?)
Sed nos, qui uano ignaram summisimus astu,
Corripuit meritos uerbis haud mollibus urgens.
Usque deum premere elatos, longeq́; superbos
Auerti, quos famæ agitat, laudumq́; cupido.
Ipse ideo haud impar genitori cùm sit, & illa

Quæ pater, æque eadem poßit, tamen ora canentum
Sæpe sibi laudes genitorem uertit in ipsum,
Nil se audere hominem supra confessus, ab alto
Ni pater omnipotens uires aspiret Olympo.
Iccirco grauibus morbis quemcunq; leuasset,
Plerunq; edixit, ne factum proderet usquam.
Quo'ue suas tegeret uires, cum tabida posset
Hulcera corporibus solo depellere nutu,
Aegros sæpe tamen medicas legabat ad undas,
Vt uitium exuerent omne auxiliaris aquæ ui.
Quid referã, quot eum populi, quot mœnibus urbes
Optauere sibi, & uoluere imponere regem
Mittentes trabeam, sceptrumq́; sacramq́; tiaram?
Ipsi etiam comites hortatu instare frequentes,
Armatus Syriæ reginandam inuaderet oram,
Mox fore continuò, ut sua sub iuga mitteret armis,
Quodcunq; Oceanus terrarum anfractibus ambit,
Immensumq́; nouis frænaret legibus orbem.
Cum uerò hortantes urgerent, protinus ipse
Occuluit sese, montesq́; aufugit in altos.
Immanes tamen inuidia, & crudelibus isti
Insurgunt odijs, pœnasq́; uno ore reposcunt,
Vniusq́; petunt caput omnes. scis quibus illum
Huc furijs traxere, quibus clamoribus omnem
Implerunt trepidi captam uelut hostibus urbem.
Ipse patris mandata obiens tulit omnia certus
Digna, indigna pati, nam se quærentibus ultro
Obtulit, & noctis cùm munere posset opacæ
Defendi, bis se manifestum prodidit ipse.

Vidi illos tamen ad capti procumbere uocem
Attonitos, terramq; graui consternere casu.
Nec uerò sacris, aut templo demit honorem,
Nec gentis leges, ueterum'ue edicta refigit,
Quamuis uisceribus monet, & lustralibus extis
Parcendum posthac, nec iam ultrà cæde litandum.
Verùm alios longè ritus, moremq; sacrorum
Indicat obscura uerborum ambage latere,
Legiferiq; aperit uoces animumq; magistri,
Quodq; magis mirere, sciunt, & scire fatentur
Aereas uatem uenturum lucis ad auras,
Vnus qui nobis cœli inuia claustra recludat,
E tenebrisq; pios uehat alta ad sidera manes,
Id patribus promissum, omnes id uoluere uates,
Hunc animis certi expectant. miseri quibus atris
Non datur in tenebris præsentem agnoscere lucem,
Et medijs largi sitiunt in fluminis undis.
Nam quẽ non moueãt, nisi prorsum auersa uolũtas,
Tanta uiri uirtus, tot facta ingentia, talis
Oris honos? ipse ut uidiq;, hausiq; loquentem,
Et dulcem toto iactantem corpore amorem,
Fortunas, patriam, genitricem, cuncta reliqui:
Id socij fecere: neq; hunc me deinde secutum
Pœnituit, uerùm quantùm ingens sæpe fauilla
Surgit ab exigua, semperq; fit acrior ignis,
Huius amor tantùm uisus mihi crescere in horas,
Et mage cor dulci semper flammescere cura.
Quiq; adiere semel, ualidis compagibus hærent.
Nec nos aut donis, aut uerbis fallere crede

Pollicitis

Pollicitis blandis illectos: omnia nobis
Aspera promittit, cunctos diuersa manere
Scilicet exilia extorres, passimq́; uagantes.
Promissis nec uana fides: adeò usq; malorum
Pullulat ex alia, atq; alia densissima sylua.
Vnius ferro tantùm caput excipit: unum
(Quisquis is est) placida clausurum lumina morte:
Ast alios cædes omneis instare cruentas.
Nostra iubet nos intereà contemnere, opesq́;
Partiri, atq; inopi miserorum impendere turbæ,
Quos circumueniunt morbiq́;, algorq́;, famesq́;,
Pauperiemq́; pati, rebusq́; assuescere egenis.
Multi nos ideo uiderunt sæpe per agros
Aut silice in nuda proiectos ducere somnos,
Aut grauidas fessos rerum decerpere aristas,
Indomitisq́; famem solari frugibus, undamq́;
Alta haurire cauis pronos ad flumina palmis,
Aut si quos usquam tellus dabat arida fontis.
Non mihi perpetuam si centum pectore aheno
Sufficiant uocem linguæ, percurrere possem,
Quantas quoq; modo ærumnas, quantosq́; labores
Hoc ducente animis durantes hausimus æquis.
Nam licet interdum penuria adaxit edendi
Exhaustos, rerumq́; inopes, quas flagitat usus,
Regum opibus tamẽ usq; animos æquanimus altos,
Et mens in paruis aderat ditissima cuiq;.
Nec minus ingentẽ huc comitũ aduentare nouorum
Cernere semper erat numerum, matresq́;, uirosq́;
Omnibus idẽ animus quibus, & mẽs certa sequẽdi.

Haud secus ac bellum si cui rex maximus urbi
Indixit, iamq; arma ciet, iamq; agmina cogit
Cladem ore, exitiumq; ferens, populisq; ruinas,
Non tantùm iurata manus, lectaq; cohortes
Incedunt: sed prætereà quos dirus habendi
Duxit amor uaria cupidos ditescere præda,
Agglomerant multi, atq; iniussi castra sequuntur.
Non sat erant lateq; uiæ, campiq; patentes
Tot populis, iret quacunq;, sequentibus ultro.
Sæpe heros sese ingenti subducere turbæ,
Et montes petere, & desertos quærere saltus.
Atq; equidē memini, cū propter stagna profectus
Ferret iter, passimq; manus prætexeret ingens
Littora, & urgeret supra densissima morem,
Proripuit sese, ac cymbam, quæ fortè parata,
Insilijt, subitoq; iubens præcidere funem
Teli intra iactum liquidum processit in æquor.
Constitit hinc, terramq; aspectans, plenaq; circùm
Littora, diuinis affari uocibus orsus,
Iustitiæq; aperire uiam, & uestigia recti
Hic illic stabant arrectis auribus omnes
Interclusi undis, inhiabantq; agmine longo
Attoniti, miraq; animos dulcedine capti.
Ipse loquebatur, circùm sedata silebant
Aequora, ubiq; modò spirantibus incita flabris,
Frondiferæq; domus auium sine murmure circùm
Stabant immotæ procuruo in littore syluæ.
Sed non intereà longæua parcere matres
Vocibus: illum omnes mirari insueta loquentem,

Felix

Felicemq; uteri matrem felicia matris
Hubera clamabant, quæ talem enixa tulisset,
Et teneris immulsisset plena ubera labris.
Nanq; docebat humi fœdè, in tenebrisq; uolutas
Ad cœlum mortale genus sustollere mentes,
Et lucem aspicere, & uanis desuescere curis.
Tum pacem hortari: Placidam super omnia mites
Pacem optate uiri, tumidosq; remittite flatus,
Demißiq; animis nil uanæ laudis egentes,
Mortales contemnite opes, contemnite honores,
Et duris uitam assueti, paruoq; beati
Pauperiem tolerate: breuis quæcunq; uoluptas
Ista adeò, atq; diu nihil est mortalibus ægris.
Vobis haud propriæ hîc sedes concessaq; longùm
Regna, manet meliora, graues ubi soluerit artus
Mors anima, uos stelligera pater optimus aula
Protinus excipiet lætos melioribus oris,
Pax ubi tranquilla, & cunctarũ opulentia rerum,
Et secura quies, nunquam peritura uoluptas.
Et dubitet tanta quisquam mercede laborem
Ferre breuem, terrisq; sequi me sponte relicti?
Ad ueras emergere opes, emergere honores
Tendite, quos nulli casus, nulla auferat ætas.
Este pij: inter uos mentem exercete benignam,
Inq; uicem placati animis miserescite uestri.
Tum longè prohibete iras, odijsq; ferendo
Parcite, rumoresq; uagos contemnite uulgi.
Nulli fas ideo accepto pro uulnere uulnus
Reddere: præstiterit uerò pulsantibus ultro

Sese offerre, genisq́; ictum expectare secundum.
Vana alij certent armis pro laude, nocensq́;
Ferrũ acuant, pulchramq́; petãt per uulnera mortẽ.
At tu mortales nullo discrimine amare
Disce omnes, pacemq́; inglorius hostibus opta,
Nec tibi uentosæ sint tanti murmura famæ.
Omnibus in primis sit mens interrita leti,
Nullaq́; uos animis duros uis auocet æquo.
Terrenos artus homines, moribundaq́; membra
Interdum extinxisse queant, & perdere ferro.
Tuta anima ipsa manet duræ haud obnoxia morti.
Et uos omnipotens cœlo pater aspicit alto,
Auertitq́; malis, cuius sine numine uestrum
Haud hominum quisquã ualeat diuellere crinem.
Summissos uos hunc unum fas usq; uereri,
Huic ò ritè preces, huic digna piacula ferte,
Cui mare, cui tellus, campisq́; patentibus aër
Obsequitur, nitidiq́; tremit plaga lucida cœli.
Huic procumbite humi, prostrati huic pãdite uota.
Vos siquidem æternis etiam post funera pœnis
Ipse potest sontes sub tetro urgere barathro.
Nec timor admissos cuiquam sit adire leones,
Seclaq́; pictarum sæuißima pantherarum.
Ite mei obiectu protecti nominis: ite
Aduersum intrepidi: mansuescent protinus ursi.
Vestraq́; parcentes allambent uulnera lingua.
Quin humiles uictus animis secludite curas.
Obseruate genus pecudum, genus altiuolantum,
Nullæ illis artes, nulla illis cura futuri.

Non

Non tamen aut tegimen, uictus aut copia desit.
Omnia diues alit rerum sator, omnia curat.
Ille etiam iniusso tellurem gramine uestit
Floribus appingens sata uersicoloribus arua,
Arboribusq́; comas, atq; umbras montibus addit.
Fraudes, insidiæq́; absint, ac fœda libido,
Ne'ue modum supra mensis gaudete paratis
Desidiasq́; animis, atq; ocia pellite uestris.
Nec uetitos thalamos, inconcessumq́; cubile
Affectate, sitisq́; alieni desinat auri.
Quisq; suis opibus contenti uiuite, & ultro
Spes interdictas, & inania ponite uota.
Ne'ue autem scelerũ facies nunc prosequar omneis,
Quid dicam, quibus est cordi fraus, atq; libido
Dira iuuat, ficto simulant tamen ore latentes
Virtutem, subeuntq́; dolis, & crimina obumbrant?
Ne iubeo, ne talem animis assuescite pestem.
Nil adeò latet, ipsa dies quin detegat ultro.
Præterea cohibete oculos: ne quærite uestris
Vulnera sponte animis, fandi hinc cõpescite amorẽ,
Sæpe olim incautos non lingua coërcita mersit.
Discite iamq́; ideo posthac haud falsa profari,
Iamq́; nouos purgati animis inducite mores.
Siqua tamen ueteris culpæ uestigia restant,
Diluite, & sacris contagia uincite lymphis.
Ipse ego fons ueluti liquidam purissimus undam
Sufficiam: properate ad aquas: haurite liquentem
Matres, atq; uiri sitientes protinus amnem.
Ferte pedem huc omnes: nec opus potantibus auro.

Argento'ue: mei fontis patet omnibus unda.
Sic leti uitate uias, ita sidera aditur,
Sidereasq́; domos, mutari nescia regna.
Hæc mihi prædixit genitor, quæ uoce monerem
Veridica: sunt fonte mihi uerba omnia ab illo.
Talia dicta dabat, cœli super omnia regem
Placandum non uisceribus, non sanguine cæso,
Sed uotis, precibusq́; iubens exposcere pacem.
Et modus orandi quisnam foret ipse canebat.
Omnipotens genitor, sedes cui lucidus æther,
Sic nomen, laudesq́; tuæ celebrentur ubiq;,
Et promissa orbi incipiant procedere lustra,
Cùm tua non minus in terris gens iussa facessat
Mortalis, quàm cœlicolæ tibi in æthere parent.
Nos diuina hodie cœlo dape reffice ab alto.
Parce dehinc bonus, ut nostris ignoscimus ipsi
Hostibus, ac nullis aduersus obijce inermes
Tentando, prohibe à nobis sed cuncta pericla.
Addidit &, uentura canens, fore cùm uagus olim
Sol claram speciem concreto lumine tectus
Exuat, & subitò stellanti nocte perempta
Sufficiat nullam luna orbi argentea lucem
Sanguineis faciem maculis perfusa nigrantem,
Præcipitentq́; polo paßim turbata labanti
Sidera, quæ lapsu certo, spatio'ue feruntur.
Visq́; ea, quæ cœli irrequietos conciet orbes,
Desinat in certo rapiantur ut omnia motu,
Atq; propè auulso absiliat de cardine mundus,
Dum terras ueluti rapidum per inania fulmen

Ipse

Ipse iterum petat, & multis cum millibus idem
Adueniens hominum uitas, & crimina quærat.
Vt res promisso simul ac succenderit igni
Flammarum totum tempestas sparsa per orbem.
Continuò tellure noua, cœloq; recenti
Defunctas animas uita in sua corpora rursus
Euocet ad blandum lumen, populosq; sepulcris
Eliciat, secumq; pios educat ad astra,
Quos pater à prima præuidit origine rerum
Mente suos fore, & æthereo transcripsit Olympo.
Ibunt aligeri iuuenes, cœlumq; profundum
Horrifico sonitu implebunt, atq; ære recuruo
Quatuor à uentis excibunt undiq; gentes.
Iudicis ad solium properabitur æthere toto:
Ipse altè effultus, montisq; in uertice summo
Arbiter effulgens circunferet ora tremenda,
Secernetq; pios, dextraq; in parte locabit:
Læua autem coget sontes, quæ plurima turba.
Qualis post hyemem exactam, cùm gramine molli
Pascua læta uocant stabulis armenta reclusis,
Ipse greges pastor nitidos missurus in agros
Sortitur: placidas primo legit ille bidentes
Dinumerans, olidasq; iubet procul esse capellas.
Cernere erit liquidas longè fulgere per auras
Corpora clara hominũ, quibus atræ obnoxia morti
Abluet omnipotens pater, æternumq; manebũt
Amplius haud rerum subiecti casibus ullis.
Nemo illam ante diem speret cum corpore sedes
Aetheris, exceptis paucis, quos ipse sepulcro

Exurg

Exurgens secum superis deus inuehet oris.
Solæ animæ intereà tali statione fruentur.
Contrà autem sontes tenebris, ac nocte prementur
Aeterna, & meritas pendent per secula pœnas,
Omnia quæ sera nuper mihi nocte canebat,
Cùm caput ipsius in gremio mœrore grauatum
Vna eadem accumbens sponda, admotusq; loquenti
Sæpe reclinarem, mœsti solamen amoris.
Quid repetam, quæ sæpe uagi Iordanis ad undas
Ediderit? quæ Iudææ sub montibus altis
Nunc cæcis uera inuoluens ambagibus ultro,
Nunc manifesta palam claro sermone loquutus,
Dum populi circunsistunt, stipantq; frequentes?
Nunc se principium rerum, finemq; canebat,
Nunc ueri fontem, atq; hominum lucemq;, uiamq;.
Nos fortunatam prognatam hoc tempore prolem:
Nos felix tellus, nos secula læta tulere.
Nobis diuinam uocem diuina loquentis
Verba haurire dei propius sæpe obtigit unis.
Scilicet hinc lustris ueniet labentibus ætas,
Cùm seri optabunt eadem uidisse nepotes.
Talia Ioannes cunctis mirantibus ore
Perstabat memorans: cùm protinus ecce tumultu
Ingenti Solymum irrumpit manus impia, & urbis
Rectorem appellant, pœnasq; uno ore reposcunt.
Diffugiunt ambo, & magnam stat adire parẽtem,
Ignaramq; diu tantarum fallere rerum.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. V.

INSONTI verò Romanus parcere capto
Toto corde petens, huc mentem diuidit, atq; huc.
Fama uiri, uirtúsq; animo, egregiíq; recursat
Oris honos, nec iam obscurum genus esse deorum.
Omnia respondent auditis. deniq; ad ipsos
Conuersus Solymos fremitu tectum omne replentes
Ite ait, & posito mox huc certamine adeste.
Sit qui pro cunctis numero delectus ab omni
Fando aliquis doceat, quo tandem is crimine morte
Mulctãdus, quod tantũ obstet scelus ordine pandat
Insonti simul hæc simul illi abiere frementes
CHRISTO animis certi nunquam desistere uiuo.
Parte alia, regem qui fœdè prodidit hosti,
Mutatus scelus agnoscit periurus Iudas
Ah miser, infectum quàm uellet posse reuerti?
Nulla quies animo: sæuire in pectore diræ
Vltrices, cæcasq; ob noxam sumere pœnas.
Nec capit insanos curarum pectore fluctus,
Hinc secũ æra manu sceleris causam attulit amens,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atq; sacerdotum sacrata ad limina uenit
Vociferans: Vestrũ hoc argentũ, hæc munera uestra,
Accipite: en scelerum pretium exitiale repono.

Heu

Heu heu quid demens uolui mihi? quo scelus ingens
Inductus pretio admisi? uera dei ille
Progenies, uerusq́; deus, nunc deniq; cerno,
Discussæq́; abeũt tenebræ, & mihi reddita mẽs est.
Sic fatus, simul argentum coniecit in ipsos.
Olli autem flentem risere, ac sera uidentem.
Infelix abit hinc amens, cæcusq́; furore
Multa putat, curæ ingeminant, sæuitq́; sub imo
Corde dolor, cœliq́; piget conuexa tueri.
Tum secum huc illuc flammantia lumina torquens,
Hem quid agam infelix? quænam quæ secula porrò
Sera adeò tantum scelus unquam oblita silebunt?
Accedam'ne iterum supplex, crimenq́; fatebor,
Atq; ausim ueniam sceleri sperare nefando?
Quo uero aspiciam uultu, quo'ue alloquar ore,
Quem semel indignum decepimus, inq́; merentem?
Hinc igitur longè fugiam, quantùm ire licebit,
Ignotusq́; aliјs agitabo in finibus æuum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
Quò fugit usq; dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præsens
Aspicit, ac terras deus undiq; fulmine terret:
Et me conscia mens, atq; addita cura sequetur,
Siue iter arripiam pedibus, seu puppe per undas.
Quos? quibus? at moror, & ludũt insomnia mentẽ.
Vos precor ò mihi uos magnæ nunc hiscite terræ.
Quid dubito? nunc te tangunt scelera impia Iuda.
Infelix: tunc debueras, tunc ista decebant,
Cùm reuocare pedem, cùm fas occurrere pesti.

Nunc

Nunc morere, atq; nefas tu tantùm ulciscere dextra
Sponte tua, lucemq́; uolens, hominesq́; relinque.
Talia iactabat certus iam abrumpere uitam
Inuisam, & sæuum leto finire dolorem,
Curarum hanc unam metam ratus, atq; laborum.
Fluctuat, atq; sibi semper tellure uidetur
Absumi, aut rapido de cœlo afflarier igni.
Vsq; adeò ante oculos capti obseruatur imago.
Pallor in ore, acies circunlita sanguine, & artus
Algentes tremit, instantis uestigia leti,
Et nox multa caua faciem circunuolat umbra.
Omnia nigrescunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius ueniam sperare fatendo
Non ausus, neq; enim precibus non flectitur ullis
Rex superûm, & iustæ bonus obliuiscitur iræ.
Ergo ille inceptis perstans, & sedibus hærens
Iisdem abijt, syluæq́; tremens succeßit opacæ,
Regia quæ propter frondebat plurima tecta.
Atq; ibi dum trepidat, qua tandem morte quiescat
Incertus, latebras'ne animæ scrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat ense,
An se præcipiti iaciat de culmine saltu,
Ipsæ quæ attonitum, mortisq́; cupidine captum
Ducebant semper furiæ, infensæq́; praibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Ostendêre uiam: collo nanq; inde pependit,
Vt meritus, laqueoq́; infami extrema sequutus
Spiramenta animæ eliso gutture rupit,
Et totos subitò pendens extabuit artus.

Nondum picta nouo cœli plaga manè rubebat,
Iamq; sacerdotes concursu cuncta replentes
Vestibulum iuxta astabant, longisq; fremebant
Porticibus: nempe antiquo de more licebat
Nulli luce sacra pollutum insistere limen.
Tandem Romulides iuuenum stipante caterua
Fascibus egreditur patrijs, ostroq; superbus,
Et solio ante fores sedit sublimis eburno.
Consedere patres pariter iuxtà ordine & ipsi,
Atq; diu siluere: orsus dux deniq; fatur:
Dicite quo tandem demitti crimine mortè
Poscitis egregium iuuenem: quæsiuimus ipsi
Et genus, & uitam: nil dignum morte repertum:
Sed potius factis fama illum ingentibus effert.
Vt propius uinctum uidi, audiuiq; loquentem,
Vt stupui? ut uisus mihi nihil mortale sonare,
Cuncta deo similis uultum, uocemq;, oculosq;?
Aut certè deus ille, dei aut certissima proles.
Cedite: ne regem uestrum ignorate uolentes.
His dictis cunctis penitus dolor ossibus arsit
Ingens: infremuere omnes, gemitumq; dedère,
Tum senior surgit fandi doctissimus Annas
In medio, & dictis exorsus talibus infit:
Si tibi non alijs per se manifesta pateret
Res signis Romane, uel hinc dignoscere promptum
Cuiq; foret, teq; in primis dux multa moueri
Conuenit, huc cùm tot collectos undiq; ciues
Conuenisse uides unius crimina contra.
Hic autor fandi multos sermone fefellit,
Et facie (ne cede dolis) mentitur honesta

Virtutem: scelerum tegit alto in pectore amorem.
Non'ne uides, hæc relligio quò se noua uertat,
Orgia quò, cœtusq; & nocturni comitatus?
Seditione potens Iudæas suscitat urbes
Ausus se paßim terrarum dicere regem,
Progeniemq; patris summi, cui sidera parent:
Atq; ideo ueluti Deus ultro crimina faßis
Dat ueniam, pœnæq; metum post funera soluit,
Quod scelus haud aliter poterit quàm morte piare:
Sic ueteres sanxere: sed & uetera ipse retractans
Iura, nouas figit simulato numine leges,
Instituitq; nouos ritus, noua sacra per urbes,
Quæ seruent seri uentura in secla nepotes.
Quin ipsas haud obscura, prò, uoce minatur
Deiecturum aras, seq; igni templa daturum,
Templo olim impensis tantorum structa laborum.
Et iam iam uolet ipsum etiam restinguere Solem,
Sideraq; obsesso uerbis deducere cœlo.
Haud scelus ille tamen fallaci pectore quiuit
Dißimulare diu: neq; enim scelerata subire
Tecta horret, nec se uetitis conuentibus aufert
Admonitus, socijsq; epulis capiuntur opimis.
Quin etiam, interdum siqua tota impius urbe
Iuuentus fama ante alios ob crimina notus,
Continuò paribus gaudens adit impiger illum,
Nec requies, donec sibi conciliarit amicum.
Tantus amor scelerum, tantùm illi fallere cordi.
Tum, festis cùm fas nihil exercere diebus,
Ipse tamen pellit morbos, ægrisq; medetur.

Quid memorem, ut socij uetitis impune per ædes
Vescantur dapibus, Cereremq́; & pocula tractent
Haud prius ablutis manibus sine more, sine ullis
Legibus immundi, contactuq́; omnia fœdent?
Scilicet omnipotens placitos tot secula ritus
Retractet pater, & mentem sententia uertat.
Quæ noua tempestas? ea'ne inconstantia cœlo?
Dede neci, ne turicremas, quibus imminet, aras
Destruat, & posthac non ausit talia quisquam.
Dede neci: pœnas sceleri impius hauriat æquas:
Ac sacris prohibe infandos altaribus ignes.
Dixerat, atq; omnes eadem simul ore fremebant.
Romulus at dictis nequicquam flectitur ullis:
Nec noua primũ audit nũc crimina: cũcta nefando
Scit fabricata odio, dũ CHRISTI *gloria, et ingens*
Sacrilegos stimulis uirtus exercet amaris.
Atq; ait: Hæc coràm fama est uos sæpius illi
Obiecisse, quibus semper sermone paratus
Restitit, & uera uictor ratione refellit.
Nec se progeniem superi negat ipse parentis,
Quem uos promissum cœlo diuinitus olim
Venturum tandem auxilio mortalibus ægris
Non latet, ut ueteres genitoris molliat iras
Concilians generi uestro, culpamq́; parentum
Ipse sua uirtute luat: sic ferre priorum
Accepi monimenta, patres id prodere uestros,
Et rebus probat ipse: adeò circùm oppida lustrans
Arrexit totam monstris ingentibus oram,
Quæ non ullæ artes hominum, non ulla potest uis.
Quin etiã in lucem quosdam reuocauit ab umbris.

Queis penitus iam mors totos immissa per artus
Soluerat hærentes animæ de corpore nexus.
Quare agite ò odijs miseri desuescite iniquis.
Ne frustra pugnate, Deum sed discite uestrum.
Dixerat: at magis, atq; magis uiolentia gliscit
Omnibus, ingenti clamore insistere, & unà
Infræni sæuire, humerisq́; abscindere amictum.
Nec secus increuere animis ardentibus iræ,
Quã cũ Atesim'ue, Padũ'ue undis læta arua paratẽ
Diluere agricolæ subiti compescere tendunt
Aggeris obiectu, præceps magis æstuat amnis
Insultans, uictorq́; altas ruit agmine moles.
Fortè autem rex, & soboles hoc tempore regum
Herodes studio sacrorum aduenerat urbem.
Munere Romulidum pars huic amissa paterni
Reddita erat regni, Galilæaq́; oppida habebat.
Quem postquàm accepit rector Romanus adesse,
Solueret ingrato quò sese munere tandem,
Transmisit Galilæum illi uinctum Galilæo,
Atq; ipsum iußit, uitamq́;, & crimina siqua,
Quærere, pro meritisq́; uiro decernere pœnas.
Tum uerò audito CHRISTI *rex nomine lætus,*
Duci intro iubet, ingenti correptus amore
Compellare uirum, ac propius uera ora tueri.
Quem dehinc aggreditur uario sermone: sed ille
Nil contrà, atq; oculos nusquã auertebat Olympo.
Ergo illum nil supra hominem miratus, & ultro
Irridens, iterum iubet ad prætoria duci,
Et rursum haud læto Romano redditur insons.

Hic me deficiunt animi, mens labitur ægra.
Horresco meminisse, dei quæ uera propago
Pertulerit mala factus homo Deus, autor Olympi,
Quem mare, quem tellus, uacuiq; patentia tractus
Aëria, nec capit immensi plaga lucida cœli.
Aura tuo omnipotens uires mihi refice lapsu,
Aura polo demissa, tuo hîc me numine firma.
Hæc animi uictus quoties euoluere tento,
Omnia me circum nigrescunt, pallida cerno
Astra, caputq; atra roseum ferrugine Solem
Occulere, & mœstu in lacrymas se soluere cœlum.
Tanta'ne te pietas miserantem incommoda nostra,
Tantus adegit amor cœli ô lux clara sereni,
Vera Dei ut soboles, uerus Deus æthere missus
Tam grauia hæc uelles, perpessuq; aspera ferre,
Diuinumq; caput terrena mole grauatus
Subijceres tot sponte malis? hæc præmia ferres,
Nostra tua bonus ut deleres crimina morte?
Nos dulces uetita decerpsimus arbore fœtus,
Tu trunco infando pendens crudele luisti
Supplicium, ô nimium nostros miserate labores.
Tu quamuis Deus, atq; Dei indubitata propago.
Heu nunc hæc hominum, nunc cogeris illa subire
Arbitria in uinclis, & iudicis ora uereri,
Qui toti aduenies olim datus arbiter orbi.
Pontius ut uinctum sua rursum ad limina reddi
Conspicit, arbitrio nec se subducere tristi
Posse uidet, sæuis curarum tunditur undis,
Iamq; his, iamq; alijs iterumq;, iterumq; retentat

Crudeles animos, & parcere nescia corda
Irritus, ac studio frustra aduersatur inani.
Quàm magis ille animis tendit sermone mederi
Nunc supplex, placidusq́;, minis nũc asper acerbis,
Tam magis accensis crudescunt cordibus iræ.
Tandem ait: Hæc redeũt (uestrorũ antiqua parentũ
Vana superstitio) certis cùm sacra diebus,
Vnum ego de multis inclusis carcere sueui
Reddere, & ex arctis impune emittere uinclis:
Hunc igitur uobis ipsum solui'ne iubetis
Insontem? nam quem potius dimittere possim?
Et iam pœnarum satis, ac feritatis abundè est.
Aut soluo, aut porrò uos hinc abducite, & atræ
Vt libet, immeritum sine me demittite morti.
Non tulit, & medium sermonem abrupit acerbans
Crimina falsa cohors, & pœnas ingrauat ore.
Fortè illis Barabas populo, patribusq́; diebus
Inuisus, quo non scelere usquam immanior alter,
Iandudum in uinclis pœnam expectabat acerbam.
Nulla fugæ spes prorsus, ei uia nulla salutis.
Huic igitur præses uellẽt'ne, an parcere CHRISTO
Scitatur sperans ita tandem euadere posse.
Illi autem uictiq́; odijs, cæciq́; furore
Exolui Barabam poscunt, ueniamq́; precantur
Vni oẽs, CHRISTVM'QVE *absumi funere tẽdũt,*
Atq; obstant summa studijs rectoris opum ui.
Ille autem loris cædi, uirgisq́; salignis
Diuinum mandat (uisu lachrymabile) corpus.
Fors ait, innocui potero hac extinxe cruoris

Arte sitim: sic immitis miserebitur hostis,
Et lacerum totos cernentes comminus artus,
Ipsi ultro satiati, animos à morte reducent.
Iam largo undabat fœdatum sanguine corpus,
Perfusiq́; artus tabo, liuentia colla
Collaq́;, brachiaq́;, & detecta uerbere costa,
Atq; eiectabat crassum rosco ore cruorem.
Talem in conspectu populi statuere, cruentos
Nudū humeros, pectusq́;, ambasq́; à poplite plātas,
Nam medium texto uelabat carbasus albo.
Palluit aspectu cœlum: conterrita fugit
Cornibus obtusis sub terram argentea luna,
Nimbosoq́; diu latitans euanuit ore,
Et pariter uisa astra polo cecidisse sereno.
Non tamen hostiles expleuit sanguine pœnas:
Sed magis, atq; magis crudescunt corda precando,
Quæ non ullæ artes, quæ uis non mitigat ulla.
Immerito letum intendunt, extremaq́; poscunt
Supplicia infensi: resonant clamoribus alta
Atria: certatim se cuncti hortantur in iras.
Eumenides, mißiq́; inferna è nocte ministri
Tartarei, tenues animæ, sine corpore uitæ
Circumeunt, stimulosq́; acuunt ardentibus acres,
Et lucem eripiunt miseris, agitantq́; furentes.
Romanum intereà monet ipsa exterrita uisis
Per somnum coniux, iuuenis ne sanguine sese
Polluat: abstineat capto: portenta minari
Magna deûm in somnis: is erat, is candidus ille
Agnus ait (nunquam ludunt me somnia uana)

Quem

Quem circunfusiq; canes, sudibusq; petebant
Pastorum globus omnis: cum mox omnia ademptũ
Pascuaq;, & notis flebant cum saltibus agri.
At pater altitonans manifesta percitus ira
Desuper autores cadis sæuibat in ipsos.
Turbatum extemplò uisum ruere undiq; cœlum,
Et campos latè, ac syluas quatere horrida grando.
Tum subitò audita ex alto, uoxq; acta per auras.
Parce Deo Romane, hominum compesce furorem.
Credo equidem hunc (nō te fallit) genus esse deorum.
Parce manus scelerare: pio uir parce cruori.
Ipsi hæc cœlicolæ placidi portenta refutent,
Iudæosq; petant solos, generiq; minentur.
Talibus auditis, Solymos animo acrior urget
Romulides certus uesano obstare furori.
Iamq; minis agit, & dictis haud amplius arcet
Mollibus insanos, & non toleranda frementes,
Iamq; uidebatur demptis dimittere uinclis
Velle uirum, & tantis se tandem soluere curis.
Sensit atrox Erebo umbrarum regnator in imo
Aeternam seruans memori sub pectore curam.
Ingemuit, uinciq; animo indignatus amaro est.
Protinus horriferum latebrosa ab sede Timorem
Euocat atrum, ingens, & ineluctabile monstrum.
Tristior haud ulla est umbrosis pestis in oris
Scilicet, atq; hominũ egregijs magis æmula cœptis.
Frigus ei comes, & deiecto Ignauia uultu.
Extemplò hāc superas torpētem ascendere ad auras
Imperat, intonsi quà molli uertice surgunt

Phœnicum montes, Solymorumq; alta subire
Mœnia, ut Ausonij flectat ducis aspera corda
Deijciens, subigatq; metu desistere cœpto.
Iussa facit: sibi nigranteis accommodat alas
Nocturnarum auium: inq; atros se colligit artus.
Iamq; emensa uiæ tractus obscœna uolucris
Purpurei crebra ante oculos se præsidis ecce
Fertq;, refertq; uolans circùm importuna, sonansq;
Nunc pectus, nunc ora nigris euerberat alis,
Immisitq; gelu, & præcordia frigore uinxit.
Diriguit uisu subito, atq; exalbuit ille,
Surrectæq; comæ steterunt, gelidusq; per ossa
Horror ijt: genua ægra labant: uox faucibus hæsit.
Quem simul ac ciues sensere insueta timentem,
Pallentemq; genas, & toto corpore uersum
His subitò arrepto clamantes tempore dictis
Aggressi: iste ausus uulgò se fingere regem:
Aspirat sceptris, regisq; affectat honores.
Quem si fortè neci mauis subducere, nec te
Crimina tanta mouent, Iudæas protinus urbes
Seditione potens Romanis legibus, omnemq;
Artibus auertet Syriam ditione Quiritum.
Res igitur tibi si curæ Romana, decusq;
Cæsaris, hanc superis pestem citus aufer ab oris,
Hauriat ut meritas haud uno crimine pœnas,
Ne gentem repant contagia dira per omnem.
Talia perstabant uno omnes ore frementes.
Dux uero expertus genus intractabile, regis
Palluit ad nomen (præcordia ad intima sæuit

Subdita

Subdita peste is enim) nec iam superantibus obstat
Amplius, & sese uictus, cedensq; remittit,
Haud ultrà potis insano pugnare furori.
Ceu cùm rostratæ sese opposuere triremi
Protinus aduersi medijs in fluctibus Euri,
Luctatur primùm celsa de puppe magister,
Hortaturq; uiros ualidis insurgere tonsis:
Demum ubi se niti contra intolerabile cœlum
Incassum uidet, ac uentos superare furenteis,
Vertit iter, quocunq; uocat fortuna per æquor
Multiuium, atq; auris parens subremigat æger.
Haud tamen abstinuit uerbis, uoci'ue pepercit.
Verùm, uincor, ait, nec habet uestra ira regressum:
In me nulla mora est: moriatur crimine falso
Damnatus, uos triste manet, speroq; propinquum
Supplicium: uos sacrilego, seriq; nepotes
O miseri meritas pendetis sanguine pœnas.
Sic effatus aquam plena iubet ocyus urna
Afferri, abstergensq; manus hæc addidit ore.
Vt nunc bis manibus maculæ absunt, sic mihi nullũ
Hac in cæde nefas, meq; omni crimine soluo.
Dixit, & exurgens solio intra tecta recessit.
Illi autem Deus hæc nobis, gnatisq; reseruet,
Instauretq; graues pœnas, quascunq; meremur.
Hæc dum porticibus populo spectante geruntur
Vestibulum ante ipsum, famuli ducis ædibus intus
Armati illudunt capto, irridentq; silentem,
Quodq; illum populi regem optauere per urbes,
Purpureis ornant tunicis, ostroq; rubenti,

Atq; altè effultum sublimi sede locarunt.
Pro capitis crinali auro, regumq; corona
Sentibus obnubunt flauentia tempora acutis.
Pro sceptro datur insigni fluuialis arundo.
Tum populo læti portis bipatentibus omni
Ostendunt plausu magno, regemq; salutant.
Haud aliter ludo pueri cùm ex omnibus unum
Delegêre ducem, socijs qui sponte subactis
Imperitet, læto cunctistant agmine circùm
Condensi, assurguntq; omnes, regisq; superbi
Iussa obeunt ludicra, ingens it ad æthera clamor.
Tali intus famuli indulgent manus effera ludo.
Dehinc iuueni uestis obtentu lumina inumbrant,
Diuinumq; caput palmis, & arundine pulsant.
Hic digitis uellit concretam sanguine barbam,
Ille oculos in sidereos spuit improbus ore
Immundo, & pulchrum deformat puluere corpus.
Nec mora, nec requies, uersantq;, agitantq; ferẽtem
Omnia, nec uerbis ullis indigna querentem,
Nec dare permittunt iam lumina fessa sopori.
O dolor, heu species inhonesta, indignaq; uisu.
Non syluis auibus frondes, non montibus antra
Quadrupedum generi desunt, ubi condere sese
In noctem, atq; suos posśint educere fœtus.
At rerum autori, cœli cui regia seruit,
Omnibus in terris desit locus, omnibus oris,
Quo caput acclinet, fessusq; in morte quiescat.
Tum uerò Solymi uictores cuncta parare
Supplicia, atq; omnes pœnarum exquirere formas,

Perferat

Perferat ut sæuos crudeli morte dolores.
Iamq; illum erecto properant distendere ligno
Affixum, & lenta paulatim perdere morte.
Nec mora, diffindunt malos: sonat acta securis,
Altaq; quadrifidis fabricatur roboribus CRVX,
Tormenti genus: hac olim scelera impia reges
Vrgebant pœna, sontesq; hac morte necabant,
Difficiles miserorum obitus, longiq; dolores.
Tum neq; honos erat, infami neq; gloria trunco.
At nũc numen habet: sanctum, & uenerabile lignũ
Suppliciter cuncti colimus, sacrisq; minores
Argento, atq; auro contectum imponimus aris,
Et lætum ex illo memores celebramus honorem.
Illa etiam cœlo fulgebit lampadis instar
Aethereæ, & totum lustrabit lumine mundum,
Cùm dabit exitio una dies animalia cuncta,
Interitumq; feret rebus mortalibus ignis.
Vix terris lux alma aderat, cùm iam undiq; tota
Vrbe ruit studio uisendi accita iuuentus,
Implenturq; uiæ, concursuq; omnia feruent.
Et iam purpureos habitus insignia ludicra
Exutum, uinctumq; manus clamore trahebant
Dirum ad supplicium magna sectante caterua.
Per medios longis raptatus funibus ibat
Semianimisq;, artusq; tremens, plagisq; cruentus
Nocturnis, humeroq; trabem duplicem ipse gerebat
Præcisis grauidam nodis, ac robore iniquo,
Qua super infando mortales linqueret auras
Supplicio, & duros finiret morte labores.

Armati

Armati circunsistunt, clypeataq; iuxtà
Agmina densantur. collucent spicula longè
Spiculaq;, & rubris capitum caua tegmina cristis,
Aereaq; alterno conspirant cornua cantu.
Pars pedes insequitur: pars sese lucidus altis
Fert in equis: resonant colles clamore propinqui.
Multi autem, quorum melior sententia, flebant:
Præcipuè matresq; piæ, mitesq; puellæ
Cernentes nudis pedibus per scrupea saxa
Tendere, & offendi crebrò ad salebrosa uiarum,
Dum monte aduerso protrudit robur iniquum.
Ad quas suspirans heros sic ore loquutus.
Ne uerò, ne me matres indigna ferentem
Flete piæ: uobis potius deflete propinquum
Exitium, & uestris hinc debita præmia natis.
Sic fatus linquit non æquis passibus urbem.
Interea superûm rex tanto in cardine rerum
Verticis ætherei sublimem euasit ad arcem,
Mortalis nati letum ut crudele uideret
Ipse sui spectator. eum gens incola cœli
Aligeri stipant cunei, & comitantur euntem.
Est templum gemmis interlucentibus auro
E solido factum sublimi in uertice Olympi,
Tectum immane, ingens, superi penetrale parentis.
Sidera despiciens subterlabentia mundi:
In medio cliuus duro ex adamante tumescit
Paulatim exacuens instar fastigia pinus:
Multiplices circùm sedes, subterq;, supraq;
Disposita, gradibusq; nouem super æthera surgunt.

Conueniunt huc cœlicolæ, regemq́; canendo
Ingreßi Thiasis lustrant: se sedibus inde
Omnes composuere suis, tumulumq́; corusci
Ter latè circùm terna cinxere corona
Secreti ordinibus certis: neq; enim omnibus æqua
Conditio, uiresq́; pares, eademq́; potestas.
Verùm, alijs alij ut præstant, ita ritè locantur,
Munere quisq; suo contenti, ac sorte beati.
In medio pater omnipotens solio aureus alto
Sceptra tenet, lateq́; acie circùm omnia lustrat
Totus collucens, totus circùm igne corusco
Scintillans, radijsq́; procul uibrantibus ardens.
Mox autem infaustis Iudææ lumina tantùm
Defixit terris, tristemq́; ante omnia collem
Spectabat, gens mœsta simul spectabat Olympi,
Collem infelicem, sacram egredientibus urbem
Qui prior occurrit humanis oßibus albus.
Autores scelerum pœnas ibi morte luebant
Informi: circùm pendebant corpora paßim
Arboribus truncis incocto lurida tabo.
Huc simul atq; emensus iter miserabilis heros
Peruênit, sensitq́; sibi crudele parari
Supplicium, atq; trabem uidit iam stare nefandam,
Deiectos oculos porro huc iactabat, & illuc
Omnia collustrans, comitum si fortè suorum,
Siquem fortè acies inimicas cerneret inter.
Fidum in conspectu nullum: uidet agmina tantùm
Sæua uirûm, campiq́; armis fulgentibus ardent.
Cari deseruere omnes diuersa petentes,

Non aliter, quàm cùm cœlo seu tactus ab alto
Pastor, siue feræ insidijs in ualle peremptus,
Continuò sparguntur oues diuersa per arua
Incustoditæ, resonant balatibus agri.
Iamq; trabē infandā scandens, pendensq; per auras
Horruit, atq; deum ueluti se oblitus, acerbi
Pertimuit dirum leti genus, æstuat intus,
Atq; animam in curas labefactum diuidit acres,
Tristia multa agitans animo, totosq; per artus
Pallentes mixto fluit ater sanguine sudor,
Et patriam crebrò reminiscitur ætheris aulam.
Tum cœlum aspectans hæc imo pectore fatur.
Heu quianam extremis genitor me summe periclis
Deseris? aut gnati quò iam tibi cura recessit?
Audijt has summus uoces pater, audijt omnis
Cœlestum chorus: ipse (alta secum omnia mente
Versabat genitor, nutu haud oblitus agi rem
Nempe suo) stetit immotus, seseq; repreßit,
At circunfusos cœtus gentem ætheris alti
Aligeram iniussos potis est uis sistere nulla.
Omnibus exarsit subitò dolor, omnibus ingens
Aestuat ira: uolunt nato succurrere herili,
Et prohibere nefas, duroq; resistere ferro.
Bella cient: arma ingeminant arma acrius omnes.
Hic puer haud uolucri extremus de gente recuruo
Aere uocare acies quo non magis utilis alter,
Ascensu superat celeri ardua culmina præpes,
Tum super axe sedens, roseiq; in uertice cœli
Signa canit belli: latus dissultat Olympus

Vndiq;,& insolito tremuerunt sidera motu.
Audijt & sonitum, siquem procul orbe remoto
Distinet incedens humili luna humida gressu.
Audiuere, quibus generis custodia nostri
In terris olim sorti data, uastaq; tellus
Protinus ingenti tremuit concussa fragore.
Tum quos rex superûm uarias legarat in horas,
Aëreos relegunt tractus, mandataq; linquunt
Imperfecta, fugaq; poli super ardua tendunt.
Ac uelut in pastus celsa quæ sede columbæ
Exierant uarios, cùm tempestate repentè
Vrgenti cæco misceri murmure cœlum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuò linquunt arua undiq;, & ardua pennis
Tecta petunt, celeresq; cauis se turribus abdunt.
Iam passim ingentis properatur uertice Olympi,
Et toto ancipitis ferri cœlo ingruit horror,
Aeratiq; sonant currus, gemitusq; rotarum
Audiri, sonitusq; armorum desuper ingens.
Tam uastos motus axis miratur uterq;,
Miranturq; ignes, cœliq; uolubilis orbes,
Cùm tenues animæ, cùm sint sine corpore uitæ,
Sensibus à nostris quibus est natura remota.
Sæpe autem, seu mortales mittuntur ad oras,
Siue opus in fratres olim capere arma rebelles,
Corporis afficti sibi quisq; accommodat alas,
Aëreosq; artus simulacrumq; aptat habendo,
Spiritus ut queat humanos admittere uisus.
Ergo illi rapido circundant turbine densa

Corpora sub nostros etiam uenientia sensus.
Circundantq; humeris desueta micantibus arma
Aetheris arisono subito de poste refixa
Cœlicolûm exuuias, belli monimenta nefandi,
Quod socios olim contra gessere furentes.
Hic bonus armatur iaculis, hastamq; trabalem
Crispat agens, rapit ille faces, rapit ille sagittas,
Suspenditq; humeris lunatum ardentibus arcum.
Atq; alius palmas insertat cæstibus ambas.
Pars tereti funda dextram implicat: omnibus ensis
Aureus in morem uagina pendet eburna:
Infrænant alij cœli per cærula currus.
Cætera pars pictis librare celerrima pennis
Corpora: non eadem uis omnibus ipsa uolandi:
Mobilitate uigent uaria: pars remigat alis
Binis alternante hũmero, pars ordine ad auras
Tollunt se triplici pennatis undiq; plantis,
Haud unam in faciem. sed nec color omnibus idem:
Nanq; hos puniceа cernas effulgere pluma
Flammipedes, igni aßimiles rutilantia terga.
Herbarũ hos speciem, uiridesq; referre smaragdos.
Terga illis crocco lucent circunlita luto.
Centum alijs alij pinxere coloribus alas.
Qualis ubi, exactos post æstus arbore ab omni
Exornat pomis se uersicoloribus annus,
Et caput Autumnus circũfert pulcher honestum.
Et iam pennipotens liquidis exercitus ibat
Tractibus, ac uolucri cingebant agmine cœlum,
Millia quot nunquàm nascentum ab origine rerum

Visa

Visa hominum in terris coïsse, ter agmina terna
Terq; duces terni: toto dux uertice suprà est
Nuper Iapygij Gargani è uertice uectus
Armipotens, ueteris quem quondam gloria pugnæ
Sublimem, longeq; alios super extulit omneis,
In medio ibat ouans, galea, cristisq; superbis
Aureus, & longè gemmis lucentibus ardens,
Nunc etiam spolia edomiti, fuluamq; draconis
Pellem ostentabat spiris ingentibus, ipsumq;
Innixus tergo pedibusq;, hastaq; premebat.
Arma procul radiant: umbo uomit aureus ignes:
Stellantiq; procul micat ensis iaspide fulgens.
Ventum erat ad cœli portas: hîc omnibus iræ
Incaluere magis, belli ut monimenta prioris
Sunt oculis oblata: uident nam turribus altis
Pendentes currus, suspensaq; postibus æra,
Spiculaq;, & clypeos uictis de fratribus arma
Olim immane nefas cœlo crudeliter orsis.
Dum frustra aspirant sceptris felicis Olympi
Immemores, uictiq; animis, & uana tumentes,
Quos ipsi contrà steterant meliora sequuti,
Aethereq; expulerant certamine debellatos.
Quam pugnã in foribus quondam cælarat ahenis
Artificum manus, atq; operoso impresserat auro.
Cernere erat liquidas cœli pendere per auras
Hinc acies, atq; hinc acies certamen adortas,
Nunc huc, nunc illuc ultro, citroq; uolare,
Aetheraq; in medio uenientibus obscurari
Missilibus, iam iam certari comminus armis,

Misceriq; acies,& iam,queis spicula deerant,
Crinibus implicuere manus hostilibus uncas,
Suspensosq; comis circùm per inane rotabant.
Iamq; hos paulatim concedere,desuper illos
Vrgere aspicias,donec toto æthere uersi,
Palantesq; fugæ simul hostes terga dedere
Præcipiti aßimiles nimbo,atq; procacibus austris.
Nam pater omnipotens armatus fulmine dextram
Deturbabat agens,flammisq; sequacibus arce
Siderea:excussos Erebi domus atra recepit.
Pugnæ igitur superi admoniti,ueterisq; trophæi
Aetheris ardebant fractis erumpere portis.
Iamq; adeò euassent omnes,terrisq; potiti
Sontem incendissent oram,iamq; urbibus igni
Correptis Iudæa nocens commissa luisses,
Ni pater altitonans stellanti nixus Olympo
(Motus enim tanto subito flagrante tumultu)
Cœpta redargueret,uerbisq; inhiberet acerbis
Bellum importunū cunctis haud mollia mandans.
Nam circunspiciens sibi centum astare ministras
Virgineas uolucrum humana sub imagine formas
Hinc,atq; hinc uidet,& nutum obseruare paratas.
Quarum quæ placido mitis Clementia uultu est,
Eligitur numero ex omni,cui talia mandet.
Vade ait,& uolucri per cœlum labere curru:
Fratribus hæc fer dicta tuis:non ætheris illis,
Non illis uasti commissas orbis habenas,
Vt ferro iniussas meditantes edere pugnas
Omne ausint miscere meo sine numine cœlum:
Terramq;

Terramq́;,& tantos animis accendere motus.
Considant,positisq́; adsint huc ocyus armis.
Dixerat:illa uiam raptim secat alite curru,
Et patris ingentes paßim denuntiat iras,
Ni redeant,positisq́; quiescant protinus armis:
Addunt se comites Pietas,Paxq́; aurea:it unà
Spesq́;,Fidesq́;,pijq́; parens placidißima amoris.
Omnibus in manibus rami canentis Oliuæ.
Quaq́; egere uiam,uideas procul ilicet arma
Proijcere,& studijs cunctos mitescere uersis.
Iamq́; in conspectu positis exercitus armis
Regis adest dicto parentes:sede locarunt
Ordine sese,quisq;sua,pariterq́; quierunt.
Hîc tum nimbipotens genitor circumtulit ora
Ter torquens illustre caput,ter cardine moto
Terribilem increpuit sonitum:dein farier infit.
Quæ superi uetitum contra hæc insania ferri?
Quò ruitis?quia ne auxilio subsistere nostro
Non queat ille,meæ aut sint fractæ deniq; uires?
Ne sæuite animis,atq; hanc deponite curam,
Quãdoquidẽ haud fert hæc nostro sine numine nat⁹,
Scuus enim,ut moriens crimen commune refellat.
Sic generi humano clausum stat pãdere Olympum.
Illum ideo duros uolui exercere labores,
Atq; agere in terris extrema per omnia uitam
Finibus exactum cunctis,inopem,omniũ egentem.
Iamq́; ad supremum uentum:manet exitus illum
Hic hodie grauis insontem irreuocabile letum,
Et morti caput ipse sua sponte obuius offert,

Nunc autem ſubito uiſu horruit, & timor illi
Confuſam eripuit leti ipſo in limine mentem.
Quippe deum uelut exutus, mortalis, inermis
Reſtitit, & telis manſit uiolabile corpus.
Nil aliter uis diuinos ualuiſſet in artus
Vlla hominũ, et cũctis foret impenetrabilis armis.
Non adeò uires, non parua potentia noſtra,
Vt nequeam, ſi uerſa retro ſententia, natum
Eripere in medio uerſantem turbine leti.
Contra illum inſurgant omnes, ab origine rerum
Quidquid ubiq; hominũ natũ, extinctũq; per æuũ.
Nõ ita me experta eſt Babylon, ubi ad aſtra gigãtes
Tentauere uias educta turre ſub auras.
Et poterant magnos manibus diuellere montes.
Nunc etiam fumant præfracta fulmine turres,
Vt nimborum acies tempeſtatumq; quieſcant,
Quæ uaſtũ rapiant conuulſum à cardine mundum.
Ipſe manu terras quaterem, cœlum omne cierem
Diluuio cuncta inuoluens. me me ignibus atris
Nunc nunc accinctum, teloq; tricuſpide dextram
Armatum mortale genus ſæuire uideret,
Hũc difflare globũ, hac paßim metere agmina ferro.
At ſinite, adueniet (neq; enim mora longior) urbi
Tempus ei, fruſtra hũc cùm magno optauerit emptũ
Haud tetigiſſe, genus cui ducitur æthere ab alto.
Sic ait, & moto tremefecit uertice mundum:
Terrifico quatiens tonitru cœleſtia templa.
Continuò ſuperûm furor acer, & ira quieuit.
Proſequitur tantùm notis chorus omnis amicis
Atq; deum è ſummo taciti miſerantur Olympo.

Sicut ubi inclusi septis uacuo æquore campi
Pro laude, ac decore accensi certamina miscent
Inter se æquatis iuuenes duo comminus armis,
Hinc spectat procul, atq; hinc circunfusa iuuentus:
Tum si fortè alter minus, ac minus utilis, ore
Palluit, aut terra cecidit deceptus iniqua,
Consurgant fidi æquales, studijsq; sequantur,
Quàm uellent, nisi pacta uetent, succurrere amico:
Stant ægri, & casum longè execrantur acerbum:
Haud secus indefensus, inermis restitit heros.
Illum nudum humeros, nudũ omne à uertice corpus,
Directum longo malo applicuere furentes.
Nuda dehinc tendunt transuerso brachia ligno,
Diuersaq; ambas affigunt cuspide palmas
Hinc, atq; hinc: mucrone pedes terebrantur eodem
Confixi: largum manat de stipite flumen.
Instant ui multa: ferro ardua robora adacto
Dant gemitum: reboat diro stridore supinus
Mons circùm ingeminans, ictusq; resultat imago.
Tum supra caput & nomen, patriamq;, necisq;
Inscripsere notis uarijs in stipite causam.
Dextra autem, læuaq; duos gemina arbore fixos
Addiderant socios, quos ob commissa merentes
Leges supplicium ad iustum, pœnamq; uocabant.
Verùm ipsum amborũ in medio longè altius arbos
Extulerat, ueluti scelerum exhortator, & autor,
Aut furtis foret ante alios immanior omnes.
Infelix Solyma, infelix Iudæa propago
Vltro infesta pijs, non ipsis uatibus æqua,

Hæc digna hoſpitia, has ſedesq́;, torosq́; paraſti
Cœlicolûm regi? hos ſocios, hunc addis honorem,
Qui mortale genus propter delapſus Olympo
Sponte ſub humana luſtrauit imagine terras?
Hic genus ipſe tuum Pharijs eduxit ab oris,
Et pedibus ſalſas dans ire impune per undas
Marmoreum tibi ſtrauit iter, pontumq́; diremit.
Idem etiam te cœleſti dape pauit euntem
Per deſerta tuos miſeratus uaſta labores.
Huius ope hauſiſti dulcem de caute liquorem,
Cùm procul & fontes, & liquida flumina abeſſent.
Hic te poſthabitis alijs longè omnibus unam
Gentibus elegit, meritis quam ad ſidera ferret,
Muneribusq́; ſuis ſublimi æquaret Olympo.
Promeritũ his cumulas donis? hæc digna rependis?
Non uatum uoces, non te miracula rerum
Vlla mouent, aut non præſentia numina ſentis?
Cui unquam ſcelerum autori tam dira paraſti
Supplicia? aut uſquam quis tam crudeliter hoſti
Acceptus tales luit alter corpore pœnas?
Iamq́; trabi applicitus tergo altè hærebat: in illum
Verſi omnes obſeruabant, quæ funere in ipſo
Signa daret, quæ ſpes, aut quæ fiducia uicto.
Ille autem tacitus iandudum cuncta ferebat,
Immotusq́;: decor roſeo nondum omnis ab ore
Ceſſit: adhuc oculis diuinum eſt cernere honorem.
Tantùm reſperſusq́; genas, pallentiaq́; ora
Humectat cruor, & mixto cum puluere ſudor
Plurimus, infectiq́; rubent in ſanguine dentes.

Qualis, qui modò cærulea perfusus in unda
Lucifer astrifero radios spargebat Olympo,
Si mundi species uioletur clara sereni,
Et subita incipiat cœlum pallescere nube,
Nondum omne occuluit iubar, obtusaq; nitescit
Pulcher adhuc facie & nimbo tralucet in atro.
Interea matris, quam magnam nuper ad urbem
Traxerat incertus rumor certißimus aures
Nuntius impleuit natum extra mœnia duci,
Ad mortemq; rapi captum, insidijsq; subactum.
Palluit infelix, medijsq; in uocibus artus
Diriguit: licet hæc patris sciat omnia certo
Consilio fieri, atq; ipsius numine nati,
Altius ingenti tamen exuperante dolore
Cuncta oblita ruit: resonant plangoribus ædes
Fœmineis: frustra lacrymantē, & acerbà gementem
Solantur fidæ comites. iamq; illa per urbem
Atq; huc, atq; illuc errat, tristemq; requirit
Inde fessa locum, nunc hîc, nunc hæsitat illic
Vestigans oculis, atq; auribus omnia captans,
Sicubi concursum, uoces aut hauriat ullas.
Ac ueluti pastu rediens ubi uespere cerua
Montibus ex altis ad nota cubilia fœtus
Iandudum teneri memor, omnem sanguine circum
Sparsam cernit humū, catulos nec conspicit usquā,
Continuo lustrans oculis nemus omne peragrat
Cum genitu, tum siquà lupi, siquà illa leonis
Raptoris signa in triuijs conspexerit, illac
Insequitur tota obseruans uestigia sylua,

Perq; uiam paßim linquit pede signa bisulco.
Haud aliter, simulatq; iugo prospexit in alto
Collis oliuiferi, latè qui maximus urbi
Incubat, ingentem concursum, & lucida circùm
Spiculaq;, clypeosq;, & fulgentes equitatus,
Per medios ruit, & cursum extra mœnia torquet.
Illam porticibus spectant, altisq; fenestris
Effusæ matres, longè & miserantur euntem.
Iamq; hos, iamq; ruens cursu prævertitur illos,
Vngula crebra licet uolucrum proculcet equorum.
Addunt se flenti comites, pariterq; sequuntur
Fidus Ioannes cum matre, atq; innuba Martha,
Et soror, & Salome, & coniux ægra Cleophæ,
Cunctæ atro pariter uelatæ tempora amictu.
Ecce autem uidet infando iam proxima monti
Erectamq; trabem, & scalas, defixaq; signa.
Quamuis nescit adhuc, quæ sint ea robora porrò,
Horruit illa tamen metuens, & pectus honestum
Terq;, quaterq; manu tundens pectusq;, caputq;.
Hei mihi nescio quid moles, atq; illa minatur
Machina triste, inquit, gentis scio acerba furentis
Circunfusa odia, & genus undiq; Iudæorum
Iandudum nobis infensum exposcere pœnas.
Hoc erat, hoc tota in somnis quod nocte uidebar
Cernere signum, olim Isacidæ quo summa notarunt
Limina, quisq; suum, fuso agni ritè per ædes
Sanguine post longa exilia, indignosq; labores
Niliacis moniti furtim decedere terris.
Hæc memorans simul ibat: eam sine more ruentem,

Rumpens

Rumpentemq; aditus per tela per agmina densa
Reijciunt clypeorum obiectu,& longius arcent.
Iam magis,atq; magis non uani signa timoris
Clarescunt,propiusq; in uertice cōspicitur CRVX,
Ingens,infabricata,& iniquis aspera nodis.
Vt uerò informi multatum funere natum,
Affixumq; trabi media iam in morte teneri
Aspexit coràm infelix,ut uidit ahena
Cuspide traiectas palmas,palmasq;,pedesq;,
Vulnificisq; genas,fœdataq; tempora sertis,
Squalentem ut barbam,turpatū ut sanguine crinem,
Deiectosq; oculos dura iam in morte natantes,
Inq; humerum lapsos uultus,morientiaq; ora,
Alpino stetit ut cautes in uertice surgens,
Quam neq; concutiunt uenti,neq; sæua trisulco
Fulmine uis cœli,aßiduus neq; diluit imber,
Hispida,cana gelu,longoq; immobilis æuo.
Ipsi illam montes,ipsa illam flumina longè
Videre ingentem fessæ miserata dolorem,
Eq; sacro aëreæ lacrymarunt uertice cedri.
Filius at postquàm pinu conspexit ab alta
Dilectam genitricem,animi miseratus in illa,
Vt potuit,subitò morientia lumina fixit
Semianimis,dulcemq; oculis respondit amorem,
Mox sic exanguem uisu,uictamq; dolore
Affari extremum,curasq; auertere dictis.
Hactenus ò mulier fletimus:non te tamen ægram
Tantus edat tacitè dolor:haud sine mente parentis
Hæc ferimus,solo qui temperat omnia nutu.

Hic tibi pro nato (admotum nam fortè parenti
Vidit Ioannem lacrymãtem, & multa gementem)
Semper erit: iuuenem mox idem affatur amicum.
Hæc tibi erit genitrix: oro, tutare relictam
Tu saltem, & matris serua communis amorem.
His dictis lacrymas perculsis mentibus hostes
Non ipsi tenuere: feræ ingemuere cohortes.
Hîc demum matri rediјt uox faucibus ægræ,
Ingentemq; dedit gemitum. tum robora largo
Tristis, inexpletum lacrymans lauit humida fletu,
Et tales amplexa trabem dabat ore querelas.
Nam quem te miseræ matri pulcherrime rerum
Nate refers? talin' uoluisti occumbere leto?
Nec tibi noster amor subiјt, ne funera adires
Talia, ne culpam alterius hac morte piares,
Et letale dares miseræ sub pectore uulnus?
Heu quem te nate aspicio? tua'ne illa serena
Luce magis facies aspectu grata? tui'ne
Illi oculi? quæ tam scelerata insania tantum
Ausa nefas? heu quàm nato mutatus ab illo,
Cui nuper manus impubis, omnisq; iuuentus
Occurrit festam uenienti læta per urbem,
Perq; uiam ut regi uelamina picturata,
Arboreasq; solo frondis, & olentia serta
Sub pedibus strauere, deum omnes uoce fatentes?
His exornatum gemmis, hoc murice cerno?
At non certè olim præpes demissus Olympo
Nuntius hæc pauidæ dederat promissa puellæ,
Sic una ante alias felix ego? sic ego cœli

Incedo

Incedo regina? mea est hæc gloria magna?
Hic meus altus honos? quò reges munera opima
Obtulerunt mihi post partus? quò carmina læta
Cœlestes cecinere chori, si me ista manebat
Sors tamen, & uitā cladem hanc uisura trahebam?
Felices illæ natos quibus impius hausit
Insontes regis furor ipso in limine uitæ,
Dum tibi uana timens funus molitur acerbum.
Vt cuperem te diluuio cecidisse sub illo?
Hos hos horribili monitu trepidantia corda
Terrificans senior luctus sperare iubebat,
Et cecinit fore, cùm pectus mihi figeret ensis.
Nunc altè mucro, nunc altè uulnus adactum.
Saltem huc ferte oculos uos ò quicunq; tenetis
Hàc iter, & comitem dulci me reddite nato,
Quando nulla mihi superant solatia uitæ,
Atq; meo maior nusquam dolor. addite me me
Huic etiam, si qua est pietas, & figite trunco.
Aut uos ò montesq; feri, quæq; ardua cerno
Me supra frondere cacumina, parcite quæso
Vos saltem. uos ò nostro exaturata dolore
Respicite, & miseræ tandem succurrite matri.
Nunc nunc præcipiti casu conuulsa repentè
In me unam ruite, & tantos finite labores.
Hos uirgo, atq; alios dabat ore miserrima fletus,
Nec comites possunt flentem illam abducere fidæ.
At tamen armati morienti illudere pergunt,
Estq; hosti duro in bello multo optimus hostis,
Crudeli quassant risu caput: undiq; circùm

Insult

Insultant, tolluntq; has læti ad sidera uoces.
En, qui se cœlo missum, superiq; parentis
Progeniem iactat, temploq;, urbiq; minatus,
Seq; deum fictor fandi mentirier audet.
I, sequere, illiusq; plus nunc numen adora.
Qui multos leti eripuit de faucibus olim,
Non potis ipse sibi tali in discrimine adesse.
Falsus abest illi longè, nec talia curat
Nunc genitor. sanè infami nunc liber ab orno
Desiliat, si numen habet, uincla omnia rumpat.
His quoq; nos signis missum credemus Olympo.
Talia iactabant, mediaq; in morte dolore
Semianimem hoc etiam cumulabãt. cuncta ferebat
Ille animi inuictus: sæuis clementius equo
Hostibus orabat ueniam, patremq; rogabat,
Parceret ignaris rerum, cæcisq; furore.
At uerò inter se aduersis decernere dictis
Auditi, pœnas qui iuxtà ob furta luebant
Supplicio æquali iuuenes gemina arbore fixi.
Alter enim furijs, longisq; doloribus actus
Ipse etiam uerbis morientem heroa superbis
Stringebat miser, ac tales dabat ore loquelas:
I nunc, & templi multa constructa uirûm ui
Demolire adyta, & post treis rursum erige luces.
Nunc, tibi si genus è summo traheretur Olympo,
Eq; deo genitore fores, ut te ipse ferebas,
His te, nos pariterq; malis prohibere liceret.
Verùm, omnes quando iactasti uana per urbes,
Nobiscum moriere, dei mentita propago.

Non

Non tulit hæc alter, dextra qui in parte propinquus
Iam morti pendebat, & hæc extrema profatus:
Infelix quæ tanta animo dementia sedit?
Nos ambo meritò luimus peccata: sed insons
Proditur hic odijs: quin nos commissa fatentes
Aequius hic fuerat ueniam, pacemq; precari.
Sic ait: hinc Diuum conuersus lumina in ipsum
Talibus orabat: Superi tu certa parentis
Progenies (nam celsa manent te sidera) ab alto
Respice me, & dexter morienti protinus adsis.
Annuit, & uerbis deus est dignatus amicis.
Tu partem laudis capies, tu gaudia mecum.
Quæ me cunq; hodie, una eadem te regna beatum
Accipient, ait: astra alacri iam concipe mente.
Vix ea, nam uitæ labentis fine sub ipso,
Dum luctante anima fessos mors exuat artus,
Aestuat: it toto semper de corpore sudor
Largior, & siccas torret sitis arida fauces.
Tum uix attollens oculos iam morte grauatos
Exiguum sitiens laticem suprema poposcit
Munera: uix tandem corrupti pocula Bacchi
Inficiunt felle, & tristi perfusa ueneno,
Ingratosq; haustu succos, inamabile uirus
Arenti admorunt morientis arundine linguæ:
Quæ, simul extremo libans tenus attigit ore,
Respuit, atq; diu labris insedit amaror.
Intereà magno lis est exorta tumultu,
Dum tunicam, nato genitrix quam neuerat olim,
Partiri inter se famuli certamine tendunt,

Exuit

Exuuiasq; petunt. sed erat haud subtilis ipsa
Vestis, & in parteis ideo non apta secari:
Sorte trahunt igitur concordes: sic fore quondam
Prædixere sacri corda haud improuida uates.
Iamq; ferè medium cursu traiecerat orbem,
Cùm subitò ecce polo tenebris caput occulit ortis
Sol pallens, medioq; die (trepidabile uisu)
Omnibus incubuit nox orta nigerrima terris,
Et clausus latuit densis in nubibus æther,
Prospectum eripiens oculis mortalibus omnem.
Hìc credam, nisi cœlo absint gemitusq;, dolorq;,
Aeternum genitorem alto ingemuisse dolore,
Sidereosq; oculos terra auertisse nefanda.
Signa quidem dedit, & luctum testatus ab alto est.
Emicuere ignes: diffulsit conscius æther,
Concussuq; tonat uasto domus ardua Olympi,
Et cæca immensum percurrunt murmura cœlum:
Dißiluisse putes diuulsi mœnia mundi:
Sub pedibus mugit tellus: sola uasta mouentur:
Tecta labant: nutant succussæ uertice turres.
Obstupuere humiles subita formidine gentes,
Et positæ extremis terrarum partibus urbes.
Causa latet, cunctis magnum, ac mirabile uisum,
Et populi æternas mundo timuere tenebras
Attoniti, dum stare uident caligine cœlum.
Ipsam autem propior Solymorum perculit urbem,
Ac trepidas strauit mentes pauor: undiq; clamor
Tollitur in cœlum: sceleris mens conscia cuiq; est.
Templa adeunt subitò castæ longo ordine matres:

Inced

Incedunt mixti pueri, intactæq; puellæ,
Perq; aras pacem exquirunt, quas ture uaporant
Suppliciter, sacrisq; adolent altaria donis.
Ecce aliud cœlo signum præsentius alto
Dat pater altitonans, & templum sæuit in ipsum:
Velum latum, ingens, quod uulgi lumina sacris
Arcet inaccessis, in parteis finditur ambas.
Et templi ruptæ crepuere immanè columnæ.
Iamq; deus rumpens cum uoce nouissima uerba
Ingenti, horrendumq; sonans, En cuncta peracta,
Hanc insontem animam tecum pater accipe, dixit,
Supremamq; auram ponens caput expirauit.

M. HIERONYMI VIDAE CHRISTIADOS LIB. VI.

IAMQVE *nigrescenti properabat uesper Olympo:*
Corpora adhuc stabant inhumata, inflexaq; cano
Vertice, stipitibusq; etiam nunc fixa manebant.
Talia Iosephus ueniens Arimathide ab ora
Non tulit egregiusq; animi, præstansq; iuuenta,
Et bellis assuetus, agri ditissimus idem,
Atq; auri. is CHRISTI *miratus maxima facta*
Addiderat comitem modò se, quocunq; uocaret.
Ergo dum syluis alij formidine turpi,
Speluncisq; uagi passim conduntur in altis,
Protinus ipse animi intrepidus, fretusq; iuuenta

Aggreditur gentis rectorem, ac talia fatur:
Optime Romulidum te cari in cæde magistri,
Quem gens nostra odijs leto mulctauit iniquis,
Fama pias seruasse manus, cæcumq; furorem
Aduersus totis nequicquam uiribus isse.
Scis falsa exceptum sub proditione, quòd illis
Obstaret coràm scelera urgens impia uerbis.
Quod potes, exanimum terræ succedere corpus
Da saltem, socijs casus solamen acerbi.
Ipse nouo condam, mihi quod de more paraui,
Funera mecum animo dum uerso incerta sepulcro.
Pontius hæc contrà: Vt potius concedere uiuum
Nunc corpus cuperem, uos ueri conscia testor
Numina, tentaui uersans mecum omnia, siquà
Insontem morti excipere, ac dimittere possem,
Et nobis pietas colitur, sanctiq; penates:
Sed nihil inuita tandem profecimus urbe:
Crudelis uicit gentis furor. ite, sepulcro,
Muneribusq; pij exanimum decorate supremis.
Dixerat: ille gradus monteis contendit in altos,
Cui sese comitem iungit Nicodemus, & ipse
Multùm animo cari concussus funere amici.
Iamq; propinquabant paribus uestigia curis
Figentes, unde infaustus de colle uideri
Iam poterat locus. ecce autem fulgentia circùm
Arma uident, cinctumq; armato milite cliuum.
Nam, ne luce sacra pendentia corpora truncis
Solennem funestarent lætæ urbis honorem,
Primorum missu armati uenere ministri,

Semine

Semineces qui stipibus de more refixos
Hoc ipso iniecta tumularent uertice arena.
Stabant, supplicium meritum qui hinc inde luebant
Semianimes, & adhuc spirantes funere in ipso
Optabant duros leto finire labores,
+ *Et montem implebant lacrymosis uocibus omnem.*
Protinus hinc, atq; hinc longis hastilibus instant
Armati, franguntq; uiris tabentia crura,
Et miseris mortem properant, trabibusq; refigunt,
Deinde caua infodiunt proiecta cadauera terra.
At simul exanimem, qui nostra ob crimina pœnas
Pendebat, uidere, manum abstinuere, nec ultrà
Sunt paßi sæuire in cassum lumine corpus
Mirati properos obitus, collapsaq; membra
Tam citò, & ora modis iam tum pallentia miris.
Quidam etiam uidisse ferunt pendere per auras
Cæliuagos iuuenes feralia robora circum
Plaudentes alis, niueaq; in ueste coruscos
Diuinum multo stillantem è uulnere rorem
Suscipere, & superas pateris perferre sub auras.
Hic ausus solus, lato cui lancea ferro
Longinus sanctos uiolare ignobilis artus,
Irruit, & longa transuerberat abiete costas.
Intepuit ferrum, sanctum ebibit hasta cruorem:
Vulnere quo perhibent bicoloris fluminis instar
Et purum laticem, & rorem exiluisse rubentem.
Diluta est humus: erubuerunt gramina circùm.
Huc sese in medios Arimathes urbis alumnus
Infert, conscenditq; trabem, atq; exangue magistri

Detrahit, & densis procul aufert corpus ab armis
Veste tegens, modò quàm tales mercatus in usus.
Huc uolucres pueri, cœliq; effusa iuuentus
Ferte pedem: æterni largum date ueris honorem:
Pallentem uiolam calathis diffundite plenis,
Narcißiq; comas, ac mœrentes hyacinthos,
Et florum nimbo diuinum inuoluite corpus.
Ecce autem latè reboant plangore propinqui
Fœmineo montes: responsant flebile saltus.
Omnia flere putes sola lamentabile letum.
Ipsa sedet uiuo genitrix mœstißima saxo
Aegro corde comis paßis, totoq; cruentum
Heu natum complexa sinu, miserabile corpus.
Atq; oculos fouet ore, patensq; in pectore uulnus.
Nec iam ullos gemitus, nec iam ullos amplius edit
Singultus: magno sed enim exanimata dolore
Frigida, muta silet, gelidoq; simillima saxo.
Circunstant aliæ tunsæ omnes pectora palmis.
Pars calidis corpusq; lauant, & uulnera lymphis.
Textilibus membra inuoluunt pars squalida donis.
Hæc siccat fuso rorantia genua capillo
Vulneribus superaccumbens, hærensq; cruentis.
Oscula dat manibus, pedibusq; rigentibus illa
Indulgent omnes lacrymis, tristiq; ululatu
Cuncta replent, uix inde uiri diuellere poßunt
Ipsi etiam guttis humentes grandibus ora.
Tum corpus miseras solati exangue sepulcro
Condunt marmoreo, atq; affati extrema recedunt,
Et magnam comites genitricem in tecta reportant.

At Solymos penitus nondum omnis cura reliquit,
Sollicitos sed adhuc timor acer corda premebat.
Sæpe etenim audierant socijs mœrentibus hostem
Sese olim superas rediturum lucis ad auras
Promisisse, palamq; sacros id prodere uates.
Id ueriti armatos subitò misere uiros, qui
Noctes, atq; dies seruarent flebile bustum,
Ne fortè auferret furto quis nocte sepultum,
Et totam impleret falsis rumoribus urbem,
Defunctum uita redijsse ad luminis oras,
Vitalesq; auras haurire, atq; æthere uesci.
Aura ueni afflanti patris omnipotentis ab ore.
Aura potens cœli numen, superûmq; uoluptas,
Quicquid adhuc superat mihi dira è cæde dolorum
Mente fuga, lætosq; animi nunc refice sensus,
Et placidos per membra riga mihi numine motus.
Sit fas lætitiæ sentire in pectore lapsus,
Lætitiæ, qua gens fruitur felicis Olympi,
Larga ubi latifluo passim torrente redundant
Gaudia, nec fines nouit diffusa uoluptas.
Vertitur hîc rerum facies: hîc gaudia nostra
Incipiunt: longè in melius uersa omnia cerno.
Iam Deus, ut sacros uates, & sancta piorum
Concilia educens tenebris inferret Olympo,
Corporeis liber uinclis concesserat imos
Spiritus ad manes, animarum regna silentum,
Per cæcos aditus, & præcipites anfractus
Solis inaccessos radijs, loca nocte perenni
Obsita, terrificam cæca formidinis aulam.

Hic stabulant, uiuisq; tenent imperuia regna
Noctiuagi fratres, superi quos ira parentis
Cœlo immane nefas animis excußit adortos,
Tartareisq; genus miserabile mersit in antris,
Quando illos tenuit regnandi tanta cupido.
Nunc miseros pœnis manes miseri magis ipsi
Exercent, uinctosq; tenent nigrantibus oris.
Interiora habitant barathrum irremeabile clausæ
Crudeles animæ, ad superos dum uita manebat.
Nunc merita expendunt uasta fornace sepultæ
Supplicia, undantemq; ferunt caligine fumum:
Ignis ibi æternus, semper noua flamma renascens.
Innocuæ circùm sedes, secretaq; longè
Atria circuitu longo: hîc incendia nulla,
Nulli obsunt penitus flammis ultricibus ignes:
Vmbrarum sed iners requies, penitusq; silentis
Mundi temperies. secretæ his sedibus æuum
Insontes degunt animæ, quibus haud sua damno
Admissa: at primi scelus exitiale parentis
Detinet hîc clausas, nostræ nil lucis egentes,
Pœnarum prorsum expertes, nisi luce carerent
Iucunda, qua gens gaudet stellantis Olympi.
Hîc patres, sanctum genus antiquißima proles,
Qui uitam uinclo nullo, non legibus ullis
Compositam incultos primi degêre per agros
Inter oues patrio tantùm se more tenentes,
Iustitiæ memores ultro, rectumq; colentes.
Hic uatesq; pij, qui quondam numine pleni
Ventura intrepidè magnas cecinere per urbes,

Quiq;

Quiq; dedere orbi leges diuina reperta,
Quosq; datis olim iuuit parêre uolentes,
Matronæ, atq; uiri, uitaq; in limine rapti.
Omnibus unus amor, cœliq; arrecta cupido.
Et iam promißi memores tum fortè per umbras
Secla recensebant tacitis uoluentia lustris,
Ducebantq; animis finem aduentare malorum.
Atq; hæc inter se læti sermone serebant.
En tandem uoluenda dies, en imminet illa,
Cùm lucem liceat supera & conuexa tueri.
Hanc claro pater omnipotens manifestus Olympo
Ostendit nobis diuino numine plenis.
Nos alijs subito mortalibus ore canentes
Optandam uotis uenienti liquimus æuo.
Iam iā aderit lux nostra, Dei indubitata propago.
Ille erat, ille feri sub imagine sæpe leonis
Ostensus nobis oculos caligine preßis,
Vnus pro multis qui sese proderet ultro
Morti, defensosq; daret nos hoste subacto.
Vicit iò tandem leo magni à sanguine Iudæ
Dauidæ genus: ò paßim gaudete beati
Mortales, gaudete animæ iam corpore functæ.
Iam uos astra uocant: nunc, quæ tot clauditur annos,
Ianua siderei nobis aperitur Olympi.
Iamq; erit, ut, nostris promissum uocibus olim,
Lætitia exiliant montes, collesq; resultent
Pampineis uincti formosa cacumina sertis,
Quales creber agris aries, ouiumq; minores
Subsiliunt fœtus, molliq; in gramine ludunt,

Balatus matrum dum per iuga longa sequuntur.
Ipsi iam fontes, ipsa & uaga flumina passim
Melle fluant, niueo passim uaga flumina lacte,
Lacte mero, & dulci distillent nectare rupes.
Talia perstabant memorantes: cuncta fremebant
Intus lætitia ingenti, plausuq; secundo.
Sicut ubi ciues longa obsidione tenentur
Vrbem intra, & uallum, portarumq; obijce tuti,
Dum circùm sonat, atq; in muros arietat hostis,
Tum si fortè acies procul auxiliaribus armis
Aduentare uident socias è turribus altis,
Consurgant, animosq; alacres spe ad sidera tollant.
Ecce autem foribus succedens maximus ultor
Haud cunctatus adest diuina luce coruscus.
Porta ingens aduersa manet centum ærea uastis
Vectibus, æterni postes. hanc nulla neq; igni
Vincere uis ualeat, neq; duri robore ferri.
Constitit hic Deus, ac dextra stridentia claustra
Impulit: intremuit quò latè exterrita tellus
Impulsu, uaga contremuerunt sidera mundi,
Regiaq; umbrosis immugijt atra cauernis.
Ad sonitum horrifico aduentu de uallibus imis
Lucifugi raptim trepido adsunt agmine fratres
Humana facie crurum tenus, inde Dracones.
Tum rudere insuetum, dirumq; è faucibus ignem
Efflare, atq; domum piceo omnem inuoluere fumo.
Continuò patuere fores: procul ecce repentè
Sponte sua absiliunt conuulsi à cardine postes.
Apparet confusa intus domus, altaq; circùm

Atria, rarescunt tenebræ, & nox cæca recessit.
Nam deus haud secus obscuris conspectus in antris
Perstringens oculos diuina luce refulget,
Quàm cùm gemma ignes splendore imitata corusco
In noctem thalamis lucet regalibus, atrasq;
Exuperat tenebras, largo & loca lumine uestit
Purpurea circùm perfundens omnia luce.
Vt uerò in medijs Diuum penetralibus hostes
Vidêre, & faciem inuisam agnouere per umbras
Ardentem radijs, ac mira luce coruscam,
Protinus aspectu subito terrentur, & imas
Conijciunt sese in latebras, linguaq; remulcent
Commissas utero caudas, stratiq; tremendum
Nequicquam umbrosis in spelæis ulularunt,
Quales, quæ celsis habitantes alpibus Euros
Semiferæ gentes semper patiuntur, & imbres,
Romanas si fortè procul fulgentibus armis
Ora exertantes antris uidere phalangas,
Fumosa extemplò palantes tecta relinquant,
Dispersiq; iugis, siqua altius exit in auras,
Rupe sedent, longeq; duces mirantur euntes.
At casti circùm manes fulgore repentè
Lustrati passas tendunt ad sidera palmas,
Lætitiaq; fremunt subita, lacrymasq; dedêre,
Nec saturare queunt animos, oculosq; tuendo.
Tum læto ultorem propius clamore salutant
Vnà omnes: Vt te cœli lux clara sereni
Optatum aspicimus, nec nos spes nostra fefellit.
Qui reuehis mundo primo concessa parenti

Munera, et humanũ genus omne in priſtina reddis,
Ignotasq; uias aperis ad ſidera cœli?
Veniſti. æthereæ facies tua lampadis inſtar
Diffulſit, tandemq; oculis lux reddita noſtris.
Sed quibus exhauſtum ærumnis, quantisq; procellis
Iactatum accipimus? (nigras ea fama ſub oras
Detulit) indigno quis ſanctum uulnere corpus
Fœdauit? quæ'nam haſta tuo intepuiſſe cruore?
Quod ferrum tulit? an tantum mortalibus ullis
In terris licuit ſcelus? ò quæ clauſa remotis
Aequora littoribus terrarum cingitis orbem,
Quæ uos, quæ tenuere moræ? quibus abdita clauſtris,
Leto opifex tam crudeli cùm ueſter obiret?
Vos tum diluuio mortalia cuncta decebat
Obruere, & terras penitus delere nocentes.
Nos'ne per hæc ſuperi ſoboles certiſsima regis
Vulnera ſeruamur? non ò non præmia tanti,
Non tanti ipſa ſalus erat olim noſtra. tua ingens
Hæc pietas. adeon' tibi curæ incommoda noſtra
O hominum dulcis requies, ſuperûmq; uoluptas?
Nos patris auerſi noſtro irritauimus iras
Crimine: tu diras ſoluiſti ſanguine pœnas.
Talia per campos iactabant undiq; inanes.
Tum leti obſcuro pariter ſe carcere promunt,
Vltoremq; deum ſupera ad conuexa ſequuntur,
Sedibus ut placidum degant ſtellantibus æuum
Felices animæ gens iam defuncta periclis
Humanis, ſecura operum, ſecreta laborum.
Primus it ipſe hominum generis pater antè, nec ora

Conſe

Conscius antiquæ noxæ audet tollere cœlo:
Primores procerum inde alij non uana futuri
Pectora,queis niuea uelantur tempora uitta.
Ingemuere illi,quos ob commissa cremandos
Sorbet in abruptum,fundoq; exercet in imo
Tartarus,cructansq; incendia dira caminis,
Vnde animis miseris nullo patet exitus æuo.
Præcipuè rex ipse aulæ illætabilis alto
Cum socijs mœrens ducit suspiria corde,
Et fortunatis sedem,quam liquerat ipse,
Inuidet æthercam furijs immanibus actus.
Illi iter ad cœli debentia regna tenebant
Aëra per tenerum læti,regemq; canebant
Felices animæ,quibus est in secula uita
Iam nunc parta quies,præclusaq; ianua leti.
Applaudunt uolucres purum tranantibus auræ.
Subsidunt Euri,fugere ex æthere nimbi,
Arridetq; procul clari liquidißima mundi
Tempestas:cœlo arrident rutila astra sereno.
Assurgit matutinis aurora uolucrum
Cantibus:assurgit rubefacta uesper ab æthra.
Atq; ea dum longè uastum per inane geruntur,
Iam lux Eois properabat tertia ab oris,
Et pater omnipotens nato immortalia membra
Illustrans penitus diuinum afflauit honorem,
Quodq; fuit mortale modo,& uiolabile corpus,
Immortale dedit.non tanta luce sereno
Sidera clara polo,non aureus ipse nitet Sol.
Ceu qui per noctem imposito cinere obrutus ignis

Delitet,& nuſquam tecto ſe lumine prodit,
Siquis eum flabris exuſcitet arida circùm
Nutrimenta ferens ſubitis ad tecta fauillis
Emicet,& totas luſtret ſplendoribus ædes.
Talis,ubi turpe irrepſit ſenium,unicus ales,
Congeſsitq; ſibi ramis felicibus altum
Summo in colle rogum,poſuitq; in morte ſenectam,
Continuò nouus exoritur,nitidusq; iuuenta
Effulget criſtis,& uerſicoloribus alis.
Innumeræ circùm uolucres mirantur euntem.
Ille ſuos adit Aethiopas,Indosq; reuiſit.
Iamq; adeò in terris hominum miranda pauentes
Terruerant animos uiſa.umbris orbe fugatis
Sole recens orto mœſtiſsima Magdalene
Amiſsi deſiderio perfixa magiſtri
Cum ſocijs ibant prima ſub luce ferentes
In gremijs molles patriæ felicis odores,
Myrrhamq;,& coſtum,ſpicæq; unguenta Ciliſſa
Supremum tumulo munus,narioq; ferebant
Multa interſeſe triſtes ſermone per agros.
Nos miſeras,quas non ſecum lacrymabilis heros
Duxerit ad letum:uigiles quis fallere nobis
Cuſtodes dabit?aut quis grandia ſaxa ſepulchro
Euoluet clauſo,ut ſaltem fungamur inani
Munere deſerto ſoluentes debita buſto?
Talia fundentes tumulum uenere ſub ipſum,
Iactantesq; oculos faciles huc plurimà,& illuc
Milite conſpiciunt collem,& cuſtode uacare,
Clauſtraq; mirantur ſecum patefacta ſepulchri.

Acced

Accedunt: at ubi tumulum conspexit inanem,
Naribus unde ingens fluctus se euoluit odorum,
Hoste putans clàm sublatum pulcherrima uirgo
Flebat, inornatum uellensq; à uertice crinem
Et nemora, & montes gemitu, syluasq; replebat,
Cui iuuenis subitò effulgens in uestibus albis
Aligerum genus, & cœli de gente, quid inquit
Quaritis ò matres? longo iam parcite luctu,
Atq; animis mœstum tandem reuocate timorem.
Lætitiam certa iam spe præsumite uestram,
Quandoquidem, quem uos adeò lugetis ademptum,
Funestaq; trabi fixum, ut scelus omne piaret,
Vestraq; sponte sua deleret crimina morte,
Vnus pro cunctis Erebi iam rege subacto
Manibus ex imis has rursum lucis in oras
Victor ijt, superaq; etiam nunc uescitur aura,
Corporis ablutus, quæcunq; obnoxia morti.
Hæc ait, & nubi uolucer se immiscuit atræ.
Ipsa etiam res ecce oculis oblata repentè
Firmauit dubiumq; animum, tenebrasq; resoluit.
Nanq; moræ impatiens, atq; acri saucia amore
Dum uirgo sedet, ac miratur inane sepulchrum,
Artificumq; manus, uidet ipso in marmore fictum
Littus arenosum, porrectum in littore piscem,
Fluctiuomum, ingentem, nant æquore qualia in alto
Mole noua ignaros nautas terrentia cete,
Monstrum turpe, atrum spatiosi bellua ponti,
Cuius ab undiuomo uates imperditus ore
Redditus aëreas rursum ueniebat ad auras.

Tum

Tum secum: Superi nunc ò nunc uisa secundent
Præsentes: ueterum agnosco non uana futuri
Signa inquit: nempe, ut monstri deformis in atro
Treis uates latuit luces, treis gutture noctes
Ingluuiem passus, uastæq; uoraginis antrum,
Sic heros multum ad superos defletus amicis,
Inclususq; cauo saxo, terraq; sepultus
Delituit, sæpe ut (memini) prædixerat ipse,
Ad cœlum rediit, saxumq; reliquit inane.
Talia uersanti subitò sub imagine falsa
Ignoti agricolæ sese deus obtulit ipse,
Et tumulum iuxta astabat, mox farier orsum
Virgo amens animi agnouit, conuersaq; luce
Respicit ecce noua illustrem, radijsq; coruscum.
Corruit, ac genua amplexans satis ora tueri,
Clara nequit, corpusq; oculis obit omne uolutis,
Et mœstum aspectu dulci saturauit amorem.
Continuò tristi penitus de pectore mœror
Omnis abit, redijtq; decor suus ilicet ori
Marmoreo: sed adhuc turgentibus humida gemmis
Lumina, inornatiq; fluunt per colla capilli.
Sic ubi rore madens pluuio rosa languida honestum
Demisit caput, atq; comam largo imbre grauatam,
Tum si purpureo Sol lumine uestiat arua,
Et redeat madido facies innubila cœlo,
Protinus attollens sese rursum illa resurgat,
Puniceiq; sinus diuinum pandat honorem:
Talis erat posito uirgo pulcherrima luctu.
Ardet amans ipsum affari regemq;, deumq;,

Et corám solitas haurire, ac promere uoces.
Dum trepidat, quæ prima hærens exordia sumat,
Mortales uisus adopertus nube reliquit.
Fama Palæstinas subitò hæc impleuerat urbes.
Iamq; sacerdotes trepidare, & quærere, siquà
Multiplici uulgi sermoni occurrere possint.
Rumoremq; astu premere atq; extinguere famam.
Custodes busti in primis, qui cuncta canebant,
Muneribus superant, subiguntq; haud uera profari,
Sublatum furto intempesta nocte cadauer.
Sed non ulla datur uerum exuperare facultas.
Quoq; magis tendunt serpentem sistere famam,
Amplius hæc uolat illa, omnemq; exuscitat oram.
Sunt etiam, qui se ore canant uidisse patentes
Sponte sua tumulos, multosq; exisse sepulchris,
Quorum iampridem tellus acceperat ossa.
Intereà socij, quos in diuersa pauentes
Iandudum terror longè disiecerat omnes,
Tabescunt mœsti: cœlo cecidisse uidetur
Omnibus extinctum æterna caligine Solem,
Et penitus mundo iucundum lumen ademptum.
Tandē conueniunt, & adhuc loca nota frequentant,
Tectaq;, quæ uiuo sibi quondam rege fuissent
Dulcia, sed casu nuc desolata recenti.
Dux nusquam: miseris nusquam datur illa tueri
Ora, illos'ue oculos aspectu luce serena
Iucundos magis, aut cœlo radiantibus astris,
Et cunctis nomen dulce obuersatur ad aures.
Aegrescunt mœsti: squalent circùm omnia luctu.

Haud

Haud secus atq; olim exemit cùm subere pastor
Cerea dona cauo, uacuumq; alueare reliquit.
Tunc etiam, fumus quas longè dispulit ater,
Hinc illinc glomerantur apes, & inania frustra
Tecta adeunt denso uolitantes agmine circùm,
Direptosq; fauos ægra, populataq; paßim
Mella uident nequicquam hyemi congesta futura.
Ecce uiros autem tali mœrore sepultos
Attonitæ miris matres rumoribus implent,
Vidisse aligeros cœli de gente ministros,
Regem ipsum uidisse nouo fulgore micantem,
Et uacuum porrò tumulum, uestesq; relictas.
Protinus ergo alij montis petere ardua cursu
Contendunt rapido festini, ubi inane sepulchrum.
Ast alijs incredibile, ac mirabile uisum,
Et primò ancipites delusos credere matrum,
Effigie pauitantum oculos, & imagine falsa,
Vt nobis sæpe in somnis spectare uidemur
Absentum uultus, simulacraq; luce carentum,
Donec sera illis sub luce in tecta coactis
Ingrediens sese ostendit manifestius heros
Voce, habituq; deum confessus imagine nota
Diuinum toto iaciens de corpore lumen.
Hinc Thomas aberat Didymus uicina pererrans
Oppida, quò metus impulerat duce nuper adempto.
Isq; ubi dein rediens est sacræ redditus urbi,
Acceptusq; domo, socios uidet ecce recenti
Attonitos casu, ac cæco terrore silenteis,
Quales aut templum domini aut ubi diuitis ædes

Marm

Marmoreas petijt ruptis de nubibus ignis,
Terrificisq; locum impleuit splendoribus omnem.
Stant intus pauidi ciues: quatit omnibus horror
Pectora: uix longo post tempore corda residunt.
Obstupuit uisu ignarus, causamq; requirit,
Et socios dictis Didymus demulcet amicis,
Quem senior Petrus amplexus, lacrymisq; profusis
Menti caniciem humectans sic deniq; fatur:
Vidimus (ò iam nos felices) uidimus ipsum,
Vt soliti, regem spirantem, aurasq; trahentem
Cœlicolûm regem, qui nos modò morte reliquit.
Hæc ait: exultansq; animo cœlum usq; tuetur.
Ille autem (neq; enim narranti talia credit)
Ipsene rursus, ait, cœli hoc spirabile lumen
Aspicit? an potius simulacri apparuit umbra,
Atq; oculos fallax uestros elusit imago?
Immo, ait, illum ipsum diuino illa ipsa gerentem
Vulnera, & antiquam seruantem corpore formam:
Vidimus, ac ueros manibus tractauimus artus.
Vidi oculis, uidi ipse meis, & uulnera noui.
Vesper erat, clausæq; fores, clausæq; fenestræ.
Nos intus pauidi latitare, & corpora uictu
Curare, ac positis mœsti discumbere mensis.
Ecce autem tecti in medijs penetralibus ipse
Improuisus adest, & inobseruabilis heros
Effulget clausis ingressus limina portis,
Improuisus adest, inopinaq; gaudia portat.
Continuò ad lucem uisum tectum omne cremari.
Nos trepidare animis, subitoq; horrescere uisu

Attoniti,uerùm ille metus,uanumq; timorem
Increpitans uetuit trepidos exurgere mensis.
Ipse ego sum:pacem unanimes agitate,metusq;
Soluite:tentandosq; dabat simul omnibus artus,
Vulneraq;,insigni quæ corpore quina gerebat.
Quin etiam parcis nobiscum accumbere mensis
Non fugiens solito est coràm de more loquutus,
Ceu mortalis adhuc quæ uerba nouissima nuper
Ad mortem properans nobis memoranda reliquit.
Tum demum liquidus abiens se immiscuit auris.
Hæc senior,socijq; eadem simul ore canebant.
Necdum finis erat uerbis,cùm protinus ecce
Cum clamore ruit Cleophas fidissimus unus
E multis,quos bis senis subiunxerat heros,
Atq; hæc dicta dabat:Vos ò iam soluite luctu:
Viuit adhuc socij leti iam lege solutus:
Viuit adhuc:uidi his oculis,uidi ipse,deiq;
Auribus his hausi uocem,consuetaq; uerba.
Audijt hic etiam mecum,uiditq; loquentem,
(Atq; manu,nutuq; propinquũ Amaona signat)
Nã,modò forte animis mœsti dũ incedimus ambo,
Quà se demissi incipiunt subducere montes,
Extulit aëreas Emaus ubi turribus arces
Aduena in ignota nobiscum ueste profectus,
Externosq; gerens habitus comes additur ultro.
Tædia dumq; uiæ uario sermone leuaret,
Interdum eruptis roramus fletibus ora,
Et gemitus imis dolor exprimit ossibus ardens:
Ille ægros dictis solari,& quærere causas

Crebrà

Crebrà resurgentis luctus:nos ordine cuncta
Pandimus,atq; ducis letum crudele profamur,
Quo moriente simul perierunt gaudia nostra.
Vt factis,uerbisq; animos spe arrexerit ingens
Ingenti:sed dehinc nos morte fefellerit omnes.
Non tulit ulterius,contraq; haec reddidit ille:
Non pudet ò semper caecos,& lucis egentes?
Non'ne ducis uestri quondam crudelia uates
Funera praedixere omnes,casusq; nefandos
Tot ueterum monimēta docent haud credita uobis?
Sponte sua leto caput obuius obtulit ipse
Vnus pro multis,patrias quò flecteret iras,
Atq; iter ipse suo signaret ad astra cruore.
Haud ita uos ille erudijt:nam saepe futura
Haec eadem de se longè antè retexit amicis.
Atq; equidē,memini,nuper media urbe canebat,
Obscura sed uerborum rem ambage tegebat.
Nunc autem manifesta patent,nunc omnia aperta
Nube palàm ablata,nec spes fouistis inanes.
En rex,qui positas conseuerat ordine uites
Praetendens sepem insidijs hominumq;,ferarumq;,
Omnibus immissis incassum ex urbe ministris,
Quos leto dedit insontes manus effera agrestum,
Demum infelices natum ipsum misit in agros.
Nam pater omnipotens post tot fera funera uatum
Ipse suum iussit natum descendere Olympo.
Ecce Palastini furijs immanibus acti
Natum etiam hauserunt crudeli funere herilem.
Haud impune tamen:rex urbe ultricibus armis

Iam iam aderit, flammisq; feros agitabit agrestes,
Et pangenda alijs credet uineta colonis.
Sic fatus cœpit uoces ex ordine uatum
Obscuras, ueterumq; euoluere facta parentum,
Cuncta docens letum CHRISTO *crudele minari,*
Quo mortale genus tenebris educeret atris.
Vt clara antiquis portendi hæc omnia signis
Monstrabat ratione, oculis caligine abacta?
Vt nostros mira inflexit dulcedine sensus?
Vt resoluta nouo ardebant præcordia amore?
Qualiter aut æris rigor acri soluitur æstu,
Aut glacies concreta nouo sub Sole liquescit.
Non illum tamen immemores agnouimus antè,
Quàm uentũ ad sedẽ, paruamq; subiuimus urbem.
Nanq; iter ulterius fingentem, seq; ferentem
Longè alias sedes petere, ambo orauimus, ijsdem
Nobiscum haud asper tectis succederet hospes,
Id quoq; præcipiti suadebat uesper Olympo
Iam piceo terras infuscans noctis amictu.
Paruit, & mensas comitum est dignatus egenas.
Vt primùm fruges tostas Cerealia liba
Attigit, & solito fregit de more, repentè
Nox abijt, tandemq; oculis lux addita nostris.
Agnosco, & supplex manifestum numen adoro.
Sed subitò uolucres abiens ceu fumus in auras
Respuit humanos uisus, sensusq; refugit.
Talia narrabat Cleophas, quæ credita cunctis
Vera negat Thomas, & cœptis perstat in ijsdem.
Hæc mihi (dicã iterum) nemo persuaserit unquam,
Illum

Illum ipsum his oculis clara nisi luce uidendum
Hausero, & his manibus nisi uulnera contrectaro.
Sic fatur: simul ecce Deus cum lumine largo
Improuisus adest iterum, sociosq; reuisit,
Et clausæ mansere fores, mansere fenestræ.
Non aliter uitri, quod tectis summouet auras,
Lumine Sol penetrat splendentes aureus orbes.
Insertim radios iaciens in opaca domorum,
Nec tamen ulla uiæ apparent uestigia adacta
Luce, sed illæso sæpe, itq;, reditq; metallo.
Sternunt sese omnes terræ, genibusq; salutant.
Vt uerò Didymus manifesto in lumine uidit
Vulnera monstrãtem, & se nomine compellantem,
Horruit, & prono confestim corruit ore.
Multaq; se incusans animo sic deniq; fatur:
Vera mihi facies, uerus Deus, omnia noui.
Haud equidem (fateor) uiuum te credere quibam
Post obitus cœli hoc iterum spirabile lumen,
Has auras haurire. animo tua dicta labanti
Exciderant penitus, modò quæ suprema dedisti.
Demens, qui te obita non posse huc morte reuerti
Crediderim, cùm quarta alios iam luce sepultos
Ad superas cœli nuper reuocaueris oras,
Et memini, atq; aderam: sed me mẽs læua tenebat.
Forsan at hæc tamẽ haud uestro sine numine tanta
Credo equidem uenit dementia: forsitan olim
Proderit hic seris hæsisse nepotibus unum,
Et manibus uoluisse prius contingere corpus,
Ne facies, aut uana oculos eluderet umbra.

Talibus orantem Deus,& lux ipsa reliquit
Nunc hos,nunc adiens alios,& pectora firmans.
Nec prius euasit mundi mortalibus oris,
Quàm quater exoriens dena sol luce rediret.
Fortè igitur Petrus,& socij uada salsa secabant
Remigijs lembum subigentes,dum sibi uictum
Arte parant solita,piscesq; in gurgite captant.
Et iam per totam uano,quàm longa,labore
Defessi noctem frustra madefacta legebant
Retia,cùm iuuenem egregium uidere liquenteis
Fluctifrago tractus è littore prospectantem.
Nec primo agnouere Deum,diuinaq; membra,
Quandoquidem se mortali celauerat ore.
Ipse dehinc tali compellans uoce natantes
Dextram,ait,affectate uiri:huc appellite puppim:
Hàc dabitur uanum non effudisse laborem.
Nec mora,praeceptis parent,dextraq; per undas
Detorquent alacres cursum,nodosaq; lina
Proijciunt:moti sonuit plaga caerula ponti.
Iamq; senex tacito socijs Petrus innuit ore,
Auxilioq; uocat nutuq;,manuq; silentes
Significans praedam innumeram:uix retia cuncti
Plena trahunt:capti saliunt per uincula pisces.
Sensit Ioannes hîc numen,& heus prior inquit
O socij,non fallor,adest Deus,ille magister
Ille quidem:agnosco diuinos oris honores.
Laetitiam ut iactat uultuq;,oculisq; decoris:
Quod simul accepit Petrus,haud cunctatus,ab ipsa
Desilijt rate,& aequoreas se iecit in undas,

Quò

Quò regem salsos per fluctus primus adiret,
Quamuis multà timens gliscentibus æquore uentis.
Cætera deinde manus terræ aduertuntur, & omnes
Remiuaga siccum cupidi tenuere carina.
Tum uictu ut uires reuocent, Cerealia mensis
Dona onerant iussi, uinosq; in littore pisces
Vnà omnes torrere parant, succensaq; pruna
Suggeritur circùm: teter petit æthera nidor.
Vt compressa fames, surgit rex optimus ipse,
Confessusq; Deum socijs ita deniq; fatur.
Pacem optate uiri, pacem laudate quieti.
Saluete æternum socij, æternumq; ualete.
Este mei memores: ego claro poscor Olympo:
Iamq; adeo duris animos aptate, ferendo
Omnia, nec propius sæuos adijsse tyrannos
Sit timor, atq; duces affari, & uera monere.
Non uos maiestas soliorum, aut sceptra superba
Terrificent regum lucis nil huius egentes.
Haud longè tum quærendum, quæ tempora fandi,
Quis modus aptus: ego præsens adero omnibus, ora
Vestra regens: dabitur uerborum copia cuiq;.
Nec cœlo uires uos, & solamen ab alto
Deficient. cùm Sol decimo iubar aureus ortu
Extulerit, pater afflabit cœlestibus auris,
Diffusumq; animis numen diuinitus addet,
Præside quo freti reges, rerumq; potentes
Nil ueriti, nostrum uulgabitis undiq; nomen.
Tum sanctum sese genus aurea tollet ad astra,
Densius agens ueluti laxis se palmes habenis

Luxuriat, folijsq́; simul, fœtuq́; grauescit.
Deniq;, cùm suprema dies illuxerit orbi,
Omniaq́; eliciam patefactis ossa sepulcris,
Atq; iterum in lucē emergent, quos terra tegebat,
Hanc uallem, densa hos implebunt agmina colles
Matres atq; uiri, uixq́; hausta luce perempti,
Ipse ego iura dabo, mediaq́; in ualle sedebo
Quæsitor, uitas populorum, & crimina pendens.
Vos etiam mecum bis senis sedibus ipsi
Sublimes mortale genus censebitis unà,
Bis senaq́; tribus gentis tum uestra subibunt
Arbitria, & uestros mirabitur orbis honores.
Intereà Petre te (nulli pietate secundum
Noui etenim) his rerum summā, clauumq́; tenentem
Præficimus cunctis, ultro qui nostra sequuti
Imperia: hoc te præcipuo insignimus honore.
Tu regere, & populis parcens dare iura memento.
Summa tibi in gentes iam nunc concessa potestas.
Iamq́; pios rege pace: uoca sub signa rebelles.
Quemcunq; in terris scelus exitiale perosus
Admonitum frustra iusta deuoueris ira
Colloquio absterrens hominum, cœtuq́; piorum,
Idem erit inuisus cœlo, non ille beatis
Sedibus aspiret, nisi tu placabilis idem
Dignatus uenia meliorem in pristina reddas.
Iamq́; adeò tibi concessum mortalibus ægris
Claudere siderei portas, ac pandere cœli.
Talia mandabat terras, hominesq́; relinquens.
Sic natis moriturus oues, & ouilia pastor

Commendans caris furta, insidiasq; luporum
Edocet, & pecori contraria pascua monstrat.
Sic socijs æuo iam fessus nauta biremem
Credit, inexpertosq; docet uarias maris oras,
Et breuia, & Syrtes, & naufragas Syrenas.
His animaduersis totius lucida circùm
Palmiferi nubes collis capita ardua texit,
Et curua æthereis fulserunt littora flammis.
Intereà totum exercent noua gaudia cœlum
Alituum cœlestum acies, sanctiq; uolucres
Dant manibus plausus, & multicoloribus alis,
Instaurantq; choros, fremitu ætheris atria feruent.
Pars pendent speculis, & propugnacula lati
Cœli summa tenent, & mœnia celsa coronant.
Obuia pars portis parat ire patentibus, & se
Quisq; auris credunt, ac pennis æthera obumbrãt.
Hi plectro indulgent, fidibusq;: his tibia cantus
Dat bifores: alij caua cornua flatibus implent,
Raucisonasq; tubas, & ahenea cymbala iactant.
Atq; ubi ter patris ad solium pernice chorea
Indulsere choris, ter ludo lucida regna
Lustrauere, poliq; è uertice decurrêre,
Non aliter sunt ingreßi uolucri agmine contrà
Concentu uario, & multisono modulatu,
Quàm, plausa Remi cùm nondũ urbs alta iaceret,
Tarpeiaq; arces starent, lateq; subactis
Iura daret populis rerum pulcherrima Roma,
Consul uictor, ouans pugnatis undiq; bellis,
Intrabat rediens, Capitoliaq; alta subibat.

Talis nubiuago tendebat ad æthera gressu
Vera Dei soboles.ut uerò flectere quiret,
Iratus quoties genitor mortale pararet
Exercere genus meritis ob crimina pœnis,
Omnia fert secum cædis monimenta nefandæ,
In primis duplicemq; trabē,infandamq; columnā,
Brachia cui uinctus tulit aspera uerbera,& acres
Virgarum fasces,infectaq; sanguine lora,
Hastamq;,& calamo pendentia pocula leui.
Treis deinde ingentes,& acuta cuspide uectes
Cernere erat,quibus effossus palmasq;,pedesq;,
Sertaq; nexilibus uepribus conserta rigebant.
Illic & longo Romani signa senatus
Hastili suspensa,cauoq; latentia cornu
Lumina,quod superas abies tollebat ad auras,
Quamq; manu rex pro sceptro gestauit arundo,
Omnia quæ pueri cœlestes antè gerebant,
Singula quisq;,poliq; arcem per inane petebant.
Suspexere uiri attoniti,acieq; sequentes
Alituum nubem,ac regem uidere per auras
Tollentemq; manus,cœliq; serena secantem,
Cùm subitò rutila hæc uenit uox reddita ab æthra.
Ne trepidate.quid hæretis supera alta tuentes?
Cum genitore deus regnandum accepit Olympum.
Nec mora:carminibus cœli domus ardua longè
Auditur resonare,modisq; per astra canoris.
Contrà etiam plausere,atq; hæc alterna canebant
Læta uiri,cœlumq; oculis,animisq; petebant.
Omnes ò plausu gentes,linguisq; fauete,

Atq;

Atq; deum canite ascensu supera alta tenentem.
Quadrupedum, uolucrumq́; genus, mutaq́; natātes
Exultent, tractus terrarum ubicunq; patentes.
Ipsi dent montes, ipsa & dent flumina uocem
Læta suam, & scatebris uoluentes flumina fontes,
Quodq́; ambit longis terras anfractibus æquor.
Cuncta suum agnoscant autorē, & carmina dicāt,
Semper ut idem ingens regnarit originis expers
Cum genitore deo deus omnia numine complens.
Vt nullis mox principijs, aut semine nullo
Omnia condiderit, cœlum, terrasq́;, fretumq́;,
Quæq́; uago paßim subsunt animantia cœlo.
Vt terras ponto discluserit, æthera terris,
Luciferis cœli lustrauerit atria flammis,
Tellurisq́; sinum uarijs appinxerit herbis,
Sufficiatq́; satis fruges, & uitibus almum
Humorem. tu cuncta moues: tibi maximus æther,
Quiq́; super latices concrescunt æthere, parent:
Nubila te, uentiq́; timent: te uesper, & ortus
Obseruant, obeuntq́; tuo sua munera nutu:
Et tibi monstriferi obsequitur plaga cærula ponti.
Tu manibus ualidis terrarum pondera libras,
Atq; grauem uacuo suspendis in aëre molem,
Rerum elementa locans æterno fœdere, ut omnia
Concordi in medium tendant nitentia motu.
Tu liquidas per inane uias is nubibus actus,
Aurarumq́; sedens ueheris pernicibus alis.
Non tibi tempus equis fugit irreuocabile adactis.
Semper idem ante tuos oculos, præsensq́; moratur.

Quodq́;

Quodq; est, quodq; fuit, simul et qđ deinde sequetur.
Ipse etiam parens tibi cœli in uertice fixus
Sol stetit: ipsa etiam surgens in cornua luna:
Atq; suos penitus requierunt sidere cursus.
Te mandante suam uim sæpe innoxius ignis
Dedidicit: pueri in medijs fornacibus astant
Illæsi, iactantq; tuas ad sidera laudes.
Tu mare nauigerum concreta diuidis unda,
Et populis medios das ire impune per æstus.
Tu rapidos flectis ripis mirantibus amnes.
Tu, largam tactis è cautibus elicis undam,
Idem largifluos fonteis, & flumina sistens.
Ipsa tuo tremit aspectu conterrita tellus,
Quosq; procul tangis fumant ad sidera montes.
Assurgunt reges pauidi, tibi sceptra, tibi arma
Deponunt, longeq; tremunt, & numen adorant.
Tu surdis aures, oculos tu lumine captis,
Et uocem mutis, & uires sufficis ægris.
Tu reuocas in uitam obita iam morte sepultos,
Et rursum potes amissos accendere sensus.
Non te uis crudi perterruit horrida leti,
Non Erebi confusa domus loca fœta timoris,
Te manes tremuere. plagæ regnator opacæ
Vmbrarum passim populantem immitia regna
Non tulit, atq; imis trepidus se condidit antris,
Prostrataq; metu procul Eumenides latitarunt,
Dum superas præda ingenti ueherere ad arces:
Nunc ubi iam uictor regnas, superûmq; beato
Concilio imperitas, prouisaq; tempora longè

Disponens reparas fugientia secula mundo,
Nec requiesse sinis Solis uoluentia lustra.
Salue opifex rerum, uastiq; salutifer orbis,
Aspice nos propius, propius genus aspice nostrum.
Morte tua patet ætherei cui ianua Olympi.
Et ueteres tandem pater obliuiscitur iras.
Talia littorea læti sub rupe canebant
Vndeni proceres, omnisq; effusa iuuentus,
Non tamen exuerant uanum inter tanta timorem,
Gaudia nondum animos firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauaq; antra petebãt.
Sicut ubi accipiter celsa de sede columbam
Sustulit apprensam, quam rostro euisceret unco.
Diffugiunt aliæ huc illuc: mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant promissa magistri
Cœlo expectantes uenturum numen ab alto.
Iam aderat promissa dies, deciesq; tenebras
Flammifera Sol exoriens face ab orbe fugarat,
Cùm pater omnipotens cœli regione serena,
Sidera purpureo reficit quà purior æther
Lumine, cœlicolûm in medio media arce sederet:
Tempora dispensans, secretaq; fœdera mundo.
Cui se tum exutus moribundos filius artus
Diffulgens radijs, ac mira luce coruscus
Obtulit, & magno genitorem affatus amore est.
O pater & socijs tandem succurrere nostris
Tempus, ait, quos amisso duce protinus omnes

Acer agit timor huc illuc,atq; omnia terrent
Imbelles,quoniam mortali corpore creti.
Discute terrorem hunc animis,& pectora firma,
Ne casus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Iudaeaq; passim
Insidias infensa odijs molitur iniquis,
Tu tamen hos olim fore qui praestantibus ausis
Per gentes canerent nostrum indelebile nomen,
Quacunq; Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuersos ad sacra uocarent,
Pollicitus genitor,tibi nec sententia nutat!
Hos(quando cœli demum non abnuis arcem)
Ipse ego saepe tua fretus pietate labantes
Firmaui,impleuiq; animis.siquidem affore Olympi
Promisi auxilium subitò,& tutamen ab arce,
Quo freti reges regumq; minacia iussa
Contemnant,alacresq; ruant in funera leti
Sponte sua uerae pro relligionis amore.
Sic fatus palmas ferro ostentabat acuto,
Traiectosq; pedes,& hians in pectore uulnus,
Sertaq;,& hamatos uepres,quos hostia gessit.
Annuit oranti,delibansq; oscula nato
Reddidit haec pater aeterno deuinctus amore,
Iam concessa petis:dabitur tibi nate,quod optas.
Promissa(ne tende manus)afflabimus aura,
Quos uis,atq; uiros nostro flammabimus igni,
Vt pro te blandae proiecto lucis amore
Non ferrũ,aut flammas metuant,morsus'ue ferarũ,
Aut crinita rotis circum laniantibus haustra,
Quiq;

Quiq; reformidant nunc omnes aëris auras,
Obijcient certis alacres se sponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, & uera uirtute superbi.
Non illos æstus, non illos frigora sistent,
Letiferum aut campos cùm sidus fundit hiulcos,
Cærulea aut glacie cùm nectit flumina bruma.
Verùm ultra Gangē auditi, Bactra ultima supra,
Ismara, Bistoniasq; plagas, Serasq; remotos
Gadibus, & uirides penetrabunt uoce Britannos.
Implebunt terras monitis, & cuncta nouantes
Templa pererrato statuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diuisæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Seclaq; conuersis procedent aurea rebus.
Quæ tibi sæpe ego pollicitus, scisq; omnia mecum.
Nec tantum tua nate pijs hæc uulnera Olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Insontes primi scelus exitiale parentis.
Verùm alios mox, atq; alios per secula cœlo
Efficient dignos, sua quos commissa piacla
Sidereis procul arcebant à sedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea uis, ea gratia mortis.
Atq; adeò, quodcunq; homines ab origine rerum
Admisere, alijs quidquid peccabitur annis,
Huc coëat, satis illa tui pars parua, superq;
Omnia diluere, prorsusq; abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cùm scilicet olim,
Ter centum propè lustra peregerit æthereus Sol,

Tum

Tum ueri Graiûm obliti mendacia uates
Funera per gentes referent tua carmine uerso.
Atq; tuis omnes resonabunt laudibus urbes.
Præsertim lætam Italiæ felicis ad oram,
Addua ubi uagus, & muscoso Serius amne
Purior electro, tortoq; simillimus angui,
Quà rex fluuiorum Eridanus se turbidus infert
Mœnia turrigeræ stringens malè tuta Cremonæ.
Vt sibi iam tectis uix temperet unda caducis,
Illic tum niuei uelut inter nubila Cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptæq; puellæ
Carmina casta canent, mixtiq; in gramine molli
Laudibus incipient certatim assuescere nostris,
Et teneri prima cœtus te uoce sonabunt.
Hæc tibi certa manent, hæc uis mouet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inspirauit amorem.
Interea scelus infandum pellacis Iudæ
Multà execrantes socij se ad iussa parabant:
Munera diuersas sortiti protinus oras,
Quas peterent, moresq; nouos, noua sacra docerent.
Quo'ue autem patribus bis senis cætera, ut antè,
Pareret pubes, numerum, sanctumq; senatum,
Quod superest, supplent, socijsq; ex omnibus unus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore
Matthia, obscurum genus, & sine luce propago.
Tum cuncti inter se mœsti sic ore precari.
Si nunc, si nobis aurai cœlitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aspiret Olympo,
Quando quidem toties nobis Deus omnibus illum

Auxilio fore pollicitus, sanè omnia uera
Prædixit: desit ueris hoc hactenus unum.
Talia suspensi secum ægra mente ferebant.
Ecce autem cœli ruere ardua uisa repente,
Et superum tonat ingenti domus alta fragore.
Suspiciunt: noua lux oculis diffulsit, & ingens
Visus ab æthereo descendere uertice nimbus
Lucis inardescens maculis, tectumq; per omne
Diuersi rumpunt radij: tum innoxius ignis
Omnibus extemplò supra caput astitit ingens,
Et circùm rutilis incanduit aura fauillis:
Stricturis ueluti crebræ crepitantibus olim
Dissiliunt scintillæ, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robustaq; brachia tollunt
Candentem curua uersantes forcipe massam.
Nam pater omnipotens, superaq; æquæuus ab arce
Filius aspirant unà omnipotentibus auris,
Infunduntq; uiris numen. Deus ecce repentè,
Ecce Deus: cunctis diuinitus algida corda
Incipiunt afflata calescere. numine tacti
Implentur propiore uiri, sacrumq; furorem
Concepere, deumq; imis hausere medullis.
Nec mora, nec requies: ter scintillantibus igneis
Terrifico radijs fulgore, ter alitis auræ
Turbine correpti blando flammantur amore,
Ignescuntq; animis, atq; exultantia cunctis
Exercent acres stimulis præcordia motus.
Diffugiunt animis terrores: mira loquuntur,
Mira canunt. eadem uarijs (mirabile dictu)

Gentibus accipitur uox haud obscura, sibiq;
Quisq; uidebatur patrias haurire loquelas,
Multi ut tunc ierant uarijs huc partibus orbis
Sacrorum studio, uisendaq; urbis amore,
Solennem qua luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis post orgia prima diebus,
Orgia, cùm mensis epulandum apponimus agnum.
Hîc sua uerba audit tellure Libysside cretus,
Hîc Galli sua, Romulidæ, Parthiq;, Scythæq;,
Nec non subiecti glaciali sidere Thraces,
Afriq;, Cretesq;, Phrygumq; è gente profecti,
Atq; Indi, atq; Arabes, & areniuagi Garamātes,
Mirantur cuncti circùm, mirantur & ipsi.
Nanq; hominē uelut exuti, moribundaq; membra,
Mente domos cœli peragrant, atq; æthera apertum
Inuenti, & superûm taciti sermone fruuntur.
Iamq; canunt uentura: animis Deus expulit atram
Lustrans corda intus nubem, quæ corpora circum
Caligatq;, hebetatq; humanas humida mentes.
Quosq; modò duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clausos,
Liberius nunc luce palàm, atq; licentius audent
Terrorum expertes: nec iam mortalia curant.
Non ferrū, aut flammas metuūt, morsus ue ferarū,
Sed regem uulgò testantur morte peremptum
Immerita, genus æthereo deducere Olympo.
Iamq; pudet metuisse omnes, animosaq; leti
Spes magis, atq; magis uiget acris numinis haustu.
Haud secus ac crebris cùm rimis terra dehiscit,

Cùm sitit omnis ager, tum quæ morientia languent
Gramina, cæruleus si cœlo uenerit imber,
Continuò attollant rursus capita, arua'q; ponant
Squalorem, redeat'q; decor suus omnibus agris.
Ergo abeunt uarias longè, late'q; per oras
Diuersi, laudes'q; canunt, atq; inclyta uulgo
Facta ducis, iam'q; (ut uates cecinere futurum
Antiqui) illorum uox fines exit in omnes.
Audijt & si quem medio ardens æthere iniquo
Sidere desertis plaga diuidit inuia terris,
Qui'q; orbem extremo circumsonat æquore pontus.
Continuò ponunt leges, morem'q; sacrorum
Vrbibus. infectum genti lustralibus undis
Eluitur scelus, & ueteris contagia culpæ,
Relligio'q; nouas noua paßim exuscitat aras,
Protinus hinc populos CHRISTI *de nomine dicũt*
Christiadas. toto surgit gens aurea mundo,
Seclorum'q; oritur longè pulcherrimus ordo.

FINIS.

SI QVID HIC FACTVM DICTVM'VE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA: INFECTVM INDICTVM'VE ESTO.

QVISQVIS ES

AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM, VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIS À DVOB. SVMMIS PONTT. DEMANDATVM SCITO LEON. X. PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB. EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS. FAMILIA: CVIVS LIBERALITATI ATQ. INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTIS, QVAE PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQ. REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM NESCIVS NE ESSES.

MARCI HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS POETIC.

AD FRANCISCVM, FRANCISCI REGIS FRANCIAE FILIUM, DELPHINUM, LIBER PRIMUS.

SIT fas ueſtra mihi uulgare arcana per orbem
Pierides, penitusq́; ſacros recludere fontes,
Dum uatem egregiũ teneris educere ab annis,
Heroum qui facta canat, laudes'ue Deorum,
Mente agito, ueſtriq́; in uertice ſiſtere montis.
Ecquis erit iuuenum, ſegni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis ſuccenſus amore
Auſit inacceſſæ mecum ſe credere rupi,
Lætæ ubi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Perſonat, indulgent choreis, & carmina dicunt?
Primus ades Franciſce, ſacras ne deſpice Muſas,
Regia progenies cui regum debita ſceptra
Gallorum, cùm firma annis acceſſerit ætas.
Hæc tibi parua ferunt iam nunc ſolatia dulces,
Dum procul à patria raptum, amplexuq́; tuorum,

Ah dolor, Hispanis sors impia detinet oris
Henrico cum fratre. patris sic fata tulerunt
Magnanimi, dum fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lacrymis. fata aspera forsan
Mitescent, aderitq; dies lætissima tandem,
Post triste exilium patrijs cum redditus oris,
Lætitiam ingentem populorum, omneisq; per urbes
Accipies plausus, & latas undiq; uoces,
Votaq; pro reditu persoluent debita matres:
Interea te Pierides comitentur. in altos
Iam te Parnassi mecum aude attollere lucos.
Iamq; adeò in primis ne te non carminis unum
Prætereat genus esse. licet celebranda reperti
Ad sacra sint tantum uersus, laudes'ue Deorum
Dicendas, ne relligio sine honore iaceret,
Nam traxere etiam paulatim ad cætera Musas,
Versibus & uarijs cecinerunt omnia uates.
Sed nullum è numero carmen præstantius omni,
Quàm quo post diuos heroum facta recensent,
Versibus unde etiam nomen fecere minores,
Munere concessum Phœbi uenerabile donum
Phœmonoës, quæ prima dedit (si uera uetustas)
Ex adyto haud alijs numeris responsa per orbem.
Tu uerò ipse humeros explorans consule primùm,
Atq; tuis prudens genus elige uiribus aptum.
Nam licet hîc diuos, ac dijs genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere gestas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta iuuabunt,
Seu scenam ingrediens populo spectacula prabes.

Siue

Siue eligis iuuenum lacrymas, quibus igne medullas
Vrit amor, seu pastorum de more querelas,
Et lites Siculi uatis modularis auena,
Siue aliud quodcunq; canis, quo carmine cunq;,
Nūquàm hinc (ne dubita) prorsum incōsultus abibis.
Atq; ideo quodcunq; audes, quodcunq; paratus
Aggrederis, tibi sit placitum, atq; arriserit ultro
Antè animo, nec iussa canas, nisi fortè coactus
Magnorum imperio regum, siquis tamē usquam est,
Primores inter nostros qui talia curet.
Omnia sponte sua, quæ nos eligimus ipsi,
Proueniunt, duro assequimur uix iussa labore.
Sed neq; cùm primùm tibi mentem inopina cupido,
Atq; repens calor attigerit, subitò aggrediēdum est
Magnū opus. adde moram, tecumq; impensius antè
Consule, quicquid id est, parteisq; expende per omnes
Mente diu uersans, donec noua cura senescat.
Antè etiam pelago quàm pandas uela patenti,
Incumbasq; operi incipiens, tibi digna supellex
Verborum, rerumq; paranda est, proq; uidenda
Instant multa prius, quorum uatum indiget usus.
Illis tempus erit mox cùm lætabere partis.
Sponte sua, dum fortè etiam nil tale putamus,
In mentem quædam ueniunt, quæ forsitan ultro,
Si semel exciderint, nunquàm reuocata redibunt,
Atq; eadem studio frustra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cùm iaciunt, ueterum explorāt opera inclyta uatum
Noctes atq; dies, passimq; accommoda cogunt

Quos hic euites, quibus idem fidere tutus
Eualeas, dicam, ne quis te fallere poßit.
Haud multus labor autores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur sceptris insignis Homerus.
Hunc omnes alij obseruant, hinc pectore numen
Concipiunt uates, blandumq; Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima. diuino quantò quisq; ortus Homero
Vicinus magis, est tantò præstantior omnis.
Degenerant adeò magis, ac magis usq; minores
Obliti ueterum præclara inuenta parentum.
Iamq; ferè Inachiæ restincta est gloria linguæ
Omnis, & Argolici ìußi concedere auitis
Sunt pulsi reges solijs, ciuesq; coacti
Diuersa exilia, atq; alienas quærere terras.
Huc illuc inopes errant, habet omnia uictor
Barbarus, & uersis nunc luget Græcia fatis.
Nostri autem ut sanctum diuas Helicona colentes
Cœperunt primùm in Latium transferre, fluebant
Versu incompoſito informes, artisq; Pelasgæ
Indociles Musæ fundebant carmina agresti
Syluicolas inter Faunos. tunc omne sonabat
Arbustum fremitu syluai frondosai.
Nondum acies, nōdum arma rudi pater Ennius ore
Tentarat, qui mox Graio de uertice primus
Est ausus uiridem in Latio sperare coronam.
Tum rerum causas naturæ arcana latentis
Explorare ausi, cecinerunt carmine dulci
Omnia Pierio spargentes nectare uates.

Atq;

Atq; ita deinde rudes paulatim sumere uersus
Cœperunt formam insignem, penitusq; Latini
Agrestem exuerunt morem, liquidißima donec
Tempestas ueluti cœli post nubila, & imbres
Extulit os sacrum soboles certißima Phœbi
Vergilius, qui mox ueterum squalore, situq;
Deterso in melius mira omnia rettulit arte
Vocem, animumq; Deo similis. date lilia plenis
Pierides calathis, tantoq; assurgite alumno.
Vnus hic ingenio praestanti gentis Achiuæ
Diuinos uates longè superauit, & arte,
Aureus, immortale sonans. stupet ipsa, pauetq;,
Quamuis ingentem miretur Græcia Homerum.
Haud alio Latium tantùm se tempore iactat.
Tunc linguæ Ausoniæ potuit quæ maxima uirtus
Esse fuit, cœloq; ingens se gloria uexit
Italiæ, sperare nefas sit uatibus ultrà.
Nulla mora, ex illo in peius ruere omnia uisa,
Degenerare animi, atq; retro res lapsa referri.
Hic nanq; ingenio confisus posthabet artem.
Ille furit strepitu, tenditq; æquare tubarum
Voce sonos, uersusq; tonat sine more per omnes.
Dant alij cantus uacuos, & inania uerba
Incassum, sola capti dulcedine uocis,
Pierides donec Romam, & Tyberina fluenta
Deseruere Italis expulsæ protinus oris.
Tanti causa mali Latio gens aspera aperto
Sæpius irrumpens sunt iußi uertere morem
Ausonidæ uicti, uictoris uocibus usi.

Ceßit amor Musarum, artes subiere repentè
Indignæ, atq; opibus cuncti incubuere parandis.
Iampridem tamen Ausonios inuisere rursus
Cœperunt Medycum reuocatæ munere Musæ
Thuscorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis solamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miserati incommoda gentis,
Ne Danaûm penitus caderet cum nomine uirtus,
In Latium aduectos iuuenes, iuuenumq́; magistros,
Argolicas arteis quibus esset cura tueri,
Securos Musas iussere, atq; ocia amare.
Illi etiam captas latè misere per urbes,
Qui doctas tabulas ueterum monimenta uirorum
Mercati pretio adueherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaûm regnis, opibusq́; potitus.
Et tentamus adhuc sceptris imponere nostris
Externum, necdum ciuiles condimus enses,
Hæc ætas omnis, uatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipsum ante alios animo uenerare Maronem,
Atq; unum sequere, utq́; potes, uestigia serua,
Qui si fortè tibi non omnia sufficit unus,
Adde illi natos eodem quoq; tempore uates.
Parce dehinc puer, atq; alios ne quære doceri.
Nec te discendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cùm firma aduenerit ætas,
Spectatum ut cunctos impune accedere detur.
Interea moniti uos hîc audite parentes.
Quærendus rector de millibus, eq́; legendus
Sicubi Musarum studijs insignis, & arte,

Qui curas dulces, caniq; parentis amorem
Induat, atq; uelit blandum perferre laborem.
Illa suis niti nondum ausit uiribus ætas,
Externæ sed opis, alienæq; indiga curæ est.
Nam puerum, ni præsentis uis fida regentis
Adsit, & hunc dulcem studiorũ infundat amorem,
Illecebræ sacris auertant mille camœnis
Deceptum falsa melioris imagine curæ.
Sic quoq; ubi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineas, contos subitò erigit, & sua cuiq;
Robora, ut innixæ uentos, cœliq; ruinam
Contemnant, surgantq; leues impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregijs, in primis optet amari,
Atq; odium cari super omnia uitet alumni.
Ne fortè & sacras simul oderit ille camœnas
Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers,
Deficiantq; animi studiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras, & flagra magistri
Fœda ministeria, atq; minis absistite acerbis.
Ne mihi ne quæso puerum quis uerbera cogat
Dura pati, neq; enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Musæ gemitus, ægræq; recedunt,
Illiusq; cadunt animi, nec iam amplius audet
Spõte sua quicquam egregium, ingratumq; laborem
Inuitus trahit ægrè, animoq; ad uerbera durat.
Vidi ego qui semper leuia ob commissa uocabat
Ad pœnam pueros, furijs insurgere, & ira

Terrib

Acer agit timor huc illuc, atq; omnia terrent
Imbelles, quoniam mortali corpore creti.
Discute terrorem hunc animis, & pectora firma,
Ne casus nequeant alacres procurrere in omnes.
Illis me propter Solyme, Iudaeaq; passim
Insidias infensa odijs molitur iniquis,
Tu tamen hos olim fore qui praestantibus ausis
Per gentes canerent nostrum indelebile nomen,
Quacunq; Oceano terrarum clauditur orbis,
Et populos noua conuersos ad sacra uocarent,
Pollicitus genitor, tibi nec sententia nutat!
Hos (quando coeli demum non abnuis arcem)
Ipse ego saepe tua fretus pietate labantes
Firmaui, impleuiq; animis. siquidem affore Olympi
Promisi auxilium subitò, & tutamen ab arce,
Quo freti reges regumq; minacia iussa
Contemnant, alacresq; ruant in funera leti
Sponte sua uerae pro relligionis amore.
Sic fatus palmas ferro ostentabat acuto,
Traiectosq; pedes, & hians in pectore uulnus,
Sertaq;, & hamatos uepres, quos hostia gessit.
Annuit oranti, delibansq; oscula nato
Reddidit haec pater aeterno deuinctus amore,
Iam concessa petis: dabitur tibi nate, quod optas.
Promissa (ne tende manus) afflabimus aura,
Quos uis, atq; uiros nostro flammabimus igni,
Vt pro te blandae proiecto lucis amore
Non ferrũ, aut flammas metuant, morsus'ue ferarũ,
Aut crinita rotis circum laniantibus haustra,

Quiq;

Quiq; reformidant nunc omnes aëris auras,
Obijcient certis alacres se sponte periclis
Pugnando, & claras animas de corpore reddent
Contemptu necis, & uera uirtute superbi.
Non illos æstus, non illos frigora sistent,
Letiferum aut campos cùm sidus fundit hiulcos,
Cærulea aut glacie cùm nectit flumina bruma.
Verùm ultra Gangẽ auditi, Bactra ultima supra,
Ismara, Bistoniasq; plagas, Serasq; remotos
Gadibus, & uirides penetrabunt uoce Britannos.
Implebunt terras monitis, & cuncta nouantes
Templa pererrato statuent tibi maxima mundo,
Ad tua mutatæ properabunt nomina gentes,
Diuisæ penitus toto orbe per æquora gentes,
Seclaq; conuersis procedent aurea rebus.
Quæ tibi sæpe ego pollicitus, scisq; omnia mecum.
Nec tantum tua nate pijs hæc uulnera Olympum
Nunc pandi meruere, nigra quos nocte premebat
Insontes primi scelus exitiale parentis.
Verùm alios mox, atq; alios per secula cœlo
Efficient dignos, sua quos commissa piacla
Sidereis procul arcebant à sedibus olim.
Tanta tuæ merces, ea uis, ea gratia mortis.
Atq; adeò, quodcunq; homines ab origine rerum
Admisere, alijs quidquid peccabitur annis,
Huc coëat, satis illa tui pars parua, superq;
Omnia diluere, prorsusq; abolere cruoris.
Quin etiam mox tempus erit, cùm scilicet olim,
Ter centum propè lustra peregerit æthereus Sol,

Tum

Tum ueri Graiûm obliti mendacia uates
Funera per gentes referent tua carmine uerso,
Atq; tuis omnes resonabunt laudibus urbes,
Præsertim lætam Italiæ felicis ad oram,
Addua ubi uagus, & muscoso Serius amne
Purior electro, tortoq; simillimus angui,
Quà rex fluuiorum Eridanus se turbidus infert
Mœnia turrigeræ stringens malè tuta Cremonæ,
Vt sibi iam tectis uix temperet unda caducis,
Illic tum niuei uelut inter nubila Cygni
Omnibus in ripis pueri, innuptæq; puellæ
Carmina casta canent, mixtiq; in gramine molli
Laudibus incipient certatim assuescere nostris,
Et teneri prima cœtus te uoce sonabunt.
Hæc tibi certa manent, hæc uis monet ordine nulla.
Sic fatus dulcem nato inspirauit amorem.
Interea scelus infandum pellacis Iudæ
Multà execrantes socij se ad iussa parabant
Munera diuersas sortiti protinus oras,
Quas peterent, mores q; nouos, noua sacra docerent.
Quo'ue autem patribus bis senis cætera, ut antè,
Pareret pubes, numerum, sanctumq; senatum,
Quod superest, supplent, socijsq; ex omnibus unus
Sortitu gaudes tanto prælatus honore
Matthia, obscurum genus, & sine luce propago.
Tum cuncti inter se mœsti sic ore precari.
Si nunc, si nobis aurai cœlitus almæ
Halitus omnipotens patefacto aspiret Olympo,
Quando quidem toties nobis Deus omnibus illum

Aux

Auxilio fore pollicitus, sanè omnia uera
Prædixit: desit ueris hoc hactenus unum.
Talia suspensi secum ægra mente ferebant.
Ecce autem cœli ruere ardua uisa repente,
Et superûm tonat ingenti domus alta fragore.
Suspiciunt: noua lux oculis diffulsit, & ingens
Visus ab æthereo descendere uertice nimbus
Lucis inardescens maculis, tectumq; per omne
Diuersi rumpunt radij: tum innoxius ignis
Omnibus extemplò supra caput astitit ingens,
Et circùm rutilis incanduit aura fauillis:
Stricturis ueluti crebræ crepitantibus olim
Dissiliunt scintillæ, acres dum incudibus ictus
Alternant Chalybes, robustaq; brachia tollunt
Candentem curua uersantes forcipe massam.
Nam pater omnipotens, superaq; æquæuus ab arce
Filius aspirant unà omnipotentibus auris,
Infunduntq; uiris numen. Deus ecce repentè,
Ecce Deus: cunctis diuinitus algida corda
Incipiunt afflata calescere. numine tacti
Implentur propiore uiri, sacrumq; furorem
Concepere, deumq; imis hausere medullis.
Nec mora, nec requies: ter scintillantibus igneis
Terrifico radijs fulgore, ter alitis auræ
Turbine correpti blando flammantur amore,
Ignescuntq; animis, atq; exultantia cunctis
Exercent acres stimulis præcordia motus.
Diffugiunt animis terrores: mira loquuntur,
Mira canunt. eadem uarijs (mirabile dictu)

Gentibus accipitur uox haud obscura, sibiq;
Quisq; uidebatur patrias haurire loquelas,
Multi ut tunc ierant uarijs huc partibus orbis
Sacrorum studio, uisendaq; urbis amore,
Solennem qua luce illa celebrabat honorem
Quinquaginta actis post orgia prima diebus,
Orgia, cùm mensis epulandum apponimus agnum.
Hic sua uerba audit tellure Libysside cretus,
Hic Galli sua, Romulidæ, Parthiq;, Scythæq;.
Nec non subiecti glaciali sidere Thraces,
Afriq;, Cretesq;, Phrygumq; è gente profecti,
Atq; Indi, atq; Arabes, & areniuagi Garamãtes,
Mirantur cuncti circùm, mirantur & ipsi.
Namq; hominẽ uelut exuti, moribundaq; membra,
Mente domos cœli peragrant, atq; æthera apertum
Inuenti, & superûm taciti sermone fruuntur.
Iamq; canunt uentura: animis Deus expulit atram
Lustrans corda intus nubem, quæ corpora circum
Caligatq;, hebetatq; humanas humida mentes.
Quosq; modò duræ mortis formidine turpi
Speluncis atris terrebant omnia clausos,
Liberius nunc luce palàm, atq; licentius audent
Terrorum expertes: nec iam mortalia curant.
Non ferrũ, aut flammas metuũt, morsus'ue ferarũ,
Sed regem uulgò testantur morte peremptum
Immerita, genus æthereo deducere Olympo.
Iamq; pudet metuisse omnes, animosaq; leti
Spes magis, atq; magis uiget acris numinis haustu.
Haud secus ac crebris cùm rimis terra dehiscit,
Cùm

Cùm sitit omnis ager, tum quæ morientia languent
Gramina, cæruleus si cœlo uenerit imber,
Continuò attollant rursus capita, aruaq; ponant
Squalorem, redeatq; decor suus omnibus agris.
Ergo abeunt uarias longè, lateq; per oras
Diuersi, laudesq; canunt, atq; inclyta uulgo
Facta ducis, iamq; (ut uates cecinere futurum
Antiqui) illorum uox fines exit in omnes.
Audijt & si quem medio ardens æthere iniquo
Sidere desertis plaga diuidit inuia terris,
Quiq; orbem extremo circumsonat æquore pontus.
Continuò ponunt leges, moremq; sacrorum
Vrbibus. infectum genti lustralibus undis
Eluitur scelus, & ueteris contagia culpæ,
Relligioq; nouas noua paßim exuscitat aras,
Protinus hinc populos CHRISTI *de nomine dicũt*
Christiadas. toto surgit gens aurea mundo,
Seclorumq; oritur longè pulcherrimus ordo.

FINIS.

SI QVID HIC FACTVM DICTVM'VE CONTRA SANCTORVM PATRVM SCITA: INFECTVM INDICTVM'VE ESTO.

QVISQVIS ES

AVTOR TE ADMONITVM VVLT, SE NON LAVDIS ERGO OPVS ADEO PERICVLOSVM CVPIDE AGGRESSVM, VERVM EI HONESTIS PROPOSITIS PRAEMIS À DVOB. SVMMIS PONTT. DEMANDATVM SCITO LEON. X. PRIVS, MOX CLEM. VII. AMBOB. EX ETRVSCOR. MEDYCVM CLARISS. FAMILIA: CVIVS LIBERALITATI ATQ. INDVSTRIAE HAEC AETAS LITERAS AC BONAS ARTIS, QVAE PLANE EXTINCTAE ERANT, EXCITATAS ATQ. REVIVISCENTES DEBET. ID VOLEBAM NESCIVS NE ESSES.

MARCI HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS POETIC.

AD FRANCISCVM, FRANcisci Regis Franciæ filium, Delphinum, Liber primus.

SIT *fas ueſtra mihi uulgare arcana per orbem*
Pierides, penitusq; ſacros recludere fontes,
Dum uatem egregiũ teneris educere ab annis,
Heroum qui facta canat, laudes'ue Deorum,
Mente agito, ueſtriq; in uertice ſiſtere montis.
Ecquis erit iuuenum, ſegni qui plebe relicta
Sub pedibus pulchræ laudis ſuccenſus amore
Auſit inacceſſæ mecum ſe credere rupi,
Lætæ ubi Pierides, cithara dum pulcher Apollo
Perſonat, indulgent choreis, & carmina dicunt?
Primus ades Franciſce, ſacras ne deſpice Muſas,
Regia progenies cui regum debita ſceptra
Gallorum, cùm firma annis acceſſerit ætas.
Hæc tibi parua ferunt iam nunc ſolatia dulces,
Dum procul à patria raptum, amplexuq; tuorum,

Ah dolor, Hispanis sors impia detinet oris
Henrico cum fratre. patris sic fata tulerunt
Magnanimi, dum fortuna luctatur iniqua.
Parce tamen puer ô lacrymis. fata aspera forsan
Mitescent, aderitq; dies lætissima tandem,
Post triste exilium patrijs cum redditus oris,
Lætitiam ingentem populorum, omneisq; per urbes
Accipies plausus, & lætas undiq; uoces,
Vot'aq; pro reditu persoluent debita matres:
Interea te Pierides comitentur. in altos
Iam te Parnassi mecum aude attollere lucos.
Iamq; adeò in primis ne te non carminis unum
Prætereat genus esse. licet celebranda reperti
Ad sacra sint tantum uersus, laudes'ue Deorum
Dicendas, ne relligio sine honore iaceret,
Nam traxere etiam paulatim ad cætera Musas,
Versibus & uarijs cecinerunt omnia uates.
Sed nullum è numero carmen præstantius omni,
Quàm quo post diuos heroum facta recensent,
Versibus unde etiam nomen fecere minores,
Munere concessum Phœbi uenerabile donum
Phœmonoës, quæ prima dedit (si uera uetustas)
Ex adyto haud alijs numeris responsa per orbem.
Tu uerò ipse humeros explorans consule primùm,
Atq; tuis prudens genus elige uiribus aptum.
Nam licet hîc diuos, ac dijs genitos heroas
In primis doceam canere, & res dicere gestas,
Hæc tamen interdum mea te præcepta iuuabunt,
Seu scenam ingrediens populo spectacula prabes.

Sine

Siue eligis iuuenum lacrymas, quibus igne medullas
Vrit amor, seu pastorum de more querelas,
Et lites Siculi uatis modularis auena,
Siue aliud quodcunq; canis, quo carmine cunq;,
Nũquàm hinc (ne dubita) prorsum incõsultus abibis.
Atq; ideo quodcunq; audes, quodcunq; paratus
Aggrederis, tibi sit placitum, atq; arriserit ultro
Antè animo, nec iussa canas, nisi fortè coactus
Magnorum imperio regum siquis tamẽ usquam est,
Primores inter nostros qui talia curet.
Omnia sponte sua, quæ nos eligimus ipsi,
Proueniunt, duro assequimur uix iussa labore.
Sed neq; cùm primùm tibi mentem inopina cupido,
Atq; repens calor attigerit, subitò aggrediẽdum est
Magnũ opus. adde moram, tecumq́; impensius antè
Consule, quicquid id est, parteisq́; expende per omnes
Mente diu uersans, donec noua cura senescat.
Antè etiam pelago quàm pandas uela patenti,
Incumbasq́; operi incipiens, tibi digna supellex
Verborum, rerumq́; paranda est, proq́; uidenda
Instant multa prius, quorum uatum indiget usus.
Illis tempus erit mox cùm lætabere partis.
Sponte sua, dum fortè etiam nil tale putamus,
In mentem quædam ueniunt, quæ forsitan ultro,
Si semel exciderint, nunquàm reuocata redibunt,
Atq; eadem studio frustra expectabis inani.
Nec mihi non placeant, qui fundamenta laborum
Cùm iaciunt, ueterum explorãt opera inclyta uatum
Noctes atq; dies, passimq́; accommoda cogunt

Auxilia intentiq; aciem per cuncta uolutant.
Quin etiam prius effigiem formare solutis,
Totiusq; operis simulacrum fingere uerbis
Proderit atq; omneis ex ordine nectere partes,
Et seriem rerum, & certos tibi ponere fines,
Per quos tuta regens uestigia tendere pergas.
Iamq; hic tempus erat dare uela uocantibus Euris,
Condendiq; operis primas præscribere leges:
At prius ætati teneræ quæ cura colendæ
Dicendum, quantus puero labor impendendus.
Nulli etenim insignem dabitur gestare coronam,
Pieridum choreas, teneris nisi norit ab annis.
Postquàm igitur primas fandi puer hauserit artes,
Iam tunc incipiat riguos accedere fonteis,
Et Phœbum, & dulces Musas assuescat amare.
Ille autem, paruum qui primis artibus antè
Imbuit, atq; modos docuit, legesq; loquendi,
Syncerus uocis cuperem, ac purißimus oris
Contigerit, fandi ne fors puer, atq; nefandi
Nescius imbiberit male grata semina lingua,
Quæ post infecto ex animo radicitus ulla
Non ualeas melior docens euellere cura.
Iccirco mihi ne quisquam persuadeat oro,
Vt placeat qui dum cupiunt se numine læuo
Tollere humo, & penitus iactant se ignota docere,
Conuentu in medio, septiq; impube corona
Insolito penitus fandi de more magistri,
Obscuras gaudent in uulgum spargere uoces
Irrisi, fœdam illuuiem, atq; immania monstra.

Non minus à recta mentis ratione feruntur
Decepti, quàm qui, liquidi cùm pocula fontes
Sufficiant, malunt graue olentem haurire paludem.
Ne mihi ne teneræ talis se admouerit auri,
Sed procul ò procul ista ferat, natosq; Getarum
Imbuat, aut siqua est gens toto obtusior orbe.
Iamq; igitur mea cura puer penetralia uatum
Ingrediatur, & Aonia se proluat unda.
Iamq; sacrum teneris uatem ueneretur ab annis,
Quem Musæ Minci herbosis aluere sub antris,
Atq; olim similem poscat sibi numina uersum,
Admirans artem, admirans præclara reperta.
Nec mora: iam fauet Ascanio, tactusq; dolore
Impubes legit æquales, quos impius hausit
Ante diem Mauors, & acerbo funere mersit.
Multa super Lauso, super & Pallante perempto
Multa rogat, lacrymas inter quoq; singula fundit
Carmina, crudeli cùm raptum morte parenti
Ah misera legit Euryalum, pulchrosq; per artus
Purpureum, leto dum uoluitur, ire cruorem.
Nec non intereà Graios accedere uates
Audeat, & linguam teneris assuescat utranq;
Auribus exercens nunc hanc, nunc impiger illam.
Nulla mora est: nostro Aeneæ iam conferet igneis:
Aeaciden flagrantem animis, Ithacumq; uagantē,
Atq; ambos sæpe impellet concurrere uates.
Nunc geminas puer huc aures, huc dirige mentem.
Nam quia non paucos parte ex utraq; poëtas
Nostrosq;, Graiosq; tibi se offerre uidebis,

Quos hic euites, quibus idem fidere tutus
Eualeas, dicam, ne quis te fallere poßit.
Haud multus labor autores tibi prodere Graios,
Quos inter potitur sceptris insignis Homerus.
Hunc omnes alij obseruant, hinc pectore numen
Concipiunt uates, blandumq; Heliconis amorem.
Felices quos illa ætas, quos protulit illi
Proxima. diuino quantò quisq; ortus Homero
Vicinus magis, est tantò præstantior omnis.
Degenerant adeò magis, ac magis usq; minores
Obliti ueterum præclara inuenta parentum.
Iamq; ferè Inachiæ restincta est gloria linguæ
Omnis, & Argolici iußi concedere auitis
Sunt pulsi reges solijs, ciuesq; coacti
Diuersa exilia, atq; alienas quærere terras.
Huc illuc inopes errant, habet omnia uictor
Barbarus, & uersis nunc luget Græcia fatis.
Nostri autem ut sanctum diuas Helicona colentes
Cœperunt primùm in Latium transferre, fluebant
Versu incomposito informes, artisq; Pelasgæ
Indociles Musa fundebant carmina agresti
Syluicolas inter Faunos. tunc omne sonabat
Arbustum fremitu syluai frondosai.
Nondum acies, nõdum arma rudi pater Ennius ore
Tentarat, qui mox Graio de uertice primus
Est ausus uiridem in Latio sperare coronam,
Tum rerum causas naturæ arcana latentis
Explorare ausi, cecinerunt carmine dulci
Omnia Pierio spargentes nectare uates.

Atq; ita deinde rudes paulatim sumere uersus
Cœperunt formam insignem, penitusq́; Latini
Agrestem exuerunt morem, liquidißima donec
Tempestas ueluti cœli post nubila, & imbres
Extulit os sacrum soboles certißima Phœbi
Vergilius, qui mox ueterum squalore, situq́;
Deterso in melius mira omnia rettulit arte
Vocem, animumq́; Deo similis. date lilia plenis
Pierides calathis, tantoq́; assurgite alumno.
Vnus hic ingenio præstanti gentis Achiuæ
Diuinos uates longè superauit, & arte,
Aureus, immortale sonans. stupet ipsa, pauetq́;,
Quamuis ingentem miretur Græcia Homerum.
Haud alio Latium tantùm se tempore iactat.
Tunc linguæ Ausoniæ potuit quæ maxima uirtus
Esse fuit, cœloq́; ingens se gloria uexit
Italiæ, sperare nefas sit uatibus ultrà.
Nulla mora, ex illo in peius ruere omnia uisa,
Degenerare animi, atq; retro res lapsa referri.
Hic nanq; ingenio confisus posthabet artem.
Ille furit strepitu, tenditq́; æquare tubarum
Voce sonos, uersusq́; tonat sine more per omnes.
Dant alij cantus uacuos, & inania uerba
Incassum, sola capti dulcedine uocis,
Pierides donec Romam, & Tyberina fluenta
Deseruere Italis expulsæ protinus oris.
Tanti causa mali Latio gens aspera aperto
Sæpius irrumpens sunt iußi uertere morem
Ausonidæ uicti, uictoris uocibus usi.

Ceßit amor Musarum, artes subiere repentè
Indignæ, atq; opibus cuncti incubuere parandis.
Iampridem tamen Ausonios inuisere rursus
Cœperunt Medycum reuocatæ munere Musæ
Thuscorum Medycum, quos tandem protulit ætas
Europæ in tantis solamen dulce ruinis.
Illi etiam Graiæ miserati incommoda gentis,
Ne Danaûm penitus caderet cum nomine uirtus,
In Latium aduectos iuuenes, iuuenumq; magistros,
Argolicas arteis quibus esset cura tueri,
Securos Musas iussere, atq; ocia amare.
Illi etiam captas latè misere per urbes,
Qui doctas tabulas ueterum monimenta uirorum
Mercati pretio adueherent, quæ barbarus igni
Tradebat Danaûm regnis, opibusq; potitus.
Et tentamus adhuc sceptris imponere nostris
Externum, necdum ciuiles condimus enses,
Hæc ætas omnis, uatum hæc fortuna priorum.
Ergo ipsum ante alios animo uenerare Maronem,
Atq; unum sequere, utq; potes, uestigia serua.
Qui si fortè tibi non omnia sufficit unus,
Adde illi natos eodem quoq; tempore uates.
Parce dehinc puer, atq; alios ne quære doceri.
Nec te discendi capiat tam dira cupido.
Tempus erit, tibi mox cùm firma aduenerit ætas,
Spectatum ut cunctos impune accedere detur.
Interea moniti uos hîc audite parentes.
Quærendus rector de millibus, eq; legendus
Sicubi Musarum studijs insignis, & arte,

Qui

Qui curas dulces, caniq; parentis amorem
Induat, atq; uelit blandum perferre laborem.
Illa suis niti nondum ausit uiribus ætas,
Externæ sed opis, alienæq; indiga curæ est.
Nam puerum, ni præsentis uis fida regentis
Adsit, & hunc dulcem studioru͂ infundat amorem,
Illecebræ sacris auertant mille camœnis
Deceptum falsa melioris imagine curæ.
Sic quoq; ubi cultis plantas defodit in hortis
Agricola, & teneras telluri credidit almæ,
Fraxineas, contos subitò erigit, & sua cuiq;
Robora, ut innixæ uentos, cœliq; ruinam
Contemnant, surgantq; leues impune per auras.
Ille autem, pueri cui credita cura colendi
Artibus egregijs, in primis optet amari,
Atq; odium cari super omnia uitet alumni.
Ne fortè & sacras simul oderit ille camœnas
Imprudens, & adhuc tantæ dulcedinis expers,
Deficiantq; animi studiorum in limine primo.
Ponite crudeles iras, & flagra magistri
Fœda ministeria, atq; minis absistite acerbis.
Ne mihi ne quæso puerum quis uerbera cogat
Dura pati, neq; enim lacrymas, aut dulcis alumni
Ferre queunt Musæ gemitus, ægræq; recedunt,
Illiusq; cadunt animi, nec iam amplius audet
Spõte sua quicquam egregium, ingratumq; laborem
Inuitus trahit ægrè, animoq; ad uerbera durat.
Vidi ego qui semper leuia ob commissa uocabat
Ad pœnam pueros, furijs insurgere, & ira

Terrib

Terribilem, inuisos ueluti sæuiret in hostes.
Hinc semper gemitus, hinc uerbera dira sonabant.
Atq; equidem memini cùm formidatus iniquis
Vrgeret pœnis, solitoq; immanior ille
Terreret turbam inualidam, miserabile uisu,
Fortè puer prima signans nondum ora iuuenta
Insignis facie ante alios exegerat omnem
Cum socijs ludens lucem, oblitusq; timoris
Post habuit ludo iussos ediscere uersus.
Ecce furens animis multa increpat ille, minisq;
Insurgens sæuo pauitantem territat ore
Horrendum, & loris dextram crudelibus armat.
Quo subito terrore puer miserabilis acri
Corripitur morbo. paruo is pòst tempore uitam
Crescentem blanda cœli sub luce reliquit.
Illum populifer Padus, illum serius imis
Seriadesq; diu Nymphæ fleuere sub undis.
Tempore iam ex illo, uatem cùm dura iubentem
Phœbigenam Alcides animo indignante peremit
Vocali inuisam feriens testudine frontem.
Debuerat sæuos factum monuisse magistros.
Vos tamen ò iussi iuuenes parete regentum
Imperijs, ultroq; animos summittite uestros.
Siquidem igitur clari formandi gloria uatis
Digna manet, uerbis puerum compellat amicis
Sæpe rogans, laudisq; animum pertentat amore.
Quandoquidē hunc imis postquā semel ossibus ignē
Implicuit, labor inde leuis, sese excitat ardens
Sponte sua, durosq; uolens fert ille labores,

Et tacito uiuens crescit sub pectore flamma.
Quid memorem? socium nam mos æqualibus annis
Iungere, cui paribus studijs contendat alumnus,
Aemula cùm uirtus stimulis agitaris honestis:
Præsertim si uictori sua præmia rector
Pollicitus celerem'ue canem, pictam'ue pharetram.
Continuò uideas studio gestire legendi
Ardentem, ac sera sub nocte urgere laborem,
Dum timet alterius capiti spectare coronam.
Ast ubi sponte sua studia hæc assuerit amare,
Iam non laudis amor, non illum gloria tantùm
Sollicitat, sed mira operum dulcedine captus
Musarum nequit auelli complexibus arctis.
Non'ne uides duri natos ubi sæpe parentes
Dulcibus armorum studijs, & discere auaras
Iusserunt arteis, mentem siquando libido
Nota subit, solitaq; animum dulcedine mouit,
Vt læti rursum irriguos accedere fontes
Ardescant studijs, & nota reuisere Tempe?
Exultant animis cupidi, pugnantq; parentum
Imperijs, nequit ardentes uis ulla morari.
Sic assuetus equus iam duris ora lupatis
Fortè procul notis si armenta aspexit in aruis,
Huc ueterum ferri cupit haud oblitus amorum,
Atq; hîc atq; illic hæret, frænisq; repugnat:
Quo'ue magis stimulis instas, hoc acrius ille
Perfurit, it tandem multo uix uerbere uictus
Cœptum iter. ipsa tamen respectans crebrà moratur
Pascua, & hinnitu latè loca complet acuto.

Ah quoties aliquis sacros reminiscitur ager
Fontes incassum, & lucos suspirat amatos
Dulcibus ereptus Musis puer, atria ut alta
Incoleret regum rebus praefectus agendis?
Tybure q̃ mallet, gelido aut sub Thusculo iniquam
Pauperiemq; pati, & uentos perferre niuales?
Contrà autem uanum multi effudere laborem,
Quos frustra excoluisse solum malè pinguis arenae
Pœnituit, uentisq; uiam tentasse negatis.
Quod ne cui serò contingat fortè docenti,
Continuò poterit certis praesciscere signis.
Nanq; puer nullis rectorum hortatibus ipse
Sponte sua exercetur, amatq;, rogatq; docentes
Primus, inardescitq; ingenti laudis amore.
Prouocat hinc socios pulchra ad certamina primus,
Exultatq; animo uictor, superatus amaris
Mordetur curis, latebrasq;, & sola requirit
Infelix loca, ad aequales pudet ire, grauesq;
Vultus ferre nequit cari rectoris inultus.
Nec lacrymis penitus caruerunt ora decoris.
Hic mihi se diuis, fatisq; uolentibus affert.
Huic Musae indulgent omnes, hunc poscit Apollo.
At nullam prorsus tibi spem frustra excitet ille,
Quem non ulla mouet praedulcis gloria famae,
Et praecepta negat duras dimittere in aures
Immemor auditi, cui turpis inertia mentem
Deijcit, atq; hebetes torpent in corpore sensus.
Huic curam moneo ne quisquam impendat inanem.
Nec placet ante annos uates puer, omnia iusto

Temp

Tempore proueniant. ah ne mihi olentia poma
Mitescant prius, autumnus bicoloribus uuis
Quàm redeat, spumetq; cadis uindemia plenis.
Ante diem iam lapsa cadent, ramosq; relinquent
Maternos, calcabit humi proiecta uiator.
Nec ludos puero abnuimus. subducere mentem
Interdum studijs liceat. defessus amœna
Rura petat, sæpe & mores obseruet agrestum.
Et uenator agat de uertice Tyburtino
Veloces capreas, aut tendat retia ceruis.
Non ille intereà penitus patietur inanem
Ire diem. comitum cœtu se subtrahet ultrò
Interdum, & sola secum meditabitur umbra
Agrestem Faunis laudem, Musasq; sub alta
Consulet Albunea uitreas Anienis ad undas.
Nempe etiam alternis requiescere fœtibus arua
Permittunt sponte agricolæ, & cessare nouales.
Intereà uires tellus inarata resumit.
Quiq; subit largis respondet frugibus annus.
Verùm non eadem tamen omnibus esse memento
Ingenia. iuuentus sæpe est cui carmina curæ,
Cui placeant Musæ, cui non sit læua uoluntas:
Nititur ille tamen frustra, & contendit inani
Delusus studio, uetitisq; accingitur ausis.
Numina læua obstant, precibusq; uocatus Apollo.
Orabit melius causas fors ille, animoq;
Naturam, & cæcos rerum scrutabitur ortus.
Sæpe tamen cultusq; frequens, & cura docentum
Imperat ingenijs, naturaq; flectitur arte.

Nec labor ille quidem rectoribus ultimus, acres
Incauto iuueni stimulos auertere amoris,
Donec crescentem doceat maturior ætas
Ferre iugum, atque faces, sæuiq; Cupidinis iras.
Sæpe etenim tectos immitis in oßibus ignes
Versat amor, mollesq; est intus cura medullas,
Nec miserum patitur uatum meminisse, nec undæ
Castaliæ, tantùm suspirat uulnere cæco.
Ante oculos simulacra uolant noctesq;, diesq;,
Nuntia uirginei uultus, quem perditus ardet.
Nec potis est aliò fixam traducere mentem
Saucius. ignari frustra miscere parentes
Pæonios succos, medicasq; Machaonis artes
Consulere. intereà penitus calor ille reliquit
Pierius: torquent alij cor molle calores.
Cùm uerò iam pubescens mente altius hausit
Musarum dulcem, sanctiq; Heliconis amorem,
Et sese Phœbo addixit, propriumq; sacrauit,
Haud tantùm exploret uatum monimẽta, sed idem
Consulat, atque alios autores discat, ut acri
Nulla sit ingenio quam non libauerit artem.
Proderit in primis linguam Ciceronis ad unguem
Fingere, & eloquij per campos ire patentes.
Ille decus Latij, magna lux altera Romæ
Ore effundit opes fandi certißimus autor,
Tantùm omnes superans præclara munere linguæ,
Quantum ijt ante alias Romana potentia gentes.
Profuit & uarios mores hominumq;, locorumq;
Explorasse situs, multas terraq;, mariq;

Aut uidisse ipsum urbes, aut narrantibus illis
Ex alijs nouisse, & pictum in pariete mundum.
Quid referam qui ut saeua queant aequare canendo
Praelia, non horrent certamina Martis adire,
Per mediasq; acies uadunt, & bella lacessunt?
At quia dura uetant longùm nos fata morari
In cunctis, reuocatq; angusti terminus aeui,
Vos sat erit pueri tantùm omneis isse per artes,
Quarum summa sequi saltem fastigia oportet.
Nec refert rate qui uarias legit aequoris oras,
Mercis ut in patriam referat se diues opimae,
Si non cuncta oculis lustrauerit oppida paßim,
Et circunfusis longùm terat otia terris.
Sat fuerit portus, extremaq; littora tantùm
Explorasse: secus toto uagus exulet aeuo,
Et serus natos dulces, patriamq; reuisat.
Nulla dies tamen intereà tibi nulla abeat nox
Quin aliquid uatum sacrorum è fontibus almis
Hauseris, ac dulcem labris admoueris amnem.
Sed tibi praesertim princeps tunc haereat illa
Cura animo, noctem atque diem te te excitet una,
Omnem quam propter libuit perferre laborem.
Non hîc te quibus aut pedibus, spatijs'ue monebo
Tendantur ducti uersus. labor iste regentum
Postulat haud multum curae, qui saepe morando
Ipsa minutatim metiri carmina sectis
In partcis membris, & tempora certa docebunt.
Continuò edico iam tunc animosus alumnus
In numerum incipiat sub leges cogere uerba.

Iam tunc summissa meditetur carmina uoce
Sermonum memor, antiquis quos uatibus hausit.
Tum uotis sibi centum aures, tum lumina centum
Exoptat dubius rerum, metuensq́; pericli.
Diuidit huc, illuc animum, cunctamq́; pererrat
Naturam rerum, uersatq́; per omnia mentem,
Quis rebus dexter modus, aut quæ mollia fandi
Tempora, uertuntur species in pectore mille.
Nec mora; nec requies, dubio sententia surgit
Multa animo, uariatq́;. omnes conuertitur anceps
In facies, nescitq́; etiam notißima, & hæret
Attonitus. nunc multa animum, nunc cõsulit aures
Secum mente agitans siqua olim audita recursent
Sponte sua, & memorẽ mentẽ excitat, atq; repostas
Thesauris depromit opes, lætusq́; laboris
Ipse sui parto fruitur. multa ecce repentè
Fors inopina aperit cunctanti, aliudq́; putanti.
Iamq́; hæc, iamq́; illa attentat texitq́;, retexitq́;.
Et uarijs indefessus conatibus instat.
Sæpe etenim occurrunt haud dictu mollia, ubi hæret
Cura diu, multoq́; exercita corda labore.
Nunc hos, nunc illos aditus uestigat, & omnia
Attentans scopulo longum luctatur iniquo,
Dum se quà ostendat facilis, uia denique multa
Aut ui, aut cœli, & fortunæ munere uictor
Exultat, domitoq́; animis it ad æthera monstro.
Ast ubi nulla uiam nec uis, nec dextra aperit fors,
Nec prodest uires fessas renouare, nec aptum
Nunc hîc, nunc illic captare ad carmina tempus,

Inuitus

Inuitus cura absistit, tristisq; relinquit
Cœpta infecta, pedem referens, ceu fortè uiator
Si quis tendat iter campis, cui se amnis abundans
Ecce uiæ in medio obÿciat, spumisq; fragosos
Post imbrem uoluens montis de uertice fluctus
Horrescit, ripaq; moratus obambulat anceps.
Tum demum metuens retro redit æger, iterq;
Aut aliâ tenet, aut, cedant dum flumina, differt.
Sed neque inexpertus rerum iam texere longas
Audeat Iliadas. paulatim assuescat, & antè
Incipiat graciles pastorum inflare cicutas
Iam poterit culicis numeris fera dicere fata.
Aut quanta ediderit certamine fulmineus mus
Funera in argutas, & amantes humida turmas,
Ordiri'ue dolos, & retia tenuis aranei.
Consilÿs etiam hîc nostris, uobisq; docentes
Est monitis opus, ingenÿs nam parcere multa
Fas teneris, donec paulatim attollere sese
Incipiant animi, uideantq; in carmine labem
Per se ipsi, & tacito rubeant ultro ora pudore.
Nam maculas si fortè omnes per carmina monstret
Quæsitor ferus, abÿciant spem protinus omnem,
Atque alias animo potius uertantur ad arteis.
Nostrum igitur si fortè adeat puer indole limen
Egregia, ut consulta petat parêre paratus,
Quiq; uelut sese arbitrio supponere nostro,
Excipiam placidus: nec me iuuenile pigebit
Ad cœlum uultu simulato extollere carmen
Laudibus, & stimulos acres sub pectore figam.

Pòst tamen ut multa spe mentem arrexerit ardens,
Si quis fortè inter ueluti de uulnere claudus
Tardus eat uersus, quem non uidet inscius ipse,
Delususq; sonis teneras fallacibus aures,
Haud medicas afferre manus, agroq; mederi
Addubitẽ, & semper meliora ostendere pergam.
Quod superest, etiam moneo, creberq; monebo
Ne quisquam nisi curarum, liberq; laborum
Inchoet egregium quicquam, uerum procul urbis
Attonitæ fugiat strepitus, & amœna silentis
Accedat loca ruris, ubi Dryadesq; puellæ,
Panesq;, Fauniq;, & montiuagi Syluani.
Hic læti haud magnis opibus, non diuite cultu
Vitam agitant uates. procul est sceleratus habendi
Hinc amor, insanæ spes longè, atq; impia uota,
Et nunquam diræ subeunt ea limina curæ,
Dulcis, & alma quies, ac paucis nota uoluptas.
At nimium trux ille, ferisq; è cautibus ortus,
Qui sanctos, genus innocuum, populumq; deorum
Aut armis audet uates, aut lædere dictis.
Vidi ego, qui ad summos Musarũ munere honores
Euecti, mox ingratos contemnere Musas,
Nec uates saltem alloquio dignarier ipsos.
Parcite mortales sacros uexare poëtas.
Vltores sperate Deos, sub numine quorum
Semper uita fuit uatum defensa piorum.
Illi omnes sibi fortunas posuere uolentes
Sub pedibus, regumq; & opes, & sceptra superba
Ingenii uincunt animo, ac mortalia rident.

Non

Non illis usquam scelerum mens conscia cæcos
Horrescit cœli crepitus, ignem'ue coruscum,
Cùm pater omnipotens præruptas fulmine turres
Ingeminans quatit, ac montes deuerberat altos.
Securi terrorum hilares ad sidera mentes
Arrexere, Dûmq; agitant sine crimine uitam.
Dona deûm Musæ: uulgus procul esse prophanum.
Has magni natas Iouis olim dixit ab astris.
Callidus in terras insigni fraude Prometheus,
Cùm liquidos etiam mortalibus attulit ignes:
Quippe rudes hominum mentes, & pectora dura
Ipse sagax animo miseratus, ubi astra per aurea
Ire datum, ac superûm lætis accumbere mensis,
Miratus sonitum circumuoluentis Olympi
Ingentem, magniq; argutos atheris orbes,
Quos, sua quenq; , cient uario discrimine Musa.
Continuò utilius ratus est mortalibus addi
Post ignem nil posse, animumq; ad callida mouit
Furta uigil. Dij mox cœlestia dona uolentes
Concessere, doli licet audentissimus ipse
Autor Caucaseo sæuas det uertice pœnas.
Quo terrore nisi multò post tempore inertes
Non ausi dias homines accersere Musas.
Sed uentura prius pandebant carmine soli
Cœlicolæ, dubijsq; dabant oracula rebus.
Ipse pater diuûm Dodonæ carmina primus
Et Libycis cecinit lucis, mox Phocidis antro
Insonuit Themis alma, suos quoq; pulcher Apollo
Responsis monuit Delphos, nec defuit olim

Antiquis Faunus caneret qui fata Latinis.
Tum Solymûm prisci uates, tum sacra Sibyllæ
Nomina diuinas cœli in penetralia mentes
Arripuere, Deûmq; animis hausere furentes.
Nec mora, quæ primùm Fauni, uatesq; canebant
Carmina mortales paßim didicere per urbes,
Post epulas laudes heroum, & facta canentes.
Quid mirandum homini cœlo diuinitus æquè
Concessum? mortale genus tua numina sentit
Quisquis es ille, Deus certè, qui pectora uatum
Incolis, afflatasq; rapis super æthera mentes.
Te sine nil nobis lætum, nec amabile quicquam:
Ipsæ etiam uolucres uario tua numina cantu
Testantur, pecudesq; feræ, mutæq; natantes
Ad tua iussa citæ properant. tua munera saxa
Dura mouent, syluasq; trahunt hinc inde sequentes.
Te quoq; senserũt olim impia Tartara, & umbræ
Pallentes stupuere. minas tibi ianitor Orci
Oblitus, sæuas posuere & Erynnides iras.
Tu Iouis ambrosijs das nos accumbere mensis.
Tu nos Dijs æquas superis. tu blanda laborum
Sufficis, & duræ præsens solatia uitæ.
Salue hominum dulcis requies, diuûmq; uoluptas.
Ipse tuæ egregios audax nunc laudis honores
Ingredior uates idem, superûmq; sacerdos,
Sacraq; dona fero teneris comitatus alumnis.

MAR

MARCI HIERONYMI VIDAE POETIC. LIBER II.

PERGITE Pierides natæ Iouis: en mihi totum
Nunc fas uenturis Helicona recludere seclis.
Inspirate animum, templa ipse in uestra sacerdos
Sacra ferens iuuenes florentes mollibus annis
Duco audens durum per iter. uos mollia Diuæ
Si qua latent, uobis tantum diuortia nota,
Præsentes monstrate, nouosq; ostendite calles,
Quos teneam. Vos en omnis, uos Itala pubes,
Quæ iuga sub nostris nunc tendit ad ardua signis,
Supplicibus poscit uotis, facilesq; precatur.
Nam mihi nũc reperire apta, atq; reperta docẽdum
Digerere, atque suo quæque ordine rite locare.
Durus uterque labor: sed quos Deus aspicit æquus,
Sæpe suis subitò inuenient accommoda uotis.
Altera nempe arti tantum est obnoxia cura,
Vnde solent laudem in primis optare poëtæ
Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine semper
Prudentes leuiter rerum fastigia summa
Libant, & parcis attingunt omnia dictis,
Quæ canere statuere: simul cœlestia Diuûm
Auxilia implorant proprijs nil uiribus ausi.
Quos ores autem non magni denique refert,
Dum memor auspicijs cuiusquam cuncta Deorum

Aggrediare. Iouis neq; enim nisi rite uocato
Numine fas quicquam ordiri mortalibus ausum.
Nec sat opem implorare semel, Musasq; ciere,
Sed quoties ueluti scopuli durißima dictu
Obycient sese tibi non superanda labore
Mortali, diuos toties orare licebit.
Incipiens odium fugito, facilesq; legentum
Nil tumidus demulce animos, nec grãdia iam tum
Conuenit, aut nimium cultum ostentantia fari.
Omnia sed nudis propè erit fas promere uerbis.
Ne si magna sones, cùm nondum ad prælia uentum,
Deficias medio irrisus certamine, cùm res
Postulat ingentes animos, uiresq; ualentes.
Principÿs potius semper maiora sequantur.
Protinus illectas succende cupidine mentes,
Et studium lectorum animis innecte legendi.
Iam uerò cùm rem propones, nomine nunquàm
Prodere conueniet manifesto. semper opertis
Indicÿs, longè & uerborum ambage petita
Significant, umbraq; obducunt. inde tamen ceu
Sublustri è nebula rerum tralucet imago
Clarius, & certis datur omnia cernere signis.
Hinc si dura mihi passus dicendus Vlysses,
Non illum uero memorabo nomine, sed qui
Et mores hominum multorum uidit, & urbes
Naufragus euersæ post sæua incendia Troiæ.
Addam alia angustis complectens omnia dictis.
Ergo age quæ uates seruandi cura fatiget
Ordinis intentos operi, cùm carmine aperto

Rem tempus narrare, loco ut disposta decenti
Omnia sint opere in toto, nec meta laborum
Vsquam dissideat ingreßibus ultima primis.
Principio inuigilant non expectata legenti
Promere, suspensosq; animos nouitate tenere,
Atq; per ambages seriem deducere rerum.
Nec, quacunq; uiam suadet res gesta, sequuntur.
Plerunq; à medijs, arrepto tempore fari
Incipiunt, ubi facta uident iam carmine digna.
Inde minutatim gestarum ad limina rerum
Tendentes prima repetunt ab origine factum.
Hoc faciunt, operum primo ne in limine lector
Hæreat ignarusq; uiæ, incertusq; laborum.
Nanq; ubi eum metã iam tum statuere sub ipsam,
Lætior ingreditur spe mentem arrectus inani,
Dum putat exigui finem propè adesse laboris.
Sed portus, quos ante oculos habet usq; propinquos
Approperans, iam iamq; tenet, similisq; tenẽti est.
Longa procul longo uia diuidit inuia tractu.
Flectendi retro cursus, uia plurima eunti
Restat adhuc, multumq; illi maris æquor arandum,
Haud sapiens quisquam, annales ceu congerat, Ilij
Inchoët excidium ueteri pastoris ab usq;
Iudicio memorans ex ordine singula, quicquid
Ad Troiam Argolicis cessatũ est Hectore duro.
Conueniet potius prope finem prælia tanta
Ordiri, atq; graues iras de uirgine rapta
Auersi Aeacidæ præmittere. tum fera bella
Consurgunt, tum pleni amnes Danaûmq;, Phrygũq;
Xanth

Xanthusq́;,Simoisq́;,& inundant sanguine fossæ.
Haud tamen intereà quæ præcessere silendum,
Aulide iurantes Danaos,uectasq́; per æquor
Mille rates,raptusq́; Helenes,& coniugis iras.
Quæq́; nouem Troia est annos perpessa priores.
Atque etiam in patriam siquis deducere adortus
Errantem Laërtiaden post Pergama capta,
Non illum Idæo soluentem è littore classem
Cum socijs primum memoret,Siconesq́; subactos,
Sed iam tum Ogygiam delatum sistat ad alta
Virginis amißis socijs Atlantidos antra.
Exin post uarios Pheacum in regna labores
Inferat hîc positis demum ipse miserrima mensis
Erroresq́; suos narret,casusq́; suorum.
Antè tamen si gesta canunt,ab origine causas,
Expediũt, quis dehinc status,& quæ tẽpora rerum.
Primus at ille labor uersu tenuisse legentem
Suspensum,incertumq́; diu,qui denique rerum
Euentus maneant,quo tandem durus Achilles
Munere placatus regi rursum induat arma
In Teucros,cuius'ue Dei Laërtius heros
Auxilio Polypheme tuis euadat ab antris,
Lectores cupidi expectant,durantq́; uolentes,
Nec perferre negant superest quodcunq; laborum,
Inde licet fessos somnus grauis auocet artus,
Aut epulis placanda fames, Cererisq́; libido.
Hoc studium, hanc operam serò dimittimus agri.
Non'ne uides ut sæpe aliquis nimis arte superbit
Improbus, & captis animis illudere gaudet,

Et nunc huc.deinde hunc mentes deducit hiantes,
Suspenditq; diu miseros,torquetq; legentes?
Ille quidem si te magnum certamen Atridæ
Et Paridis multo promissum carmine nuper
Expectare auidum,sæuaq; cupidine captum
Senserit,usq; moras trahet ultro,& differet arma,
Dum celsa Priamo,patribusq; è turre Lacæna
Nomine quenq; suo reges ostendit Achiuos.
Ipsa procos etiam ut iußit certare sagittis
Penelope optatas promittens callida tædas
Victori,per quanta moræ dispendia mentes
Suspensas trahet antè.uiri quàm proferet arcum
Thesauris clausum antiquis,penitusq; repostum?
Haud tamen omnino incertũ metam usq; sub ipsam
Exactorum operum lectorem in nube relinquunt.
Sed rerum euentus nonnullis sæpe canendo
Indicijs porrò ostendunt in luce maligna,
Sublustriq; aliquid dant cernere noctis in umbra.
Hinc pater Aeneam,multiq; instantia uates
Fata docent Latio bella,horrida bella manere,
Atq; alium partum Troianis rebus Achillem.
Spem tamen incendunt animo,firmantq; labantem
Spondentes meliora,& res in fine quietas.
Ipse quoq; agnouit per se,cùm in limine belli
Nauibus egressus turmas inuasit agrestes,
Atq;(omen pugnæ)prostrauit marte Latinos,
Occiso,ante alios qui sese obiecerat,hoste.
Fata Menœciades etiam prædixerat olim
Victori moriens maiori instare sub hoste,

Quamu

Quamuis haud fuerit res credita. tu quoq; Turne
Prauidisse tuos poteras heu perdite casus
Longè ante exitium, cùm crebrò obscœna uolucris
Per clypeum, perq; ora uolans stridentibus alis
Omine turbauit mentem, admonuitq; futuri.
Hinc tibi tempus erit magno cùm optaueris emptũ
Intactum Pallanta, & cùm spolia aurea baltei
Oderis, atq; tibi haud stabit uictoria paruo.
Nam iuuat hæc ipsos inter præscisse legentes,
Quamuis sint & adhuc confusa, & nubila porrò.
Haud aliter longinqua petit qui fortè uiator
Mœnia, si positas altis in collibus arces
Nunc etiam dubias oculis uidet, incipit ultro
Lætior ire uiam, placidumq; urgere laborem,
Quàm cùm nusquã ullæ cernuntur quas adit arces,
Obscurum sed iter tendit conuallibus imis.
Tuq; ideò nisi mente prius, nisi pectore toto
Crebra agites quodcunq; canis, tecumq; premendo
Totum opus ædifices, iterumq; iterumq; retractes,
Laudatum alterius frustra mirabere carmen,
Nec te fors inopina regat, casusq; labantem.
Omnia consilijs prouisa, animoq; uolenti
Certus age, ac semper nutu rationis eant res.
Quandoquidem sæpe incerti huc, illucq; uagamur,
Inq; alia ex alijs inuiti illabimur orsa,
Dum multa ac uarians animis sententia surgit.
Sæpe uides primis ut quidam longius orsis
Digrediuntur, & obliti quasi cœpta priora
Longè alijs hærent nulla sermonibus arte,

Et

Et longos peragrant tractus aliena canentes.
Ac uelut in patriam peregrina si quis ab ora
Ire cupit post exilium, durosq; labores,
Ille tamen recto non qua uia tramite ducit,
Carpit iter, sed nūc uagus hàc, nunc errat & illac,
Vndiq; dum studio fontes inuisit inani,
Fontesq; fluuiosq;, & amœnos frigore lucos.
Nam quid opus gemmis armatos pingere currus,
Multa superq; rotas, super axes multa morari
Tūc, cū bella manu poscūt, atq; arma fremit Mars.
Nec siquem indecoremq; animi, pugnasq; perosum
Egregios inter memoras heroas in armis
Castra sequi, cupidi expectant audire legentes
Qua facie, quibus ille humeris, qualiue capillo
Incedat, captus'ne oculo, an pes claudicet alter,
Aut longo uertex ductu consurgat acutus,
Ordine cuncta, aliud quasi nil tibi restet agendum.
Aptior Ausonius Drances, cui frigida bello
Dextra quidem, sed consilijs non futilis autor
Diues opum, pollens lingua, & popularibus auris.
Multa tamen Graiæ fert indulgentia linguæ,
Quæ nostros minus addeceant grauiora sequentes.
Quid tibi nonnullas arteis, studiumq; minorum
Indignum referam? sunt qui ut se plurima nosse
Ostentent, pateatq; suarum opulentia rerum,
Quicquid opum congesserunt, sine more, sine arte
Irrisi effundunt, & uersibus omnia aceruant,
Præcipuè siquid summotum, si quid opertum,
Atq; parum uulgi notum auribus, aut radiantis

De cœli arcana ratione, Deûm've remota
Natu[illegible]a animæ obscuro impenetrabilis ortu.
Sæpe etiam accumulant antiqua exempla uirorum
(Carminis ingratum genus) hinc atq; inde petita,
Quamuis sæpe illis tempusq́;, locusq́; repugnet.
Ne pueri, ne talem animis inducite morem,
Nec uos decipiat laudis tam dira cupido.
Haud sum animi dubius magnos remorare poëtas
Interdum Solisq́; uias, Lunæq; labores,
Astrorumq́; ortus, qua ui tumida æquora surgãt,
Vnde tremor terris, quamuis illi orsa sequantur
Longè alia, aut duri cantantes prælia Martis,
Aut terræ mores uarios, cultusq́; docentes.
At prius inuenere locum, dum tempore capto
Talia subijciunt parci, nec sponte uidentur
Fari ea, rem credas hoc ipsam poscere, ita astum
Dißimulant, aditusq́; petunt super omnia molles.
Cur pater Anchises natum opportuna rogantem
Non doceat, rursus'ne animæ semel æthere cassæ
Ad cœlum redeant, blandiq́; ad luminis auras?
Igneus an'ne ollis uigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantùm non noxia corpora tardant?
Quandoquidẽ ut uariũ sit opus (nãq; inde uoluptas
Grata uenit) rebus non usq; hærebis in ijsdem.
Verùm ubi uis animis uarius succurrere feßis,
Ingrederisq́; nouas facies, rerumq́; figuras,
Paulatim capto primis delabere cœptis
Tempore, nec positis insit uiolentia rebus.
Omnia sponte sua ueniant, lateatq́; uagandi

Dulcis amor, cunctamq; potẽs labor occulat artem.
Sic enim Aeneæ uenturi, haud inscius æui
Res Italûm in clypeo, Romanorumq; triumphos
Fecerat ignipotens, pugnataq; in ordine bella,
Stirpis ab Ascanio quondã genus omne futurum.
Tum si quis Latio cretus de sanguine uates
Prosequitur uarias oras, moresq; locorum,
Medosq;, Aethiopasq;, & dites arboris Indos,
Immemor ille nimis patriæ, oblitus'ue suorum,
Si non Italiæ laudes æquauerit astris,
Cui neq; Medorum syluæ, neq; Bactra, neq; Indi,
Totaq; turiferis Panchaia certet arenis.
Quare etiam egregij uates ego carmina uestra
Haud equidem arguerim, qui pectora fessa legẽtum
Interdum, atq; aures recreatis carmine dulci.
Non ego post Celei crates, post tribula dicta
Rastraq;, plaustraq;, & inflexo cũ uomere aratra
Addubitem flere extincti miserabile funus
Romani ducis, aut ruris laudare quietem
Post uites dictas Bacchi, & syluestria dona.
Vidi etiam qui iam perfecto munere longam
Subiecere moram, extremo sub fine uagantes
Exactores operum, uacua dum carmina musa
In longum traherent, cuius dulcedine mira
Fessi animi cuperent iterumq;, iterumq; redire.
Me nulla iccirco quiret uis sistere, quin post
Naturas & apum dictas, & liquida mella
Tristis Aristæi questus, monitusq; parentis
Prosequerer dulci sermone, & Protea uinctum.

Addam Threicij carmen miserabile uatis.
Qualis populea queritur Philomela sub umbra,
Vt Rhodope, ut Pangæa fleat, Rhœsi ut domus alta
Atq; Getæ, atq; Hebrus, & Actias Orithyia.
Non aliam ob causam reges qui in prælia euntes
Dinumerant, populosq;, moram traxere canentes
Aut Ligurum regi, ob casum Phaëthontis amati
Dum gemit, & mœstum musa solatur amorem,
In syluis cano natas in corpore plumas,
Aut rursum Hippolytum superas uenisse sub auras
Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Nec uerò intereà quæ cuiq; insignia, quæ arma
Prætereunt, pingunt clypeos, atq; Hercule pulchro
Pulcher Auentinus satus olim insigne paternum
Centũ angues, cinctamq; gerit serpentibus Hydrã.
Sæpe etiã loca amœna canunt, & frigida Tempe.
Nunc uarijs pingunt cum floribus auricomum uer,
Nunc uirides liquidis inducunt fontibus umbras,
Crebraq; fluuiorum in ripis spaciantur opacis
Aut Veneti Eridani, aut Aetoli Acheloi.
Addunt & Panas, Faunos, Dryadasq; puellas,
Et centum æquoreas Nereo genitore sorores.
Sæpe tamen memorandum inter ludicra memento
Permiscere aliquid, breuiter mortalia corda
Quod moueat, tangens humana commoda uitæ,
Quodq; olim iubeant natos meminisse parentes.
At non exiguis etiam te insistere rebus
Abnuerim, si magna uoles componere paruis,
Aut apibus Tyrios, aut Troia ex urbe profectos

Form

Formicis, Libycum properant dum linquere littus.
Sed non Ausonij rectè fœdißima musca
Militis æquarit numerum, cùm plurima mulctram
Peruolitat, neq; enim in Latio magno ore sonantem
Arma, ducesq́; decet tam uiles decidere in res,
Nec dictis erit ullus honos si cùm actus ab urbe
Daunius hostili Teucris urgentibus heros
Vix pugna absistit, similis dicetur asello,
Quem pueri læto pascentem pinguia in agro
Ordea stipitibus duris detrudere tendunt
Instantes, quatiuntq́; sudes per terga, per armos.
Ille autem campo uix cedere, & inter eundum
Sæpe hic, atq; illic auidis insistere malis.
Omnia conueniunt, rerumq́; simillima imago est,
Credo equidem, sed turpe pecus, nec Turnus asellum
Turnus auis, atauisq́; potens dignabitur heros.
Aptius hanc speciem referat leo, quem neq; terga
Ira dare, aut uirtus patitur, neq; sufficit unus
Tendere tot contra, telisq́; obstare sequentum.
Hoc quoq; non studijs nobis leuioribus instat
Curandum, ut, quando non semper uera profamur
Fingentes, saltem sint illa simillima ueris.
Vidi aliquos, qui, cùm Glauco medio æquore belli
Tydides ferus occurrit, uix credere possunt
Tot traxisse moras longis sermonibus usos
Inter sese ambos, dum feruent omnia cæde.
Alter enim diri narrat fera fata Lycurgi,
Crimine damnati falso alter Bellerophontis
Facta refert, magna domitam uirtute Chimeram.

Et uictos pariter Solymos, & Amazonas armis.
Nam quæ multa canunt ficta, & non credita uates,
Dulcia, quo uacuas teneant mendacia mentes,
Illis nulla fides, quam nec sibi deniq; aperti
Exposcunt, nec dißimulant, licet omnia obumbrent
Relligione Deûm, quæ non credenda profantur.
Idcirco solis perhibent armenta loquuta
Mortua, & in ueribus Vulcano tosta colurnis,
Vt minus aeris equos itidem miremur Achillis,
Verbaq; ueliferas rostris fudisse carinas,
Omnia quæ porta ueniunt insomnia eburna.
Disce etiam, pulchri tibi si cura ordinis ulla est,
Res tantum semel effari. repetita bis aures
Ferre negant, subeunt fessas fastidia mentes.
Quanquã etiã hic nostris cernes differre Pelasgos.
Nam tibi non referent semel illi omnia Atridæ.
Nec sat erit si retulerint quid fortis Achilles
Mente dolens Danaûm sese subduxerit armis,
Ipse iterum Aeacides nisi solo in littore ponti
Flens eadem æquoreæ narrauerit omnia matri.
Quin etiam reges cum dant mandata ferenda,
Cuncta canunt prius ipsi, eadem mox carmine eodẽ
Mißi oratores repetunt nihil ordine uerso,
Non sic Ausonius Venulus legatus ab Arpis
Cum redit Aetoli referens responsa tyranni.
Altum at ijs assurgat opus: tu nocte, dieq;
Exiguum meditator, ubi sint omnia culta,
Et uisenda nouis iterumq;, iterumq; figuris.
Quòd si longarum cordi magis ampla uiarum

Sunt

Sunt spatia, angustis cum res tibi finibus arcta,
In longum trahito arte. uiæ tibi mille trahendi,
Mille modi. nam ficta potes multa addere ueris,
Et petere hinc illinc uariarum semina rerum.
Non'ne uides, ut nostra Deos in prælia ducant,
Hos Teucris, alios Danais socia arma ferentes,
Certantesq; inter se odijs, donec pater ipse,
Concilium uocet, atq; ingentes molliat iras?
Cùm secura tamen penitus natura Deorum
Degat, & aspectu nostro summota quiescat.
Addunt infernasq; domos regna inuia uiuis,
Tartareosq; lacus, Ditemq;, & Erinnydas atras.
Tum uolucrum captant cantus, atq; omnia pennæ.
Sæpe etiam hospitibus conuiuia læta receptis,
Regalesq; canunt epulas, ubi multa repostis
Narrantur dapibus uario sermone uicißim,
Nunc ludos celebrãt magnorum ad busta uirorum,
Annua nunc patrijs peragunt dijs sacra periclo
Seruati quondam, laudesq; ad sidera tollunt
Aut Phœbi, monstro ingenti Pythone perempto,
Aut magni Alcidæ, Cacum ut uidere iacentem.
Rege sub Eurystheo tulerit quos ille labores
Alterni repetunt cantu. super omnia Caci
Speluncam adijciunt, spirantemq; ignibus ipsum.
An memorem, quandoq; omnes intendere neruos
Cùm libuit, uerbisq; ipsam rem æquare canendo,
Seu dicenda feri tempestas horrida ponti,
Ventorum & rabies, fractæq; ad saxa carinæ
Aut Siculo angusto, aut impacato Euxino?

Siue coorta repentè lues, cùm multa ferarum
Corpora multa hominum leto data, siue Sicana
Dicendum quantis terra tonet Aetna ruinis
Prorumpens atram cœli usq; ad sidera nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Vidisti cùm bella canunt horrentia, & arma
Arma fremunt, miscentq; equitũ, peditũq; ruinas,
Ante oculos Martis sese offert tristis imago,
Non tantùm ut dici uideantur, sed fieri res,
Vnde ipsis nomen Graij fecere poëtis.
Armorum fragor audiri, gemitusq; cadentum,
Cadentumq; ictus, & inania uota precantum.
Quis quoq;, cùm captas euoluunt hostibus urbes,
Temperet à lacrymis? tectorum ad culmina saeuas
Ire faces, paßimq; domos inuoluere flammas
Cernere erit, trepidosq; senes, puerosq; parentes
Amplexos, flentesq; ipsas ad sidera matres
Tollentes clamorem hostes interq;, suosq;,
Abstractasq; nurus adytis, arisq; Deorum
Et crinem laniare, & pectora tundere palmis,
Hos fugere, ast illos ingentem abducere prædam,
Perq; domos perq; alta ruunt delubra Deorum.
Atq; huc, atq; illuc tota discurritur urbe.
Quid cũ animis sacer est furor addit⁹, atq; potẽs uis?
Nam uariant species animorũ, & pectora nostra,
Nunc hos, nunc illos multo discrimine motus
Concipiunt, seu quot cœli mutatur in horas
Tempestas, hominũq; simul quoq; pectora mutant,
Seu quia non ijsdem respondent sæpe labore

Sensus

Sensus effœti, atq; animus cum corpore languet,
Seu quia curarum interdum, uacuiq; doloris,
Interdum tristes cæco intus tundimur æstu.
Dij potius nostris ardorem hunc mentibus addunt
Dij potius, felixq; ideo qui tempora quiuit,
Aduentumq; Dei, & sacrum expectare calorem,
Paulisperq; operi posito subducere mentem,
Mutati donec redeat clementia cœli.
Sponte sua ueniet iustum (ne accersite) tempus.
Interdum & syluis frondes, & fontibus humor
Desunt, nec uictis semper caua flumina ripis
Plena fluunt, nec semper agros uer pingit apricos.
Sors eadem incertis contingit sæpe poëtis.
Interdum exhaustæ languent ad carmina uires,
Absumptusq; uigor, studiorũq; immemor est mẽs:
Torpescunt sensus, circum præcordia sanguis
Stat gelidus. credas penitus migrasse camœnas,
Notaq; nũquàm ipsum rediturũ in pectora Phœbũ,
Nil adeò Musæ, nil subuenit autor Apollo.
Ah quoties aliquis frustra consueta retentat
Munera, nec cernit cœlum se tendere contra,
Aduersosq; Deos, atq; implacabile numen?
Quidam autem inuentus, qui sæpe reduceret auras
Optatas ueterum cantando carmina uatum,
Paulatimq; animo blandum inuitaret amorem,
Donec collectæ uires, animiq; refecti,
Et rediJt uigor ille, uelut post nubila, & imbres
Sol micat æthereus. unde hæc tam clara repentè
Tempestas? Deus ecce Deus iam corda fatigat.

Altius insinuat uenis, penitusq́; per artus
Deditur, atq; faces sæuas sub pectore uersat.
Nec se iam capit acer agens calor, igneaq́; intus
Vis sæuit, totoq́; agitat se corpore numen.
Ille autem exultans iactat iam non sua uerba,
Oblitusq́; hominem mirum sonat. haud potis ignem
Excutere. inuitum miratur se ire, rapiq́;
Præcipitem te Phœbe uocans, te Phœbe prementem
Vociferans, plenusq́; Deo, stimulisq́; subactus
Haud placidis, non ille dapum, non ille quietis,
Aut somni memor hanc potis est deponere curam.
Sæpe etiam in somnis memores Phœbeïa uersant
Munera, & inuenti quidam qui sæpe sopore
In medio Musis cecinere, & Apolline digna.
Tantus amor famæ, præsentis tanta Dei uis.
Ne tamen ah nimium puer ò ne fide calori.
Non te fortuna semper permittimus uti,
Præsentiq́; aura, sæuum dum pectore numen
Insidet: at potius ratioq́;, & cura resistat.
Fræno siste furentem animum, & sub signa uocato,
Et premere, & laxas scito dare cautus habenas.
Atq; ideo semper tunc expectare iubemus,
Dum fuerint placati animi, compressus & omnis
Impetus. hic recolens sedato corde reuise
Omnia, quæ cæcus menti subiecerit ardor.
Præterea haud lateat te nil conarier artem,
Naturam nisi ut aßimulet, propiusq́; sequatur.
Hanc unam uates sibi proposuere magistram:
Quicquid agunt, huius semper uestigia seruant.

Hinc

Hinc uarios mores'q; hominum, mores'q; animātum
Aut studia imparibus diuisa ætatibus apta
Effingunt facie uerborum, & imagine reddunt
Quæ tardos'q; senes deceant, iuuenes'q; uirentes,
Fœmineum'q; genus, quantùm quoq; rura colenti,
Aut famulo distet regum alto è sanguine cretus.
Nam mihi non placeat, teneros si sit grauis annos
Telemachus supra, senior si Nestor inani
Gaudeat & ludo, & canibus, pictis'ue pharetris.
Et quoniam in nostro multi persæpe loquuntur
Carmine, uerba illis pro conditione uirorum,
Aut rerum damus, & proprijs tribuuntur honores.
Cuiq; suus, seu mas, seu fœmina, siue deus sit.
Sēper enim summus diuûm pater, atq; hominū rex
Ipse in concilio fatur, si fortè coorta
Seditio, paucis. at non Venus aurea contrà
Pauca refert Teucrûm indignos miserata labores.
Ingreditur furijs, atq; alta silentia rumpit
Acta furore graui Iuno ac fœta usq; querelis.
Cumq; etiam iuueni gliscat uiolentia maior,
Ardens cui uirtus, animus'q; in pectore præsens,
Nulla mora in Turno, nec dicta animosa retractat.
Stat conferre manū, & certamine prouocat hostem
Desertorem Asiæ, uerùm quantum ille feroci
Virtute exuperat, tantò est impensius æquum
Et pietate grauem, & sedato corde Latinum
Consulere, atq; omnes metuentum expendere casus.
Multùm etiam intererit, Dido'ne irata loquatur,
An pacato animo. Libycas si linquere terras

Troianus paret, & desertum fallere amorem,
Saeuiet, ac tota passim bacchabitur urbe
Mentis inops, immanis, atrox uerba aspera rumpet,
Confusasq; dabit uoces incertaq;, & anceps
Quae quibus ante ferat. quantum ab distabit ab illa
Didone, excepit Teucros quae nuper egentes
Soluere corde metum, atq; iubens secludere curas,
Inuitansq; suis uellent considere regnis?
Nec te oratores pigeat, artisq; magistros
Consuluisse, Sinon Phrygios quo fallere posset
Arte dolis quocunq; animos impellere doctus,
Quo'ue tenere queat Graios fandi autor Vlysses
Stante domum Troia tandem discedere certos.
Quid tibi nunc dulcem prae cunctis Nestora dicam,
Qui toties inter primores Argiuorum
Ingentes potuit uerbis componere lites,
Et mulcere animos, & mollia fingere corda?
Artibus his certe Cytherea instructa, dolisq;
Arma rogat nato genitrix, & adultera laesum
Vulcanum alloquitur, dictisq; aspirat amorem.
Nam causas petit ex alto indeprensa, uiriq;
Circuit occulta uerborum indagine mentem.
Discitur hinc etenim sensus, mentesq; legentum
Flectere, diuersosq; animis motus dare, ut illis
Imperet arte potens dictu mirabile uates.
Nam semper seu laeta canat, seu tristia moerens
Affectas implet tacita dulcedine mentes.
Quem non Threicij quondam sors aspera uatis
Molliat, amissam dum solo in littore secum

Eurydice solans ægrum testudine amorem
Te ueniente die, te decedente uocaret?
Quid? puer Euryalus cùm pulchros uoluitur artus
Ah dolor, inq; humeros lapsa ceruice recumbens
Languescit moriens, ceu flos succisus aratro
Ardet adire animus lectori, & currere in ipsum
Volcentem, pueriq; manum supponere mento
Labenti, ac largum frustra prohibere cruorem
Purpureo niueum signantem flumine pectus.
Postremò, tibi siqua instant dicenda, ruborem
Quæ tenerum incuterent Musis adaperta, chorisq;
Virgineis, molli uel præterlabere tactu
Dissimulans, uel uerte aliò, & rem suffice fictam.
Si pater omnipotens tonitru cœlum omne ciebit,
Speluncam Dido, dux & Troianus eandem
Deuenient, pudor ulterius nihil addere curet.
Nam sat erit tellus quòd prima, & conscius æther
Cōnubij dent signum, ululentq; in uertice Nymphæ,
Ne'ue alijs impar nimium, ne Troilus armis
Ah puer infelix facito concurrat Achilli,
Quàm quibus in Libyco conspexit littore pictum
Illum Anchisiades heros, dum uictus anhelis
Fertur equis, curruq; hæret resupinus inani,
Nec pueri ueros congressus dicere cures.
Quid deceat, quid non, tibi nostri ostendere possunt
Inuenta ex alijs disce, & te plurima Achiuos
Consulere hortamur ueteres, Argiuaq; regna
Explorare oculis, & opimam auertere gazam
In Latium, atq; domū lætum spolia ampla referre.

Haud

Haud minor est adeò uirtus, si te audit Apollo,
Inuenta Argiuûm in patriam conuertere uocem,
Quàm si tu te aliquid intactum inueneris antè.
Aspice ut insignis peregrino incedat in aruo
Fatidicæ Mantus, & Mincei filius amnis,
Fulgeat ut magni exuuias indutus Homeri
Nec pudet. Egregias arteis ostenderit esto
Græcia, tradiderit Latio præclara reperta,
Dum pòst in melius aliunde accepta Latini
Omnia retulerint, dum longè maxima Roma
Vt belli studijs, ita doctis artibus omnes,
Quod Sol cunq; uidet terrarum, anteiuerit urbes.
Dij Romæ indigetes, Troiæ tuq; autor Apollo,
Vnde genus nostrum cœli se tollit ad astra,
Hanc saltem auferri laudem prohibete Latinis.
Artibus emineat semper, studijsq; Mineruæ
Italia, & gentes doceat pulcherrima Roma,
Quandoquidem armorum penitus fortuna recessit,
Tanta Italos inter creuit discordia reges.
Ipsi nos inter sæuos distringimus enses,
Nec patriam pudet externis aperire tyrannis,
Spes tamen Italiæ prostratæ affulserat ingens
Nuper, & egregijs animos erexerat ausis.
Heu frustra inuidit laudi fors læua Latinæ,
Necdum fata malis Italûm exaturata quierunt.
Iam gentes longè positæ trepidare, ducesq;
Externi. iam diues Arabs, iam Nilus, & Indus
Audierant longè Thusci decora alta Leonis.
Audieram Medycumq; genus, stirpemq; Deorum,

Iam

Iam tum ille egregias curas accinxerat ardens
Pro patriæ decore, pro libertate sepulta
Antiquæ Ausoniæ germano fretus Iulo,
Qui cum partitus curarum ingentia semper
Pondera commissas rerum tractabat habenas
Idem regnatorq; hominum, diuûmq; sacerdos.
Iamq; illum Europæ reges, gensq; omnis in unum
Conuersiq; oculos, conuersiq; ora tenebant.
Iamq; duces animis illum concordibus omnes
Velle sequi trepidos in Turcas arma parantem.
Illum quadriiugo inuectum per mœnia curru
Roma triumphato uidisses protinus orbe.
Illum Tybri pater lætanti spumeus alueo
Exciperes Thuscus Thuscum, ueheresq; per undas
Miratus habitusq; nouos, hominumq; figuras.
Issent post currus capti longo ordine reges.
Oblitusq; minas minor iret barbarus hostis,
Qui uictis Solymis nunc, atq; Oriente subacto
Exultat fidens, orbisq; affectat habenas
Efferus, atq; Italæ iam iam (scelus) imminet oræ.
Visendi studio paßim Romana iuuentus
Per fora, perq; uias festa discurreret urbe.
Ipse suos solio fulgens pater aureus alto
Aspiceret ciues longo pòst tempore uisos,
Barbaricumq; aurum, prædæq; iuberet aceruos
Sacratis adytis, penitusq; alta arce reponi.
Verùm heu (Dii uestrum crimen) spes tanta repentè
Italiæ absumpta, ac penitus fiducia ceßit.
Egregius moriens heros secum omnia uertit.

M. HIER

M. HIERONYMI VIDAE CREMON. POETIC.
LIBER III.

NVNC autem linguæ studium, moremq; loquendi,
Quem uates, Musæq; probent, atque autor Apollo,
Expediam curam extremam, finemq; laborum.
Discendum iudicia, & uerborum lumina quæ sint
Munere Pieridum lustrandis addita rebus.
Ne te opere incœpto deterreat ardua meta,
Audendum puer, atq; inuicto pectore agendum.
Iam te Pierides summa en de rupe propinquum
Voce uocant, uiridiq; ostentant fronde coronam
Victori, atq; animo stimulos hortatibus addunt.
Iamq; rosas calathis spargunt per nubila plenis
Desuper, & florum placido te plurima nimbo
Tempestas operit, gratumq; effusus odorem
Ambrosiæ liquor aspirat diuina uoluptas.
Verborum in primis tenebras fuge, nubilaq; atra,
Nam neq; (si tantum fas credere) defuit olim
Qui lumen iucundum ultro, lucemq; perosus
Obscuro nebulæ se circunfudit amictu:
Tantus amor noctis, latebræ tam dira cupido.
Ille ego sim, cui Pierides dent carmina Musæ
Lumine clara suo, externæ nihil indiga lucis.
Nec tamen id uotis optandum deniq; magnis.
Ipse uolens per te poteris, uis Dædala fandi

Tot se adeò in facies, tot se conuertit in ora
Mille trahens uaria secum ratione colores.
Mille modis aperire datur mentisq; latebras,
Quiq; latent tacito arcani sub pectore motus.
Si tibi, dum trepidas, non hàc successerit, & lux
Non datur hinc, te uerte aliò, lumenq; require
Nunc hàc, nunc illàc, donec diffulserit ultro,
Claraq; tempestas cœlo radiarit aperto.
Quin etiam angustas si non urgebere rebus:
Cùm fandi tibi mille uiæ, tibi mille figuræ
Occurrent, tu mille uias, tu mille figuras
Nunc hanc, nunc alia ingredere, et mutare memẽto,
Iamq; hos, iamq; alios haud segnis sumere uultus.
Nempe inde illectas aures immensa uoluptas
Detinet, & dulci pertentat pectora motu.
Ergo omnem curam impẽdunt, ut cernere nusquam
Sit formas similes naturæ exempla sequuti,
Dissimili quòd sint facie quæcunq; sub astris
Vitales carpunt auras, genus omne ferarum,
Atq; hominum, pictæ uolucres, mutæq; natantes.
Non'ne uides uerbis ut ueris sæpe relictis
Accersant simulata, aliundeq; nomina porrò
Transportent, aptentq; alijs ea rebus, ut ipsæ
Exuuiasq; nouas, res, insolitosq; colores
Indutæ sæpe externi mirentur amictus
Vnde illi, lætæq; aliena luce fruantur,
Mutatoq; habitu, nec iam sua nomina mallent?
Sæpe ideo cùm bella canunt, incendia credas
Cernere, diluuiumq; ingens surgentibus undis.

Cont

Contrà etiam Martis pugnas imitabitur ignis,
Cùm furit accensis acies Vulcania campis.
Ner turbato oritur quondam minor æquore pugna.
Confligunt animosi Euri certamine uasto
Inter se, pugnantq; aduersis molibus undæ.
Usqueadeo paßim sua res insignia lætæ
Permutantq;, iuuantq; uicißim, & mutua sese
Altera in alterius transformat protinus ora.
Tum specie capti gaudent spectare legentes.
Nam diuersa simul datur è re cernere eadem
Multarum simulachra animo subeuntia rerum.
Ceu cùm fortè olim placidi liquidißima ponti
Aequora uicina aspectat de rupe uiator,
Tantum illi subiecta oculis est mobilis unda,
Ille tamen syluas, interq; uirentia prata
Inspiciens miratur, aquæ quæ purior humor
Cuncta refert, captosq; eludit imagine uisus.
Non aliter uates nunc huc traducere mentes,
Nunc illuc, animisq; legentum apponere gaudet
Diuersas rerum species, dum tædia uitat.
Res humiles ille intereà non secius effert
Splendore illustrans alieno, & lumine uestit,
Verborumq; simul uitat dispendia parcus.
Hunc fandi morem (si uera audiuimus) ipsi
Cœlicolæ exercent cœli in penetralibus altis,
Pieridum chorus in terras quem detulit olim,
Atq; homines docuere, Deûm præclara reperta.
Illæ etenim Iouis ætherea dicuntur in aula
Immixtæ superis festas agitare choreas,

Et

Et semper canere alternæ, Phœbiq; fruuntur
Colloquio, uatumq́; inspirant pectora ab alto.
Nec tamen haud solis fugit hæc me nota poëtis,
Verùm etiam autores alij experiuntur, & audent,
Præcipuè orantes causas, fandiq; magistri,
Seu sontes tendant legum compescere habenis,
Seu caros cupiant atris è mortis amicos
Faucibus eripere, & defletos reddere luci.
Quin etiam agricolas ea fandi nota uoluptas
Exercet, dum læta seges, dum trudere gemmas
Incipiunt uites, sitientiaq; ætheris imbrem
Prata bibunt, ridentq; satis surgentibus agri.
Hanc uulgò speciem propriæ penuria uocis
Intulit, indictisq; urgens in rebus egestas.
Quippe ubi se uera ostendebant nomina nusquam
Fas erat hinc, atq; hinc transferre simillima ueris.
Paulatim accreuere artes, hominumq́; libido,
Quodq; olim usus inops repperit, nūc ipsa uoluptas
Postulat, hunc addens uerborum rebus honorem.
Sic homines primùm uenti uis aspera adegit,
Vitandiq; imbres stipulis horrentia tecta
Ponere, & informi sedem arctam claudere limo.
Nunc altæ aratis trabibus, Parijsq; columnis
Regifico surgunt ædes ad sidera luxu.
Parcius ista tamen delibant, & minus audent
Artifices alij, nec tanta licentia fandi
Cuiq; datur, solis uulgò concessa poëtis.
Nempe pedum hi duris cohibentur legibus, & se
Sponte sua spatijs angustì temporis arctant:

Liberius fas campum alijs decurrere apertum.
Sacri igitur uates facta, atq; infecta canentes
Libertate palàm gaudent maiore loquendi,
Quæsitiq; decent cultus magis, atq; colores
Insoliti, nec erit tanto ars deprensa pudori.
Crebrius hi fando gaudent super æthera miris
Tollere res (nec sit fas tantum credere) dictis.
It cœlo clamor, tremit omnis murmure Olympus.
Nec mora, bis uocem ingeminant, urbisq; ruinas,
Fataq;, prœliaq;, & sortem execrantur iniquam,
O pater, ô patria, ô Priami domus inclyta quondã,
Clamantes, cecidit pro Iuppiter Ilion ingens.
Quid cùm Neptunum dicunt mare, uina Lyæum,
Et Cererem frumenta, patrumq; è nomine natos
Significant, memorantq; urbes pro ciuibus ipsis?
Atq; ideo timor attonitos cùm inuaserit Afros,
Africa terribili tremet horrida terra tumultu.
Nec deerit, tibi pro fluuijs, proq; omnibus undis
Pocula qui pressis Achelia misceat uuis.
Ecce autem subitis conuersi uocibus ultro
Sæpe aliquem longè absentem, desertaq; & antra,
Et solos monteis affantur, sæpe salutant
Syluasq;, fluuiosq;, & agros, sensusq; carentes
Speluncas, uelut hæc sint responsura uocata.
Et uos ô uacui compellant nomine saltus.
Præterea uerbis inimicos addere sensus
Oppositis, dum dissimulant, aliudq; uidebis
Sæpe loqui, atq; aliud simulata condere mente.
Egregia intereà coniux ita nocte suprema

Deipho

Deiphobo fidum capiti subduxerat ensem.
Nec minus insignis Dranees, cùm stragis aceruos
Tot dedit, & claris insignijt arua trophæis.
Quid sequar ulterius, quanta dulcedine captas
Detineant aures, uocem cùm rursus eandem
Ingeminant, modo non uerborum cogat egestas?
Pan etiam Arcadia neges hoc si iudice præsens,
Pan etiam Arcadia dicam te iudice uanum.
Hæc adeò cùm sint, cùm fas audere poëtis
Multa modis multis, tamen obseruare memento
Si quando haud proprijs rem mauis dicere uerbis,
Translatisq; aliunde notis, longeq; petitis,
Ne nimiam ostendas, quærendo talia, curam.
Nanq; aliqui exercent uim duram, & rebus iniqui
Natiuam eripiunt formam indignantibus ipsis,
Inuitasq; iubent alienos sumere uultus.
Haud magis imprudēs mihi erit, et luminis expers
Qui puero ingentes habitus det ferre gigantis,
Quàm si quis stabula alta, lares appellet equinos,
Aut crines magnæ genitricis gramina dicat.
Præstiterit uerò faciem, spolia & sua cuiq;
Linquere, & interdum proprijs rem prodere uerbis,
Indicijsq; suis, ea sint modò digna Camœnis.
Res etiam poteris rebus conferre uicissim,
Nominibusq; ambas uerisq;, suisq; uocare.
Quod faciens, fuge uerborum dispendia, paucisq;
Includas numeris. unde illa simillima imago
Ducitur, & breuiter confer, ne fortè priorum
Oblitus sermonum aliò traducere mentem,

Inq; alia ex aliis uideare exordia labi.
Iamq; age uerborum qui sit delectus habendus,
Quæ ratio: nam nec sunt omnia uersibus apta,
Omnia nec pariter tibi sunt uno ordine habenda.
Versibus ipsa etiam diuisa, & carmina quantum
Carminibus distant, tantum distantia uerba
Sunt etiam inter se, quamuis communia multa
Interdum inuenies uersus diffusa per omnes.
Multa decent scenam, quæ sunt fugienda canenti
Aut Diuum laudes, aut Heroum inclyta facta.
Ergo aliè uestiga oculis, aciemq; uoluta
Verborum sylua in magna: tum accommoda Musis
Selige, & insignes uocum depascere honores,
Vt nitidus puro uersus tibi fulgeat auro.
Reÿce degenerem turbam nil lucis habentem,
Indecoresq; notas, ne sit non digna supellex.
Quî fieri id possit ueterum te semita uatum
Obseruata docebit. adi monimenta priorum
Crebra oculis, animoq; legens, & multa uoluta.
Tum quamuis, longe siquis supereminet omnes,
Virtutem ex illo, ac rationem discere fandi
Te iubeam cui contendas te reddere semper
Aßimilem, atq; habitus, gressusq; effingere cũtis,
Quantum fata sinunt, & non auersus Apollo.
Haud tamen intereà reliquûm explorare labores
Abstiteris uatum moneo, suspectaq; dicta
Sublegere, & uariam ex cunctis abducere gazam.
Nec dubitem uersus hirsuti sæpe poëtæ
Suspensus lustrare, & uestigare legendo,

Sicubi

Sicubi se quædam fortè inter commoda uersu
Dicta meo ostendant, quæ mox melioribus ipse
Auspicijs proprios posim mihi uertere in usus
Detersa prorsus prisca rubigine scabra.
Flumina sæpe uides immundo turbida limo:
Haurit aquā tamen inde frequens cōcursus, & altis
Important puteis ad pocula. desuper illa
Occultis diffusa canalibus influit, omnemq;
Illabens bibulas labem exuit inter arenas.
Nil adeò incultum, quod non splendescere posit,
Præcipuè si cura uigil non desit, & usque
Mente premas, multumq; animo tecū ipse uolutes,
Atq; ideo ex priscis semper, quo more loquamur,
Discendum, quorum depascimur aurea dicta,
Præcipuumq; auidi rerum populamus honorem.
Aspice ut exuuias, ueterumq; insignia nobis
Aptemus. rerum accipimus nunc clara reperta,
Nūc seriem, atq; animū uerborū, uerba quoq; ipsa:
Nec pudet interdum alterius nos ore loquutos.
Cùm uerò cultis moliris furta poëtis,
Cautius ingredere, & raptus memor occule uersis
Verborum indicijs, atq; ordine fallere gentes
Mutato. noua sit facies, noua prorsus imago.
Munere (nec longum tempus) uix ipse peracto
Dicta recognosces ueteris mutata poëtæ.
Sæpe palàm quidem rapiunt, cupiuntq; uideri
Omnibus intrepidi, ac furto lætantur in ipso
Deprensi, seu cùm dictis nihil ordine uerso
Longè alios ijsdem sensus mira arte dedere,

Exueruntq; animos uerborum impune priores:
Seu cùm certandi priscis succensa libido,
Et possessa diu, sed enim male condita uictis
Extorquere manu iuuat, in meliusq; referre:
Ceu sata, mutatoq; solo felicius olim
Cernimus ad cœlum translatas surgere plantas.
Poma quoq; utilius succos oblita priores
Proueniunt: sic regna Asiæ, Troiæq; penates
Transtulit, auspicijs Phrygius melioribus heros
In Latium, quamuis (nam Diuûm fata uocabant)
Inuitus Phœnissa tuo de littore cessit,
Nec connubia læta, nec incœpti Hymenæi
Flexerunt immitem animum. tu uicta dolore
Occidis, & curæ uix ipsa in morte relinquunt.
Nunquàm ô Dardaniæ tetigissent uestra carinæ
Littora, fors nulli poteras succumbere culpæ.
Ergo agite ò mecum securi accingite furtis
Vnà omnes pueri, passimq; auertite prædam.
Infelix autem (quidam nam sæpe reperti)
Viribus ipse suis temere qui fisus, & arti,
Externæ quasi opis nihil indigus abnegat audax
Fida sequi ueterum uestigia, dum sibi præda
Temperat heu nimium, atq; alienis parcere creuit,
Vana superstitio, Phœbi sine numine cura.
Haud longum tales ideo lætantur, & ipsi
Sæpe suis superant monimentis, illaudatiq;
Extremum ante diem fœtus fleuere caducos,
Viuentesq; suæ uiderunt funera famæ.
Quàm cuperent uano potius caruisse labore,

Eq; suis alias didicisse parentibus arteis?
Sæpe mihi placet antiquis alludere dictis,
Atq; aliud longè uerbis proferre sub iisdem.
Nec mea tam sapiens per sese prodita quisquam
Furta redarguerit, quæ mox manifesta probabunt
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.
Tantum absit, pœnæ metuens infamis ut ipse
Furta uelim tegere, atq; meas celare rapinas.
Non tamen omnia te priscis fas fidere, qui non
Omnia sufficient. quærenti pauca labore
Attentanda tuo nondum ulli audita supersunt.
Nos etiam quædam iccirco noua condere nulla
Relligio uetat, indictasq; effundere uoces.
Ne uerò hæc penitus fuerint ignota, suumq;
Agnoscant genus, & cognatam ostendere gentem
Possint, ac stirpis nitantur origine certæ.
Usq; adeò patriæ tibi si penuria uocis
Obstabit, fas Graiugenûm felicibus oris
Deuehere informem massam quam incude Latina
Informans patrium iubeas dediscere morem.
Sic quondam Ausoniæ succreuit copia linguæ.
Sic auctum Latium, quò plurima transtulit Argis
Usus, & exhaustis Itali potiuntur Athenis.
Non'ne uides, mediis ut multa erepta Mycenis
Graia genus fulgent nostris immixta, nec ullum
Apparet discrimen: eunt insignibus æquis
Undiq; per Latios & ciuis, & aduena tractus.
Iamdudum nostri cessit sermonis egestas:
Rarò uber patriæ, tibi rarò opulentia deerit.

Ipse suis Cicero thesauris omnia promet,
Autoresq; alij nati felicibus annis
Omnia sufficient, nec solis crede poëtis.
Saepe etiam uidi ueterum inter carmina uatum
Barbarico uersus cultu, gazaq; superbos:
Belgicaq; immisit trans alpes essɛda Gallus
In Latium, & longae Macedum uenere sarissae.
Et metuam ne deficiat me larga supellex
Verborum, angustiq; premat sermonis egestas?
Quin & uicta situ, si me penuria adaßit,
Verba licet renouare, licet tua sancta uetustas
Vatibus indugredi sacraria. saepius olli
Aetatis gaudent insignibus antiquai,
Et ueterum ornatus induti incedere auorum.
Non tamen ille uetus squalor fluat undiq; & ater
Verborum situs. his modus adsit deniq;: quando
Copia non desit, quorum nunc peruius usus.
Tum quoq; si deerunt rebus sua nomina certa,
Fas illas apta uerborum ambire corona,
Et latè circunfusis comprendere dictis.
Verba etiam tum bina iuuat coniungere in unum
/ *Molliter inter se uinclo sociata iugali.*
Verum plura nefas uulgò congesta coire,
Ipsaq; quadrifidis subniti carmina membris.
Itala nec paßim fert monstra tricorpora tellus.
Horresco diros sonitus, ac leuia fundo
Innitus perterricrepas per carmina uoces.
Argolici quos ista decet concessa libido,
Talia connubia, & tales celebrent Hymenaeos,

Ter

Tergeminas immane struant ad sydera moles
Pelion addentes Ossæ, & Pelio Olympum.
At uerbis etiam partes ingentia in ambas
Verba interpositis proscindere, seq; parare,
Deterere interdum licet, atq; abstraxe secando
Exiguam partem, & strinxisse fluentia membra.
Idcirco siquando ducum referenda, uirûmq;
Nomina dura nimis dictu, atq; asperrima cultu,
Illa aliqui, nunc addentes, nunc inde putantes
Pauca minutatim leuant, ac mollia reddunt,
Sichæumq; uocant mutata parte Sicharbam.
Hinc mihi Titanum pugnas, & sæua Gigantum
Bella magis libeat canere, Enceladiq; tumultus,
Quàm populos Itala quondam uirtute subactos,
Atq; triumphatas diuerso à littore gentes.
Sed neq; uerborum causa uis ulla canentem,
Consilium præter, cogat res addere inanes,
Nomina sed rebus semper seruire iubeto
Omnia perpendens uersus resonantia membra.
Verba etenim quædam ignarum te fallere possunt,
Ni uigiles, mandatum & munus obire recusent,
Furenturq; operi clàm sese, & inertia cessent,
Cætera dum labor exercet concordia iussus
Quæq; suus: tantum illa dabũt numerũq;, sonumq;
Atq; ideo quid ferre queant, quid quæq; recusent
Explorare prius labor esto, & munera iusta
Mandato, ac proprium cunctis partire laborem.
Obscuros aliter crepitus, & murmura uana
Miscebis, ludesq; sonis fallacibus aures.

Nec tamen interdum uacuas, animoq; carentes
Addubitem ipse uolens incassum fundere uoces,
Verbaq;, quæ nullo fungantur munere sensus,
Diues ut egregio tantùm, & conspectus amictu
Versus eat, dulcisq; sono demulceat aures.
Atq; adeò quæ sint, ne uerò quære, profectò
Illa tibi se sponte dabunt per se obuia passim.
Sæpe autem rupiis uinclis exempta uolutes
Membra, & compactum quæsitor disiice uersum,
Post iterum refice, & partes in pristina redde
Partibus auulsas: nunquàm te libera uinclis
Incautum fallent resoluto carmine uerba.
Huc ades, hîc penitus tibi totũ Helicona recludam.
Te Musæ puer hîc faciles penetralibus imis
Admittunt, sacrisq; adytis inuitat Apollo.
Principio quoniam magni commercia cœli
Numina concessere homini, cui carmina curæ,
Ipse Deûm genitor diuinam noluit artem
Omnibus expositam uulgò, immeritisq; patere.
Atq; ideo, turbam quo longè arceret inertem,
Angustam esse uiam uoluit, paucisq; licere,
Multa adeò incumbunt doctis uigilanda poëtis.
Haud satis est illis utcunq; claudere uersum,
Et res uerborum propria ui reddere claras:
Omnia sed numeris uocum concordibus aptant,
Atq; sono quæcunq; canunt imitantur, & apta
Verborum facie, & quæsito carminis ore.
Nam diuersa opus est ueluti dare uersibus ora,
Diuersosq; habitus, ne qualis primus & alter.

Talis

Talis & inde alter, multuq́; incedat eodem.
Hic melior motuq́; pedum, & pernicibus alis
Molle uiam tacito lapsu per leuia radit:
Ille autem membris, ac mole ignauius ingens
Incedit tardo molimine subsidendo.
Ecce aliquis subit egregio pulcherrimus ore,
Cui latū membris Venus omnibus afflat honorem.
Contra alius rudis informes ostendit & artus,
Hirsutumq́; supercilium, ac caudam sinuosam
Ingratus uisu, sonitu illætabilis ipso.
Nec uerò hæ sine lege datæ, sine mente figuræ,
Sed facies sua pro meritis, habitusq́;, sonusq́;
Cunctis, cuiq; suus uocum discrimine certo.
Ergo ubi iam nautæ spumas salis ære ruentes
Incubuere mari, uideas spumare reductis
Conuulsum remis, rostris stridentibus æquor.
Tunc longè sale saxa sonant, tunc & freta uentis
Incipiunt agitata tumescere. littore fluctus
Illidunt rauco, atq; refracta remurmurat unda
Ad scopulos, cumulo inseqtur præruptus aquæ mons.
Nec mora, Trinacriā cernas ꝓcul intremere omnē
Funditus, & montes concurrere montibus altos.
Cùm uerò ex alto speculatus cærula Nereus
Leniit in morem stagni, placidæq́; paludis,
Labitur uncta uadis abies, natat uncta carina.
Hinc etiam solers mirabere sæpe legendo,
Sicubi Vulcanus syluis incendia misit,
Aut agro stipulas flamma crepitante cremari.
Nec minus exultant latices, cùm tæda sonorè

Virgea suggeritur costis undantis aheni.
Carmine nec leui dicenda est scabra crepido.
Tum, si læta canunt, hilari quoq; carmina uultu
Incedunt, lætumq; sonant haud segnia uerba,
Seu cùm uere nouo rident prata humida, seu cùm
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Contrà autem sese tristes inamabile carmen
Induit in uultus, si fortè inuisa uolucris
Nocte sedens serum canit importuna per umbras,
Vt quondam in bustis, aut culminibus desertis.
Verba etiam res exiguas angusta sequuntur,
Ingentesq; iuuant ingentia, cuncta gigantem
Vasta decent, uultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna ossa, lacertiq;.
Atq; adeo, si quid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter tecũ quoq; uerba laborẽt
Segnia, seu quando ui multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, æquore seu cùm
Cornua uelatarum obuertimus antennarum.
At mora si fuerit damno properare iubebo.
Si se fortè caua extulerit mala uipera terra:
Tolle moras, cape saxa manu, cape robora pastor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite pestem.
Ipse etiam uersus ruat, in præcepsq; feratur,
Immenso cùm præcipitans ruit Oceano nox,
Aut cùm perculsus grauiter procumbit humi bos.
Cumq; etiam requies rebus datur, ipsa quoq; ultro
Carmina paulisper cursu cessare uidebis
In medio interrupta. quierunt cùm freta ponti,

Postquàm auræ posuere: quiescere protinus ipsum
Cernere erit, mediisq; incœptus sistere uersum,
Quid dicam, senior cum telum imbelle sine ictu
Inualidus iacit, & defectis uiribus æger?
Nam quoq; tum uersus segni pariter pede languet.
Sanguis hebet, frigent effœtæ in corpore uires.
Fortem autem iuuenem deceat prorumpere in arces,
Euertisse domos, præfractaq; quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, sternere turres
Ingentes, totoq; ferum dare funera campo.
Nulla adeò natum maior prudentia, quàm se
Aut premere, aut rerum pro maiestate canendo
Tollere. nunc illos animum summittere cernas
Verborum parcos, humiliq; obstrepere gressu,
Textaq; uix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos uerbis opulentos, diuite uana
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxosq;, ingentesq;. redundat copia læta
Vbere felici, uerborumq; ingruit agmen
Hybernarum instar niuium, cùm Iuppiter alpes
Frigidus aëreas, atq; alta cacumina uestit.
Interdum uerò cohibent undantia lora.
Non humiles, non sublimes media inter utrunq;
Littus arant ueluti spatia, & confinia radunt.
Sic demum portu læti conduntur in alto.
Quod superest, quæ postremò peragenda poëtæ
Expediam, postquàm casus euaserit omnes,
Signaq; perpetuum deduxit ad ultima carmen,
Exultans animo uictor, lætusq; laborum

Non

Non totam subitò præceps secura per urbem
Carmina uulgabit. ah ne sit gloria tanti,
Et dulcis famæ quondam malesuada cupido.
At patiens operum semper, metuensq; pericli
Expectet, donec sedata mente calorem
Paulatim exuerit, fœtusq; aboleverit amorem
Ipse sui, curamq; aliò traduxerit omnem.
Interea fidos adit haud securus amicos,
Utq; uelint inimicum animum, frontisq; seueræ
Dura supercilia induere, & non parcere culpæ
Hos iterum atq; iterũ rogat, admonitusq; latentis
Grates lætus agit unĳ, & peccata fatetur
Sponte sua, quamuis etiam damnetur iniquo
Iudicio, & falsum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, & post longa obliuia per se
Incipit hîc illic ueterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos noua se fert undiq; imago,
Longè alia heu facies rerum, mutataq; ab illis
Carmina, quæ tantũ antè recẽs confecta placebant.
Miratur tacitus, nec se cognoscit in illis
Immemor, atq; operũ piget, ac sese increpat ultro.
Tum retractat opus commissa piacula doctæ
Palladis arte luens. nunc hæc, nunc reĳcit illa
Omnia tuta timens, melioraq; sufficit illis,
Attonditq; comas stringens, syluamq; fluentem,
Luxuriemq; minutatim depascit inanem
Exercens durum imperium, dum funditus omnem
Nocturnis instans operis, operisq; diurnis
Versibus eluerit labem, & commissa piarit.

Arduus hic labor. hîc autem durate poëtæ,
Gloria quos mouet æternæ pulcherrima famæ.
Tum siqua est etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingeniiq; morari
Tempestas renuit, suppletq;, & uersibus affert
Inualidis miseratus opem, claudisq; medetur.
Nec semel attrectare satis, uerum omne quotannis
Terq;, quaterq; opus euoluendum, uerbaq; uersis
Aeternum immutanda coloribus. omne frequenti
Sæpe reuisendum studio per singula carmen.
Quod non una dies, fors afferet altera, & ultro
Nullo olim studio, nulla olim in carmine cura
Deprensæ per se prodentur tempore culpæ,
Quæq; latent uariæ densa inter nubila pestes.
Quin etiam doctum multum iuuet ille laborem,
Qui uarias cœli creber, mutauerit oras.
Nanq; etiam mutant animi genioq; locorum
Diuersas species, diuersos pectora motus
Concipiunt, nostrisq; nouæ se mentibus offert
Vltro aliquid semper lucis, tenebræq; recedunt,
Atq; nouos operi semper fas addere flores.
Verùm esto hîc etiam modus. huic imponere curæ
Nesciuère aliqui finem, medicasq; secandis
Morbis abstinuisse manus, & parcere tandem
Immites, donec macie confectus, & æger
Aruit exhausto uelut omnis sanguine fœtus,
Natiuumq; decus posuit, dum plurima ubiq;
Deformat sectos artus inhonesta cicatrix.
Tuq; ideò uitæ usq; memor breuioris, ubi annos

Post

Post aliquot (neq; enim numerū, neq; tempora pono
Certa tibi) addideris decoris satis, atq; nitoris,
Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Perq; manus, perq; ora uirûm permitte uagari.
Continuò læto te dulces undiq; amici
Gratantes plausu excipient. tua gloria cœlo
Succedet, nomenq; tuum sinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffusum abolebitur æuo.
Et dubitamus opes animo contemnere amari,
Nec potius sequimur dulces ante omnia Musas?
O fortunati, quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta sequi, quæ'ue ipse canendo
Iussa dedi plenus Phœbo, attonitusq; furore.
Quando non artes satis ullæ, hominumq; labores,
Et mea dicta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium, ac præsens fauor omnipotentis Olympi.
Ipse uiam tantum potui docuisse repertam
Aonas ad montes, longeq; ostendere Musas
Plaudentes celsæ choreas in uertice rupis,
Quò me haud ire sinunt unquā fata inuida, et usq;
Absterrētq;, arcētq; procul, nec summa iugi unquā
Fas prensare manu fastigia: sat mihi siquem,
Siquem olim longè aspiciam mea fida sequutum
Indicia exuperasse uiam, summoq; receptum
Vertice, & hærentes socios iuga ad alta uocantem.
Sed non ulla tamen nostri quoq; gratia facti
Forsan erit. me fida olim præcepta canentem
Stipabunt iuuenes denso circùm agmine fusi,
Et uocem excipient intenti sensibus omnes.

Tum

Tum uita si iusta mea procedere lustra
Fata sinent, nec me uiridi succiderit æuo
Impia mors, olli gelida tardante senecta
Languentem, & fera defessum ætate magistrum
Certatim prensa super alta cacumina dextra
Sæpe trahent, ultroq; ferent per amœna locorum,
Et summi inualidum sistent ad limina Phœbi
Cantantem Musas, uatumq; inuenta piorum.
Vergilij ante omnes læti hic super astra feremus
Carminibus patrijs laudes: decus unde Latinum,
Vnde mihi uires, animus mihi ducitur unde.
Primus ut Aonijs Musas deduxerit oris
Argolicum resonans Romana per oppida carmen,
Vt iuuenis Siculis syluis inflarit auenas,
Vtq; idem Ausonios animi miseratus agrestes
Extulerit sacros ruris super æthera honores
Triptolemi inuectus uolucri per sidera curru,
Res demum ingressus Romanæ laudis ad arma
Excierit Latiũ omne, Phrygumq; instruxerit alas
Verba deo similis, decus à te principe nostrum
Omne pater. tibi Graiugenûm de gente trophæa
Suspendunt Itali uates tua signa sequuti,
Omnis in Elysijs unum te Græcia campis
Miraturq;, auditq; ultro, assurgitq; canenti.
Te sine nil nobis pulchrum. omnes ora Latini
In te, oculosq; ferunt uersi, tua maxima uirtus
Omnibus auxilio est. tua libant carmina paßim
Assidui, primis & te uenerantur ab annis.
Ne tibi quis uatum certauerit: omnia cedant

Secla, nec inuideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum, tua præstans gloria fama,
Quò quenquam aspirare nefas, sese extulit alis.
Nil adeò mortale sonas. tibi captus amore
Ipse suos animos, sua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præstantem insigniit arte.
Quodcunq; hoc opis, atq; artis, nostriq; reperti
Vni grata tibi debet præclara iuuentus,
Quam docui, & rupis sacræ super ardua duxi,
Dum tua fida lego uestigia te sequor unum
O decus Italiæ, lux ò clarißima uatum.
Te colimus, tibi serta damus, tibi tura, tibi aras,
Et tibi rite sacrum semper dicemus honorem
Carminibus memores. salue sanctißime uates:
Laudibus augeri tua gloria nil potis ultrà,
Et nostræ nil uocis eget. nos aspice præsens,
Pectoribusq; tuos castis infunde calores
Adueniens pater, atq; animis te te insere nostris.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREM. BOMBYCVM LIBER PRIMVS.

QVOS mores, quas aut paruis reptantibus artes
Iuppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum
Ore uomunt saturæ, uos mecum euoluite Nymphæ
Seriades. uos lanifici gregis aurea nostis
Munera, quæ pater Italiæ prior intulit olim
Serius huc patrijs Serum deuectus ab oris.
Tuq; ades, & nostro succurre Isabella labori
Nympha Padi in ripa magnis è regibus orta,
Quæ gentem pulchra auxisti pulcherrima prole
Gonsagam, exiguis ades huc non aspera cœptis.
Et uos ò placidæ properate, ubi quæq;, puellæ.
Vestrum opus, hos uestros faciles hic discite cultus.
Id tineæ in syluis multis uoluentibus annis
Gentibus ignotum uixit genus. aurea frustra
Edebant opera umbriferis pendentia ramis:
Nam pluuiæ, lateq; immites omnia uenti
Vastabant, tenui nec honos, nec gloria filo
Vlla erat, in syluis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum urbes, nondum certos gens dura penates

Nouerat, aut ullas uitam excoluisse per arteis.
Verùm postquàm homini diuini est muneris usus
Traditus, in tectis, atq; intra septa domorum
Syluestres tineas alere, atq; impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad summas emersere.
Quamuis esse aliquas etiam nunc fertur in oris
Longè alijs gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare sinunt, nulloq; labore
Fila suo carpunt oneratis mollia ramis.
Nanq; malo assuetæ arboribus frondentibus illæ
Pubentes syluas, & quæq; tenerrima carpunt,
Iniussæq; instant operi. non horrida multum
Flabra nocent, neq; prouisi prudentibus imbres.
Quippe, ubi senserunt in nubes aëra cogi,
Diffugiunt trepidæ, folijsq; sub omnibus hærent.
Securæq; hyemis uelut alta ex arce sonantes
Accipiunt Austros, pulsataq; robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in syluis permitte uagari
Incustoditas, nec curam adhibere recusa
In tectis. huius non gratia parua laboris.
Haud longum tempus fluet, & iam stamine multo
Diues eris, filoq; ibus spectabilis aureo.
Principio ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis uitæ spatia. breuis omnibus ætas,
Vix ulli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquam ex sese prolem uidere creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam euertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen restat genus his, neq; morti

Est penitus locus, æternùm nam semina durant.
Ceu quondam syluæ si fortè aut frigore diro,
Aut æstu arescant summæ, tamen abdita quædam
Vitalis superat uis in radicibus imis,
Et trunco exciso noua uere repullulat arbos.
Non secus extinctis bombycibus annuus ortus.
Usq; noua in regnis proles succedit auitis.
Ne uerò ante diem, sed tempestiua creata
Sit soboles. ueto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctā, attonsis cùm gramina campis
Nondum ulla, aut frondes apparent arbore nulla.
Antè noua incipiat morus reuirescere sylua,
Ne'ue fames teneris, ne'ue obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obseruare solent, nam cùm sese illa uirentem
Induit in frondem, nostris tum protinus oris
Excessisse hyemem, & manes abiisse sub imos
Nil dubitant. nec sæua ultrà pecori'ue, satis'ue
Frigora'ue, glaciem'ue timent, canam'ue pruinam.
Præterea tibi Lunai gelidæ incrementa
Sunt seruanda. senescentis fuge tempora læua.
Nec tum etiam liquidis cùm sese nuper ab undis
Extulit Oceani, pallentesq; humida uultus
Ostendit gracili incedens per inania cornu,
Utile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altumq; per æthera uecta
Carpit iter, fratremq; audet se attollere contra.
Tum fas fœtura, tum iustum incumbere tempus,

Quandoquidem ualidas crescenti à lumine uires
Semina concipiunt genitalia.tum fauet æther,
Maioremq́; trahunt nascentia membra uigorem.
Quo foueas autem pacto?mos ipse fouendi
Haud simplex:sunt quæ calido sub Sole relinquunt
Oua,recens donec fœtus in luminis auras
Prodierit:tu conde sinu uelamine tecta,
Nec pudeat roseas inter fouisse papillas,
Si te tangit honos,& flaui gloria fili.
Cumq́; dies,alterq́; dies processerit,ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina,ferq́; preces supplex,Diuisq́; litato
Auspicibus cunctorum operum,cùm mane sacerdos
Synceram Cererem,& Lenæum libat honorem.
Nec non lanicij florem uelamina prima
Suspendes templis.auertunt omnia fœtu
Munere placati superi mala,frigora,& æstus,
Et quæ multa solent bombyci instare pericla.
Interea populis sedes,& tecta futuris
Ipsa nouare iube,tabulataq́; uicta senecta.
Non aptæ sine sole domus,sine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione fenestræ
Admittant,quarum surgentes altera Phœbi
Spectet equos,fessos contrà altera,iamq́; cadentes.
Tum uiri pellucentes opponere quadras
Hinc atq; hinc iubeo,lini aut firmißima texta,
Vt neq; concutiant uenti,neq; nubila nimbis
Conspergant,obsitq́; intus penetrabile frigus.

Nec

Nec postrema fuit cautis prætendere cura
Retia rara, auium insidias, & callida furta
Auertit. illudit passer custodibus olim *
Improbus illudit chortis cristata uolucris.
Dant stragem passim rostris immitibus, implentq;
Ingluuiem, ac uino uiua abdunt corpora busto.
Nec, quibus est tineæ felicis copia multa,
Parietibus sedem affigunt, sed quattuor æquis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima suspendunt tabulata, aulæq; per altos
Surgunt mille gradus, digestæq; ordine sedes.
Tuq; etiam, uariæ ut nequeant irrepere pestes,
Parietis antiqui uitium ne neglige segnis:
Sed calce, aut creta linito, atq; angusta uiarum
Quæq; time. mus sæpe cauis sese abdidit imis
Luce latens, at cùm in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgetq; graui custodia somno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, sæuitq; per omnes
Cæde madens aulas, prædamq; auertit ab altis
Porticibus satur, atq; cauis epulatur in antris.
Molire insidias, deceptum carcere claude,
Ignarusq; doli ipse sibimet uincula nectat,
Dum petit ostensam confidentissimus escam.
Quædã etiã trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas sentibus armant
Sentibus, & tribulis, ac iuniperi hirsutæ
Vulnificos addunt gladios, circum undiq; ut hostis
Indeprensus eat saltem per uulnera mille,

Nec referat captam multò nisi sanguine prædam.
Verùm age uix tenebras pepulit lux tertia rebus,
Ecce sinu incipiunt tepido calefacta moueri
Semina,iam uisenda nouis animalia formis
Irrepunt,paßimq́; albis mantilibus errant.
Ne uerò iam tum hæc thalamis sublimibus infer.
Exiguus primùm capiet sobolem locus omnem,
Corpora deinde auctæ cunabula prima relinquent.
Tum cunctam in populos,in uicos diuide gentem,
Diuisasq́; dabis sedes,secretaq́; regna.
Nec satis hoc semel.at quoties his arcta uidebis
Esse domus spatia,augentur dum corpora cuiq;,
Has toties legere,inq́; nouas diducere sedes
Ne dubita,donec tabulas impleueris omnes.
Nec tamen interea paruas non pascere oportet.
Vt primùm hauserunt cœli auras,pabula poscunt,
Assuescunt iam tum dapibus,mensasq́; requirunt.
Sed prodest,nondum thalamos experta puella
Prima manu tenera teneras si pascat alumnas.
Primam autem mori pubem,atq; tenerrima semper
Quæq́; legunt,dum grex tener est,atq; inscius aui.
Continuò ueterum ueluti memor ille parentum
Agnoscit uescas frondeis,ipsasq́; recentes
Deposcit.nam si plenis seruentur in horreis
Hesternæ,dulcis succi corrumpitur aura,
Et sopor ingratus subit,atq; inamabilis haustu.
Mane petunt igitur syluas,& quaq; reportant
Pabula lecta die famulæ,gratumq́; laborem,
Sortitæ inter se folia illibata canistris

Exped

Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Instaurant aliæ mensas, epulasq; ministrant.
Pabula larga superiaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folioq; iacenti
Victrices super aßistunt, omnisq; iuuentus
Vescitur, atq; auidæ dapibus implentur opimis.
Fit strepitus, longè qualem olim sæpe solemus
Cùm pluit, in tecto clausis audire fenestris.
Nec mora nec requies, properant, & grandia morsu
Attondent folia emensæ, redeuntq;, iterumq;
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum,
Dum superant frondes, & plenæ pabula mensæ.
Tuq; ideo parcis epulas moderare canistris,
Terq; die tantum pasces, nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapesq;
Accumules, mensasq; oneres, auertitur ultro
Ingratam saturum morum pecus, atq; repentè
Ipsa parit largi fastidia copia uictus.
Paulatim inuita, metuant sibi pabula semper
Deficere, expectentq; dapes. prius iniјce ludens
Frondem unam, ac certare sine, illæ protinus omnes
Arrexere animos cupidæ, prædamq; capessunt
Certatim, pariterq; ingens subit ardor edendi.
Tum demum solitas epulas effunde canistris,
Dum dapis optatæ fuerit compressa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia uictus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua:

Virgea suggeritur costis undantis aheni.
Carmine nec leui dicenda est scabra crepido.
Tum, si læta canunt, hilari quoq; carmina uultu
Incedunt, lætumq; sonant haud segnia uerba,
Seu cùm uere nouo rident prata humida, seu cùm
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Contrà autem sese tristes inamabile carmen
Induit in uultus, si fortè inuisa uolucris
Nocte sedens serum canit importuna per umbras,
Vt quondam in bustis, aut culminibus desertis.
Verba etiam res exiguas angusta sequuntur,
Ingentesq; iuuant ingentia, cuncta gigantem
Vasta decent, uultus immanes, pectora lata,
Et magni membrorum artus, magna ossa, lacertiq;.
Atq; adeo, siquid geritur molimine magno,
Adde moram, & pariter secū quoq; uerba laborēt
Segnia, seu quando ui multa gleba coactis
Aeternum frangenda bidentibus, æquore seu cùm
Cornua uelatarum obuertimus antennarum.
At mora si fuerit damno properare iubebo.
Si se fortè caua extulerit mala uipera terra:
Tolle moras, cape saxa manu, cape robora pastor.
Ferte citi flammas, date tela, repellite pestem.
Ipse etiam uersus ruat, in præcepsq; feratur,
Immenso cùm præcipitans ruit Oceano nox,
Aut cùm perculsus grauiter procumbit humi bos.
Cumq; etiam requies rebus datur, ipsa quoq; ultro
Carmina paulisper cursu cessare uidebis
In medio interrupta. quierunt cùm freta ponti,

Postq

Postquàm auræ posuere: quiescere protinus ipsum
Cernere erit, medijsq; incœptis sistere uersum.
Quid dicam, senior cum telum imbelle sine ictu
Inualidus iacit, & defectis uiribus æger?
Nam quoq; tum uersus segni pariter pede languet.
Sanguis hebet, frigent effœta in corpore uires.
Fortem autem iuuenem deceat prorumpere in arces,
Euertisse domos, præfractaq; quadrupedantum
Pectora pectoribus perrumpere, sternere turres
Ingentes, totoq; ferum dare funera campo.
Nulla adeò natum maior prudentia, quàm se
Aut premere, aut rerum pro maiestate canendo
Tollere. nunc illos animum summittere cernas
Verborum parcos, humiliq; obstrepere gressu,
Textaq; uix gracili deducere carmina filo.
Nunc illos uerbis opulentos, diuite uana
Cernere erit fluere, ac laxis decurrere habenis
Fluxosq;, ingentesq;. redundat copia læta
Vbere felici, uerborumq; ingruit agmen
Hybernarum instar niuium, cùm Iuppiter alpes
Frigidus aëreas, atq; alta cacumina uestit.
Interdum uerò cohibent undantia lora.
Non humiles, non sublimes media inter utrunq;
Littus arant ueluti spatia, & confinia radunt.
Sic demum portu læti conduntur in alto.
Quod superest, quæ postremò peragenda poëtæ
Expediam, postquàm casus euaserit omnes,
Signaq; perpetuum deduxit ad ultima carmen,
Exultans animo uictor, lætusq; laborum

Non totam subitò praeceps secura per urbem
Carmina uulgabit. ah ne sit gloria tanti,
Et dulcis famae quondam malesuada cupido.
At patiens operum semper, metuensq; pericli
Expectet, donec sedata mente calorem
Paulatim exuerit, foetusq; aboleuerit amorem
Ipse sui, curamq; aliò traduxerit omnem.
Interea fidos adit haud securus amicos,
Viq; uelint inimicum animum, frontisq; seuerae
Dura supercilia induere, & non parcere culpae
Hos iterum atq; iterũ rogat, admonitusq; latentis
Grates laetus agit uniï, & peccata fatetur
Sponte sua, quamuis etiam damnetur iniquo
Iudicio, & falsum queat ore refellere crimen.
Tum demum redit, & post longa obliuia per se
Incipit hîc illic ueterem explorare laborem.
Ecce autem ante oculos noua se fert undiq; imago,
Longè alia heu facies rerum, mutataq; ab illis
Carmina, quae tantũ antè recẽs confecta placebant.
Miratur tacitus, nec se cognoscit in illis
Immemor, atq; operũ piget, ac sese increpat ultro.
Tum retractat opus commissa piacula doctae
Palladis arte luens. nunc haec, nunc reiicit illa
Omnia tuta timens, melioraq; sufficit illis,
Attondetq; comas stringens, syluamq; fluentem,
Luxuriemq; minutatim depascit inanem
Exercens durum imperium, dum funditus omnem
Nocturnis instans operis, operisq; diurnis
Versibus elaerit labem, & commissa piarit.

Ard

Arduus hic labor. hîc autem durate poëtæ,
Gloria quos mouet æternæ pulcherrima famæ.
Tum siqua est etiam pars imperfecta relicta,
Olim dum properat furor, ingenijq; morari
Tempestas renuit, suppleto; & uersibus affert
Inualidis miseratus opem, claudusq; medetur.
Nec semel attrectare satis, uerum omne quotannis
Terq; quaterq; opus euoluendum, uerbaq; uersis
Aeternum immutanda coloribus. omne frequenti
Sæpe reuisendum studio per singula carmen.
Quod non una dies, fors afferet altera, & ultro
Nullo olim studio, nulla olim in carmine cura
Deprensæ per se prodentur tempore culpæ,
Quæq; latent uariæ densa inter nubila pestes.
Quin etiam doctum multum iuuet ille laborem,
Qui uarias cœli creber, mutauerit oras.
Nanq; etiam mutant animi genioq; locorum
Diuersas species, diuersos pectora motus
Concipiunt, nostrisq; nouæ se mentibus offert
Vltro aliquid semper lucis, tenebræq; recedunt,
Atq; nouos operi semper fas addere flores.
Verùm esto hîc etiam modus. huic imponere curæ
Nesciuère aliqui finem, medicasq; secandis
Morbis abstinuisse manus, & parcere tandem
Immites, donec macie confectus, & æger
Aruit exhausto uelut omnis sanguine fœtus,
Natiuumq; decus posuit, dum plurima ubiq;
Deformat sectos artus inhonesta cicatrix.
Tuq; ideò uitæ usq; memor breuioris, ubi annos

Post

Post aliquot (neq; enim numerũ, neq; tempora pono
Certa tibi) addideris decoris satis, atq; nitoris,
Rumpe moras, opus ingentem dimitte per orbem,
Perq; manus, perq; ora uirûm permitte uagari.
Continuò læto te dulces undiq; amici
Gratantes plausu excipient. tua gloria cœlo
Succedet, nomenq; tuum sinus ultimus orbis
Audiet, ac nullo diffusum abolebitur æuo.
Et dubitamus opes animo contemnere amari,
Nec potius sequimur dulces ante omnia Musas?
O fortunati, quibus olim hæc numina dextra
Annuerint præcepta sequi, quæ'ue ipse canendo
Iussa dedi plenus Phœbo, attonitusq; furore.
Quando non artes satis ullæ, hominumq; labores,
Et mea dicta parum prosint, ni desuper adsit
Auxilium, ac præsens fauor omnipotentis Olympi.
Ipse uiam tantum potui docuisse repertam
Aonas ad montes, longeq; ostendere Musas
Plaudentes celsæ choreas in uertice rupis,
Quò me haud ire sinunt unquã fata inuida, et usq;
Absterrẽtq;, arcẽtq; procul, nec summa iugi unquã
Fas prensare manu fastigia: sat mihi si quem,
Si quem olim longè aspiciam mea fida sequutum
Indicia exuperasse uiam, summoq; receptum
Vertice, & hærentes socios iuga ad alta uocantem.
Sed non ulla tamen nostri quoq; gratia facti
Forsan erit. me fida olim præcepta canentem
Stipabunt iuuenes denso circùm agmine fusi,
Et uocem excipient intenti sensibus omnes.

Tum uitæ si iusta mea procedere lustra
Fata sinent, nec me uiridi succiderit æuo
Impia mors, olli gelida tardante senecta
Languentem, & sera defessum ætate magistrum
Certatim prensa super alta cacumina dextra
Sæpe trahent, ultroq; ferent per amœna locorum,
Et summi inualidum sistent ad limina Phœbi
Cantantem Musas, uatumq; inuenta piorum.
Vergilij ante omnes læti hic super astra feremus
Carminibus patrijs laudes: decus unde Latinum,
Vnde mihi uires, animus mihi ducitur unde.
Primus ut Aonijs Musas deduxerit oris
Argolicum resonans Romana per oppida carmen,
Vt iuuenis Siculis syluis inflarit auenas,
Vtq; idem Ausonios animi miseratus agrestes
Extulerit sacros ruris super æthera honores
Triptolemi inuectus uolucri per sidera curru,
Res demum ingressus Romanæ laudis ad arma
Excierit Latiũ omne, Phrygumq; instruxerit alas
Verba deo similis, decus à te principe nostrum
Omne pater. tibi Graiugenûm de gente trophæa
Suspendunt Itali uates tua signa sequuti,
Omnis in Elysijs unum te Græcia campis
Miraturq;, auditq; ultro, assurgitq; canenti.
Te sine nil nobis pulchrum. omnes ora Latini
In te, oculosq; ferunt uersi, tua maxima uirtus
Omnibus auxilio est. tua libant carmina passim
Assidui, primis & te uenerantur ab annis.
Ne tibi quis uatum certauerit: omnia cedant

Secla, nec inuideant primos tibi laudis honores.
Fortunate operum, tua præstans gloria fama,
Quò quenquam aspirare nefas, sese extulit alis.
Nil adeò mortale sonas. tibi captus amore
Ipse suos animos, sua munera lætus Apollo
Addidit, ac multa præstantem insigniit arte.
Quodcunq; hoc opis, atq; artis, nostriq; reperti
Vni grata tibi debet præclara iuuentus,
Quam docui, & rupis sacræ super ardua duxi.
Dum tua fida lego uestigia te sequor unum
O decus Italiæ, lux ò clarissima uatum.
Te colimus, tibi serta damus, tibi tura, tibi aras.
Et tibi rite sacrum semper dicemus honorem
Carminibus memores. salue sanctissime uates:
Laudibus augeri tua gloria nil potis ultrà,
Et nostræ nil uocis eget. nos aspice præsens,
Pectoribusq; tuos castis infunde calores
Adueniens pater, atq; animis te te insere nostris.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREM.

BOMBYCVM LIBER PRIMVS.

QVOS mores, quas aut paruis reptantibus artes
Iuppiter addiderit, quæ fila tenacia Serum
Ore uomunt saturæ, uos mecum euoluite Nymphæ
Seriades. uos lanifici gregis aurea nostis
Munera, quæ pater Italiæ prior intulit olim
Serius huc patrijs Serum deuectus ab oris.
Tuq; ades, & nostro succurre Isabella labori
Nympha Padi in ripa magnis è regibus orta,
Quæ gentem pulchra auxisti pulcherrima prole
Gonsagam, exiguis ades huc non aspera cœptis.
Et uos ò placidæ properate, ubi quæq;, puellæ.
Vestrum opus, hos uestros faciles hic discite cultus.
Id tineæ in syluis multis uoluentibus annis
Gentibus ignotum uixit genus. aurea frustra
Edebant opera umbriferis pendentia ramis:
Nam pluuiæ, lateq; immites omnia uenti
Vastabant, tenui nec honos, nec gloria filo
Vlla erat, in syluis ceu quondam more ferarum
Degebant homines antiquo robore nati.
Nondum urbes, nondum certos gens dura penates

Nouerat, aut ullas uitam excoluiſſe per arteis.
Verùm poſtquàm homini diuini eſt muneris uſus
Traditus, in tectis, atq; intra ſepta domorum
Syluestres tineas alere, atq; impendere curam
Cœpit, opes multi hinc ad ſummas emerſere.
Quamuis eſſe aliquas etiam nunc fertur in oris
Longè alijs gentes, quæ nondum in tecta relatas
Per lucos errare ſinunt, nulloq; labore
Fila ſuo carpunt oneratis mollia ramis.
Nanq; malo aſſuetæ arboribus frondentibus illæ
Pubentes ſyluas, & quæq; tenerrima carpunt,
Iniuſſæq; inſtant operi. non horrida multum
Flabra nocent, neq; prouiſi prudentibus imbres.
Quippe, ubi ſenſerunt in nubes aëra cogi,
Diffugiunt trepidæ, folijsq; ſub omnibus hærent.
Securæq; hyemis uelut alta ex arce ſonantes
Accipiunt Auſtros, pulſataq; robora nimbis.
Sed tu ne, moneo, in ſyluis permitte uagari
Incuſtoditas, nec curam adhibere recuſa
In tectis. huius non gratia parua laboris.
Haud longum tempus fluet, & iam ſtamine multo
Diues eris, filoq; ibis ſpectabilis aureo.
Principio ne te lateat quæ tradita agendæ
Sint illis uitæ ſpatia. breuis omnibus ætas,
Vix ulli Lunæ completur tertius orbis,
Et nunquam ex ſeſe prolem uidere creatam.
Intereunt omnes, pecus occidit omne quotannis,
Et cunctam euertunt fera fata ab origine gentem.
Immortale tamen reſtat genus his, neq; morti

Eſt

Est penitus locus, æternùm nam semina durant.
Ceu quondam sylua si fortè aut frigore diro,
Aut æstu arescant summæ, tamen abdita quædam
Vitalis superat uis in radicibus imis,
Et trunco exciso noua uere repullulat arbos.
Non secus extinctis bombycibus annuus ortus.
Usq; noua in regnis proles succedit auitis.
Ne uerò ante diem, sed tempestiua creata
Sit soboles. ucto ne reuoces in luminis oras
Progeniem extinctã, attonsis cùm gramina campis
Nondum ulla, aut frondes apparent arbore nullæ.
Antè noua incipiat morus reuirescere sylua,
Ne'ue fames teneris, ne'ue obsint frigora alumnis.
Ipsi etiam morum agricolæ, ne tempora fallant,
Obseruare solent, nam cùm sese illa uirentem
Induit in frondem, nostris tum protinus oris
Excessisse hyemem, & manes abÿsse sub imos
Nil dubitant. nec sæua ultrà pecori'ue, satis'ue
Frigora'ue, glaciem'ue timent, canam'ue pruinam.
Præterea tibi Lunai gelidæ incrementa
Sunt seruanda. senescentis fuge tempora læua.
Nec tum etiam liquidis cùm sese nuper ab undis
Extulit Oceani, pallentesq́; humida uultus
Ostendit gracili incedens per inania cornu,
Utile erit teneros ouis excludere fœtus.
Expecta cùm plena animis, cùm lumine largo
Solis ab igne tumens, altumq́; per æthera uecta
Carpit iter, fratremq́; audet se attollere contra.
Tum fas fœtura, tum iustum incumbere tempus,

Quandoquidem ualidas crescenti à lumine uires
Semina concipiunt genitalia. tum fauet æther,
Maioremq́; trahunt nascentia membra uigorem.
Quo foueas autem pacto? mos ipse fouendi
Haud simplex: sunt quæ calido sub Sole relinquunt
Oua, recens donec fœtus in luminis auras
Prodierit: tu conde sinu uelamine tecta,
Nec pudeat roseas inter fouisse papillas,
Si te tangit honos, & flaui gloria fili.
Cumq́; dies, alterq́; dies processerit, ecce
Cernere erit formis animantia feruere miris.
Ante opus omne tamen pete matutina Deorum
Limina, ferq́; preces supplex, Diuisq́; litato
Auspicibus cunctorum operum, cùm mane sacerdos
Synceram Cererem, & Lenæum libat honorem.
Nec non lanicij florem uelamina prima
Suspendes templis. auertunt omnia fœtu
Munere placati superi mala, frigora, & æstus,
Et quæ multa solent bombyci instare pericla.
Interea populis sedes, & tecta futuris
Ipsa nouare iube, tabulataq́; uicta senecta.
Non aptæ sine sole domus, sine luce penates.
Sed duplices recta lumen regione fenestræ
Admittant, quarum surgentes altera Phœbi
Spectet equos, fessos contrà altera, iamq́; cadentes.
Tum uiri pellucentes opponere quadras
Hinc atq; hinc iubeo, lini aut firmissima texta,
Vt neq; concutiant uenti, neq; nubila nimbis
Conspergant, obsitq́; intus penetrabile frigus.

Nec

Nec postrema fuit cautis prætendere cura
Retia rara, auium insidias, & callida furta
Auertit. illudit passer custodibus olim *
Improbus illudet chortis cristata uolucris.
Dant stragem paßim rostris immitibus, implentq;
Ingluuiem, ac uino uiua abdunt corpora busto.
Nec, quibus est tineæ felicis copia multa,
Parietibus sedem affigunt, sed quattuor æquis
Tectorum in medio erectis hinc inde columnis
Plurima suspendunt tabulata, aulæq; per altos
Surgunt mille gradus, digestæq; ordine sedes.
Tuq; etiam, uariæ ut nequeant irrepere pestes,
Parietis antiqui uitium ne neglige segnis:
Sed calce, aut creta linito, atq; angusta uiarum
Quæq; time. mus sæpe cauis sese abdidit imis
Luce latens, at cùm in tenebris cinis occulit ignem
Sopitum, indulgetq; graui custodia somno,
Improbus egreditur tutis ad furta latebris,
Et citus irreptat tabulis, sæuitq; per omnes
Cæde madens aulas, prædamq; auertit ab altis
Porticibus satur, atq; cauis epulatur in antris.
Molire insidias, deceptum carcere claude,
Ignarusq; doli ipse sibimet uincula nectat,
Dum petit ostensam confidentißimus escam.
Quadã etiã trabibus, quibus omnis machina rectis
Nititur, auxiliantur, & imas sentibus armant
Sentibus, & tribulis, ac iuniperi hirsutæ
Vulnificos addunt gladios, circum undiq; ut hostis
Indeprensus eat saltem per uulnera mille,

Expediunt, legit illa, domum fert altera lecta,
Instaurant aliæ mensas, epulasq; ministrant.
Pabula larga superiaciunt pecus omne tegentes.
Protinus emergunt tineæ, folioq; iacenti
Victrices super aßistunt, omnisq; iuuentus
Vescitur, atq; auidæ dapibus implentur opimis.
Fit strepitus, longè qualem olim sæpe solemus
Cùm pluit, in tecto clausis audire fenestris.
Nec mora nec requies, properant, & grandia morsu
Attondent folia emensæ, redeuntq;, iterumq;
Incumbunt, longam nequeunt explerier aluum,
Dum superant frondes, & plenæ pabula mensæ.
Tuq; ideo parcis epulas moderare canistris,
Terq; die tantum pasces, nam prodiga cunctam
Si frondem simul effundas, sine more, dapesq;
Accumules, mensasq; oneres, auertitur ultro
Ingratam saturum morum pecus, atq; repentè
Ipsa parit largi fastidia copia uictus.
Paulatim inuita, metuant sibi pabula semper
Deficere, expectentq; dapes. prius iniice ludens
Frondem unam, ac certare sine, illæ protinus omnes
Arrexere animos cupidæ, prædamq; capessunt
Certatim, pariterq; ingens subit ardor edendi.
Tum demum solitas epulas effunde canistris,
Dum dapis optatæ fuerit compressa libido.
Sed ne longa fames noceat tamen aspice prudens,
Dum nimium differs epulas, & gaudia mensæ.
Nam soliti impastis si desit copia uictus,
Nulla mora est, miseras macies deformat iniqua:

Pabula deinde parum exhaustis duplicare iuuabit,
Et uix longa dies lapsas in pristina reddet.
Dira fames adeò nocet, ac penuria edendi.
Quin etiam haud parui mutari pabula refert.
Est bicolor morus, bombyx uescetur utraq;,
Vtraq; grata illi, cui uerò assuerit, eandem,
Nigra, albens'ue fuat, nullo discrimine amabit,
Quamuis Ausonijs laudetur nigra puellis.
Forte etiam si deficiant folia omnia mori,
Et subitò sylua (Dij talem auertite casum)
Thysbææ arescant nimio æstu, aut frigore, quæris
Quasnam tum, pereant'ne res tibi funditus omnes
Bombyci iubeam legere, & summittere frondes.
Orandi superi eueniant ne talia nobis.
Si tamen urgeris, conscendat robora pastor
Vlmea per syluas, & summa cacumina carpat.
His etenim arboribus multum est affinis origo.
Iamq; ideo agricolæ morum didicere per agros
Inserere umbrosæ ramis ingentibus ulmi,
Et steriles syluæ nunc dant bicoloria mora.
Sunt aliæ, quæ, si fœtus sibi nascitur antè,
Quàm Thysbæa nouis adolescat frondibus arbos,
Vrticamq;, rubosq; legunt, dum plurimus humor
Vere subest. at tu teneris tunc parce puellis,
Crura, manusq; armet facito, nec robora dura
Ascendat permitte in syluis innuba uirgo:
Verùm operum patiens anus, & cui durior annis
Sit cutis (ingratæ facilis iactura senectæ)
Munere fungatur tali, ne fortè quis alis

Egressus

Egressus sylvis Satyrorum è gente procaci
Suspiciat, teneraq; pudor notet ora puellæ.
Illa quoq; in primis cura est, ut pabula semper
Sicca legant, nullaq; fluant aspergine sylvæ
Aut pluviæ, aut roris nocturni. quippe uenenum
Sæpe fuit quamuis tenuis bombycibus humor.
Nunquàm igitur, cùm nox horis silet intempestis,
Accedant sylvas: expectent dum gurgite Eoæ
Tethios exierit, sursumq; eduxerit omnem
Collectum noctis humorem purpureus Sol,
Et iam treis scandens supra alta peregerit horas.
Quòd si fortè etiam fuerit tunc humida sylva,
Vt potes, è folijs stillantem decute rorem.
Profuit &, siquando matutina pruina
Perstrinxit teneras frondes, ostendere Soli
Cratibus impositas, & frigora uincere flammis.
Cumq; tibi fuerint suspecti deniq; nimbi,
Appropera, calathos cape, moros scande, ministras
Voce uoca, mitte in sylvas, sine lege legunto
Obuia quæq;, penum folijs atq; horrea comple,
Ne, dum sæuit hyems, perdant ieiunia pubem
Laniuomam, at parta securæ fronde fruantur.
Quòd si adeò subitum citò non prauideris imbrem,
Ne turpi rigeat, macieq;, fameq; senescat
Omne pecus, ualidos in sylvas mitte colonos,
Qui tibi utraq; manu nunc huc, nunc robora et illuc
Crebra agitent, frondem patulis tu impone canistris
Rorantem, quando fatis urgemur acerbis.
At labor interea famulas exerceat alter.

Cura sit hesternæ semesas tollere mensæ
Relliquias, tabulisq; immundam auertere uentris
Proluuiem. mane antè, pecus quàm pabula gustet
Tergendæ sedes, & gramina peruerrenda.
Tum Bacchi irrorant gratum bene olentis odorem,
Purgatisq; abigũt tabulis tristem omnibus auram.
Hinc leuiter digito medicatis sedibus omnes
Traducunt cœtus lætos melioribus auris,
Nec super extremas errare licentius oras
Permittunt. semper media ad penetralia cogunt,
Præcipitesq; timent lapsus, altasq; ruinas.
Huic generi facilis leti uia. protinus ægras
Delapsæ effundunt animas, lucemq; relinquunt.
Siqua tamen superest, & cœli uescitur aura
Post casum, inspicito. nam si pars corporis ulla est
Læsa tibi deprensa, aliarum sedibus ultro
Proÿce, nec frustra libeat tibi pascere inertem.
Nullam operam omnino, nullum expectabis ab illa
Certum opus. ignauum deducet inutilis æuum,
Et comitum egregias tantùm mirabitur arteis.
Sæpe etiam impastas auerti pabula cernes,
Sopitasq; graui ueluti torpere ueterno
In tabulis: hic parce metu, ne corpora morbus
Fortè aliquis, gentemq; lues inuaserit ægram.
Hunc illis morem, natura hunc ipsa soporem
Addidit, indulgent somno, stratisq; quiescunt,
Sopitisq; dies alter transibit, & alter.
Cùm uerò expulerit noctem lux tertia rebus,
Consurgent, lætaq; ad pabula nota redibunt.

Ergo

Ergo illas tumidas iubeo obseruare.nec ingens
Nosse labor,ne improuisus sopor occupet.ultro
Signa dabunt ipsæ.cœlo capita ardua tollent
Arrectæ,spernentq́; dapes.tum pigra notabis
Corda,animos resides insueta silentia mensis.
Non tamen adueniet somnus simul omnibus idem.
Insomnes aliquæ uigilant.dum turba quiescit
Cætera,nondum aptæ,teneros quibus alliget artus
Irrepens sopor.aduenient sua tempora & illis,
Atq; omnes tandem demittent lumina somno.
Cura sit interea insomnes legere,atq; uagantes,
Secretasq́; alijs aliam citò transfer in aulam.
Sopitæ stabulent simul:his par omnibus ætas.
Vnà operi incumbent,& eodem tempore sese,
Artibus exoluent suprà ad conuexa uolantes.
Dumq́; Deus stratis,thalamis'ue silentibus ales
Regnat Lethæo perfundens corpora rore,
Pabula subtrahito solita,frondemq́; negato.
Nam tumidæ interea renouant torpentia alumnæ
Corpora,& exuuias ueteres,ac tegmina ponunt,
Et nitidam induitur pubes renouata iuuentam.
Ceu fodêre domos serpentum ubi lubrica turba
Sub terram ueniente hyeme,stant frigore inertes,
Dum redeat terris tepidi clementia ueris,
Tum demum egressi,ad solem squalentia terga
Conuoluunt posita turpi cum pelle senecta:
Annuus hic illis mos,ab bombycibus ipsis
Ter pigra,dum uiuent,renouabit corpora somnus.
Iamq́; age,iam grandes fœtus,iam ducitur ætas
Vltima

Vltima, turgenti filum tralucet in aluo
Omnibus, accingunt alacres, operiq; parant se.
Pabula iam saturæ fugiunt. noua quærere regna
Ardor agit. tollunt oculos, arrectaq; terga.
Omnia uestigant latè loca. sicubi rami
Arbutei, per quos sua poßint tendere fila,
Atq; nouis priscos cupiunt mutare penates,
Et tabulæ extremis pendentes sedibus hærent.
Tum famulæ properare, omnes prouisa parare
Sarmenta, & steriles tectis inferre genistas.
Iamq; illæ antiquas sedes supera ardua linquant,
Atq; noua hospitia inuadant per uimina lenta
Demissæ, nisi succurrat nuruum ocyus omnis
Hinc atq; inde manus durum miserata laborem.
Ipsæ nam manibus secernunt grandia natu
Corpora iam matura operi, iamq; apta labori,
Per ramosq; locant arentes agmina densa.
Summotas alias arcent, dum funditus omnes
Corporeæ excedant labes, ac temporis orbe
Perfecto sua cuiq; dies exemerit omnem
Alui insyncera illuuiem, purumq; relinquat
Lanicium, & fili tralucens simplicis aurum.
Sic ubi mitescunt pendentes uitibus uuæ,
Paulatim liquor ille intus rarescit, & aureus
Accedit color, elucent purißima musta.
Tum demum tabulis paßim sarmenta relictis
Complerunt omnes, perq; atria uirgea latæ
Exercentur, & effundunt quæsita per æuum
Stamina ditis opes uteri, suspensaq; densos.

Fila

Fila regunt inter ramos,atq; ordine ducunt.
Mille legunt,releguntq; uias,atq; orbibus orbes
Agglomerant,cæco donec se carcere claudant
Sponte sua.tanta est edendi gloria fili.
Mox autem clausæ interius circum undiq; lecta
Stamina condensant,teretisq; oui instar opus fit.
Nullæ operum immunes.est omneis cernere paßim
Noctes atq; dies niti præstante labore,
Et quasi de palma summas contendere uires.
Aspicias quasdam incipere,primumq; laborem
Tendere adhuc,quasdã obscuro iam carcere clausas,
Ast aliæ uelut in nebula,fumoq; nigranti
Nunc etiam apparent properantes intus,& omnes
Fas oculis spectare uias,uariumq; laborem.
Quin & nonnullæ paribus communia curis
Associant opera,& nebula clauduntur eadem.
Quædam adeò(uisu miserabile)sæpe repertæ,
Dum tendunt superare alias,instantq; labori,
Vitam opere in medio clausæ sub nocte dedisse
Ante diem ah miseræ.iacuit labor interruptus.
Parua mora est tamen.ut se aliæ inclusere latebris,
Extremoq; manum summam imposuere labori,
Exhaustæ intereunt omnes,terrasq; relinquunt.
Ite animæ egregiæ,fortunatæq; laborum
Vltro in fata alacres.uobis nempe altera fato
Corpora debentur,uobis miserata priorem
Eripiet formam Venus,atq; ad dulcia reddet
Lumina,& aëreas rursum reuocabit in auras.
Prima Venus docuit bombycem in tecta referre

Eductam ſyluis, atq; hanc impendere curam.
Antè homines nati durum genus ilice rupta
In ſyluis nudi degebant more ferarum,
Necdum ullus lini, necdum ullus uelleris uſus.
Verùm dura hyemis pellebant frigora, noctisq́;
Humorem fruticum ſe frondibus inuoluentes,
Et liquidos imbres uitabant arbore tecti,
Per noctemq́; cauis latitabant rupibus hirti.
Hîc illic mixti latos impune per agros
Cum nudis nudi iuuenes errare puellis.
At ubi creſcenti paulatim cognitus orbi
Irrepſit pudor, exuuijs cœpere ferarum
Aut tergo bouis, aut uilloſi pelle Leonis
Se tegere, & corijs inuoluere mollibus artus.
Ipſi etiam nudi degebant æthere in alto
Cœlicolæ, cœliq́; nurus diſcrimine nullo.
Prima Deùm Pallas docuit committere campo
Enodis lini ſegetem, & tondere bidentem
Lanigeram, ac tenui telas intendere filo.
Illa quidem primùm uario ſe ornauit amictu
Egregiam picto pallam circundata limbo.
Mox alias etiam texit ditiſsima diuas.
Nec mora, deinde nouã oſtendit mortalibus artem.
Tantùm nuda Venus mœrebat muneris expers
Egregij, ob formam textrici inuiſa Mineruæ,
Atq; irriſa diu ſuper Idalium frondoſum
Se natosq́; ſuos in ſyluis condidit atris,
Cui pòſt optanti Fors & Deus attulit olim
Auxilium. nam Peliacis te in montibus altis,

Phyll

Phyllira Nympharum pulcherrima montanarum,
Saturnus captus forma, & florentibus annis
Viderat errantemq; & gramina certa legentem.
Ah quoties precipuus Nympham Deus aspernantem
Tentauit supplex, ingrataq; munera uerbis
Addidit? ah quoties nimbosis montibus errans
Matutinus iter tulit, & monstrauit in agris
Præsentes morbis herbas, usumq; medendi?
Illa auersa Deum semper fugiebat amantem.
Quid faceret? Venerem supplex adit ipse, rogatq;
Auxilium, & meriti promittit præmia tanti.
Diua monet duræ frustra præcordia Nymphæ
Tentari, nulli pectus penetrabile amori,
Nec precibus: nec muneribus mutarier ullis,
Fallendamq; dolis tantùm, furtisq; domandam.
Ergo se in faciem subitò transformet equinam
Imperat, & pascat qua gramina sueuerat illa
Quærere, ut ignaram furto aggrediatur opertus:
Nec mora præceptis, hinnitu Pelion altum
Clausus equo Deus impleuit, uotoq; potitus
Vi tenuit frustra pugnantem, & multa recusantem.
Exin promeritæ Veneri pro munere magno
Semina clausa dedit niueo tenuissima linteo,
Et meriti memor his, inquit, pulcherrima texes
Diua tibi insignes tunicas nihil indiga lanæ,
Aut lini, quæ dona negat tibi iniqua Minerua.
Hinc præcepta dedit, diuinam & prodidit artem,
Quam primus, nati fugeret cùm protinus iras,
Deprendit solis meditando in montibus olim.

Insuper admonuit uenturi præscius aui
Quondã aliquos, sed enim multò pòst, affore uates,
Qui totum canerent præclara inuenta per orbem
Gratum opus Ausonijs, dum soluent fila, puellis.

M. HIERONYMI VIDAE CREM. BOMBYCVM LIB. II.

RVRSVS *ades Nympha, incœptum iam perfice munus*
O decus Italidûm fortunatißima matrum,
Quæ fastas fessæ Italiæ miserata ruinas
Haud dubias pulchra spes nobis prole tulisti.
Tu iam læta tuos natos præstantibus ausis
Cœlicolas ipsos supra se ferre uidebis.
Aspice iam quantas ostentet corpore uires
Federicus puer, ut uultu decora alta parentum
Spondeat, ut ueniant scintillæ ardentis ab ore,
Flagrantesq; micent oculi, utq; horrentia semper
Bella sonet, puerîq; agitet se pectore Mauors.
Iamq; adeò nunc arma placent, iam feruidus acri
Gaudet equo, indomitusq; animi, cupidusq; pericli.
Hunc iam regna Asiæ metuunt, oriensq; subactus
Gangesq;, Tigrisq; tremunt, atq; Indus Hydaspes.
Sæpe hunc Eufratæ propter uaga flumina Eoæ
Bellantem aspicient multa inter millia matres,
Horrescentq; animis hostem, pariterq; timebunt

Egregio iuueni, cæcoq; urentur amore
Præstanti captæ forma, & iuuenilibus annis.
Gaudia mox trepidæ referet tibi, quanta reuertens
Vltus auos Graiûm, Solymorumq; eruta templa?
Tunc illum Minci in ripis facta ampla canentes
Carminibus tollent sublimem ad sidera uates.
Lanificas nos interea reuocamur ad artes.
Frondosæ inuitant rursus sub tegmine mori
Seriades, grataq; legunt è fronde coronam,
Quando nondum ausim laurum sperare superbam,
Aut caput intonsis hederarum innectere ramis.
Ergo age, sarmentis dum se super aurea bombyx
Exercet, nitidumq; edit de pectore filum,
Nempe tu interea prorsus nihil indiga curæ est,
Dum nouies roseus se lauerit æquore Titan,
Disce laboranti pecori non pigra mederi,
Tristibus & morbis occurrere. nos quoq; nostri
Paruæ animæ exercent per tot discrimina casus,
Vestraq; pallentes infestant corpora morbi.
Corrupta siue illa lues cœli influit aura,
Seu uitio infectæ frondis, gens labitur ægra,
Et cœtus subito serpunt contagia in omnes.
Inuadit mors, intereunt data corpora leto,
Et thalamis passim tetro manantia tabo
Fusa iacent: perit omne pecus, spes irrita fili.
Dij teneros, Dij uos fœtus arcete periclis,
Cùm nondum morbis præsentes omnibus herbas
Monstrarit natura, hominum'ue industria solers
Nondum morborum causas deprenderit omnes.

Multa tamen, longo quæ nos inuenimus usu,
Quæq; alij docuere, tibi nunc dicere pergam.
Nil adeò tineis fuerit præsentius agris,
Quàm subitò è medio iucundo lumine cassas
Tollere, ne totam perfusa cadauera tabo
Latius incestent miserando funere gentem.
Nec minus inde tibi tristis contagia cœli
Sit studium uitare. iuuat cùm lucidus æther,
Cùm noctis gelidum Sol rorem sustulit, & cùm
Inter se alpinus Boreas, atq; humidus Auster
Pacem agitant, uitro detracto aperire fenestras,
Quo'ue almam lucẽ aspiciant, quo'ue æthera purũ,
Aurarumq; leues animas, & frigora captent.
Nempe intrò ueniens Zephyris uariantibus aër
Aëra dispellit pigrum nouus, & graue olentes
Lustrat, agens sese, thalamos, uariatq; saluber,
Qui nisi mutetur crebrò, corrumpitur, haustusq;
Inducit uarios reptantum in corpora morbos.
Ceu puteis pigros latices nisi sæpius urna
Hauseris, ut subitò inde locũ nouus occupet humor,
Continuò sapor immotæ uitiatur aquai,
Oraq; potantum tristis perturbat amaror.
Tum uerò ad solem, blandiq; ad luminis auras
Exultare pecus uideas, & corpora luci
Pandere. non tamen immisso sub sole iacere
Securum fuit, aspiciant sed lumina longè.
Si uerò fuerit gelidis Aquilonibus aër
Frigidus, aut nimbos spiratibus humidus Austris,
Protinus in thalamos inferri profuit ignes:

Ne ta

Ne tamen infestet lacrymosus lumina fumus,
Ipsos occuluere cauis fornacibus ignes,
Vnde aditus fumo sit nusquam in tecta, sed extrà,
Respirans Vulcanus in aëra fumet apertum.
At calor interea placidus defunditur intus
Paulatim, & tepidi calida è fornace uapores.
Sunt etiam, quæ, cùm nigrescit fœtibus arbos,
Incipiunt cùm mora rubescere, pabula lecta
Retibus imponunt raris, in perq; foratis
Pellibus, in gyrumq; agitant, iactantq; per auras.
Nanq; cadunt ueluti per lata foramina grando
Nigrantes baccæ, uel quicquid inutile mensis,
Et tantùm folia ipsa manent, quòd soluere mollem
Aluum mora ferunt, tristesq; inducere morbos.
Præterea liquido respargi corpora oliuo
Mors erit extemplo ab miseris, lucemq; relinquet.
Ergo ubi nocte grege famulæ, & stabula alta reui-
Edico procul ardentem deponere testam, (sent
In tenebris ubi pingue oleum depascitur ignis:
Ne super incautis gutta stillantis oliui
Decidat, ac totos deformet peste penates.
Vsqueadeo in Venerem longas exercuit iras
Infensam inuentrix semper frondentis oliuæ.
Exin cùm liquor officiat bombycibus omnis,
Præcipuè sale qui fuerit uitiatus amaro
Cùm semel attigerit, miseris erit acre uenenum.
Protinus elucet languentibus aurea pellis,
Deinde tument, turpisq; animis ignauia uenit,
Desidibus tandem rumpuntur, & omnia tetro

Inficiunt tabo: sanies fluit undiq; membris,
Nec quicquã salso Venerem æquore profuit ortam.
Quædam ideo syluas seruant noctesq;, diesq;,
Quandoquidem inuentæ salso quæ pabula rore
Inuidia infecere (scelus prohibete nefandum
Dijq;, Deæq; omnes) cæcum & liquere uenenum
In syluis, quod mox folijs bibit inscia bombyx.
Arce etiam strepitus: cantu caua cornua rauco,
Fistulaq; horribili procul absit ahenea bombo,
Tympanaq;, & uoces ludentis comprime pubis.
Inualidas sæpe exanimat leue murmur alumnas.
Sed neq; tum pueri uastantes irrequieta
Cuncta manu hic illic, stragemq; impune ferentes
Iamq; has, iamq; illas digitis dum tãgere gaudent,
Introducantur, quos longè arcebis, & ultro
Absistent, ætas si improuida ludificetur.
Verbis falle illos: tineas finge acre uenenum
Inspirare anima, uel spicula linquere caudis
Atq; angues, colubrosq; uoca, diros'ue chelydros.
Obseruabis item, ne qui gustauerit allij,
Aut cæpe, aut acris porri illetabile uirus
Introëat, ne res pereat tibi funditus omnis.
Bombycem exanimem uidi sæpe ipse iacere
Afflatam famulæ grauiter spirantis odore.
Continuo uis illa subit, naresq; lacessit,
Intimaq; infestum uenit ad præcordia uirus.
Non igitur cunctis aditus permiseris, illas
Spectatum quicunq; adeunt, quis spiritus ollis,
Quis uultus, uocisq; sonus, quis euntibus ultro

Sit greſſus, qui oculi'ue, notes. diſcrimine nullo
Limine anus omneis monſtra infelicia longè
Pelle: nocent cantu triſtes, oculisq; malignis.
Intrò autem tantùm iuuenes, pulchraq; puellæ
Ducendæ, queis forma, ætasq; ignara nocendi eſt.
Hic impune choros agitent, alternaq; læti
Idaliæ Veneri, ac Saturno carmina dicant.
Quandoquidē memini Thuſci alta in rupe Viterbi
Ipſe ſenem uidiſſe ferum, cui dira rigebant
Ora, grauesq; oculi ſuffecti ſanguine circùm,
Fronsq; obſcœna ſitu, hirtiq; in uertice cani.
Ille truci, ſcelus, obtutu genus omne necabat
Reptantum, tenueis animas, paruasq; uolantes.
Quin etiam ſiquando hortos ingreſſus, ubi annus
Exuit expleto turpem nouus orbe ſenectam,
Floribus & paßim per agros incanuit arbor,
Ille hortis ſtragem dedit, arboribusq; ruinam,
Spemq; anni agricolæ mœſti fleuere caducam.
Nam quocūq; aciē horribilē intendiſſet, ibi omneis
Cernere erat ſubitò afflatos langueſcere flores,
Mox album latè nimbum uolitare per auras,
Nec tantum noceat raptor ferus Orithyia,
Siquando iratus malè tutis incubet hortis.
Noſtram igitur ſi fortè domum prætermeet olim
Peſtis, & ira deûm talis, cùm plurima reptans
Compleuit ſedes omneis, atq; atria circùm,
Non illum affari libeat, longumq; morari.
Sed properate fores famulæ, properate feneſtras
Claudere, peſtiferamq; auertite limine cladem.

Iam promiſſa dies terris lucem intulit almam,
Iam, licet, ingredere, artificum mirare laborem
Egregium, mirare artes, ut pendula ramis
Omnibus hæſerunt uarij glomeramina fili.
Qualiter autumni primo cum frigore in ortis
Arboribus pendent haud uno poma colore,
Sic hærent nitidi uario diſcrimine ramis
Folliculi. ſunt quæ uiridem traxere colorem
E folijs, quæ depaſta eſt Saturnia bombyx,
Fila, auri quædam, electriq; ſimillima puri.
Omnibus eſt reliquis color albi uelleris inſtar.
Ergo ubi per ramos iam perfeciſſe laborem
Clauſas, quanq; ſuum, uigili exploraueris aure,
Atq; ubi nec ſtrepitus, nec uim datur amplius ullã
Audiri, ſed iam motus requieuerit omnis,
Pelle moram, exonera ramos, impone caniſtris.
Carpe utraq; manu, & famulas properare iubeto.
Primus deinde labos extrema, & inutile quicquid
Lanicij detraxe, & luxuriantia circùm
Vellera, quæ ſtuppæ ueluti nodoſa puellæ
Ruris penſa trahunt torquentes pollice fila,
Vnde ſibi intexant feſtis geſtanda diebus
Tegmina, cum lætas agitant per prata choreas.
Hinc triplex delectus erit, meliora Deorum
Imponunt aris, aliqua in ſpem gentis, & anni
Venturi ad ſobolem ſeruant de more creandam.
Cætera dein uarios deuoluunt ueſtis in uſus.
Quæ uerò in generis ſpem uis ſeruare caduci,
Deligito ex omni numero: neglecta quotannis
Degen

Degenerat proles magis ac magis, atq; propago
Deterior tibi semper erit labentibus annis.
Sed non ob sobolem multos seruare necesse est
Folliculos, capitum multorum semina partu
Vna dabit mater, centum quæq; oua relinquet.
Quos igitur fœturæ habiles prouideris, omneis
Connectes ducto per acus uestigia filo.
Sed parcens leuiter terebrato, extremaq; tantùm
Tangito acu tenui, ne inclusa cadauera ferro
Ah uioles, & res euertas funditus omnes.
Post hinc consertos ita frigida sub loca conde,
Aut Bacchi in cella sub terram, aut sicubi montis
Exesi specus ardenti impenetrabile Phœbo,
Ne calor absumat defuncta cadauera uita.
Fata dabunt quibus ad iucundum surgere lumen
Rursus, & in paruas uolucrum se uertere formas,
Cùm primùm cœlo stellas aurora fugarit,
Et decies roseos Sol lauerit æquore currus.
Nam quondã (ut perhibẽt) cùm primos aurea fœtus
Nutriret Venus umbrosis in uallibus Idæ,
Nuda cohors tenerûm circùm ludebat amorum,
Et nunc hic manibus tenerè dare pabula blandis,
Nunc illic tractare leui reptantia tactu
Corpora, Acidaliosq; toris diffundere flores.
Dum uerò incauti nunc huc, nunc protinus illuc
(Fortè parens aberat) studijs puerilibus errant,
Impliciti inter sese altis in cratibus urgent.
Fit strepitus, pontes uastam traxere ruinam
Lanifici stabula alta gregis: iacet undiq; bombyx

Fusa solo, exanimûm ingentes (miserabile) acerui.
Quam cladem accepit rediēs ubi mater, et omnem
Cade madere locum uidit procul, & genus omne
Funditus extinctum, totamq; ab origine gentem,
Et famulas nusquā sibi, nusquam occurrere natos,
Qui sese abdiderant syluis, tacitiq; latebant,
Infelix stetit ingenti perculsa dolore.
Tum furijs acta huc illuc clamore supremum
Idalium impleuit natos, famulasq; requirens,
Nulla quies animo, noctesq;, diesq; uagatur,
Incassumq; gemens solos interrogat agros.
Infernas etiam sedes, atq; atria Ditis
Aegra adijt, quò mœstæ animæ post fata feruntur
Squamigerū pecudū, atq; hominū, uitæq; uolantū,
Si fortè ipse sibi patruus rex maximus Orci
Annueret paucas animas in tarda reuerti
Corpora, ut inde nouā sobolem reuocaret in auras.
Iamq; ibant umbræ tenues Styga circunfusæ
Obscuram, nigrosq; lacus, & rauca fluenta.
Tum dominæ aduentu lætæ circum ora uolantes
Nondum oblitæ alis plausēre, & signa dederunt
Lætitiæ nondum trans liuida flumina uectæ.
Agnouit Venus, & secum est lætata repertis.
Quam Saturnius horrentis regnator Auerni
Vt procul aspexit, multo est dignatus honore,
Permisitq; animas in corpora tarda reuerti
Rursus, ut extinctam sobolem reuocaret in auras,
Seminaq; his generis penitus repararet ademptí.
Vtq; sequi possent dominam super alta petentem,

Corpor

Corporibus geminas renouatis addidit alas.
Hanc legem posuit tamẽ, ut genus omne quotannis
Alitis in faciem se post opera, atq; labores
Verteret, & nigros Orci bis uiseret amnes.
Vt quosdam populos in Hyperborea Pallene
Esse ferunt, qui, se ut nouies Tritonide in unda
Mersferunt, natis tollantur in aëra pennis.
Non ne uides, cùm carceribus exire reclusis
Instant ardentes, quanta nitantur opum ui?
Clausa obstat domus, & fili densißimus ordo.
Nec mora, nec requies, uestigant omnia circùm,
Explorantq; aditus omneis, si quà potis extrà
Rumpere, & optata rursum se reddere luci.
Ecce autem ut rostro follem terebrauit acuto
Protinus erumpit (uisu mirabile monstrum)
Alitis in parua bombyx collecta figuram,
Et noua se rerum facies mirantibus offert.
Nam quæ longa fuit tinea olim, fit leuis alis
Papilio, tineæ pallentes concolor artus.
Ergo carceribus cùm rupit multa uiam uis,
Et sese cæcis populi eripuere tenebris
Aligeri, atq; iterum lucis uenere sub auras,
Hærent attoniti rerum nouitate, neq; audent
Remigio alarum se aperto credere cœlo,
Dißimilesq; sui tacitè noua corpora secum
Mirari, forma nec sese agnoscere in illa.
Cornua mirantur fronti, mirantur & alas,
Et uires nil supra audent tentare priores
Diffisi, memoresq; sui, sed tum neq; gustant

Pabula

Pabula, nec uitæ quærunt alimenta prioris:
Tantus adhuc memores timor atri detinet Orci.
Nunc etiam ante oculos Styx liuida, nigraq; regna,
Tartareiq; canis tria guttura, monstraq; Ditis
Impacata, breuis ne uitæ gaudia quærant.
Iccirco aligeræ neq; frondem suffice genti
Incassum, neq; potandos admoueris amnes.
Carpe manu resides, & funibus insidentes,
In tabulamq; refer stratam uelamine molli.
Quippe ubi subtracto se rursum ad fata uocari
Senserunt uictu, turbantur. tum simul omnes,
Excidium ueluti cœlo, terrisq; propinquum
Immineat, cùm supremo mortalia cuncta
Vna dies dabit exitio, multosq; per annos
Sustentata ruet perituri machina mundi,
Attoniti dubijs properant succurrere rebus.
Concubitu indulgent omnes, ut semina gentis
Munere defuncti uitæ post fata relinquant,
Et seruare genus ualeant, stirpemq; tueri.
Nec uerò, uelut in syluis genus omne ferarum,
Alituumq;, uagos passim furantur amores,
Sed connubia certa, sed electi hymenæi.
Ille suam tenet, illa suum, dulciq; fruuntur
Amplexu caudis ambo per mutua nexis.
Instant, & ualidis iuncti compagibus hærent.
Nec Veneris breuis usus erit, uidere reuincti
Quartam sæpe diem: nec quas legêre relinquent,
Donec uterq; cadat. neq; enim, si uiribus haustus
Mas prior occiderit, longum tamen ipsa superstes

Fœmi

Fœmina erit: sed ubi concepta effuderit oua,
Nulla mora, amplexu nondum diuulsa sequetur.
Idem omni interitus generi, fata omnibus æqua.
Aspicies miserans confusa cadauera paßim
Procubuisse toris genialibus, omnia primùm
Sedibus exportato, & tristia funera ducito.
Illis nanq; operum est cunctorum finis, & æui.
At uerò quæ infusa uides mantilibus albis
Semina, ceu milij exigui tenuißima coge.
Hæc tibi post annum sobolis spes certa creandæ.
His etenim sese reparat moribunda quotannis
Seminibus; sobolesq; uenit noua semper ad auras.
Abde domo, his aptam super omnia delige sedem,
Qua neq; sint aditus torrenti æstate calori,
Nec Boreæ, bruma in media. contraria uis est
Vtraq; seminibus seruandis: frigora dira
Vim genitalem omnem perimunt, frustraq; fouebis
Semen inane: calor uerò si admissus in oua
Paulatim sese insinuet, parua est mora, proles
Ante diem superas incassum rumpet in auras,
Cùm frondes iam consumptæ, cùm pabula syluæ
Deficiunt, & tonsa comam Thysbeia nudos
Ostentat ramo populatis frondibus arbor.
Quòd si spes generis defecerit omnis ubiq;,
Seminaq; aruerint Iouis implacabilis ira,
Sicut apes, teneri reparantur cæde iuuenci.
Hîc super accedit tantùm labor. antè iuuencus
Bis denosq; dies, bis denasq; ordine noctes
Graminis arcendus pastu, prohibendus ab undis.

Interea in stabulis tantùm illi pinguia mori
Sufficiunt folia, & lactenti cortice ramus.
Viscera ubi casi fuerint liquefacta, uidebis
Bombycem fractis condensam erumpere costis,
Atq; globos toto tinearum efferuere tergo,
Et ueluti putres paßim concrescere fungos.
Quod superest moneo generis tibi semina sunto
Annua: degenerant supra annum condita, & inde
Omnis abit uigor, atq; intus uitalis hebet uis.
Tum uerò latas exercent fila puellas,
Haud breuis hic labor, exhausti cui nil satis unquã,
Dum redeat moro attonsæ noua uere iuuentus.
Folliculos primùm domitant feruentibus undis,
Filaq; deuoluunt nigris fumantia ahenis.
Tum currente rota torquent, eademq; retorquent,
Stamineq; implicito cura est dissoluere nodos.
Hinc uocat extremum tandem textura laborem,
Intenduntq; nurus discretas pectine telas
Multifido, radijsq; sonantibus intertexunt
Iactantes dextra, læuaq; sequentia fila,
Alternisq; suus pedibus labor additus, atq;
Desuper acta gemit tereti rota garrula neruo.
Nec mora, certantes properant, falluntq; laborem
Aut cantu, aut Veneris curæ narrantur inanes.
Nec modus est simplex texendi, nec genus unum
Telarum, nunc rasa uides, & læuia texta
Nunc pexis, leuiterq; attonsis mollia uillis.
Quin etiam uarios tenui subtegmine pingunt
Nexilibus flores hederis, syluasq; uirentes,

Pomaq;

Pomaq́s, graminaq́; & ceruos, capreasq́; fugaces.
Adde uelut nebulas tenues uelamina textu
Rara, quibus matres crines, & tempora uelant,
In templisq́; Deûm prohibent à puluere uultus.
Vidi etiam uarium quæ mutant texta colorem.
Eludantq́; oculos, ut discolor aura refulsit.
Quid sequar ulterius? nil uis humana reliquit
Intactum, filum tunicis includitur aureis,
Indutæq́; rigent fuluo subtegmine uestes:
Vt quondam Phrixi de finibus Aeetæis
Vecta ouis aurato fulgebat pectora uillo,
Pectoraq́; & pexo pallentia terga metallo.
Et dubitant matres pinguem serere undiq; morum,
Aut inter teneras bombycem ferre papillas?
Quid mirum, si iam totum diffusa per orbem
Saturni & Veneris pascunt pecora aurea gentes?
Mollia nec soli nouerunt stamina Seres,
Zaniuonum ipsa genus Saturni munere magno
Iandudum super Idalium, super alta Cythera
Trāstulit & Venus, & nostras penetrauit ad oras.
Quippe olim (sed fama annis obscura) regebat
Felices Seras læti ditissimus agri
Serius, antiquo patriæ de nómine dictus.
Mox acri infelix Phaëtusæ incensus amore
Italiam petijt. postquàm illam ad flumina magni
Audijt Eridani correptum fulmine fratrem
Flere diem, noctemq́; Iouis fera tela querentem.
Sed uix Ausonios fines, Oenotriaq́; arua
Attigerat, nouus ecce illi cùm perculit aures
Rumor

Rumor, uirgineam formam amisisse puellam,
Protinus & longos ad cœlum tendere ramos
Pro manibus, diroq; includi pectora libro
Ah miseram. subito stetit acri corda dolore
Saucius, insignemq; à pectore rupit amictum,
Pictus acu molles tunicas opera aurea Serum.
Tum uiridi in ripa, cara sub uirginis umbra
Impleuit cœlum questu, dilectaq; frustra
Robora complexus tereti dabat oscula ligno,
Et tenero ereptos in cortice flebat amores
Infelix: non sceptra animum, non regna parentum
Alta mouere queunt, nec opimæ copia gazæ.
In patriam negat ire, placet tantùm Itala tellus.
Nec procul Eridani ripis absistit, & omnem
Vitam agit in lacrymis. bis senos ordine menses
Illum adeò perhibent solos fleuisse per agros,
Et tandem superos extrema uoce precatum,
Ne'ue oculis lacrymæ, neu deesset luctibus humor
Perpetuus, superis quæ uota audita repentè.
Perstat in incœpto. gemitu nemora omnia complet.
Non oculis lacrymæ, non desit luctibus humor.
Soluunt se in lacrymas artus, & corpore toto
Linquitur humor, abitq; omnis conuersus in undas,
Fit fluuius, cursuq; breuissimus exit in alueum
Abdua magne tuum, & tecũ in uada soluitur alti
Eridani, atq; pedes Phaëtusæ humectat amatæ
Flumine turrigeræ radens sata culta Cremonæ.
Mansit amor, ueteres amni mansere calores.
Sæpe illum fama est clausam sub cortice Nympham

Tentasse, optatum mox ascendisse cubile.
Tandem iuncta Dryas fluuio est, licitisq; hymenæis
Egressam rupta diuam Deus arbore duxit,
Cui picturatas uario sub tegmine uestes,
Illusasq; auro tunicas, & tenui a latæ
Texta dedit missa à patrijs sibi munera terris.
Paucaq; præterea bombycis semina donis
Addidit, ostendens huius quis muneris usus.
Ipsa eadem egregias longo pòst tempore natas
Seriadas docuit patris de nomine dictas.
Mox illæ Ausonias paßim sparsere per urbes,
Et morum umbrosam latos seuêre per agros,
Vnde sacri uiridem uates petiere coronam,
Et meritis gratas sibi deuinxere puellas.

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS, SCACCHIA, LVDVS.

LVDIMVS *effigiem belli, simulataq; ueris*
Prælia, buxo acies fictas, & ludicra regna,
Vt gemini inter se reges albusq; nigerq;
Pro laude oppositi certent bicoloribus armis.
Dicite Seriades Nymphæ certamina tanta

Carminibus prorsus uatum illibata priorum.
Nulla uia est, tamen ire iuuat, quò me rapit ardor,
Inuiaq; audaci propero tentare iuuenta.
Vos per inaccessas rupes, & inhospita euntem
Saxa Deæ regite, ac secretum ostendite callem.
Vos huius ludi in primis meminisse necesse est.
Vos primæ studia hæc Italis monstrastis in oris
Scacchidis egregiæ monimentum insigne sororis.
Iuppiter Aethiopum sedes, & Memnonis arua
Iuerat, Oceani mensas dignatus amici,
Qui sibi tum optatis iunxit Tellurem Hymenæis.
Affuit unà omnis superûm chorus: omnia festo
Aequoris immensi resonabant littora plausu.
Vt dapibus compressa fames, mensæq; remotæ,
Quò superûm mentes ludo mulceret inani,
Oceanus tabulam afferri iubet interpictam.
Sexaginta insunt & quattuor ordine sedes,
Octono parte ex omni uia limite quadrat
Ordinibus paribus, necnon forma omnibus una
Sedibus æquale & spatium, sed non color unus,
Alternant semper uariæ, subeuntq; uicissim
Albentes nigris, testudo picta supernè
Qualia deuexo gestat discrimina tergo.
Tum superis tacitè secum mirantibus inquit:
Marti aptam sedem, ludicraq; castra uidetis,
Hoc campo aduersas acies spectare licebit
Oppositis signis belli simulacra ciere,
Quæ quondam sub aquis gaudent spectacla tueri
Nereides, uastiq; omnis gens accola ponti,

Siqu

Siquando placidũ mare, & humida regna quierũt.
En uerò simulata adsunt quī prælia ludant.
Sic ait, & uersa in tabulam deprompsit ab urna
Arte laboratam buxum, simulataq; nostris
Corpora, torno acies fictas albasq;, nigrasq;,
Agmina bina pari numeroq;, & uiribus æquis,
Bis niuea cum ueste octo, totidemq; nigranti,
Vt uariæ facies pariter sunt, & sua cuiq;
Nomina. diuersum munus, non æqua potestas:
Illic & reges paribus capita alta coronis,
Et regum pariter nuptas in bella paratas
Cernere erat. sunt qui pedibus certamina inire
Sueti, sunt & equis qui malint, quiq; sagittis,
Nec deest quæ ferat armatas in prælia turres
Bellua. utrinq; Indos credas spectare Elephantes.
Iamq; aciem in uersum statuunt, structæq; cohortes
Procedunt campo, castrisq; locantur utrisq;.
Linea principio sublimes ultima reges
Parte utraq; capit, quartis in sedibus ambos
Tractu eodem aduersos inter se, sex tamen æquis
In medio sedes spatijs hinc inde relictæ.
Sede albus sese nigra tenet, ater in alba.
Proxima reginas capit orbita. regibus ambæ
Hærent quæq; suo dextrum latus altera, læuum
Altera lege datis tangunt stationibus, atrumq;
Atra tenet campum, spatio stat candida in albo,
Et proprium seruant prima statione colorem.
Inde sagittiferi iuuenes de gente nigranti
Stant gemini, totidem pariter candore niuali,

Nomen Areiphilos Graij fecere uocantes,
Quòd Marti ante alios cari fera bella lacessant.
Continuò hos inter rex, necnon regia coniux
Clauduntur medij. duo dehinc utrinq; corusci
Auratis equites sagulis, cristisq; decori
Cornipedes in aperta parant certamina Martis.
Tum geminæ uelut extremis in cornibus arces
Hinc atq; hinc altis stant propugnacula muris,
Quas dorso immanes gestant in bella Elephanti.
Postremò subeunt octo hinc, atq; inde secundis
Ordinibus pedites, castrisq; armantur utrisq;
Armigeri partim regis, partimq; ministræ
Virginis armisonæ, quæ prima pericula belli,
Congressusq; ineant primos, pugnamq; lacessant.
Non aliter campis legio se buxea utrinq;
Composuit duplici digestis ordine turmis,
Aduersisq; ambæ fulsere coloribus alæ,
Quàm Gallorum acies alpino frigore lactea
Corpora si tendant albis in prælia signis
Auroræ populos contrà, & Phaëthonte perustos
Insano Aethiopas, & nigri Memnonis alas.
Tum pater Oceanus rursus sic ore locutus.
Cœlicolæ, iam quænam acies, quæ castra uidetis
Discite nūc (neq; enim sunt hæc sine legibus arma)
Certandi leges, nequeant quas tendere contra.
Principio alterni reges in prælia mittunt
Quem pugnæ numero ex omni elegere suorum.
Si niger arma ferens primus processit in æquor,
Continuò aduersum semper se candidus offert,

Nec

Nec plures licet ire simul facto agmine in hostem.
Propositum cunctis unum, studium omnibus unum
Obsessos reges inimicæ claudere gentis,
Nequò impunè queant fugere, atq; instantia fata
Euitare, etenim capiunt ita prælia finem.
Haud tamen interea cuneis obstantibus ultro
Parcunt, sed citius quo regem sternere leto
Desertum ualeant, cadunt ferro obuia paßim
Agmina. rarescunt hîc illic funere semper
Vtraq; castra nouo, magis ac magis area belli
Picturata patet, sternuntq;, caduntq; uicißim.
Sed cadentem opus est sublati protinus hostis
Successisse loco, & conatus uindicis alæ
Sustinuisse semel. mox si uitauerit ictum,
Inde referre licet se in tutum præpete planta.
At pedites prohibent leges certaminis unos,
Cùm semel exierint (facilis iactura) reuerti.
Nec uerò incessus cunctis bellantibus idem,
Pugnandi'ue modus. pedites in prælia euntes
Eualeant unam tantum transmittere sedem,
Inq; hostem tendunt aduersi, & limite recto.
Congressu tamen in primo fas longius ire,
Et duplicare gradus concessum. at cōminus hostem
Cùm feriunt, ictum obliquant, & uulnera furtim
Intentant semper lateri, cauaq; ilia cadunt.
Sed gemini claudunt aciem qui hinc inde Elephāti,
Cùm turres in bella gerunt, ac prælia miscent,
Recta fronte ualent dextra, læuaq;, retroq;
Ferre aditum cōtrà, campumq; impune per omnem

Proruere, ac totis paßim dare funera castris.
Ne tamen obliquis occultent nixibus ictum,
Qui tantum mos concessus pugnantibus arcu
Dilectis Marti ante alios. nam semper uterq;
Fertur in obliquum spatijs nigrantibus alter,
Alter candenti semper se limite uersat,
Directisq; incunt ambo fera bella sagittis,
Nec uariare licet, quamuis fas ire per omnem
Hinc atq; hinc campũ, atq; omnes percurrere sedes.
Insultat sonipes ferus, atq; repugnat habenis.
Nunquàm continuo stipata per agmina ductu
Procurrit. tantum sursum sese arduus effert
Semper, & in gyrum gressus magno impete lunat
Curuatos, duplicemq́; datur transmittere sedem.
Si nigrante prius campo expectauerit, album
Mox petere, & sedis semper mutare colorem
Lex iubet, ac certo semper se sistere saltu,
At regina furens animis pars optima belli
In frontem, in terga, ac dextram, læuamq́; mouetur,
Itq́; iter obliquum, sed semper tramite recto
Procedit, neq; enim curuato insurgere saltu
Cornipedum de more licet. non terminus olli,
Nec cursus meta ulla datur, quocunq; libido
Impulerit, licet ire, modò ne ex agmine quisquam
Hostili'ue, suo'ue aditus occludat eunti.
Nulli etenim super educto fas agmina saltu
Transilijsse, equiti tantùm hæc concessa potestas.
Cautius arma mouent gentis regnator uterq;,
In quibus est omnis spes, ac fiducia belli.

Omn

Omnibus incolumi rege stat cernere ferro,
Sublato, pugna excedunt, & castra relinquunt:
Ille adeò in bello captus secum omnia uertit.
Ergo hærens cunctatur, cum uenerantur, & omnes
Agmine circunstant denso, mediumq́; tuentur.
Viq; armis sæpe eripiant, sua corpora bello
Obijciunt, mortemq́; optant pro rege pacisci.
Non illi studium feriendi, aut arma ciendi,
Se tegere est satis, atq; instantia fata cauere.
Haud tamē obtulerit se quisquā impune propinquū
Obuius, ex omni nam summum parte nocendi
Ius habet. ille quidem haud procurrere lōgius ausit,
Sed postquàm auspicijs primis progressus ab aula
Mutauit sedes proprias, non amplius uno
Vlterius fas ire gradu, seu uulneret hostem,
Seu uim tela ferant nullam, atq; innoxius erret.
Hic mos certandi, hæc belli antiquißima iura.
Nunc aciem inter se certantes cernite utranq;.
Sic ait. at quoniam, quoties fera bella fatigant
Mortales, superi studijs diuersa fouentes
Ipsi etiam inter sese odijs bellantur iniquis,
Maximaq́; interdum toto ardent prælia cœlo,
Iuppiter omnipotens solio rex fatus ab alto
Omneis abstinuisse iubet mortalibus armis,
Atq; minis, ne quem foueant, perterret acerbis.
Tum Phœbū uocat intonsum, Atlantisq́; nepotem,
Egregium furto peperit quem candida Maia,
Insignes ambos facie, & florentibus annis.
Nondum Mercurius lenibus talaria plantis

Addiderat:nondum Titania lumina agebat
Per liquidum curru gemmato Phœbus Olympum,
Tātū humeros pharetra insignis,et crinibus aureis.
Hos pater aduersis solos decernere iussit
Inter se studijs,& ludicra bella fouere,
Ac partes tutari ambas,quas uellet uterq;:
Nec non proposuit uictori præmia digna.
Dij magni sedere,Deûm stat turba minorum
Circunfusa:cauent sed lege,& fœdere pacto,
Ne quisquam uoce,aut nutu ludentibus ausit
Prauisos monstrare ictus,quem deniq; primum
Sors inferre aciem uocet,atq; inuadere Martem.
Quæsitum,primumq́; locum certaminis albo
Ductori tulit,ut quem uellet primus in hostem
Mitteret.id sanè magni referre putabant.
Tum tacitus secum uersat quem ducere contra
Conueniat,peditemq́; iubet procedere campum
In medium,qui reginam dirimebat ab hoste.
Ille gradus duplices superat,cui tum arbiter ater
Ipse etiam aduersum recto de gente nigranti
Tramite àgit peditem,atq; iubet subsistere contra
Aduenientē hostem,paribusq́; occurrere in armis.
Stant ergo aduersis inter se frontibus ambo
In medijs campi spatijs,ac mutua tentant
Vulnera nequicquam.neq; enim uis ulla nocendi est
Armigeris,tractu dum miscent prælia eodem.
Subsidio socij dextra,læuaq́; frequentes
Hinc atq; hinc subeunt,latè & loca milite cōplent,
Alternantq́; uices.necdum tamen horrida miscent

Prælia, sed placidus medijs Mars ludit in armis,
Excursusq; breues tentant, tutiq; tenent se.
Iamq; pedes nigri rectoris, qui prior hostem
Contra ijt, obliquum læua clàm strinxerat ensem,
Atq; album è medijs peditem citò sustulit armis,
Illiusq; locum arripuit præstantibus ausis,
Ah miser instantem lateri non uiderat hostem.
Ipse etiam cadit, & pugnas in morte relinquit.
Tum cautus fuscæ regnator gentis ab aula
Subduxit sese media, penitusq; repostis
Castrorum latebris extrema in fauce recondit,
Et peditum cuneis stipantibus abditus hæsit.
Nec mora, surgit eques bellator læuus utrinq;,
Et medijs hinc inde insultant cœtibus ambo,
Alterniq; ruunt, & spargunt fata per hostes.
Sternuntur pedites passim miseranda iuuentus,
Quòd nequeāt reuocare gradum. sonat ungula cāpo
In medio, & totis miscentur funera castris.
Dum uerò peditum intentus Latonius heros
Cædibus instat atrox, equitemq; per agmina uersat
Vastatorem alæ piceæ, longè Arcada maior
Ardor agit tacitis iandudum inuadere furtis
Magnum aliquid, peditum ultro sæpe obuia transit
Agmina, cornipedum ducens in prælia læuum,
Qui regi insidias tendens huc uertitur, atq; huc,
Per mediosq; hostes impune infrænis oberrat.
Constitit, optataq; diu statione potitus
Letum intentabat pariter regiq;, Elephantiq;.
Alæ qui dextro cornu turritus in auras

Attollens caput ingenti se mole tenebat.
Delius ingemuit clauso succurrere regi
Admonitus:nanq; indefensum in morte Elephantē
Linquere se uidet,atq; ambos non posse periclo
Eripere,& fatis urgeri cernit iniquis.
Cura prior,sed enim est trepidum defendere regem,
Quem rapit in dextrum latus:at niger emicat ense
Stricto eques,et magnis Elephātem intercipit ausis,
Dānū ingens:neq; enim est sæuæ post uirginis arma
Bellantum numero ex omni magis utilis alter.
Non tamen impune euades ait acer Apollo,
Et peditum cuneis,densaq; indagine cingit.
Ille igitur trepidare metu,certiq; pericli
Frustra uelle fugā,nā hinc fata minatur Amazon,
Inde obstat conserta phalanx.tandem altius acto
Virginis ense cadit,pulchræ solatia mortis.
Aestuat alba cohors latere heu minus utilis uno,
Et magis,atq; magis furit acri accensa dolore,
Sicut ubi dextrum taurus certamine cornu
Amisit,dum se aduerso fert pectore in hostem,
Sæuior in pugnam ruit armos sanguine,& altè
Colla animosa lauans:gemitu omnis sylua remugit.
Talis erat facies,cæsi post fata Elephantis,
Candentis turmæ.hinc furijs maioribus ardet
Phœbus,& ultrices hortatur in arma cohortes
In ferrum,& cædes pronus,cupidusq; nocendi,
Incautusq; ambas perdit sine lege phalangas.
Dumq; hostes pariter cernat procumbere uictos,
Ipse suos morti indefensos obijcit ultro.

Merc

Mercurius melior furto cunctatur, & hærens
Vsq; alium ex alio spectando præuidet ictum.
Sæpe ille ex longo meditatus fata superbæ
Reginæ peditem perdendum comminus offert,
Dissimulatq; dolos, mox pœnitet, & trahit alto
Improbus, errorem fingens, suspiria corde.
Iamq; sagittiferi è dextro spicula cornu
Virginis in latus albentis tendebat. id hostis
Haud primùm sensit, peditemq; trahebat in atram
Læua aciem, rerum ignarus. uerùm improba cladem
Et tantas Erycina Venus miserata ruinas
Incauto iuueni furtim tacito innuit ore,
Atq; oculis (Phœbo nam fortè aduersa sedebat)
Nulla mora, ad nutus diuæ tremefactus Apollo
Constitit, atq; oculis latè agmina circunspexit,
Et subitò insidias sensit, peditemq; retraxit,
Quem cõtra impulerat dextra impiger, atq; periclo
Reginam eripuit. tum Maia Atlantide cretus
Littoreum caueæ consessum uocibus implet,
Reginam captam ingeminans. fremit undiq; turba
Cœlicolûm studijs uarijs, seseq; tuetur
Phœbus, & his alto fatur de littore uerbis.
Quæ porrò inuidia est dextram ludicra petenti
Præmia corrigere incautam, in meliusq; referre,
Cùm nec pacta uetent? Quòd si Maia sate posthac
Id sedet omnino prohiberi: lege caueto,
Quiq; prior fuerit digitis impulsus in hostem,
Siue albus, piceus'ue fuat, discrimine nullo
Ille eat, & dubij subeat discrimina Martis.

Dixit

Dixit, & hæc toto placuit sententia circo
Cœlicolis, Venerem obtutu clam uersus acerbo
Iuppiter increpuit, nec sensit filius Arcas.
Sed puer ingemuit labefactus corda dolore
Ingenti. uix se tenuit quin ludicra castra,
Iniectisq; acies manibus confunderet ambas.
Tum secum statuit furtis certare, dolisq;
Omnibus, ac totis fraudes innectere castris.
Iam tum igitur iuuenē pharetratū in prælia duces
Cornipedis simulare gradus iubet. ocyus ille
Emicat, atq; albæ reginæ fata minatur.
Non Phœbum latuere doli, subrisit, & ore
Versus ad astantes: quamuis accommoda furtis
Mercurio sit dextra, inquit, fraudiq;, dolisq;
Callide Atlantiada inuigiles, haud me tamen ultrà
Fallere erit: iamq; improbe iniquā corrige dextram.
Spectantum cunei ingenti risere theatro,
Atq; Arcas, ueluti deceptus imagine falsa,
Summisit buxum concesso in prælia gressu
Arcum intendentem, uigilat iam cautus Apollo
Fraudesq;, insidiasq; timens, occultaq; furta.
Ille etenim persæpe manu dum ducit in hostes
Alternam buxum, ius contra, & fœdera pacta
Implicitans celeres digitos duo corpora bello
Obijciat simul, obseruet nisi prouidus hostis.
Iamq; equitem contra nigrantem candidus arcum-
Intendens sese opposuit pharetratus, & arcet
Reginæ iugulo intentum. tum dexter oberrat
Huc, atq; huc Elephas, niueisq; exultat in armis.

Hæserat in medio, dominæ, regiq; minatus
Albus eques ratus impune, et etiam sorte superbus
Nequicquam spoliorum animum pascebat amore.
Non tulit hanc speciē iuuenis pharetratus, et arcu
Contendit calamum, seseq; immittit in hostem,
Fata licet pedes intentet, moriturus in armis
Insigni pro laude, aluo mediæ hæsit arundo
Stridula, & ima chalybs descendit in ilia adactus.
Voluitur ille excussus humiq;, & calcibus auras
Verberat: in uentos uita indignata recessit.
Inde sagittiferum sternit pedes. hunc pedes alter
Hostili de plebe necat. pugna aspera surgit.
Turribus occurrunt ingenti mole Elephanti.
Sæua pharetrigeri contendunt spicula neruis,
Quadrupedumq; gemit bicolor sub uerbere campus.
Incaluere animi parte ex utraq;, & in armis
Concurrunt densi simul omnis copia gentis
Albæq;, piceæq;, duces, ambæq; phalanges,
Confusæq; acies magno certamine totis
Densantur campis, uirtus fortunaq; in unum
Conueniunt. hi nunc uictores agmina uersa
Aequore agunt toto, uersis referuntur habenis
Nunc iidem, uariantq; uices, & fluctuat omnis
Area bellorum: uasti uelut æquoris undæ
Siquando inter se recluso carcere sæua
Bella cient animosi Euri, uertuntq; profundum
Ionio in magno, aut undisono Atlanteo,
Alternos uoluunt procurua ad littora fluctus.
At medias acies inter crudescit Amazon

Candida plena animis, multisq; in millibus ardet.
Nanq; sagittiferũ incursans, rediensq; Elephantem
Nigrantes sternit. dextra, lauaq; per alas
Fulminat, atq; manu spargens hastilia saeuit.
Bellanti dant tela locum, retroq; residunt
Hinc, atq; hinc inimicæ acies per tela, per hostes
Illa ruit pulchram in mortem, simul ultima tentat
Castra fugæ fidens, animosq; in bella uiriles
Sæua gerit: penetrat cuneos, aperitq; uiam ui.
Tandem fusca cohors, nigrantisq; arbiter alæ
Ipse etiam arma suæ trepidus uiresq;, animosq;
Virginis implorat. nulla est mora, feruida Amazõ
Emicat, atq; ardens, paribus se sistit in armis.
Quem primum hasta, aut postremum bellica uirgo
Demetis, aut quot humi candentia corpora linquis?
Semianimes uoluuntur equi niueiq;, nigriq;,
Et peditum cunei, dilectaq; pectora Marti
Aligera iuuenes ineuntes bella sagitta.
Quis cladem fando illius, quis funera pugnæ,
Prostratosq; duces speret se æquare canendo?
Sternitur omne solum buxo, atq; miserrima cædes
Exoritur. confusa inter sese agmina cædunt,
Implicitæq; ruunt albæ, nigræq; phalanges.
Sternuntur pedites, & corpora quadrupedantum.
Nam uersæ inter se iactantes mutua tela
Fœmineis ambæ nituntur Amazones armis
Vsq; adeo certæ non cedere, donec in auras
Aut hæc, aut illa effundat cum sanguine multo
Suam animam, sola linquentes prælia morte.

Inter

Interea amborum populorum rector uterq;
Captiuos hostes,& uicta cadauera bello
Carcere seruabant castris uicina,cauentes
Ne capti semel,aut obita iam morte iacentes
In uitam reuocati iterum certamina inirent.
At lateri innixus Phœbo Threicius Mars
Iunctus amicitia puero Arcadi,si quid amico
Fata sinant prodesse,animum per cuncta uolutat,
Obseruatq; omnes casus.tum corpora bina
Capta,pharetratum iuuenem,peditemq; nigrantes
Cœtibus è functis iam uita,atq; æthere cassis
Surripit,& castris rursum clàm immittit apertis.
Ergo iterum gemini captiui prælia inibant.
Miscebantq; manus animosi,atq; arma ferebant.
Haud secus(ut perhibet)cū Colchis nacta cadauer,
Aut uirgo Massylla recens cantuq; triformem
Sæpe ciens Hecaten,ac magni numina Ditis,
Falsam animā insinuat membris,aurasq; loquaces,
Continuò erigitur corpus,loquiturq;,uidetq;,
Et uiuos inter fruitur cœlestibus auris.
Non tulit indignum facinus Iunonia proles
Mulciber(ille dolum solus deprendit)& ore
Inclamat,Phœbumq; monet.Thrax palluit heros
Deprensus,Phœbo exarsit dolor ossibus ingens.
Tum Marti pater omnipotens iratus iniqua
Præsidia abduci,atq; indebita corpora bello
Protinus è castris iubet,atq; retexere falsos
Hinc atq; inde ictus,& cuncta in pristina reddit.
Iamq; duces furijs ambo maioribus instant,

Regis

Reginasq; ambas conuersa per agmina mittunt.
Cæde madent illæ,toto æquore fata ferentes.
Considunt tandem obuersæ,regesq; tuentur
Quæq; suum.ecce autem bellatrix agminis albi
A tergo ferro inuasit,strauitq; nigrantem
Ignaram.uerùm ipsa etiam cadit icta sagitta
Ah misera,et spolijs haud longum exultat opimis.
Conuertère oculos ambæ hinc,atq; inde cohortes,
Atq; acies lacrymis,& fœmineo ululatu
Ambas incubuisse putes,dum funera ducunt.
Tum reges mœstos ipsa ad prætoria densi
Agglomerant sese circùm,timor omnibus idem
Incumbit,par tempestas,par hausit utrosq;
Diluuium populos,& sunt sua uulnera cuiq;.
Haud prorsus tamen ambobus defecerat omne
Robur.opes restant,& adhuc intacta iuuentus,
Tres pedites tibi Phœbe,sagittifer alter,& ingens
Bellua turrito dorso.totidemq; tibi Arcas
Excepto elephante,alta qui nuper in aula
Pace fruens cecidit positis inglorius armis
Eminus aligera percussus arundine pectus.
Sed dexter tibi restat eques,imperditus:hausit
Cætera bellantum Mars impius agmina,belliq;
Alea florentes & desolauerat aulas.
At Cyllenæo iuueni spes occidit omnis.
Aestuat amissæ gentis memor,& suspirat
Heroas magnos tot fato corpora functa.
Non tamen excedit pugna,fracta agmina bello
Relliquias tenues immitis Apollinis astu

Caut

Cautior in pugnam mittit, post funera tanta
Siqua fata sinant gentis sarcire ruinas.
It nigrum campis agmen, stat ubiq; morari,
Fortunamq́; omnem tentare, aditusq́; nocendi.
Exultat contrà non æquo prælia motu
Cynthius inuadens facies indigna cohortum,
Heu facies miseranda ducum, raro agmine aperta
Castra patent latè, uiduatæ & ciuibus aulæ.
Mœrebant uacuis thalamis regnator uterq;
Iandudum exosi sine coniuge tædia lecti.
Primus amor maneat quamuis immotus utrisq;,
Sors tamen ad noua coniugia, atq; nouos hymenæos
Flectit iniqua. igitur primùm rex agminis albi
Reginæ comites olim, fidasq́; ministras
Regali inuitat thalamo, quæ funera mœstæ
Post fera bellatricis heræ tela irrita bello
Iactabant acies inter, cuneosq́; nigrantes
Oppetere amissæ dominæ pro cæde paratæ.
Sed prius explorare ausus sedet, atq; uiriles
Cunctarum spectare animos, ut digna cubile
Intret. in hostiles sedes, atq; ultima castra
Hortaturq́;, iubetq́; supremam apprendere metam.
Nulli fas etenim regis sperare cubile
(Pacta uetant) nisi quæ per tela inuecta, per hostes
Transactis spatijs cunctis impune suprema
Attigerit prius aduersi penetralia regis.
Arrexere animos famulæ, pariterq́; per hostes
Limitibus properant rectis. tamen ocyor antè it
Tertia, quam dextro ducebat semita cornu,

Exultatq́;,agitatq́; animo connubia regis:
Nam comites spe sublapsa cessere nolentes.
Illa uolat cœptis immanibus,addidit alas
Gloria præpetibus plantis,& plurima merces.
Nulla obstat mora,nec facinus prohibere tyranno
Cura nigro est,nouaq́; ipse etiam connubia tentat,
Et uacuis thalamis alias inducere nuptas.
Ergo iter alterna accelerant,famulamq́; sinistram
Quarto limite agit,saltu sed tardior uno
Parrhasius iuuenis.iamq́; imperterrita uirgo
Candida,facta potens uoti,penetrauerat omnes
Sedes,atq; alacris meta consederat alta.
Tum rector iubet afferri sellamq́;,tiaramq́;
Extinctæ ornatus,necnon fulgentia sceptra,
Dignaturq́; toro meritam,optatisq́; hymenæis.
Gaudet cana cohors,insultatq́; eminus atræ.
Haud lacrymas cohibet Maia satus æthera uoce
Incessens,pictosq́; à pectore rupit amictus.
Nigranti famulæ tantùm gradus unus ad ipsam
Restabat metam ab miseræ,sed limite recto
Turritus fera fata Elephas impune minatur
Insurgens,si supremam contingere sedem
Audeat,& toto castra obsidet ultima tractu,
Et pauidam obseruans extremis sedibus arcet.
Intereà noua regali digna uirago
Connubio exultans,toto dat funera campo.
Illam tollit honos nouus,& fortuna tumentem.
Fulminis in morem ruit,atq; nigrantia sæuit
Castra per,& sedes,ac sidera territat armis.

Horres

Horrescunt faciem inuisam nigra agmina crudæ
Virginis,atq; imæ exoptant telluris hiatus.
Diffugiunt trepidi uasto irrumpente fragore
Hoste,metuq; omnes acti glomerantur in unum
Aulai in medio iuxta latera ardua regis.
Haud secus alta boues sparsæ per pascua quondã,
Vt sensere lupum uenientem,protinus omnes
Conueniunt trepidæ,& fortem facto agmine taurũ
Ductorem armenti implorant,ipsiq; propinquant
Certatim inter se trudentes cornua rauco
Murmure:mugitu longè nemora alta resultant.
At regina furens trepidos toto agmine uictrix
Impingens in terga,ipsiq; ante omnia regi
Fata parans,pugnas alta ad prætoria miscet,
Nunc ruit huc,nunc huc,tunc & nisi læua fuisset
Mens illi,poterat candentem inuadere sedem
Limite in obliquum quarto,& concludere fauces.
Vltimus ille labor regi,gentiq; fuisset
Nigranti,& fatis Arcas lugeret iniquis.
Nempe erat hinc læti facilis uia in ilia regis,
Nec poterat quisquam se tantæ opponere cladi.
Sensit Atlantiades tacitus,dubitoq; tremebant
Corda metu.accelerare hostẽ iubet improbus,ictũ
Ne uideat,uerbisq; rapit per inania mentem,
Castigatq; moras.adeón'iuuat usq; morari,
Nec pudor est?quæ tanta animis ignauia?sic nos
Increpitas semper cunctantes impiger ipse?
Scilicet expectas dum nox certamina tollat?
His actus,peditem imprudẽs dum captat Apollo

Præterijt fortunam. alacer uocem extulit astris
Lætitia exiliens Cyllenius. inde periclo
Regem ipsum eripiens opponit Amazonis armis
Haud inuitum equitem qui sæuos arceat ictus.
Tum secum meditans candenti letum Elephanti,
Qui meta arcebat famulam, ne regis iniret
Concessos thalamos, curuato perculit arcu.
Concidit, atq; ictu tellurem bellua uasto
Pulsauit moriens, dum regi intentat Apollo
Nequicquam exitiũ. tum metam impune ministra
Nigra tenet (nec Phœbus obest) iam regia coniux.
Iamq; alacres paribus certamina uiribus ambo
Rursum ineunt, nuptasq; ferunt in bella secundas.
Tum, quanquàm ambiguæ spes sint, incertaq; belli
Alea adhuc, tamen ac si palmæ certus, & omne
Discrimen positus sit supra, gaudia ficto
Ore puer Maiæ simulat, uerbisq; superbit
Improbus insultans, astus genus, & sua creber
Vocibus extollens, albæ premit arma cohortis.
Quem sic deprensa iuuenis Latonius arte
Increpitat: nondum extremam dubio ultima bello
Imposuit fortuna manum, & iam uoce superbis.
Proinde mihi insulta, et tumidis reple omnia uerbis
Certa tuum annuerit tibi cùm uictoria Martem.
Sed iam nulla mora est, tua nunc, nunc irrita faxo
Dicta manu. hæc fatus reginam hortatur in hostes.
Cõtinuò exoritur magnum certamen, & ingens
Hinc atq; hinc rabies, dum fixum uincere utrisq;.
Audentes in tela ruunt: stat multus ubiq;

Terror

Terror, ubiq; pauor, mortisq́; simillima imago.
Nituntur cuncti aduersi, seseq; uiro uir
Obtulit. inuigilant castris auertere pestem
Quisq; suis, hostemq́; fugant, hostiliaq; ipsi
Castra petunt, uariantq́; uices, fortunaq; ludit
Spe cupidos, & corda moræ impatientia torquet.
Funera spargebat fusca regina cohortis
Per medias animosa acies. non æmula contrà
Opposuit sese uirgo, sed calle per hostes
Secreto interea regis tendebat ad alta
Limina. dein subitò captis custodibus arcis
Irruit, atq; aditus irrumpens obsidet aulam,
Intentatq́; necem regi. tum nigra uirago,
Postquam altis uidit canam in penetralibus hostē,
Cæde madens strages citò linquit, & imperfecta
Funera, & acta pedem retro exanimata repressit,
Nec timuit mediam se certæ opponere morti,
Et patriæ, & trepido properans succurrere regi.
Hic aliud maius Phœbo, grauiusq́; dolendum
Obijcitur. nam cornipedem Cyllenius atrum
Huc illuc agitans campo insultabat aperto.
Ardet equus, saltuq́; furit: nec destitit ausis,
Donec reginæ pariter, regiq́; minatus
Optatam tenuit sedem, exitioq́; futurus
Aut huic, aut illi nigrantibus obstitit armis.
Vt uidit, tristi turbatus pectus Apollo
Ingemuit, largusq́; genis non defuit humor.
Et iam iam labi atq; retro sublapsa referri
Spes omnis, fluxæ uires, auersa deûm mens.

Arcas successu exultans, ac munere diuûm
Laetus, ouansq; animum, uocemq; ad sidera tollit,
Et tandem rediit uigor in praecordia uicto.
Protinus inclusam feriens sub tartara mittit
Reginam, & spolijs potitur non segnis opimis:
Tantum olli bellator equus cadit ilia fossus
Vltoris ferro regis, nondum tamen expes
Phoebus abit, sed pugnat adhuc, atq; agminis albi
Relliquiae pedites duo, & arcu insignis eburno
Martis amor iuuenis nequicquam bella lacessunt.
Audentes facit amissae spes lapsa salutis.
Succurruntq; duci labenti in funera, sed non
Talibus auxilijs, nec defensoribus istis
Tempus eget, toto Maia satus aequore saeuit.
Instat ui multa nigra uirgo, septaq; regis
Circuit excidium intentans, hàc par furit, atq; hàc:
Nec requieuit enim, donec certamine iniquo
Relliquias gentis candentis, & ultima bello
Auxilia absumpsit. medio rex aequore inermis
Constitit amissis socijs, uelut aethere in alto
Expulit ardentes flammas ubi lutea bigis
Luciferis aurora, tuus pulcherrimus ignis
Lucet adhuc Venus, & caelo mox ultimus exit.
Nulla salus illi superat, spes nulla salutis,
Non tamen excedit uictus, sed claudere sese
Hostiles inter cuneos impune per enses
Actus auet, donec nusquam spatia ulla supersint
Effugijs. nam si nemo illi fata minetur,
Nec superet sedes, quam impune capessere possit,

Nil

Nil tantorū operum impensis foret omnibus actum,
Sed labor effusus frustra, uiresq́; fuissent,
Nec titulos quisquam, aut uictoris nomen haberet.
Ergo per uacuas sedes, desertaq́; castra
Nunc huc, rursum illuc, incertos implicat orbes
Diffugiens, niger insequitur rex æquore toto,
Atq; fugæ semper spatiumq́;, abitumq́; relinquit.
Pòst ubi supremo tendentem limite gressum
Vidit, reginam sedes seruare secundas
Iussit, ab angustis ne se ille abducere posset
Ordinibus, tantumq́; fugæ misero ultima restat
Linea, tam sese contrà niger æmulus infert
Dux gentis propiore gradu, sedes tamen unà
Alterum ab alterius contactu summouet usq;.
Vt uerò contra exultantem uictus, & expes
Constitit inuitus, fortunam nacta uirago
Extremam insilijt sedem, totoq; minatur
Limite, nec misero restat locus amplius usquam
Tandem illum surgens uirgo crudelis in ensem
Immolat, & finem imposuit sors aspera pugnæ
Ingenti superûm plausu, & clamore secundo.
Victor Atlantiades exultat littore toto
Improbus, & uicto insultat, ridetq́; dolentem:
Quem pater omnipotens ad se uocat, & dat habere
Felicem uirgam, qua purus euocet umbras
Pallenti Styge, ut infectum scelus eluit ignis,
Quaq́; Erebo damnet sontes, & carcere cæco,
Detq́;, adimatq́; oculis somnos, & funere in ipso
Lumina Lethæo claudat perfusa sopore.

Mox uerò gratum ludum mortalibus ipse
Ostendit Deus, & morem certaminis huius
Italiæ primùm docuit celebrare colonos.
Nanq; olim, ut perhibēt, dilectā Scacchida, quā nō
Inter Seriadas præstantior altera Nymphas,
Compressit ripa errantem, & nil tale putantem,
Dum pascit niueos herbosa ad flumina olores.
Tum bicolorem illi buxum dedit, atq; pudoris
Amißi pretium uario ordine picturatam
Argentiq;, auriq; grauē tabulam addidit, usumq;
Edocuit, Nymphaq; etiam nunc seruat honorem,
Et nomen ludus, celebrat quem maxima Roma,
Extremæq; hominum diuersa ad littora gentes.
Omnia quæ puero quondam mihi ferre solebant
Seriades, patrij canerem dum ad flumina Serij.

FINIS.

M. HIERONYMI VIDAE CREM.

HYMNI, CVM NONNVLLIS ALIIS.

DIVO AVGVSTINO CAnonicorum regularium institutori, apud quos ipse Vida sanctißime educatus est.

VT TE *Diue potens Libyæ nunc pectore toto*
Accipio, patiorq; libens, me numine quando
Afflasti, uates olim diuûmq; sacerdos,
Nunc ipsos inter diuos stellantis Olympi
Templa tenens. audi, atq; tuas ne despice laudes,
Dum nos mortali facta immortalia uoce
Libamus, sacrosq; aris adolemus honores.
Huc omnis chorus, huc pariter iuuenesq;, senesq;
Ferte pedem, lætoq; fauentes agmine adeste.
Hæc est illa dies, penitus caligine mersis,
Quæ claram rebus lucem attulit, atq; nigrantem
Eloquio noctem insigni, tenebrasq; resoluit.
Nam cui non notum quanta perculsa iacerent
Olim corda patrum formidine. queis pia cordi
Relligio? quem non Tyriæ telluris alumnus
Terruerat lingua confisus fallere doctæ?

Cui non audacis; cui non audita furentis
In superos, superûmq́; ipsum conuitia regem?
Non tulit omnipotens genitor miseratus ab alto,
Et iuueni immisit mentem se pectore toto
Diffundens. subitò est oculis densissima nubes
Discussa, & ratio manifesta in luce refulsit.
Quos ah tum gemitus, quæ tum suspiria ab imo
Pectore iam culpā fassus dedit? Haud mora uictus
Exuit hostilesq́; animos, mentemq́; benignam
Accipit in ueros diuos, diuumq́; parentem
Iam melior, iam noster, amans quos oderat antè.
Protinus illa animi uis uiuida, & aurea lingua,
Quæ modò cœlicolas toties exercita contra est,
Inuigilat ueterum pro relligione parentum.
Ille quidem in medijs hominum conuentibus ore
Incipit effari immortalis gaudia uitæ
Ostendens, altiq́; acie penetralia cœli
Mentis adit. sed quæ nunc prima exordia sumam?
Nam modò nascentis canit incunabula mundi,
Quis rerum sator immensum per inane, quis autor
Terrarum ualidis uinclis liberauerit orbem.
Nunc docet obliquos Solis, Lunæq́; meatus,
Astrorumq́; uices, pascentiaq́; æthera dium
Sidera inexhaustis flammis, laticesq́; coactos
Astra sup, quæ dehinc liqdi ignis semina, quæ uis
Torqueat immensi irrequieta uolumina Olympi.
Addit cœlicolûm sedesq́; domosq́; quietas,
Agminaq́; alituum superûm ter terna recenset.
Quin etiam ulterius solertis lumina mentis

Sustollit,

Sustollit,figitq; oculos in luce suprema.
Qua ratione animæ nascentibus insinuentur,
Quæ'ue animis natura,quis & uigor omnia dictis
Illustrans.tum nescio qua dulcedine mentem
Captus,uitam aliam post secula sera futuram,
Atq; alios pop.noua regna,noua arua,nouũ æquor,
Aëraq́; stellasq́; alias,renouandaq́; Lunæ
Lumina,nec motu uoluendos ætheris orbes
Perpetuò canit:at tempus iam iam affore,cum Sol
Aureus,atq; suos dediscent sidera cursus.
Tum canit ut multùm miserans incommoda nostra
Vera Dei soboles cœlo diuinitus olim
Demissus Deus intemeratæ uirginis aluum
Impleri clausus.mox ut mortalis in auras
Prodierit puer,utq́; patres eduxerit antris
Morte obita infernis,magna & ui strauerit hostem
Regnatorem Erebi,spolijsq́; animosus opimis
Victor ouans rursum astra petiuerit,addit & olim
Affore cùm terras iterum idem uiset ab aula
Siderea,ut uitas hominumq; & crimina discat
Quæsitor,damnetq́; Erebo(miserabile)sontes,
Atq; pios cœli uocet alta ad sidera manes.
Nempe iterum uita functis,ac lumine caßis
Pristina deberi sua corpora cuiq; ferebat.
Atq; ideo contemnere opes,& gaudia uitæ
Mortalis lapsu subito peritura monebat,
Iustitiamq́;,animisq́; deûm,& uirtutis amorem
Infundens ueris purgabat pectora dictis.
Continuò in melius mores formauit,& artes

Huma

Humanas, legesq; dedit, quas mille sequuntur
Nunc etiam gentes, obseruabuntq; minores,
Dum circùm astriferi uoluetur machina mundi.
Quid mirum, illius si Sol quacunq; recurrens
Aspicit extremum Oceanum, citò dedita porrò
Exijt immensum terrarum fama per orbem?
Quis nescit quantos etiam mox ille labores
Pertulerit sacra pro re, pro regis amore,
Cœlicolûm obijciens certis sese usq; periclis?
Vt formidatos toties superauerit hostes
Fandi ope? ut auersumq; Deum mortalibus agris
Assidua supplex prece conciliauerit? utq;
Excidium patriæ belli flagrantibus armis
Inconcusso animo tulerit, plebemq;, patresq;
Solatus, neq; enim quisquam certauerit unquam
Laudibus Augustine tuis. Tu maximus ille es,
Nobis labentem qui uerbis restituis rem.
Templa tibi, tibi relligio non perdita debet.
Te nunquam ullius fando uiolentia uicit.
Te nulla incautum ueri sub imagine fugit
Pellacis hostis fallacia. soluere nodos
Tu bonus, atq; dolos uerborum aperire latentes.
Se tibi se ratio ostendit, tibi sæpe futura
Nosse datum, & uera populis prædicere uoce.
Tu mulcere potens hominum fera pectora dictis
Exacuens, animosq; rudes formare colendo.
Nunc meritò cœlum mortali corpore functus
Incolis, æthereaq; plagæ iuga læta, tibi omnis
Astrorum chorus assurgit, tibi lucidus æthra

Siderea

Siderea applaudit polus, altum nubila longè
Te nigra, te fugiunt nimbiq́;, Austriq́; madentes,
Terrores, metusq́;, & inexorabile letum
Sub pedibus iacet, aëreis tibi carmina campis,
Perpetuasq́; canunt laudes uatum chorus omnis,
Cœlestum uatum chorus omnis, amœna per arua
Qui te incedentem medium comitantur ouantes,
Sublimemq́; humeris attollunt, atq; beatos
Per cœli populos alacres arcana canentem
Magna ferunt, sistuntq́; supremi ante ora parentis.
Salue inter summos numen uenerabile Diuos
Magne pater: facilis precibus nunc annue nostris,
Dum tibi solennem de more nouamus honorem,
Et cœtum celebramus, adi hæc tibi sacra secundo
Templa pede, & proprias tibi quas ereximus aras,
Seu Libyam patriæ captus telluris amore
Nunc colis, atq; Hippona tuam: seu propter amœni
Ticini ripas Insubrum respicis urbes.
Da deinde auxilium pater. en nunc aspice quantis
Degitur hoc æui in tenebris, uitaq́; periclis,
Vt curæ nostra assiduæ præcordia carpant,
Vtq́; auri malesuada fames, & dirus habendi
Ducat amor captos, ueræ & rationis egentes.
Eripe nos his sancte malis: sit nescia uita
Culpæq́;, fraudisq́;, & prorsus criminis expers.
Suffice dehinc animis uisum, da tollere mentes
Ad cœleste iubar, fontemq́; ad lucis, ut artus
Exuerimus ubi moribundos, tartara sontes
Impia non subeamus, & illætabile regnum.

Hoc saltem pater hoc prohibe, per siqua parentis
Longæuæ est pietas, qua te terraq;, mariq;
Sola, anus ausa sequi per mille pericula quondam
Finibus excessit Libycis, patriaq; relicta
Litteris Ausonij ignotas penetrauit ad oras.
Nostraq; nunc etiam tellus complectitur ossa
Illius, & proprias Diuæ sacrauimus aras.

DIVO STEPHANO MARTYRI,
pro Io. Matthæo Gyberto.

DIs alij laudes alijs, & carmina dicant,
Te te ego sancte puer, q post fera funera regis
Cœlicolûm insignem meruisti morte coronam
Primus, & effuso tinxisti saxa cruore,
Dum iuuenem immerita testaris cæde peremptum,
Te Stephane ipse canã. tu, dum mihi uita manebit,
Muneribus semperq; meo celebrabere honore.
Non tua nequicquam Leo mi delubra tuenda
Crediderit pater, atq; tuæ præfecerit aræ.
Huc ades ô, seu felicis te regia cœli
Nunc habet, & superûm semper iuuat ora tueri,
Seu iuuat interdum mortalia uisere templa,
Et patrias Solymorum arces lustrare, ubi quondam
Te perhibent sese indigenæ uidisse per udas
Iordanis ripas prima sub luce sedentem,
Dum liquido solus sacrum lauis amne cruorem.
Huc ades indignæ linquens loca conscia cædis.
Hîc tibi digna domus, melior (ne despice) sedes.
Hanc patrio antiqui Ligures in littore molem

Ingentem posuere, tibiq; hæc templa sacrarunt,
Hic tibi ture calent, æternisq; ignibus aræ.
Hic patrio de more canunt tua maxima facta,
Alterniq; tuas iactant ad sidera laudes.
Ipse audis, tacitusq; lates, nec cerneris ulli,
Et tibi tranquillam demulcent gaudia mentem.
Huc olim quicunq; tuam miser imploratum
Venit opem supplex, uoti reus usq; recessit,
Donaq; seruati tibi soluunt debita nautæ.
Salue sancte puer cœli decus, haud tibi quisquam
Cœlicolas inter diuos certarit honore.
Tu proceres longè ante omnes, qui sanguine fuso
Ante diem uera pro relligionis amore
Proiecere animas meriti post funera cœlum,
Incedis Tyrio chlamydem spectabilis ostro,
Purpureamq; aciem ducis per lucida Olympi
Atria ductorem te cuncti sponte sequuntur,
Et tibi præcipuum non inuidet alter honorem.
Nam quis nõ magno te afflatum numine quondam
Protinus obstupuit mira, atq; insueta loquentem.
Dum patrum intrepidus semper mandata facessis,
Quos olim comitesq; uiæ, sociosq; laborum
Bis senos numero ipse omni delegerat heros?
Illi etiam tua sæpe adeò tua maxima facta
Mirati stupuere, sacro dum numine plenus
Illa audesq;, potesq; puer, quæ scilicet æquè
Paucis posse datum est. cœlo diuinitus antè
Non ullus potuit tua contra tendere dicta,
Dum canis inuictumq; ducem sine crimine morti

Deus

Demissum, regemq; ipsum testaris Olympi.
Fortunate puer, tibi sese regia cœli
Omnis, cœlicolûmq; domus patefacta reclusit.
Mortali tibi fas superûm uidisse parentem
Immensum, ingentem, qualis dijs cernitur unis,
Et quantus rutilans flammis, radijsq; coruscus.
Ecce autem inuidiæ stimulis exercita iniquis
Effera te insurgit subitò Solyma omnis in unum.
Saxa fremitq;, rapitq; simul commota iuuentus,
Præcipitemq; agitant, atq; extra mœnia pellunt
Insontem, & meritis non præmia digna ferentem.
Hinc atq; inde sonat circùm caua saxeus imber
Tempora, & inscribunt sacrā fera marmora frontē.
Ipsæ te rupes, ipsa & te flumina mœsta
Labentem uidere, animæq; extrema trahentem.
Tunc & te Libani flerunt palmeta propinqui,
Eq; sacro aëreæ lacrymarunt uertice cedri.
Tu tamen attollens passas ad sidera palmas,
Immotosq; oculos, media ipsa in morte rogabas
Multa deum regem, crudeli parceret hosti,
Cùm ferus intereà non illè absisteret ictu,
Sed magis atq; magis stimulis agitatus iniquis
Sæuiret, donec lapidum sub grandine dira
Efflasti felicem animam, cœlumq; petisti,
Vnde hominum curas rides miseratus inanes,
Supplicibusq; faues, tua qui prece numina poscunt.
Me nunc, qui nouus ingredior tua templa sacerdos,
Et tibi sacra fero puero puer, aspice præsens,
Da fraudis, scelerumq; exortem ducere uitam,

DA

Da contemnere opes, & uulgi gaudia honores,
Et casto usq; tuis operari pectore sacris.

DIVAE MARGARITAE
VIRGINI.

NVnc te diua canam, quãdo tua tẽpla sacerdos
Ingredior, custosq́; tuæ nouus en dicor aræ.
Nympha decus cœli, quam latè fama sequuta est
Per gentes sæuum non expauisse Draconem
Squamigerũ, ingentẽ, & cristis capita alta ferentẽ.
Non te uesani ualuit uis ulla tyranni
Vertere, non diræ'ue minæ flexere, preces'ue,
Non ingens auri pondus, non munera opima.
Ille tuo ardebat nimium crudeliter igni,
Optabatq; tuos thalamos accensus amore,
Quãdo tibi Armenias par forma inucta per urbes
Nulla, licet multæ Armenias uiguere per urbes.
Mortales sed enim tu non dignata Hymenæos,
Cœlesti face flagrabas, & regis amore
Cœlicolûm, cui formam uni, mentemq́; sacraras,
Pro quo etiam tantos uoluisti ferre labores.
Hunc unum suspirabas; hunc scilicet unum
Noctes atq; dies infixum mente gerebas.
Quin etiam uera pro relligione, pudoreq;
Vltro læta dares gladio cùm colla secanda,
Hunc unum exiliens caput à ceruice uocabat.
Ille igitur tibi, conditio ut mortalis adempta est,
Pro uita moribunda, & pro spretis Hymenæis
Continuò dedit æthereas regnare per oras,

Felices populi degunt ubi morte carentes
Aeternum,pascuntq; optato lumina uultu
Numinis immensi.superùm quæ immensa uoluptas.
Hîc tibi celsa domus.molemq;,& corporis artus,
Hîc habitas exuta,tibi mortalia regna
Sub pedibus.tu cœliuagis immixta puellis
Aethera per,superiq; incedis sidera Olympi
Nempe choros siquando uocat,festasq; choreas
Siderei regina poli,ueniuntq; uocatæ
Mille nurus,cinctæq; olea felice puellæ.
Secreti quà læta magis plaga lucida cœli,
Ipsa uenis forma ante alias spectabilis omnes,
Nympha decus cœli ò pulcherrima Margarite.
Omnis te sequitur chorus,omnes lilia matres
Cana tibi sternunt,tibi narcissosq; rubentes
Sub pedibus,capitiq; addunt redolentia serta.
Ipsa suas tibi partitur sanctissima curas
Aeterni regis genitrix domina atheris alti.
Cùm mortale genus cœli miseratur ab arce,
Atq; iras nati meditatur flectere iustas,
Nos ambæ aspicitis simul,arcetisq; periclis,
Nec tua adorauit frustra unquã numina quisquam.
Te matres facilem partus iam mensibus actis
Implorant,mediaq; uocant in morte iacentes.
Ipsa faues Lucina,tuo sc munere lætæ
Incolumes testantur,adit tua protinus omnis
Hinc delubra chorus matrũ,& tibi sacræ quotãnis
Dona ferunt,gnatasq; docent,connubia nondum
Expertas,primis tua templa inuisere ab annis,

Et

Et uotis uenerari,& sacras dicere laudes.
Salue cœlicolûm uirgo,decus innuptarum.
Huc ades,& quamuis alibi maioribus aris
Templa tibi fumant,cœloq; minantia tecta,
Ne tamen ex longo addictã tibi sperne Cremonam:
Sed quoties hanc tura tibi incendemus ad aram,
Læta ueni,& facilis dea nostris annue uotis.
Aspice ut Italiæ felicem hanc diuitis oram
Seruitio usq; premant externi,ut finibus hostes
Nunc hi,nunc illi in nostris æterna fatigent
Bella,nec Italia possunt decedere uicta.
Nos fessi rerum interea uictoris iniqui
Præda sumus,coram aspicimus popularibus arma
Nostra rapi,nostros maculari cæde penates.
Pinguia iam squalent adductis arua iuuencis.
Vndiq; præcipitesq́; fugam petiere coloni.
Ciuibus ô tandem lucem da cernere nostris,
Et populis redeat uetus in præcordia uirtus,
Inter se ut positis ultro ciuilibus armis
Pacem agitent,unaq; uelint occurrere pesti
Communi,atq; ferum diuellere uiribus hostem.

DIIS COELITIBVS.

QVi cœli colitis domos
Dij post funera lucidas
Laudi si sua præmia
Sunt hic pro benefactis:
Henrici accipite inclyta
Regis dona ter optimi.

Mœrentem aſpicite, aurea
Eius pro pietate.
Hic aras opibus quibus
Veſtras cunq; poteſt iuuat,
Nec ueſtrum decus impiger
Solis protegit armis.
Lingua dimicat acrius,
Nouis dum rationibus
Doctus ſacrilegos premit
In uos ore furentes.
Quis unquam fuit, aut erit,
Qui regi meritis tot huic,
Tot uirtutibus enitens
Compararier auſit?
Huic omnes igitur boni
Quod optat date cœlites.
Hunc (nam cætera ſuppetunt)
Prole augete uirili.
Tantùm ſit procul orbitas.
Sit cui læta Britannia
Poſt hunc pareat ultimas
Ad uſq; Oceani oras.

IOAN. MATTHAEO GY-
berto, Ode prima.

MEme rura iuuant mea,
Optatoq; diu perfruor otio,
Per te quod peperi mihi
Gyberte ò animi ſola quies mei,

Pro

Pro quo mille adeam neces.
Nunc æstus uacuum glandifera iuuat
Euitare sub ilice,
Nunc audire Noti murmura garruli
Densas per nemorum comas,
Haud longè scatebris fontis ab algidi.
Nec me desidiæ tamen,
Aut tu me argueris turpis inertiæ.
Canto nam modò carmina,
Ad prascripta modò me sapientium
Emendans animum colo.
Princeps te interea detinet urbium
Roma principibus uiris
Gratum, inter proceres nobilem honoribus.
Suspiras tamen, & doles
Fortunam cupiens persimilem meæ
Mecum ut sæpe negotia
Vrbana, ac uarias sollicitudines
Detestaris, & angeris.
Felicemq; uocas me ter, & amplius.
Vt uerum fatear tibi,
Permutare negem. tu tamen hæc cape
Hæc solatia amiculi,
Sortem æqua ut leuius mente feras tuam.
Sunt mortalibus omnia
Diuisa studia, & munera disparis
Vitæ, ut quisq; humeris ualet,
Diuis cuiq; suum distribuentibus
Aequo iudicio omnibus.

Non fossor'ue ouium'ue arbiter horridus
Clauum temperet urbium.
Non, quem templa iuuant, curia'ue, aut forum,
Mulcet diuite mercium
Mutator pelagus Carpathium rate.
His tu temporibus datus,
Esses ut patriæ præsidium, ac bonis.
Has natura tibi dedit
Arteis. hoc dederint dij studium tibi.
Tén' dices miserum rogo?
Nec contentus eris sorte tua dolens?
Vrbs te magna Quiritium
Mirata est puerum, publica munera
Tractantem grauiter diu
Vix nunc quarta tibi condita olympias.
Regum consilijs tamen
Iandudum grauibus conscius interes.
Omnes Italiæ angulos
Fecisti meritis iam memores tui.
Omnis iam tibi Gallia,
Germanusq; ferox funera nil pauens
Debet. debet atrox Geta,
Debent Sauromatæq;, & Morini ultimi,
Debent instabiles Scythæ,
Et tellus ubicunq; est habitabilis.
Sed nil est quoq;, si sapis,
Quod nostra hæc inhies usq; adeo ocia.
Ipsi quærimus in dies
Doctrina studioq; hanc sapientiam,

Quam

Quam nec forsitan assequi
Vnquam fata dabunt, aut labor irritus.
Huius tu nihil indiges,
Fers tecum puer hanc matris ab ubere
Raro munere cœlitum,
Externaq; tibi nulla opus est ope.

LEONI X. PONT. MAX.
Ode Secunda.

ECquis ò lætam Leo gratus urbem
Erigit rumor fera te parare
Barbara iamiam Latio imminenti
Funera genti?
Macte qui tantos animos superbus
Concipis. magnis noua te triumphis
Gloria inuitat, noua laurus, ô ter
Maxime regum.
O diem illam, qua rediens in urbem
Arduis figes spolia ampla templis,
Quem duces omnes sacra Vaticani ad
Limina ducent.
Ante deiecti capita alta reges
Efferi incedent. minor ibit ille,
Qui modò deuicto oriente Romæ
Dira minatur.
O ubi hîc captas numerabis urbes,
Et ducum uita exuuias carentum,
O tuum quæ tunc meritò lacessent
Gaudia pectus.

Ergo age arrectam Ausoniam, & paratos
Publica Europæ uoca ad arma reges,
Iamq; spumosum uideam latere
Claßibus æquor.
Hoc auent omnes Itali, exteriq;.
Gestiunt cunctis animi. paratur
Martis ad præclara opera, & labores
Pulchra iuuentus,
Ipse ego quamuis alia nitere
Mens erat lauro, ardeo nunc amore
Martis, armorumq; tui relinquunt
Phœbe calores.
Nunc uocant artes aliæ. iuuet me
Iam grauem ferri strepitum, tubasq;
Horridas audire, iuuet ruenteis
Cernere turmas.
Iam mihi densum uideor per agmen
Caßide inclusus caput insuetum
Funera horrendum fera fulminantis
Spargere dextra.
Non ego pro te, laribusq;, & aris
Horream extremos penetrare ad Afros,
Non ego Xanthum galea caua po-
tare, nec Indum.
Pulueris multum, patiensq; Solis
Ibo quò Bellona uocabit, & Mars,
Hostium irrumpens cuneos ahena
Luce coruscus.
Et mihi pectus, mihi sanguis, & uis

Viuida, est præsens animus. trementes
Barbari tellure cadent mea sub
Cuspide reges.
Ante me haud alter uacuus timoris
Audeat muros superare capti
Oppidi, nemo prior obstinatas
Rumpere in arces.
Forsan & uestros aliquis triumphos
Dum canet uates Asiam, Africamq́;
Cedere, & uictum iuga uestra ferre
Protinus orbem,
Me quoq; heroas memorabit inter
Maximos. noscent animæ in periclis
Prodigum, expertemq́; metus futura
Secula Vidam.

IO. MATTHAEO GY-
berto, Ode Tertia.

HOc est olorum, dulcius ut canant
Gyberte semper, quos senium premit,
Illisq́; solis est senectus
Vsq; adeò potior iuuenta.
Non id sacratis uatibus accidit
Placere cantu Musa quibus dedit.
His obstat usq; obliuiosa
Consilijs melior senectus.
Vbi ligatus sanguis habet gelu,
Languentq́; uires, mentem aliæ ilico
Curæ fatigant, suntq́; semper

M. HIERONYMI VIDAE CREMONENSIS BUCOLICA.

*

ECLOGA I.

DAPHNIS.

Lycidas, Amyntas.

ABSENTEM *Daphnim Lycidas, & pulcher Amyntas*
Pastores ambo, pueri ambo, ad Thybridis undam
Flebant, & querulo mulcebant flumina cantu.
Dicite nos Musæ, & iuuenum memorate querelas,
Dicite: nam motas ipsas ad carmina cautes:
Et requiesse suos perhibent uaga flumina cursus.
Incœpit Lycidas: Lycidæ nam cedit Amyntas.
Has ô qui saltem uoces tibi uentus ad aures
Daphni ferat, nostrum Daphni absens nosce dolorē,
Nunc seu te immemorem nostri, pecorisq; relicti
Oblitum patria arua iuuant, & pascua tantùm
Thusca tibi cordi Latij pro pinguibus agris
Antiqui Latij, & pro flauo Tiberino
Dilecti ripas formosas accolis Arni:
Seu tibi (quando urgent sic Diuûm tristia iussa)

Sæpe animo occurrit quàm pinguia liqueris arua.
Dumq́; acrem frustra quærens lenire dolorem
Secretos lucos solus secreta pererras
Littora, ad hos cœli conuertis lumina tractus,
Et tacitus tecum dicis: mea gaudia tellus
Illa habet, illa meos longè plaga seruat amores.
Daphni tuos abitus nostris in montibus ursi
Informes gemuere: feræ lustra alta tenentes
Auditæ aëreis in uerticibus ululasse.
His paßim audiri læta olim carmina in oris,
Carminaq́;, & dulces pastorum semper amores.
Nunc circùm silet omnis ager, nunc pascua muta.
Hæc subitò liquit tecum omnis rura uoluptas.
Hîc aderas, aderant simul & fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharumq́; timor per littora Fauni:
Hinc abes, hinc absunt, simul & fluuialia Nymphæ
Numina, Nympharumq́; timor per littora Fauni.
Formosi hîc tecum montes, formosaq́; prata.
Te sine deformes montes, deformia prata.
Non horti flores apibus, non sidera rorem
Sufficiunt, gelida non linquunt arua pruina.
Vix paucas æger deserto in littore Amyntas
Ducit oues, paucas deserta in rupe capellas,
Horrentiq́; rubo, & carice pascit acuta.
Ah puer infelix: cui tu dum pascua cara
Commendas, & oues fido, atq; armenta recedens,
Et tristis, dilecte uale, uix inquis, Amynta,
Nil potuit contrà præ largo reddere fletu.
Illum, singultus dum non compescere longos,

Aut

Aut lacrymas ualet, aprico de colle iuuencæ
Fluminis immemores, & graminis admiratæ
Indigno flentis pueri doluere dolore,
Sic Lycidas subitò, sic deinde sequutus Amyntas.
Illa luce, & oues, fluuios, ac pabula læta
Fugêre, & saturis ipsi præsepibus ultro
Abstinuere boues clausi fœnilibus, & uos
Tardius ah miseræ rediystis monte capellæ
Vt fontes sine aquis, uario ut sine gramine prata,
Vt sine Sole dies, Lunæ ut sine lumine noctes,
Hac ita mœsta suo squalet sine Daphnide tellus.
Daphni decus ruris, pastorum Daphni uoluptas,
Quæ modò surgebant tuguri tua culmina ad auras
Tybridis in ripa, nunc semistructa uidentur,
Ipsa etiam absentem dominum deserta morari,
Illac præteriens subsistit sæpe uiator,
Siue uiam carpit pedibus, seu puppe per undas,
Et secum admirans, quondam hæc felicia tecta
Felices inquit horti, cùm Daphnis adesset:
Nunc infelices horti, infelicia tecta.
Parcite custodes pecoris, cohibete capellas,
O uos ô cohibete & oues, hœdos'ue petulcos,
Ne uites carpant immiti dente nouellas,
Quas posuit modò discedens hic ordine Daphnis,
Et dixit: tamen ista mei monimenta manebunt.
Crescetis uites, uobiscum consita crescet
Vlmus, & exilij nostri numerabitis annos.
Sic ait, & dulci sese diuellit ab ora
Inuitus, tristisq;: tamen subsistit, & hæret

Hic

Hic illic, colles & respiciebat amatos,
Optabatq́; oculos in cara linquere terra.
Pastores aderant, omnes de collibus illum
Spectabant mœsti procul, ac discedere flebant,
At tu uiue memor saltem pulcherrime nostri,
Viue tui memor ò Lycidæ pulcherrime Daphni.
Forsitan &, si quis cœlo Deus aspicit alto
Pastorum curas, nostri miserabitur olim
Mitior, & caris reddet te protinus oris.
Sic pueri paribus se dum solantur auenis,
Illorum sera Thybris sub nocte querelas
Miratus flauum uitreis caput extulit antris,
Et nos ex imo gemuistis Naides amne.

ECLOGA II.

CORYDON.

HOc mihi uos etiã Nymphæ concedite carmen
Seriades, uestris ueniens quod nuper ab oris
Cantabat Corydon, grata dum texit in umbra
Fiscellam, amissi gregis immemor. ilicet illum
Cantantem nostri densa cinxere corona
Pastores admirati. Fauniq́; secuti,
Et uos uicinis Dryades properastis ab antris.
Nam Satyrum bifores audentem inflare cicutas,
Ipsum dum cantu uocat in certamina Phœbum
Nunc canit, & dempta uiuos cute detegit artus.
Cernenti. sparsæ rorabant sanguine syluæ.
Narcissi dein formosi meditatur amorem.

Ah puer infelix, quis te nouus error adegit?
Aut nihil est quod amas, & fallax ludit imago,
Aut tibi tute ignis, teq; ardes nescius ipsum.
Tu tamen hanc tenero malè sanus pectore curam
Noctes, atq; dies uersas. tibi flamma medullis
Altius insedit, seq; ossibus implicat ignis.
Parcite fallaces puero iam parcite lymphæ.
Ipsæ etiam parcunt Nymphæ, quas lusu amantes,
Ipsi etiam parcunt iuuenes, quos torsit amantes
Durus, communis Diuûm puer, atq; hominum fax.
Illum etiam montesq; feri, desertaq; latè
Fleuerunt nemora, umbrosisq; in uallibus amnes
Dum iacet in ripis, nec fonte recedit amato,
Et moriens cura extremum tabescit inani.
Hæc felix Corydon. dehinc addit Ariona cantu
Insignem. resonant omnes & Ariona saltus,
Et nemora, & montes, atq; umbrosa conualles.
Vos quoq; muscosi meministis Arionis amnes.
Quæ uos Nereides tenuit mora? nam properarunt
Aequoris excitum pecus omne, armentaq; Protei,
Et curuam phocæ informes cinxere carinam,
Cùm nautæ insidijs sibi fata instantia cernens
Extremum caneret tristis solatia leti,
Qualis Mæandri queritur moriturus ad undam
Canus olor, qualis rauci per stagna Caystri.
Vos tamen ô tandem traxerunt carmina Nymphæ
Nereides, tutam cùm per uada salsa secaret
Supposito delphine uiam, in patriamq; rediret
Dulce etiam nunc fila mouens testudinis aureæ.

Quid

Quid caneret, nisi cæruleos per cærula Diuos?
Oceanum in primis, cuius sanctißima ubiq;
Iura tremant undæ, tumidiq; sub æquore fluctus,
A quo principium deducunt omnia paßim
Flumina sub terram occulto labentia tractu,
Mox eadem longo redeunt exercita cursu.
Addit ut & cœlum, cœliq; nitentia tecta
Contemnat, liquidasq; domos præponat Olympo
Detentus blandis amplexibus Amphitrites.
Interea uitrea auricomus depascitur igni
Arua die, uitreo Sol nocte expectat in antro
Hospitis Oceani mensis exceptus amicis.
Interea roseis satura ad præsepia glaucæ
Sufficiunt, & flumen equis, & pabula Nymphæ
Diuina, ambrosiamq;, & Pæoniam panaceam,
Cætera dehinc etiam canit alti numina ponti
Cum Nereo, Glaucoq; tridentiferum Neptunum.
Addit Nereidas centum, centum addit amores
Nereidum: toto responsant æquora ponto.
Huc ades ò Galatea, ades huc Pisæa Aretusa,
Nerine Galatea, argentea Neptunine.
Restabat, nautam infandum quæ pœna sequuta
Dicere, quos laqueos tulerit, quos perfidus ignes:
Pergebatq; canens Corydon, dum cuncta referret:
Sed non Sicanium, non ille oblitus Amyntam,
Omnes quem puerum pastores protinus, omnes
Depereunt Nymphæ. Nympharum semper amores
Ille habet, ille ipsas urit sæuo igne Napeas.
Huc ades ò formose puer. tibi carmina amantes

Grata

Grata canunt Musæ. tibi magno captus amore
Ipse suos numeros addit, sua munera Apollo,
Æq; sua uiridem texit tibi fronde coronam.
Hæc Corydon Tiberi nuper mirante canebat.
Cætera pastores meminere ad flumina Melle.

ECLOGA III.

NICE.

Coniugis amissi sinus pulcherrima Nice
Flebat, & in solis errabat montibus ægra,
Atq; homines fugiens mœsto solatia amori
Nulla dabat, luctu sed cuncta implebat amaro
Flens noctem, flens lucem. ipsi iam funera montes
Lugebant Dauali, Daualum omnia respōdebant.
Intereà Nymphæ Damon correptus amore,
Vicina ut paucas seruabat rupe capellas,
Omnibus ah demens syluis errabat, & agris,
Atq; hæc nequicquā uacuas iactabat ad auras.
O. quis te nostris oculis pulcherrima uirgo
Obiecit Deus, & uisam te protinus idem
Eripuit nobis, sæuo ut consumerer igni?
Siue dea es nemorum (certè dea) siue tibi alta
Vndarum dominæ parent maris æquora, et amnes:
Illa meo nunquàm facies de pectore abibit.
Illam uos etiam mecum discetis amare
Intonsi montes, uos umbriferæ conualles.
Siue greges inter captabo frigus, & auram,
Flumina seu propter salices in ualle putabo,

Aut agitans instabo aliud quodcunq;,tibi antè
Carmina pauca canam,& te pectore suspirabo,
Toto unam te corde.prius dediscet amare
Gramĩa ouis,nemora alta feræ,uaga flumĩa pisces,
Quàm tua de nostris uellatur cura medullis.
Si nec erunt Fauni,si nec mihi Oreades ullæ,
Montibus,& solis dicam mea carmina syluis.
Ardebunt syluæ,montes ardebitis alti.
Quò fugis ah? Daualus nõ hæc post funera curat.
Siste gradũ,atq; oculis rursum Dea reddere nostris.
O tibi si tantùm hæ syluæ,si mollia prata
Hæc placeant,lubeatq; his mecum in uallibus esse,
O has felices syluas,felicia prata,
Formosas nimium syluas,formosaq; prata,
Formosas ualles,sed tu formosior illis.
Coniugis hîc mecum dum carpent grata capellæ
Gramina,facta canes ingentia,ut hostibus unus
Obstiterit sæpe,& prostratas ceperit urbes,
Vtq; duces uictos tot magnis ceperit ausis
Vna eademq; die,tecum omnia quæ modò montes
Cantabant ipsi.Daualum omnia respondebant.
Alma suum hîc tecum non dedignetur Adonim
Flere Venus,tecumq; suas sociare querelis.
Ipse autem intereà tecum proiectus in herba
Insignem calathum tibi iunco,& uimine texam,
Et totum miris pergam uariare figuris.
Primus erit labor hic,primũ hîc tamen argumentũ
Coniugis extincti funus,miserabile funus,
Dum queritur se non bello,non fortibus armis
Oppetere

Oppetere, at lento paulatim cedere morbo.
Pallor erit gelido iuuenis morientis in ore,
Et sensim placida claudentur lumina morte
Abdua aquas iuxtà fundet mœstissimus urna,
Et circunfusæ tundent sua pectora Nymphæ
Spargentes stratis uiolam, mœstumq; hyacinthum.
Exanimum circunstabunt, regesq;, ducesq;
Mœrentes, largoq; undabunt omnia fletu.
Parte alia heroum multis comitatibus addam
Longum iter ingressam te, si quod numen eunti
Coniugis annueret cari producere fata.
Quos non intereà Diuos in uota uocabis?
Quas non muneribus cumulabis grandibus aras?
Omnes sed frustra Diuos in uota uocabis.
Muneribus frustra cumulabis grandibus aras.
Ibis. multa metu suspensa. è montibus altis
Occurrent Dryades, & Oreades admiratæ:
Nympharumq; tibi passim chorus omnis eunti
Floribus è uarijs, uiridiq; è fronde coronas
Intexent sæui solatia uana doloris.
Cùm uerò extinctum Daualum sæuissimus aures
Nuntius implebit, uotis nihil omnibus actum,
Pallentem heu subitò faciam, ingentiq; dolore
Exanimem labi. stabunt circum ilicet omnes
Collapsam famulæ, gelidamq; à flumine lympham
Rorabunt. gelida uix tu reuocabere lympha.
Quos ah dein gemitus, quæ tum lamenta referrem,
Si possent gemitus iunco, aut lamenta referri?
Crudeles Diuos, crudelia fata uocares,

Crudelem terram, quòd non ſponte hiſceret, & non
Te ſubito orantem miſerata hauriret hiatu.
Haud aliter tantum finiri poſſe dolorem
Hetruſci montes, teſtes uos omnia ſcitis.
Omnia uos mœſtæ lamenta audiſtis, & ipſi,
Dum miſeret, celſis de uerticibus ululaſtis.
Nam mihi cuncta ſenex puero prædixerat olim,
Dum moriens teneros commendat Tityrus agnos.
Sic Damon, ſimul ibat. eum uidere uagantem,
Atq; hæc nequicquam ſera ſub nocte canentem
Carmina nimboſis ſtabulantes montibus urſi
Montibus, & ſyluis, ac littoribus deſertis.
Illa autem prærupta legens, atq; inuia ſaxa
Nunc hàc, nunc illac fugere indepreſſa, nec uſquam
Apparere freti hyberna ſurdior unda.
Illam uos amnes, uos ò, genus amnibus unde,
Siſtite, correptamq́; domum deducite Nymphæ.
Sola dies poterit tantum lenire dolorem.

EIVS

EIVSDEM EPISTOLA AD IOAN. MATTHAEVM GYBERTVM.

Scilicet hæc etiam nostrorum summa malorum
Defuerat Gyberte, mea, ut tu sola uoluptas
Eriperere mihi longinquas missus in oras?
Saltem ego si tecum consors, sociusq; laborum
Venissem, non infelix mihi, dijsq; uiderer
Inuisus penitus. ubi si non utilis essem
Consilijs, quando ante alios te maxima Pallas
Edocuit, mentemq; aspirat Iuppiter altam,
Attamen hæsissem lateri fidissimus unus
Vsque tuo, quascunq; oras tecum ire paratus.
Ipse ego prima uiæ tentare pericula possem,
Perq; niues altas uestigia figere primus,
Quæ tutò mox tu quires seruare sequendo.
I tamen, & magnis de rebus comminus altos
Pro patria intrepidè reges affare, decusq;
Tutare Italiæ, libertatemq; tuorum,
Teq; adeò egregijs clarum fer ad æthera factis.
Intereà solis agitans in montibus æuum
Infelix ægrum Musis solabor amorem,
Si te absente tamen uenient ad carmina Musæ,
Nec mihi longè abijt tecum irreuocatus Apollo.
Nempe canam semper Medycum facta tuorum

Praclarè decora alta domus, qua sospite nunquàm
Italiam amissam, libertatemq; fatebor,
Fata licet semper cœptis ingentibus obstent.
Atq; ideo Leo mortales modò liquerit auras
Ereptus medijs (sic dij uoluere) triumphis.
Inuidit libertatem sors laua ruenti
Italiæ, inuidit partum decus. omnis in illo
Spes penè extincta, & moriens secũ omnia uertit.
Tu tamen intereà tanto Gyberte dolori,
Tam iusto parce ò gemitu, & mortalia tecum
Versa animo, cautusq; uiæ te crede periclis,
Nec tibi tam uilis uitæ sit facta cupido.
Forsitan & siqua est benefactis gratia, & usquam
Præmia sunt laudi sua, reges aduena amicos
Inuenies, tua magna quibus notißima uirtus.
Nc tamen ò dulcem Ausoniam regionibus ullis
Posthabeas, caram ne'ue obliuiscere Romam.
Rumpe moras omneis, & caris reddere amicis.
Ipse tuum expectans reditum his in montibus aras
Muneribus cumulo magnis, Nymphasq; precatus
Omnibus intacto uoueo de flore coronas.
O illum mihi si concedant cernere amica
Astra diem, cùm tu extremis mihi redditus oris
Narrabis moresq; hominum, diuersa locorumq;
Ingenia, atq; exhausta uiæ quæcunq; pericla.
Si uerò ante tuos reditus me corpore fata
Exoluent isto, fert ut præsaga mihi mens,
Dum desiderio, magnoq; absentis amore
Tabescens longum nequeo perferre dolorem,

Tecū erit hac anima, & paßim te amica ſequetur
Perq; niues altas, perq; aſpera frigora Rheni.
Sic ſaltem tua me tunc cernere facta iuuabit.
Tu demum rediens noſtrum ſi fortè ſepulcrum
Aſpicies, præter penitus non immemor ibis.
Non lacrymas (neq; enim tanti mea funera) poſco.
Mi ſat erit, tacito tecum ſi pectore dices,
Et noſtri non eſt expers hic puluis amoris.
Tum mihi terra leuis, placida tū in morte quieſcā.

FINIS.